

ראמ"ה - הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך

وزارة التربية والتعليم • Ministry of Education • משרד החינוך

מיצ"ב תשע"ט

מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית

נתוני אקלים וסביבה פדגוגית

טבת תש"ף • דצמבר 2019

ראמ"ה: מדידה בשירות הלמידה

בית אבגד, ז'בוטינסקי 5, רמת גן 5252006 טלפון: 073-3937777, פקס: 073-3937709
דוא"ל: rama@education.gov.il, אתר: http://rama.education.gov.il

3	פתח דבר
5	הקדמה
8	תובנות עיקריות
10	אקלים בית ספר
10	1. שביעות רצון
12	1.1 תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
15	1.2 שביעות הרצון של המורים מבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
18	1.3 יחס מכבד למורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
21	2. יחסים בין-אישיים בין באי בית הספר
22	2.1 יחסים חיוביים בין מורים לתלמידים
22	2.1.1 יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
25	2.1.2 יחסי קרבה ואכפתיות בין מחנכים לתלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
27	2.2 יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
30	2.3 זכויות התלמיד בבית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
32	3. יחסים בין בית הספר לבין ההורים
33	3.1 שותפות הורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
36	4. תחושת מוגנות וביטחון
38	4.1 היעדר תחושת מוגנות של התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
41	4.2 מעורבות באירועי אלימות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
44	4.3 אלימות מילולית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
48	4.4 אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
50	4.5 היבטים נוספים של אלימות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
55	4.6 פגיעה של מורים בתלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
59	4.7 מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות
59	4.7.1 מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
62	4.7.2 מאמצי בית הספר להגברת המודעות לגלישה בטוחה ברשת – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
66	4.7.3 מאמצי בית הספר לעידוד שימוש מושכל בטלפונים ניידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
68	4.8 שתיית אלכוהול
68	4.8.1 שתיית אלכוהול בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים בחט"ע
71	4.8.2 מאמצי בית הספר להגברת המודעות לסכנות שבשתיית אלכוהול – דיווחי תלמידים בחט"ע
73	4.9 היעדר תחושת מוגנות של מורים – דיווחי המורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
77	5. משמעת והתנהגות
79	5.1 התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
82	5.2 איחורים והיעדרויות מלימודים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
87	6. תשתיות וסביבה פיזית בבית הספר
88	6.1 סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
91	6.2 תנאים לשהייה ממושכת בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
93	6.3 התנהגות בטוחה וחינוך להימנעות מסכנות
93	6.3.1 מאמצי בית הספר לעידוד התנהגות בטוחה בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
95	6.3.2 התנהגות בטוחה של תלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
97	7. טיולים או סיורים מטעם בית הספר
98	7.1 השתתפות תלמידים בטיולים או בסיורים מטעם בית הספר
98	7.1.1 השתתפות תלמידים בטיולים או בסיורים מטעם בית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
101	7.1.2 לינה מחוץ לבית במסגרת טיולים או סיורים מטעם בית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
102	7.2 עמדות חיוביות כלפי טיולים או סיורים מטעם בית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
10	סביבה פדגוגית
105	8. היבטים רגשיים-מוטיבציוניים בלמידה
106	8.1 מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
109	8.2 מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
112	9. דרכי הוראה-למידה-הערכה
112	9.1 הוראה-למידה-הערכה איכותיות
114	9.1.1 תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
117	9.1.2 פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
120	9.1.3 מטלות המקדמות למידת חקר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע
127	9.1.4 אסטרטגיות ללמידה עצמית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

130	קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	9.1.5
133	הוראה דיפרנציאלית – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	9.1.6
136	שימוש בתקשוב לצורכי למידה	9.2
138	שימוש במחשב במקצועות הלימוד במהלך שעות הלימודים	9.2.1
138	שימוש במחשב במקצועות המיצי"ב במהלך שעות הלימודים – דיווחי תלמידים ביסודי ובחט"ב	9.2.1.1
143	שימוש במחשב במקצועות הבגרות במהלך שעות הלימודים – דיווחי תלמידים בחט"ע.	9.2.1.2
151	אופן השימוש בתקשוב לצורכי למידה	9.2.2
151	השימוש באתר האינטרנט של בית הספר לצורכי למידה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	9.2.2.1
154	אופן השימוש במחשב לצורכי למידה והיבחנות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	9.2.2.2
157	תקשורת דיגיטלית/סלולרית בין התלמיד למורה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	9.2.3
159	10. תרבות בית ספרית תומכת למידה	
161	פיתוח מקצועי של מורים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	10.1
161	תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	10.1.1
164	תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	10.1.2
164	השתתפות מורים בתהליכים של פיתוח מקצועי – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	10.1.2.1
166	תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	10.1.2.2
169	עבודה שיתופית של מורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	10.1.3
172	קליטה וליווי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	10.1.4
175	הערכת עבודת המורה והצבת יעדים אישיים	10.2
175	ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	10.2.1
178	משוב והערכה למורה- דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	10.2.2
179	הובלה פדגוגית של המנהל ושיתוף מורים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	10.3
182	11. הסתייעות בשיעורים פרטיים	
183	הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות המיצי"ב – דיווחי תלמידים ביסודי ובחט"ב	11.1
186	הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע	11.2
189	12. חשיבות תעודת הבגרות	
190	תפיסת חשיבות תעודת הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע.	12.1
193	שיאיות וכוונות לקבלת תעודת בגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע.	12.2
196	תמיכת המורים בתלמידים לקראת בחינות הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע.	12.3
199	מידת ההלימה בין כישורי התלמיד ולימודיו בבית הספר – דיווחי תלמידים בחט"ע.	12.4
199	מידת ההלימה בין מסלול הלימודים לבגרות לבין כישורי התלמיד	12.4.1
202	מידת ההלימה בין היקף יחידות הלימוד לבין יכולות התלמידים	12.4.2
204	תפיסת תפקיד בית הספר כמכשיר לחיים – דיווחי תלמידים בחט"ע.	12.5
207	13. חינוך חברתי-ערכי בבית הספר	
209	מעורבות חברתית של תלמידים	13.1
209	מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	13.1.1
212	מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	13.1.2
215	פיתוח מודעות חברתית-ערכית בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	13.1.3
219	פעילויות פנאי של תלמידים	13.2
220	מספר החוגים שבהם משתתפים תלמידים באופן קבוע – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	13.2.1
222	פעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	13.2.2
225	פעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	13.2.3
228	קידום אחריות חברתית בבית הספר	13.3
228	היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	13.3.1
236	מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	13.3.2
239	מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	13.3.3
241	קידום שיח רגשי-חברתי בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע.	13.3.4

פתח דבר

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) פועלת להטמעת תרבות של "מדידה בשירות הלמידה" – מדידה המיועדת לתמוך בשיפור מתמיד של הלמידה וההקשר שבו היא מתנהלת בבתי הספר, בהלימה ליעדים הלימודיים ולחזון הבית ספרי. התפיסה המובילה את ראמ"ה היא שהמדידה אינה מטרה כשלעצמה, אלא כלי בשירות הלמידה. כחלק מתפיסה זו, הרואה בבית הספר את מוקד העשייה החינוכית, מתכונת ההערכה הארצית משלבת הערכה פנימית (מיצ"ב פנימי) והערכה חיצונית (מיצ"ב חיצוני).

המיצ"ב – מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית – הוא מערכת מדדים בית ספריים שמטרתה לספק מידע למנהל ולצוותים הפדגוגיים בבתי הספר על תפקוד בית ספרם במגוון של נושאים. לפיכך, מודל המיצ"ב בנוי כך שהוא כולל מבחני הישגים שמשקפים את התוצרים הקוגניטיביים של הלמידה וסקרי אקלים וסביבה פדגוגית שמשקפים את ההיבטים החברתיים-רגשיים-פדגוגיים. מידע רחב זה, לצד מידע ממקורות מידע נוספים ותוך התייחסות למאפיינים הייחודיים של כל בית ספר, נועד לסייע לבתי הספר לנטר את תהליך הלמידה הבית ספרי ואת האקלים הבית ספרי שבו מתרחשת הלמידה.

מתכונת ההערכה עודכנה בתשע"ה והיא כוללת חלוקה מחודשת של בתי הספר לשלוש קבוצות ארציות. כל קבוצה מבין שלוש הקבוצות מהווה מדגם מייצג של כלל בתי הספר בארץ. בתי ספר בכל קבוצה משתתפים במיצ"ב החיצוני ובסקרי האקלים והסביבה הפדגוגית אחת לשלוש שנים. בשנים שבהן לא נערך מבחן חיצוני בבית הספר המבחנים בכל המקצועות נשלחים לבית הספר להעברה במתכונת פנימית (מיצ"ב פנימי).

סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית במיצ"ב נועדו לספק תמונת מצב מפורטת בנוגע להיבטים שונים של האקלים החברתי ושל התהליכים הפדגוגיים בבתי הספר. קביעת ההיבטים הנבדקים בשאלונים התבססה על כמה מקורות: דיונים עם גורמים מוסמכים במטה משרד החינוך, קבוצות מיקוד עם מורים ומנהלים, היוועצות עם חוקרים מהאקדמיה וסקירה של ספרות עדכנית. הסקרים עוסקים בטווח רחב של נושאים מחיי בית הספר המשקפים את מגוון התהליכים החינוכיים והלימודיים החיוניים לעשייה חינוכית איכותית. הסקרים עוסקים בנושאים כמו מוטיבציה וסקרנות של התלמידים בלמידה, הטמעת פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה (הל"ה) איכותיות, מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה, פעילויות פנאי שבהן משתתפים תלמידים, תהליכי הפיתוח המקצועי שעוברים מורים ועוד. פרטים נוספים על סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית מפורסמים באתר ראמ"ה.

בדוח זה מוצגים נתוני האקלים הבית ספרי והסביבה הפדגוגית. הנתונים מבוססים על שאלונים שהועברו לתלמידים ועל ראיונות טלפוניים שנערכו עם מורים מקצועיים ומחנכים במהלך החודשים ינואר-מרץ 2019 בבתי ספר יסודיים, בחטיבות ביניים ובחטיבות עליונות.

הנתונים בדוח זה מדווחים ברמה כלל-ארצית ובחלוקה לפי מגזר שפה (בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית). נתוני התלמידים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל (כיתות ה'ו', כיתות ז'ט' וכיתות י"א) ונתוני המורים מוצגים בחלוקה לפי שלבי חינוך (יסודי, חטיבת ביניים וחטיבה עליונה). הדיווח כולל גם השוואות רב-שנתיות בכל מקום שניתן.

הדוח המלא מפורסם באתר ראמ"ה בקישור הבא:

<http://cms.education.gov.il/educationcms/units/rama/meitzav/dochtmaarachtim.htm>

נוסף על הדוח הארצי מופקים דוחות בית ספריים עבור מנהלי בתי הספר שתלמידיהם ומוריהם השיבו השנה על שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית. דוחות אלו יוכלו לסייע למנהלים ולצוותים החינוכיים בבתי הספר בכל הנוגע לקביעת יעדים בית ספריים מבוססי נתונים לשם בקרה, בניטור תהליך הלמידה ובהקצאת משאבים.

תודות – הדוחות המערכתיים לשנת תשע"ט ודוחות המיצ"ב הבית ספריים הם פרי עבודה מקצועית, מאומצת וקפדנית של צוות ראמ"ה ועימו שותפים רבים: הגורמים המוסמכים במשרד החינוך; החברות הזכייניות – טלדור (תפעול הסקרים), המרכז לטכנולוגיה חינוכית-מטח (פיתוח המבחנים), המרכז הארצי לבחינות ולהערכה-מאל"ו (עיבוד הנתונים), ויועצים ממאגר המומחים של ראמ"ה. תודתנו נתונה לכולם.

לסיכום, אנו מקווים שהתובנות שעולות מדוח זה, יוכלו לסייע למערכת החינוך לקדם את החינוך וליישם טוב יותר עקרונות של תרבות בית ספרית התומכת בתהליכי הוראה ולמידה איכותיים ומעמיקים, ובכך לאפשר לכל ילדי ישראל למצות את מיטב יכולתם.

בברכה,

ד"ר חגית גליקמן

מנכ"לית ראמ"ה

נתוני אקלים וסביבה פדגוגית

הקדמה

בדוח זה מוצגת תמונת המצב הכללית של האקלים הבית ספרי ושל הסביבה הפדגוגית בבתי הספר בישראל בשנת הלימודים תשע"ט. הדיווח על נתוני בתי הספר במיצ"ב מציג תמונה רחבה ומקיפה של האקלים הבית ספרי ושל הסביבה הפדגוגית המאפיינת אותו, כפי שהתלמידים ומוריהם תופסים אותם ומדווחים עליהם. הנתונים בדוח מדווחים ברמה כלל-ארצית ובחלוקה לפי מגזר שפה (בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית).

דיווחי התלמידים והמורים מוצגים בשני חלקים – אקלים חינוכי וסביבה פדגוגית. כל אחד מהחלקים בנוי מפרקים ומתתי-פרקים. חלק האקלים כולל פרקים העוסקים בשביעות רצון מבית הספר, ביחסים בין אישיים בין באי בית הספר, ביחסים בין בית הספר לבין ההורים, בתחושת מוגנות וביטחון, במשמעת והתנהגות, בתשתיות וסביבה פיזית ובטיולים ובספורט מטעם בית הספר.

חלק הסביבה הפדגוגית כולל פרקים העוסקים בהיבטים רגשיים-מוטיבציוניים בלמידה, בדרכי הוראה-למידה-הערכה, בתרבות בית ספרית תומכת למידה, בהסתייעות בשיעורים פרטיים, בחשיבות תעודת הבגרות בעיני התלמידים ובחינוך חברתי-ערכי בבית הספר. בכל אחד מן הפרקים ותתי-הפרקים מוצגים דיווחי התלמידים והמורים על שאלות שונות שהופנו אליהם בנושא בסקרי האקלים והסביבה הפדגוגית.

בכל אחד מנושאים אלו הוצגו למשיבים כמה היגדים המתארים היבטים שונים של אותו נושא. במרבית המקרים התבקשו המשיבים לציין באיזו מידה הם מסכימים עם הנאמר בהיגד על סולם בן חמש דרגות הנע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, ושיעורם (באחוזים) מוצג בהמשך הדוח.

בעבור מרבית הנושאים חושב מדד מסכם המתאר את התמונה הכללית בנושא הנדון מעבר להיבטיו השונים. המדד המסכם הוא הממוצע של אחוזי המסכימים עם הנאמר בהיגדים המרכזיים את המדד. בהתאם לכך, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100 אחוזים.

במקרים אחרים הוצגו למשיבים סולם תשובות אחר, דוגמת סולם תדירות (אף פעם, פעם אחת, פעמיים וכו') או סולם דיכוטומי דוגמת "כן" או "לא". לשם נוחות הקריאה מובא מתחת ללוחות המתארים את הרכב המדד המסכם פירוט של אפשרויות התשובה בסולם המדידה ומתואר אופן חישוב המדד המסכם. במקרים שבהם נכללו במדד המסכם היגדים שנוסחו בכיווניות הפוכה מיתר ההיגדים והם נוסחו מחדש לצורכי הדיווח (כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי, בדומה ליתר ההיגדים) מובא מתחת ללוחות נוסח ההיגדים המקוריים בשאלון. בעבור מקצת הנושאים לא חושב מדד מסכם ונתוני ההיגדים או השאלות בנושאים הללו מדווחים בנפרד. בלוחות המתארים התפלגות של אפשרויות תשובה שונות שהוצגו למשיבים פירוט האחוזים אינו מסתכם בהכרח ל-100%, בשל עיגול ספרות אחרי הנקודה העשרונית.

במרבית פרקי הדוח מוצגת תחילה השוואה בין נתוני תשע"ט לנתוני תשע השנים הקודמות: תש"ע-תשע"ח.¹ הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך: יסודי (כיתות ה'–ו'), חט"ב (כיתות ז'–ט') וחט"ע (כיתות י'–יא) ובחלוקה לפי מגזר שפה (בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית) עבור כלל בתי הספר.

¹ החל בשנת הלימודים תשע"א חל שינוי באופן העברת שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית בקרב התלמידים והם מועברים החל משנה זו באופן אנונימי. בבדיקות שנערכו לא נמצא הבדל משמעותי בנתונים בין ההעברה האנונימית להעברה המזוהה. ממצאי סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית, תשע"ט

נתוני המורים בחט"ע החלו להיאסף לראשונה בתשע"ב ולכן מוצגת עבורם השוואה לשנים תשע"ב-תשע"ט בלבד. כמו כן, במדדים מסכמים או בהיגדים שאיסוף נתוניהם החל בשנים מאוחרות יותר ההשוואות הרב-שנתיות פותחות בשנה הראשונה שבה החלו להיאסף הנתונים. השוואות לאורך השנים אינן מוצגות במדדים חדשים שנבדקו לראשונה בשנה"ל תשע"ט או במדדים שהרכבם או אופן בדיקתם השתנה.

בתחילת כל פרק מובאים עיקרי הממצאים ותרשים המציג נתונים של מדדים מסכמים נבחרים ברמה כלל ארצית. בהמשך מוצגים בפירוט נתוני ההיגדים והמדדים המסכמים בחלוקה לפי מגזר שפה.

נתוני המדדים המסכמים בדוח מוצגים בדפוס קבוע: תחילה מוצגים דיווחי התלמידים והמורים על המדדים המסכמים שנבדקו לאורך השנים, ולאחר מכן מוצגים נתוני ההיגדים בשנת המחקר הנוכחית לצד נתוני המדד המסכם שחושב על בסיסם. כאמור, המדד המסכם מציג תמונה כללית של הנושא. המלצתנו היא לא להסתפק רק בתמונה הכוללת העולה מתוך המדד המסכם את התחום, אלא לבחון גם את הנתונים של ההיגדים הספציפיים המרכיבים אותו.

בקריאת הנתונים חשוב לזכור כי הם מייצגים תפיסות ועמדות **סובייקטיביות** של הנשאלים, וכי חשוב לבחון אותם באופן השוואתי (למשל לעומת שנים קודמות) כדי לעמוד על משמעותם. כמו כן ידוע כי לקבוצות משיבים שונות, הנבדלות זו מזו מבחינת רקע תרבותי או שכבת גיל יש נטייה לפרש היגדים באופנים מעט שונים ולפיכך להשיב באופן שונה על שאלות הסקרים. לנוכח זאת יש לפרש הבדלים כאלה בזהירות הראויה.²

המידע המובא בדוח תשע"ט מתבסס על שאלונים שהועברו במהלך החודשים ינואר-מרץ 2019 ל-146,581 תלמידי כיתות ה'ט' (86% השבה) ועל ראיונות טלפוניים שהתקיימו עם 7,981 מחנכים ומורים המלמדים את מקצועות המיצ"ב בכיתות א'-ט' (47% השבה). נוסף על כך הועברו שאלוני אקלים וסביבה פדגוגית ל-47,110 תלמידי כיתות י'-יא (72% השבה), ול-5,734 מורים בחטיבות העליונות (58% השבה). בסך הכול השתתפו בסקרים תלמידים ומורים מ-587 בתי ספר יסודיים³ ומ-324 חטיבות ביניים⁴ שהשתתפו השנה במבחני המיצ"ב החיצוני, וכן תלמידים ומורים מ-305 חטיבות עליונות.⁵ פירוט היקף ושיעור המשיבים על השאלונים בחלוקה לפי בתי ספר דוברי עברית ודוברי ערבית מוצג בלוח 1 שלהלן. בתי הספר הם מדגם מייצג של כלל בתי הספר דוברי הערבית ודוברי העברית בפיקוח הממלכתי והממלכתי-דתי (גודל המדגם הוא כשליש מבתי הספר). בשנת הלימודים תשע"ט נרשמה ירידה בשיעור ההשבה של המורים על השאלונים ועל כן מוצע לבחון את הנתונים בזהירות הראויה.

השאלונים והסקרים פותחו על ידי הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה). השאלונים הועברו למורים ולתלמידים בשני נוסחים. כל נוסח מכיל רכיב קבוע המשותף לשני הנוסחים (ליבה) ורכיב משתנה הכולל נושאים ייחודיים לו. מבנה זה מאפשר לקבל מידע ארצי ובית ספרי במגוון רחב יותר של נושאים, מבלי להכביד על המשיבים. לפיכך מרבית הנושאים המדווחים להלן משותפים לשני הנוסחים ונתוניהם מבוססים על כלל המשיבים. במקצת מהנושאים הנתונים מבוססים על מחצית מהמשיבים. הקצאת הנוסחים לכל אחד מן המשיבים התבצעה באופן אקראי. את הדוח הארצי מלווה קובץ נספחים שמפורסם בנפרד באתר ראמ"ה. הנספח כולל שיעורי הסכמה של התלמידים והמורים עם ההיגדים ועם המדדים המסכמים לאורך שנים, בפילוח לפי שלב חינוך בבתי ספר דוברי עברית ודוברי ערבית.

² בתשע"ח שיעור גבוה יותר של מורים דוברי ערבית נסקרו בשפה הערבית בהשוואה לשנים קודמות. מכיוון שתיתכן השפעה של שפת

הסקירה על אופני הדיווח של המורים, מוצע לבחון את הנתונים בתשומת לב.

³ בתי ספר יסודיים: סה"כ 587, דוברי עברית - 431; דוברי ערבית - 156

⁴ חטיבות ביניים: סה"כ 324, דוברי עברית - 242; דוברי ערבית - 82

⁵ חטיבות עליונות: סה"כ 305, דוברי עברית - 230; דוברי ערבית - 75

ממצאי סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית, תשע"ט

להלן בלוח 1 מוצגים היקף ושיעור המשיבים על שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית תשע"ט, בחלוקה לפי שכבת גיל ומגזר שפה.

לוח 1: היקף ושיעור המשיבים על שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית בחלוקה לפי שכבת גיל ומגזר שפה (תשע"ט)⁶

קבוצה		דוברי עברית	דוברי ערבית	כלל בתי הספר
תלמידים				
ה'ו'	נסקרו	47,134	17,879	65,013
	שיעור ההשבה	89%	91%	90%
ז'ט'	נסקרו	58,216	23,352	81,568
	שיעור ההשבה	83%	85%	83%
י.ו"א	נסקרו	31,406	15,704	47,110
	שיעור ההשבה	68%	84%	72%
מורים				
יסודי	נסקרו	4,504	1,435	5,939
	שיעור ההשבה	52%	46%	50%
חט"ב	נסקרו	1,290	752	2,042
	שיעור ההשבה	34%	51%	39%
חט"ע	נסקרו	4,267	1,467	5,734
	שיעור ההשבה	58%	55%	58%

⁶ בשנת הלימודים תשע"ט נרשמה ירידה בשיעורי ההשבה של המורים על השאלונים ועל כן מוצע לבחון את הנתונים בזהירות הראויה.

תובנות עיקריות

לאורך עשור נרשמה על-פי-רוב מגמה של שיפור הדרגתי **במדדי האקלים והסביבה הפדגוגית** בכלל בתי הספר. בבתי ספר דוברי עברית נרשמה התייבשות בשנים האחרונות. בבתי ספר דוברי ערבית נרשמה התייבשות בתשע"ט ברוב המדדים ולעיתים אף הרעה, זאת לאחר שיפור הדרגתי לאורך השנים. בכל הנוגע **לתחושת מוגנות וביטחון** בחטיבות עליונות דוברות ערבית נרשמה לאורך השנים מגמת הרעה שנעצרה בשנתיים האחרונות וניתן לדווח על ניצני שיפור שיש להמשיך ולעקוב אחריהם גם בשנים הבאות.

א. אקלים בית ספרי

- באופן כללי, מרבית התלמידים (כ-80% ביסודי וכ-70% בחט"ב ובחט"ע) ומרבית המורים (כ-70%) הביעו **שביעות רצון מבית הספר**. מרבית המורים (כ-80%) דיווחו גם **על יחס מכבד שניתן להם בבית הספר**. בשנה האחרונה לא נרשמו שינויים משמעותיים בשיעורי שביעות הרצון של התלמידים והמורים דוברי העברית ואילו בקרב התלמידים דוברי הערבית נרשמה השנה התייבשות לאחר עליות בולטות בתשע"ח. בקרב המורים דוברי הערבית נרשמה יציבות, למעט חט"ב דוברות ערבית שם נרשמה ירידה (אחרי עלייה בשנה קודמת).
- לאורך השנים נצפתה מגמה מתמשכת ועקבית של שיפור בשיעורי הדיווח של תלמידים בבתי ספר **יסודיים ובחטיבות ביניים** בהיבטים רבים של **אלימות בית ספרית** כמו היעדר תחושת מוגנות, מעורבות באירועי אלימות, אלימות מילולית ופגיעה של מורים בתלמידים. מגמה זו התייבשה בתשע"ט בקרב דוברי ערבית (אחרי שיפור משמעותי בתשע"ח). בקרב דוברי עברית נרשמה בדרך-כלל יציבות בשנים האחרונות.
- לצד זאת, **בחטיבות עליונות דוברות ערבית** נעצרה בתשע"ח ובתשע"ט מגמת ההרעה שנצפתה בשנים קודמות בדיווחי תלמידים על היעדר תחושת מוגנות, מעורבות באירועי אלימות, אלימות מילולית, ופגיעה **מילולית של מורים בתלמידים** וניתן לדווח על ניצני שיפור שיש להמשיך ולעקוב אחריהם גם בשנים הבאות. בחטיבות עליונות דוברות ערבית על פי רוב קיימת יציבות במדדים אלו.
- בנוסף לכך, בתשע"ט התייבשה מגמת השיפור בשיעורי הדיווח של תלמידים דוברי ערבית על קיומן של **חבורות אלימות של תלמידים** (ביסודי נרשמה אף הרעה) ואילו בקרב תלמידים דוברי עברית נרשם המשך שיפור מתון או יציבות, זאת לאחר הרעה בתשע"ז. בנושא **הוונדליזם** נצפה בתשע"ט המשך שיפור משמעותי בקרב דוברי ערבית ואילו בקרב דוברי עברית נרשמה התייבשות ואף המשך שיפור בחט"ע. שיפור זה בא לאחר הרעה בשיעורי הדיווח של התלמידים בשנים שקדמות לתשע"ז. גם בנושא **גניבות** נרשם בשנה האחרונה ובשנה שלפניה שיפור בקרב דוברי ערבית ואילו בקרב דוברי עברית נרשמה התייבשות לאחר שיפור בתשע"ח.
- בשנה האחרונה נצפה המשך שיפור בממד **התנהגות נאותה של תלמידים** בקרב דוברי ערבית ואילו בקרב דוברי ערבית נרשמה התייבשות בחט"ב ובחט"ע וירידה ביסודי לאחר שיפור ניכר בתשע"ח. שיעורי הדיווח של התלמידים עומדים על כ-50% ביסודי ועל כ-40% בחט"ב ובחט"ע וגבוהים יותר בקרב דוברי ערבית מאלו של דוברי עברית בכ-15%. לעומת זאת, בהיבטים של **איחורים והיעדרויות** נצפתה בשנה האחרונה הרעה בשני מגזרי השפה (אחרי שיפור בשנה שקדמה לה) ויש לעקוב אם מגמה זו תמשיך גם בשנים הבאות.
- כ-70% מהתלמידים בבתי הספר היסודיים וכמחצית מהתלמידים בחט"ב ובחט"ע דיווחו בתשע"ט על **יחסי קרבה ואכפתיות בינם לבין מוריהם**. כמו כן, שיעור גבוה יותר של תלמידים (85% ביסודי וכ-75% בחט"ב ובחט"ע) דיווחו על **אכפתיות של מחנך הכיתה לא רק בקשר ללימודים**. בקרב דוברי עברית נרשמה לאורך השנים עלייה איטית בשיעורי הדיווח על יחסי קרבה ואכפתיות בין התלמידים למוריהם, עם יציבות בשנים האחרונות. בקרב דוברי ערבית נרשמה גם עלייה לאורך השנים, כאשר השנה נצפתה התייבשות לאחר עלייה ניכרת בדיווחי התלמידים בתשע"ח בכל שלבי החינוך.
- השנה נרשמה עלייה בשיעורי הדיווח של תלמידים דוברי ערבית על **יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה** אחרי שלוש שנים של יציבות. בקרב דוברי ערבית נצפתה בתשע"ט יציבות בשיעורי הדיווח של התלמידים אחרי עליות ניכרות שנרשמו במדד בתשע"ח.
- בתשע"ט נבדקה לראשונה הסוגיה של זכויות התלמידים בבית הספר. כשלושה רבעים מבין התלמידים ביסודי ומעל למחצית מבין התלמידים בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי הם **מודעים לזכויותיהם בבית הספר וכי בבית הספר דואגים לשמור על זכויותיהם**. עם זאת, רק כרבע מבין התלמידים דוברי העברית בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי השנה הסבירו להם בבית הספר על הזכויות המגיעות להם כתלמידים. במדד זה נרשם פער של כ-20% לטובת דוברי ערבית.

- בשנה"ל תשע"ט נצפתה המשך מגמת העלייה המשמעותית עליה דווח בשנים קודמות (תש"ע-תשע"ח) בדיווחי תלמידים דוברי עברית על שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב בבתי ספר יסודיים ובחטיבות הביניים ואילו בקרב דוברי ערבית נרשמה התייצבות לאחר עלייה בשנה קודמת. בחטיבות העליונות לעומת זאת מגמת העלייה בשימוש במחשב מתונה למדי (למעט השימוש במחשב במסגרת שיעורי לשון). בשימוש בתקשוב ככלי לקידום למידה משמעותית (באמצעות לימוד, תרגול והיבחנות מתוקשבים) נרשמה גם כן עלייה בקרב דוברי עברית ואילו בקרב דוברי ערבית נרשמה ירידה לאחר עליות משמעותיות בשנה הקודמת.
- הנושא של הוראה-למידה-הערכה איכותיות נבחן בין היתר באמצעות דיווחי התלמידים על תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה, על פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות, על אסטרטגיות ללמידה עצמית ועל קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים. בכל ארבעת התחומים שצוינו, עם המעבר של התלמידים משלב חינוך יסודי לשלבי החינוך חט"ב וחט"ע נרשמה ירידה בשיעורי ההסכמה של התלמידים עם המדדים המסכמים לפי שכבות הגיל (כ-75% ביסודי לעומת כ-55% בחט"ב ובחט"ע) כאשר שיעורי ההסכמה של תלמידים דוברי ערבית גבוהים בכ-15% בהשוואה לאלו של דוברי עברית. ככלל, במדדים המסכמים שנסקרו לעיל, נרשמה בשנה האחרונה יציבות בשיעורי הדיווח של תלמידים דוברי עברית בכל שכבות הגיל ואילו בקרב תלמידים דוברי ערבית נרשמו ירידות קלות והתייצבות, וזאת לאחר עליות בכל המדדים בשנה שקדמה לשנה האחרונה.
- לפי דיווחי רוב התלמידים (כ-80%) ורוב המורים (כ-85%), בתי הספר עושים מאמצים לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה. בבתי ספר יסודיים שיעור המדווחים גבוה יותר בהשוואה לחטיבות הביניים ולחטיבות העליונות. יחד עם זאת, לפי דיווחי התלמידים עדיין מתקיים שיח פוגעני כלפי קבוצות "אחרות": בני לאום אחר, בני/בנות מגדר אחר, תלמידים עם מוגבלויות ועוד. נראה כי התופעה הנפוצה ביותר (מעל 20%) היא שפה פוגענית בשל מראה חיצוני בחטיבת ביניים ובחטיבה העליונה ושפה פוגענית כלפי בני לאום אחר וכלפי מי שמחזיק בדעה פוליטית אחרת בחטיבה העליונה. לצד זאת, חשוב לציין כי בעוד שבתשע"ח נמשך שיפור בשיעורי הדיווח של התלמידים על קיומו של שיח פוגעני על צורתיו השונות (במיוחד בבתי ספר דוברי ערבית) השנה נרשמה התייצבות בדיווחים. במקביל נרשמה התייצבות בשיעורי הדיווח של תלמידים דוברי ערבית על מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה ואילו בקרב דוברי עברית נרשמה עלייה בחט"ב ובחט"ע.

אקלים בית ספרי

בבתי הספר, שהם מוסדות חינוך, מתקיימים ממשקים ויחסי גומלין חברתיים ומשמעותיים בין כל השותפים למעשה החינוכי: תלמידים, מורים, מנהלים והורים. מכלול יחסי הגומלין הללו, והתחושות הנוצרות בקרב באי בית הספר הם שמהווים את האקלים הבית ספרי. בחלק העוסק באקלים הבית ספרי נבחנים היבטים שונים של האווירה ושל היחסים בבית הספר.

מידת שביעות הרצון מבית הספר היא אחד ממדדי איכות החיים הבית ספריים. הפרק הראשון של חלק האקלים בדוח עוסק בסוגיות הבסיסיות של שביעות הרצון והתחושה הכללית של תלמידים ושל מורים כלפי המוסד בו הם לומדים או מלמדים. לשביעות הרצון ולתחושות כלפי בית הספר נודעת חשיבות, אולם הן אינן התמונה כולה. לפיכך, חשוב לבחון גם היבטים נוספים של האקלים החברתי והסביבה הפדגוגית בבתי הספר, כמו גם במערכת החינוך כולה, כפי שמבקש להראות הדוח הנוכחי.

1. שביעות רצון

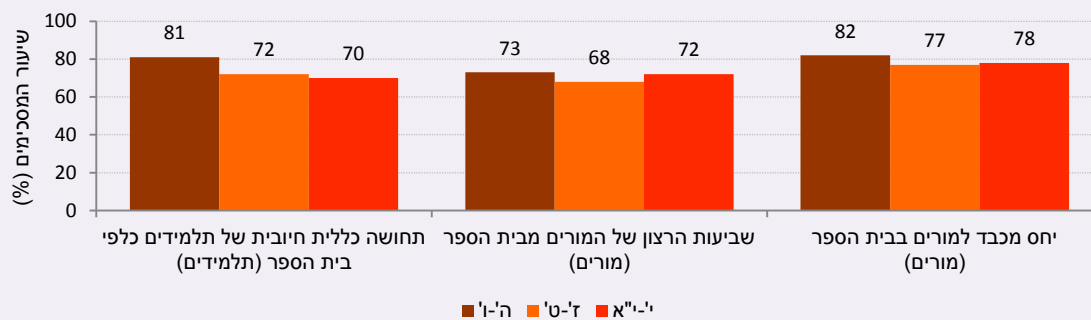
המדדים וההיגדים שיוצגו בפרק זה משרטטים בפני הקורא תמונה המציגה את התחושות הכלליות בקרב תלמידים ומוריהם: האם הם אוהבים לבוא לבית הספר? האם הם שמחים לשהות בו? האם הם חשים שנעשים מאמצים כדי שיהיה להם טוב ונעים בבית הספר?

תחילה יוצגו הממצאים והתובנות העיקריות בנושא זה ובהמשך יוצגו נתוני המדדים המסכמים וההיגדים בפירוט.

ממצאים עיקריים

- להלן יוצגו עמדות תלמידים ומורים כלפי בית הספר וכן עמדות המורים כלפי היחס הניתן להם במסגרת עבודתם בבית הספר.
- באופן כללי, מרבית התלמידים (כ-80% ביסודי וכ-70% בחט"ב ובחט"ע) דיווחו על **תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר**. בבתי ספר יסודיים – שביעות רצון התלמידים גבוהה יותר בבתי ספר דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית. בחט"ע התמונה הפוכה ושיעורי הדיווח גבוהים יותר בקרב דוברי עברית בהשוואה לדוברי ערבית. בחט"ב נרשמו שיעורי דיווח דומים בין שני מגזרי השפה.
- לאורך השנים נרשמה עלייה מתונה בשיעורי הדיווח בקרב דוברי עברית, שהמשיכה גם בשנה האחרונה. בבתי ספר יסודיים דוברי ערבית נרשמה עלייה הדרגתית לאורך כל השנים אך בתשע"ט עלייה זו התייצבה. בחט"ב דוברות הערבית חלה התייצבות בתשע"ט לאחר עלייה ניכרת בתשע"ח, ואילו בחט"ע דוברי הערבית נראה כי קיימת יציבות עם תנודתיות לאורך השנים.
- גם בקרב המורים נרשמו שיעורי **שביעות רצון גבוהים למדי מעבודתם בבית הספר (כ-70%) ומהיחס שניתן להם בבית הספר (כ-80%)**.
- בקרב מורים דוברי עברית שיעורי שביעות הרצון מעבודתם ומהיחס הניתן להם בבית הספר גבוהים יותר בהשוואה למורים דוברי ערבית בכל שלבי החינוך.
- ככלל, לאורך השנים **נרשמה יציבות בשיעורי שביעות הרצון** של המורים הן דוברי עברית והן דוברי ערבית בכל שלבי החינוך. עם זאת יש לשים לב לכך שבקרב מורים דוברי ערבית בחט"ב נרשמה ירידה של 5% ברמת שביעות הרצון בשנת תשע"ח ועליה חזרה בתשע"ט. בכל הנוגע ל**יחס מכבד למורים** – קיימת יציבות בבתי ספר דוברי עברית וניכרת ירידה בין השנים תשע"ח ותשע"ט בבתי ספר דוברי ערבית בכל שלבי החינוך – יש להמשיך ולבחון את שיעורי הדיווח בשנים הבאות.

שביעות רצון מבית הספר ויחס מכבד למורים – דיווחי תלמידים ומורים בכלל בתי ספר*

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

1.1 תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתת-פרק זה מוצגים דיווחי התלמידים על אודות שביעות הרצון שלהם מבית הספר ותחושת השייכות שלהם לבית הספר. נתונים אלו נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שכבות הגיל: כיתות ה'ו', כיתות ז'-ט' וכיתות י'-י"א. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר" בין השנים תש"ע-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר*
א. "אני אוהב להיות בבית הספר"
ב. "גם אילו הייתי יכול, לא הייתי עובר לבית ספר אחר"***
ג. "טוב לי בבית הספר"

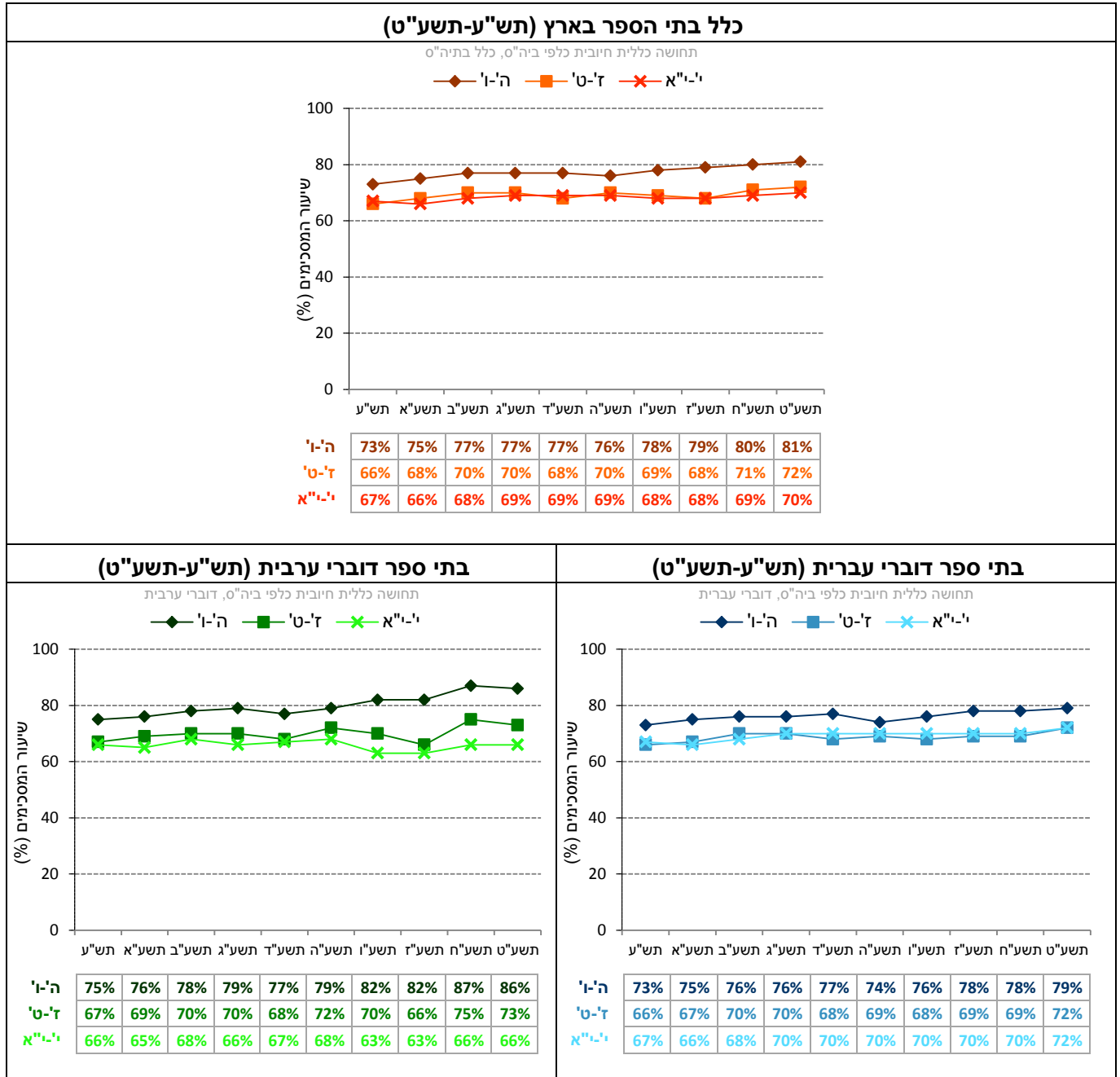
* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

** נוסח ההיגד בשאלון היה "אילו הייתי יכול, הייתי עובר לבית ספר אחר". לצורך הדיווח בדוח נוסח ההיגד מחדש, כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר, בדומה לשאר ההיגדים במדד המסכם.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 1 מוצגים נתוני המדד המסכם "תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

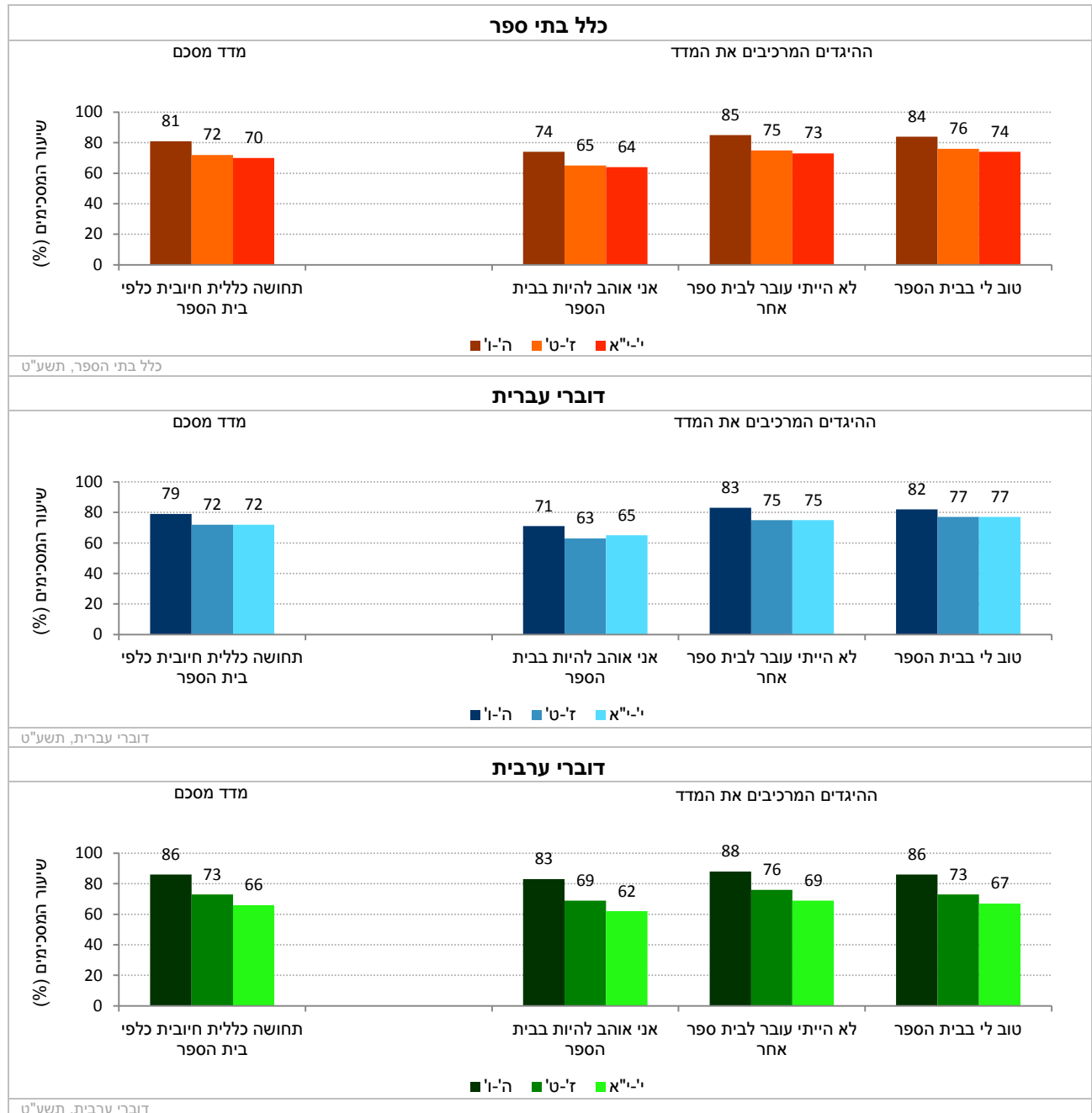
תרשים 1: דיווחי התלמידים על תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תש"ע-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 2 מוצגים נתוני המדד המסכם "תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 2: דיווחי התלמידים על תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

1.2 שביעות הרצון של המורים מבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בהמשך לדיווחי התלמידים על אודות שביעות הרצון שלהם מבית הספר מבקש המדד "שביעות הרצון של המורים מבית הספר" לבחון את מידת שביעות רצונם של המורים מהעבודה בבית הספר ומהתנהלות בית הספר, על-פי דיווחיהם.

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "שביעות הרצון של המורים מבית הספר" בין השנים תש"ע-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו משנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך (יסודי, חט"ב וחט"ע), בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: שביעות הרצון של המורים מבית הספר*
שביעות רצון מהעבודה בבית הספר
א. "אתה שבע רצון מעבודתך כמורה"
ב. "אתה לא חש שהתעייפת מעבודת ההוראה**"
ג. "אתה לא חש שמוטל עליך עומס עבודה כבד מדי***"
שביעות רצון מהתנהלות בית הספר
ד. "אתה שבע רצון מהתנהלות בית הספר"
ה. "בבית הספר עושים פעולות רבות כדי שילמידים יהיה נעים לשהות בו"
ו. "בבית הספר עושים פעולות רבות כדי שלמורים יהיה נעים לשהות בו"
ז. "בבית הספר משתדלים ליצור תנאים שיאפשרו לך להצליח בעבודתך"

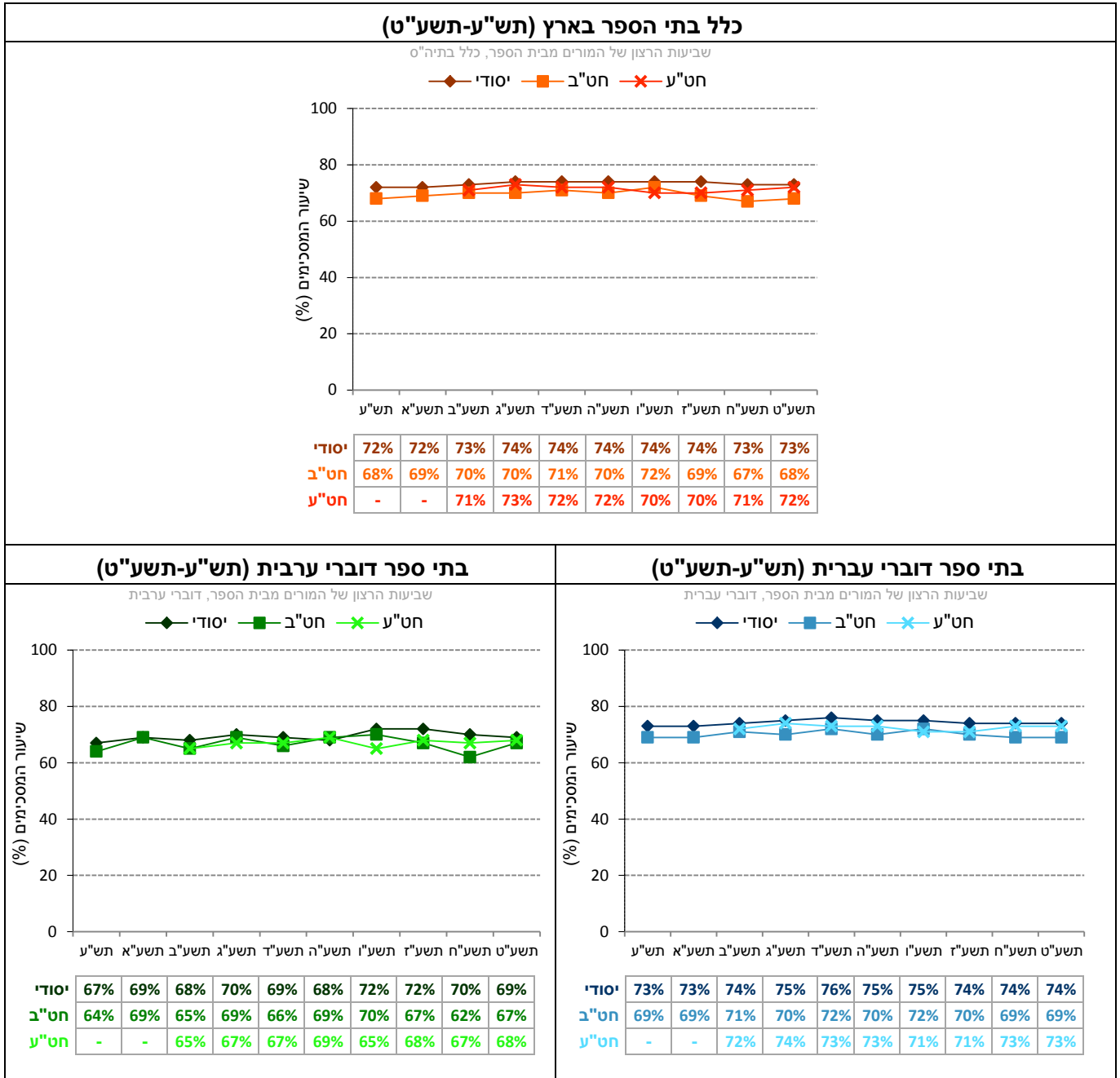
* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

** נוסח ההיגדים בשאלון היה "אתה חש שהתעייפת מעבודת ההוראה" ו-"אתה חש שמוטל עליך עומס עבודה כבד מדי". לצורכי הדיווח בדוח הם נוסחו מחדש כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר, בדומה לשאר ההיגדים במדד המסכם.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 3 מוצגים נתוני המדד המסכם "שביעות הרצון של המורים מבית הספר" בשנים תש"ע-תשע"ט. בקרב מורים המלמדים בחט"ע נתונים אלו נאספו החל מתשע"ב (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

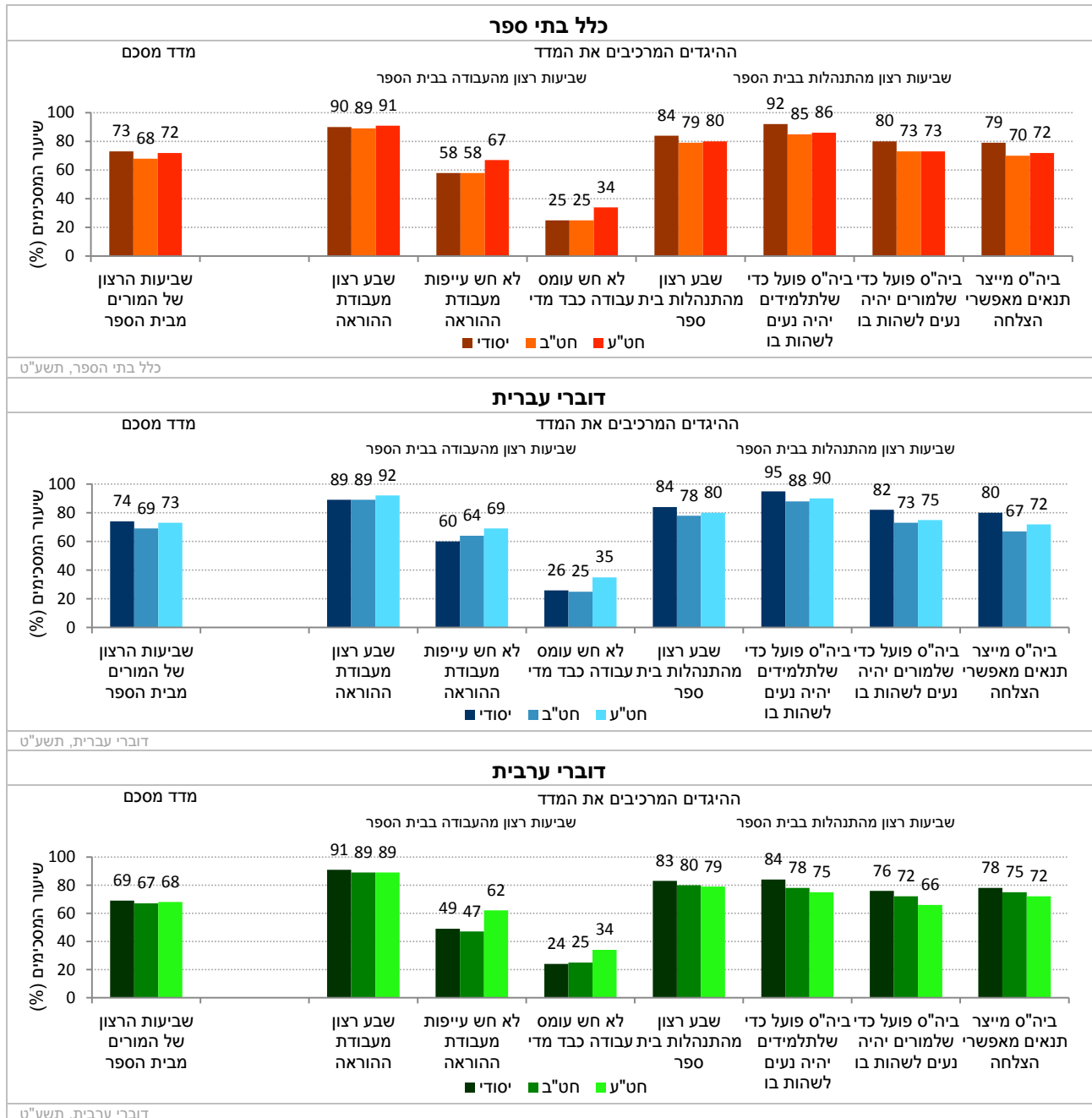
תרשים 3: דיווחי המורים על שביעות רצונם מבית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תש"ע-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 4 מוצגים נתוני המדד המסכם "שביעות הרצון של המורים מבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 4: דיווחי המורים על מידת שביעות הרצון מבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושלב חינוך (תשע"ט)

1.3 יחס מכבד למורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בנוסף לדיווחי המורים על אודות שביעות הרצון שלהם מבית הספר נבחנה גם המידה שבה מורים מרגישים כי יש בבית הספר אוזן קשבת לצורכיהם, כי ניתן להם יחס מכבד וכי הם זוכים להערכה על עבודתם. היבטים אלו נבדקו בהיגדים המרכיבים את המדד "יחס מכבד למורים בבית הספר".

נתונים על אודות היחס למורים בבית הספר נאספו לראשונה בתשע"ז בקרב מורים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-יא'). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "יחס מכבד למורים" בין השנים תשע"ז-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו משנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

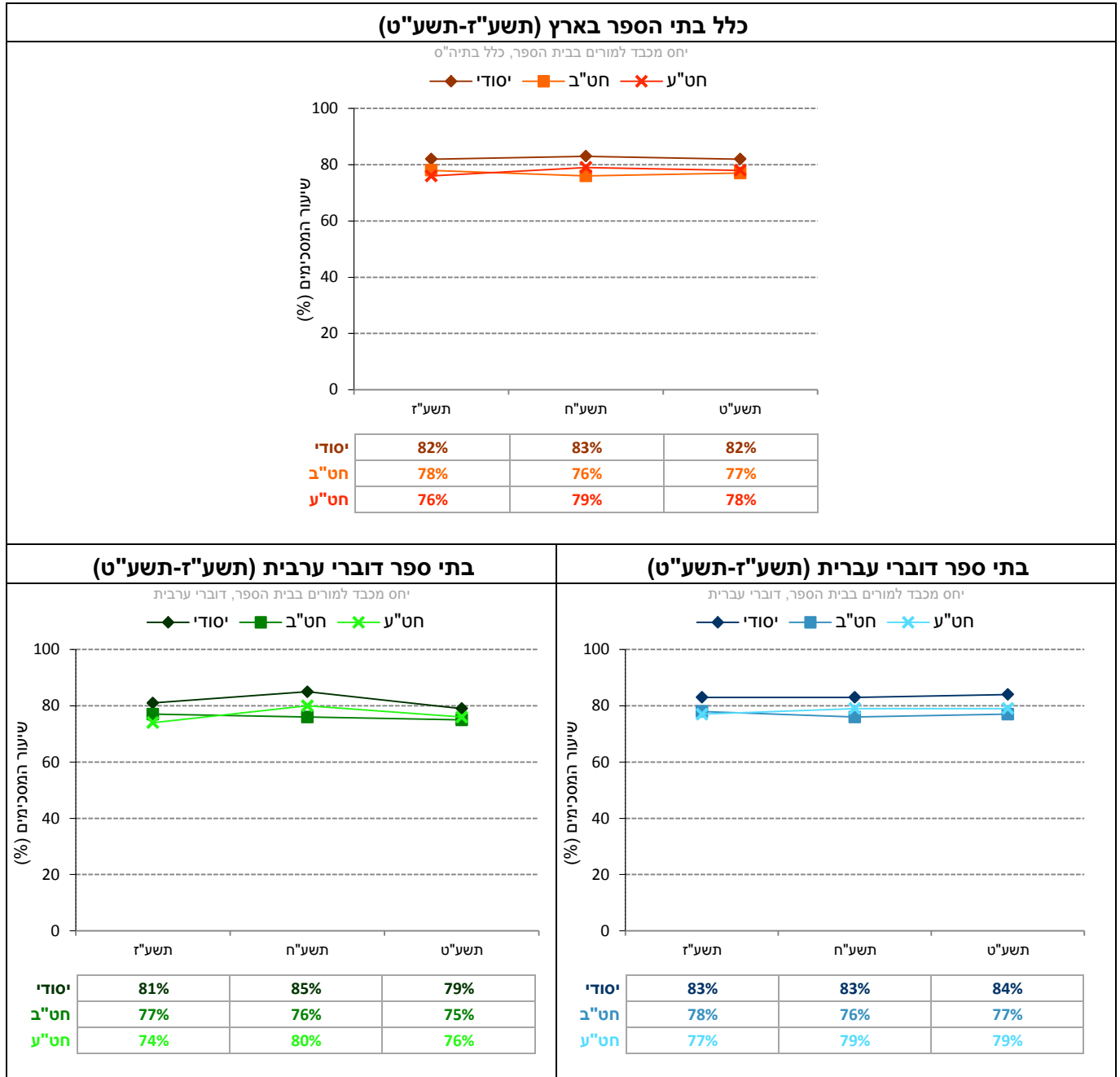
מדד מסכם: יחס מכבד למורים בבית הספר*
א. "באופן כללי, אתה חש כי בבית הספר יש אוזן קשבת לצורכי המורים"
ב. "באופן כללי, אתה חש כי בבית הספר ניתן יחס מכבד למורים מצד כל באי בית הספר: הנהלה, תלמידים, עמיתים, הורים וכד"
ג. "אתה מרגיש שאתה זוכה להערכה על המאמצים שאתה משקיע בעבודתך בבית הספר"

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ז-תשע"ט)

בתרשים 5 מוצגים נתוני המדד המסכם "יחס מכבד למורים בבית הספר" בשנים תשע"ז-תשע"ט. (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

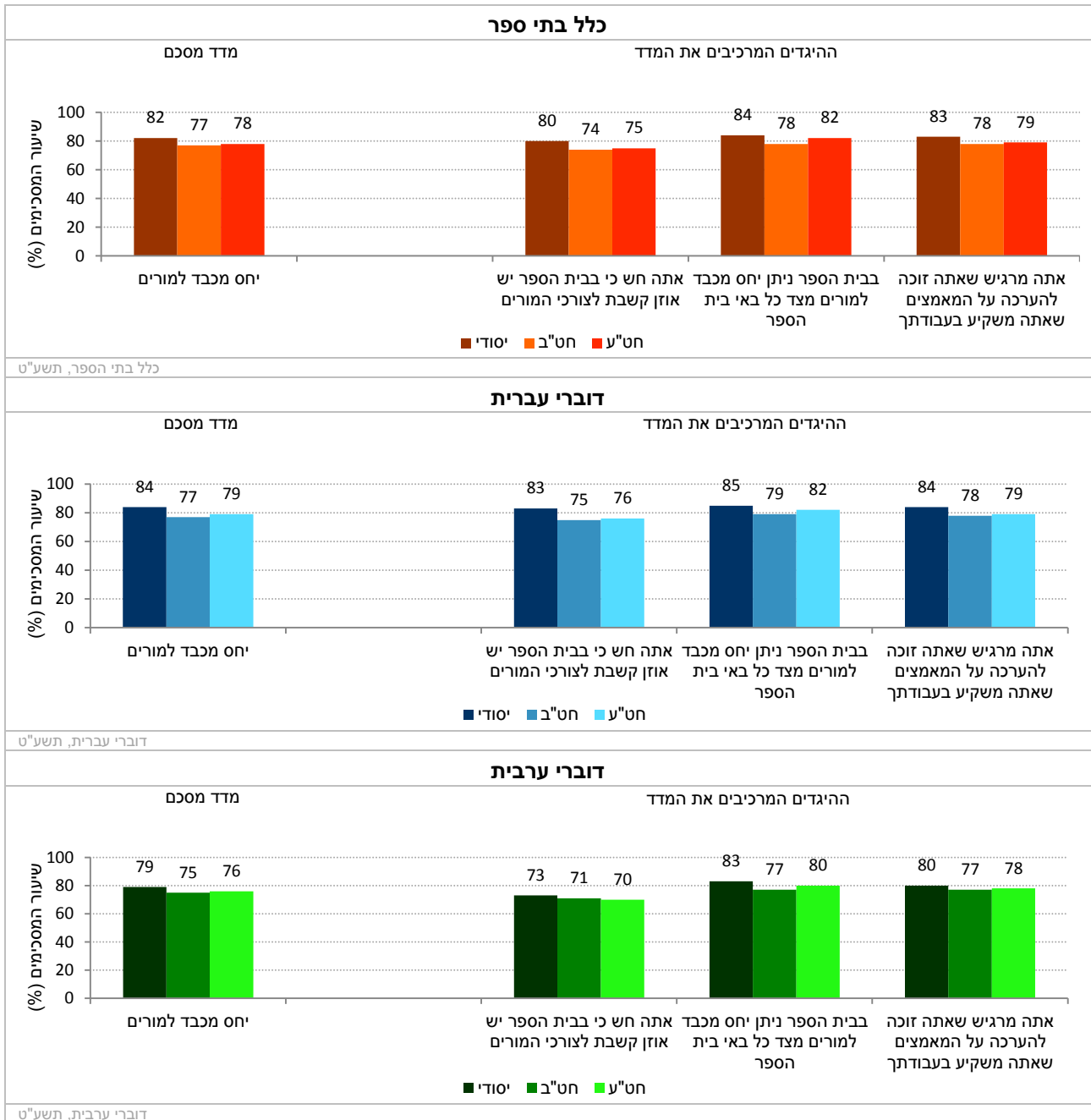
תרשים 5: דיווחי המורים על יחס מכבד למורים בבית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ז-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 6 מוצגים נתוני המדד המסכם "יחס מכבד למורים בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 6: דיווחי המורים על יחס מכבד למורים בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושלב חינוך (תשע"ט)

2. יחסים בין-אישיים בין באי בית הספר

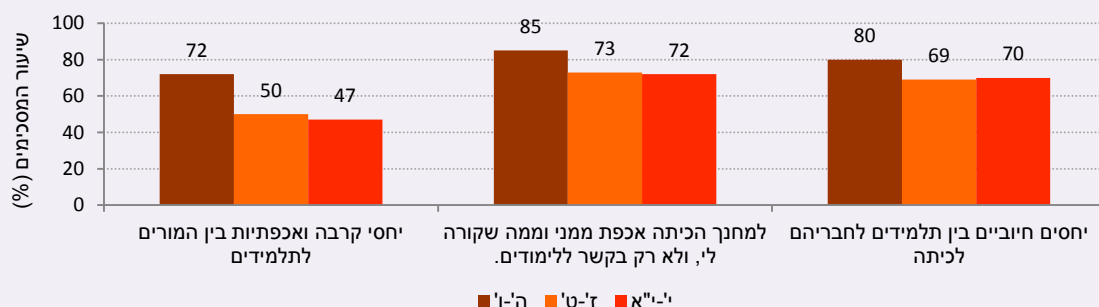
יחסים בין-אישיים טובים בין תלמידים, מורים והורים הם תנאי חשוב לתפקוד מיטבי של בית הספר. בהמשך לבחינת שביעות הרצון הכללית של התלמידים והמורים מבתי הספר, יעסוק פרק זה ביחסים הבין-אישיים בין באי בתי הספר: המורים והתלמידים. לפרק זה שלושה תת-פרקים העוסקים במערכת היחסים בין המורים לתלמידים, ביחסים בין התלמידים לבין חבריהם לכיתה, ובזכויות התלמיד בבית הספר. הפרק הבא יעסוק ביחסים שבין בית הספר לבין ההורים.

תחילה יוצגו הממצאים והתובנות העיקריות בנושא זה ובהמשך יוצגו נתוני המדדים המסכמים וההיגדים בפירוט.

ממצאים עיקריים

- הממצאים המתוארים להלן עוסקים ביחסים שבין המורים לתלמידים ובין התלמידים לבין חבריהם.
- כ-70% מהתלמידים בבתי הספר היסודיים וכמחצית מהתלמידים בחט"ב ובחט"ע דיווחו בתשע"ט כי מתקיימים יחסי קרבה ואכפתיות בינם לבין מוריהם. שיעור גבוה של תלמידים (כ-85% ביסודי וכ-70% בחט"ב ובחט"ע) דיווחו על אכפתיות של מחנך הכיתה כלפיהם (כפי שאפשר לראות – התלמידים חווים אכפתיות רבה מצד המחנך מאשר מצד מורים באופן כללי).
- ככלל, תמונת המצב המדווחת בדבר יחסי קרבה ואכפתיות בבתי ספר דוברי ערבית חיובית יותר מאשר בבתי ספר דוברי עברית, למעט דיווחי תלמידים דוברי ערבית בחט"ע על אודות הקשר עם המחנך, שם שיעורי הדיווח נמוכים בהשוואה לדוברי עברית (67% לעומת 74% בהתאמה).
- בקרב דוברי עברית נצפתה עלייה איטית לאורך השנים בשיעורי הדיווח על יחסי קרבה ואכפתיות בין התלמידים למוריהם בכל שלבי החינוך. בקרב דוברי ערבית נרשמה גם כן עלייה לאורך השנים, אך בשנה האחרונה נרשמה יציבות. גם בנושא הקשר עם מחנך הכיתה נרשמה עלייה לאורך השנים עלייה מתונה בדיווחי תלמידים דוברי עברית ועלייה ניכרת בדיווחי תלמידים דוברי ערבית, ואילו בשנה האחרונה נרשמה יציבות בשני מגזרי השפה.
- כ-80% מהתלמידים בבתי הספר היסודיים וכ-70% מהתלמידים בחט"ב ובחט"ע דיווחו בתשע"ט כי מתקיימים יחסים חיוביים בינם לחבריהם בכיתה. גם בהיבט זה, שיעורי הדיווח בקרב תלמידים דוברי ערבית עולים על אלו של דוברי עברית, בשלבי החינוך יסודי וחט"ב.
- בקרב דוברי עברית בכל שכבות הגיל נרשמה עלייה מתונה לאורך השנים בשיעורי הדיווח של התלמידים על יחסים טובים עם חבריהם לכיתה, ואילו בשנה האחרונה נרשם שיפור ניכר. בקרב דוברי ערבית גם כן נרשמה עלייה לאורך השנים בשלב חינוך יסודי וחט"ב, אולם בשנה האחרונה נצפתה התייצבות. בחט"ע נרשמה בארבע השנים האחרונות מגמת עלייה בשני מגזרי השפה.
- בשנה"ל תשע"ט הצגנו לראשונה בפני התלמידים היגדים העוסקים בזכויות התלמיד. כשלושה רבעים מבין התלמידים ביסודי ומעל למחצית מבין התלמידים בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי הם מודעים לזכויותיהם בבית הספר וכי בבית הספר דואגים לשמור על זכויותיהם. עם זאת, רק כרבע מבין התלמידים דוברי העברית בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי השנה הסבירו להם בבית הספר על הזכויות המגיעות להם כתלמידים. במדד זה נרשם פער של כ-20% לטובת דוברי ערבית.

יחסים בין אישיים בין באי בית הספר – דיווחי תלמידים בכלל בתי ספר*

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

2.1 יחסים חיוביים בין מורים לתלמידים

מערכת יחסים חיובית בין מורים לתלמידים עשויה לתרום לאווירה החינוכית, לתפקודם הלימודי ולרווחתם הרגשית של התלמידים. בתת-פרק זה מוצגים ממצאים מדיווחי תלמידים על מערכת היחסים ביניהם לבין המורים. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין המורים לתלמידים" ולאחר מכן מוצגים דיווחי תלמידים על יחסי קרבה ואכפתיות בין מחנך הכיתה לבינם.

2.1.1 יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתת-פרק זה מוצגים ממצאים בדבר תחושות התלמידים בנוגע למערכת היחסים בינם לבין המורים: האם הם חשים אכפתיות מצד צוות בית הספר? האם הם חשים שיש להם למי לפנות בצוות בית הספר כאשר הם זקוקים לסיוע ולתמיכה? האם הם מקבלים את התמיכה והסיוע גם בהקשר הלימודי וגם בהקשר האישי/הרגשי/החברתי?

נתונים אלו נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי, חט"ב וחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים" בין השנים תש"ע-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו משנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

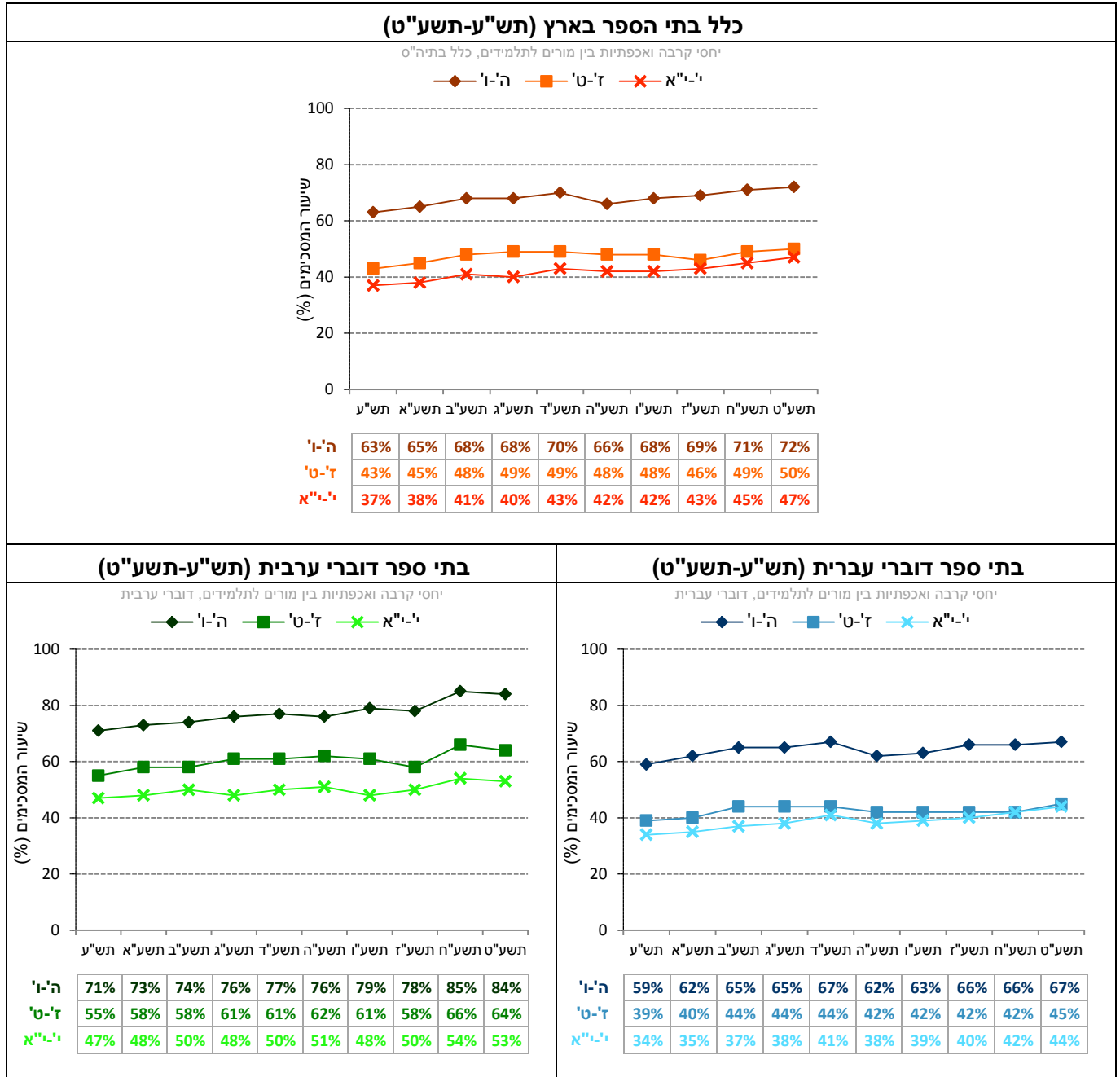
מדד מסכם: יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים*
א. "יש לי יחסים קרובים וטובים עם רוב המורים שלי"
ב. "כשעצוב לי או כשרע לי, אני מרגיש נוח לדבר על זה עם מישהו מהמורים שלי"
ג. "לרוב המורים אכפת ממני וממה שקורה לי ולא רק בקשר ללימודים"
ד. "לרוב המורים חשוב מאוד לדעת איך אני מרגיש בבית הספר ובכלל"

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 7 מוצגים נתונים על המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

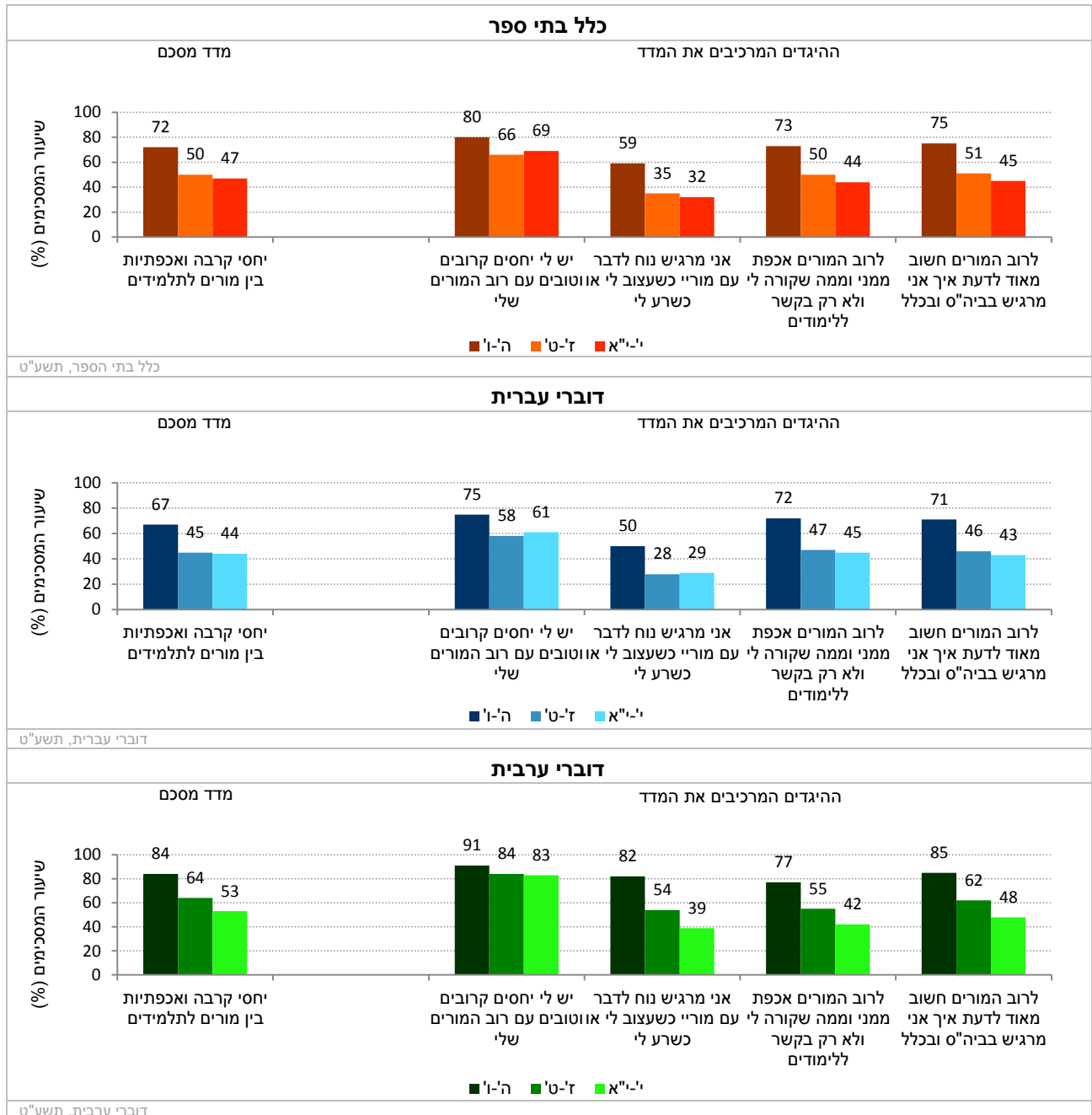
תרשים 7: דיווחי התלמידים על יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים: נתוני המדד המסכם בשנים תש"ע-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 8 מוצגים נתוני המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 8: דיווחי התלמידים על יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

2.1.2 יחסי קרבה ואכפתיות בין מחנכים לתלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

מחנך טוב נמדד בין השאר באופי הקשר שלו עם תלמידי הכיתה. היכרות קרובה עם התלמידים, יחסים של כבוד עימם, אכפתיות וסובלנות תורמים לאיכות הקשר בין המחנך לתלמידיו. בשאלה נפרדת נשאלו התלמידים על יחסי הקרבה והאכפתיות בין מחנך הכיתה לבינם.

הנתונים נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ו בקרב התלמידים בכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'-י"א). תחילה מוצגים נתוני ההיגד מתשע"ט. בהמשך מוצגת השוואה של נתוני ההיגד לאורך השנים תשע"ו-תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

לוח 2 מציג את דיווחי התלמידים על ההיגד: "למחנך הכיתה אכפת ממני וממה שקורה לי ולא רק בקשר ללימודים".

לוח 2: דיווחי תלמידים על ההיגד: "למחנך הכיתה אכפת ממני וממה שקורה לי ולא רק בקשר ללימודים" (תשע"ט)

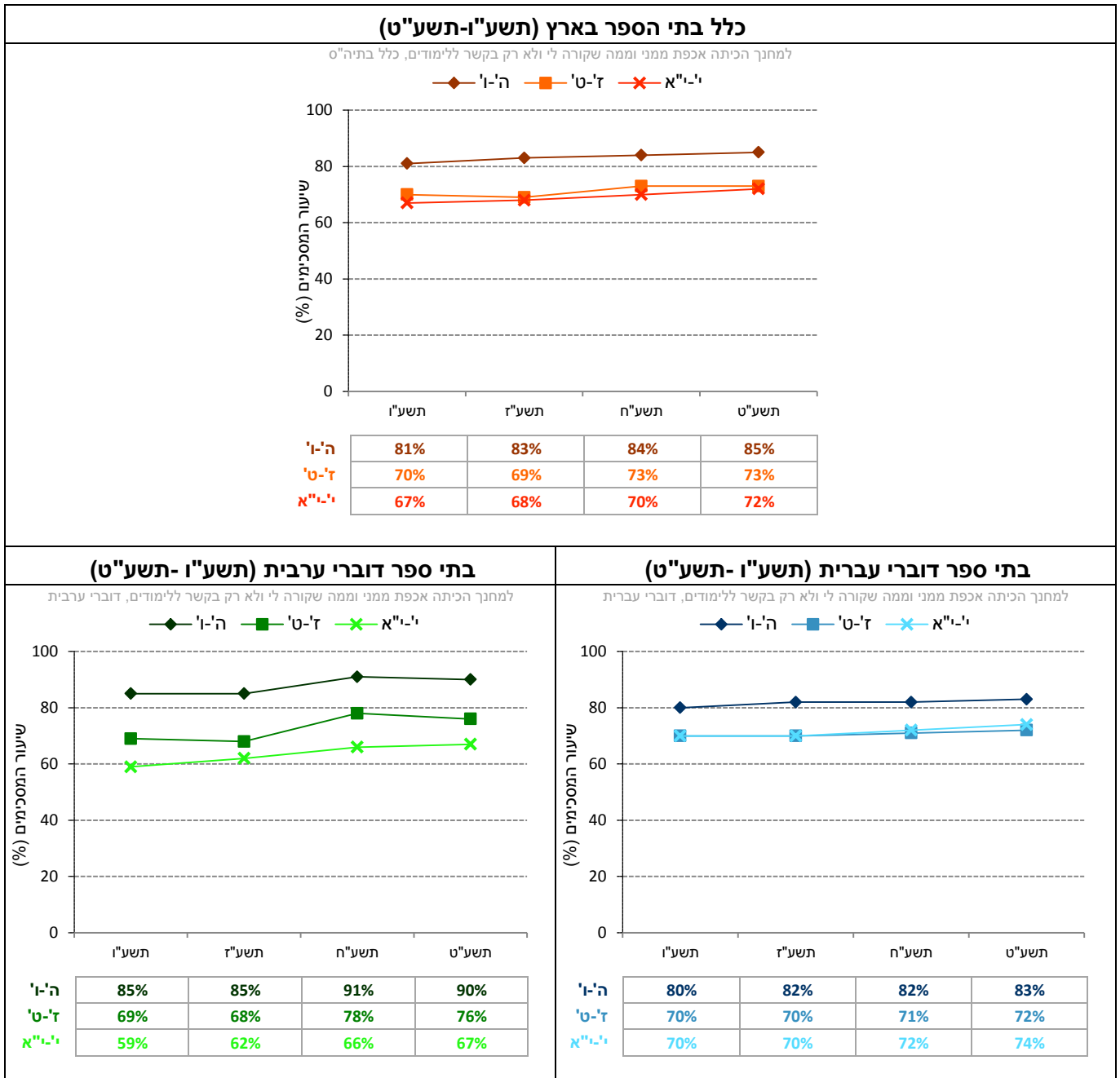
למחנך הכיתה אכפת ממני וממה שקורה לי ולא רק בקשר ללימודים*	שכבת גיל	כלל בתי"ס	בתי"ס דוברי עברית	בתי"ס דוברי ערבית
תשע"ט	יסודי	85%	83%	90%
	חט"ב	73%	72%	76%
	חט"ע	72%	74%	67%

* סולם התשובות על ההיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

השוואה לאורך שנים של ההיגד (תשע"ו-תשע"ט)

בתרשים 9 מוצגים נתוני ההיגד "למחנך הכיתה אכפת ממני וממה שקורה לי ולא רק בקשר ללימודים" בשנים תשע"ו-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 9: דיווחי התלמידים על ההיגד "למחנך הכיתה אכפת ממני וממה שקורה לי ולא רק בקשר ללימודים" בשנים תשע"ו-תשע"ט

2.2 יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה – דיווחי תלמידים ביסודי בחט"ב ובחט"ע

בתת-הפרק הקודם הוצגו נתונים על אודות יחסים חיוביים בין מורים לתלמידים. תת-הפרק הנוכחי יעסוק ביחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה. ליחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה נודעת חשיבות רבה ביצירת אווירה לימודית טובה ובבניית מרקם חברתי פורה, התורמים להצלחתם הלימודית והחברתית.

המדד "יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה" מבקש לבחון את תפיסות התלמידים בדבר טיב היחסים בינם לבין חבריהם לכיתה ולברר באיזו מידה יחסים אלו מתאפיינים בלכידות, בעזרה הדדית ובאכפתיות. נתונים בדבר תופעות של אלימות, שהן תופעות שליליות במיוחד ביחסים בין תלמידים לחבריהם יוצגו בהרחבה בהמשך הדוח, בפרק 4.

נתוני המדד נאספו בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תש"ע-תשע"ט. לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ט של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

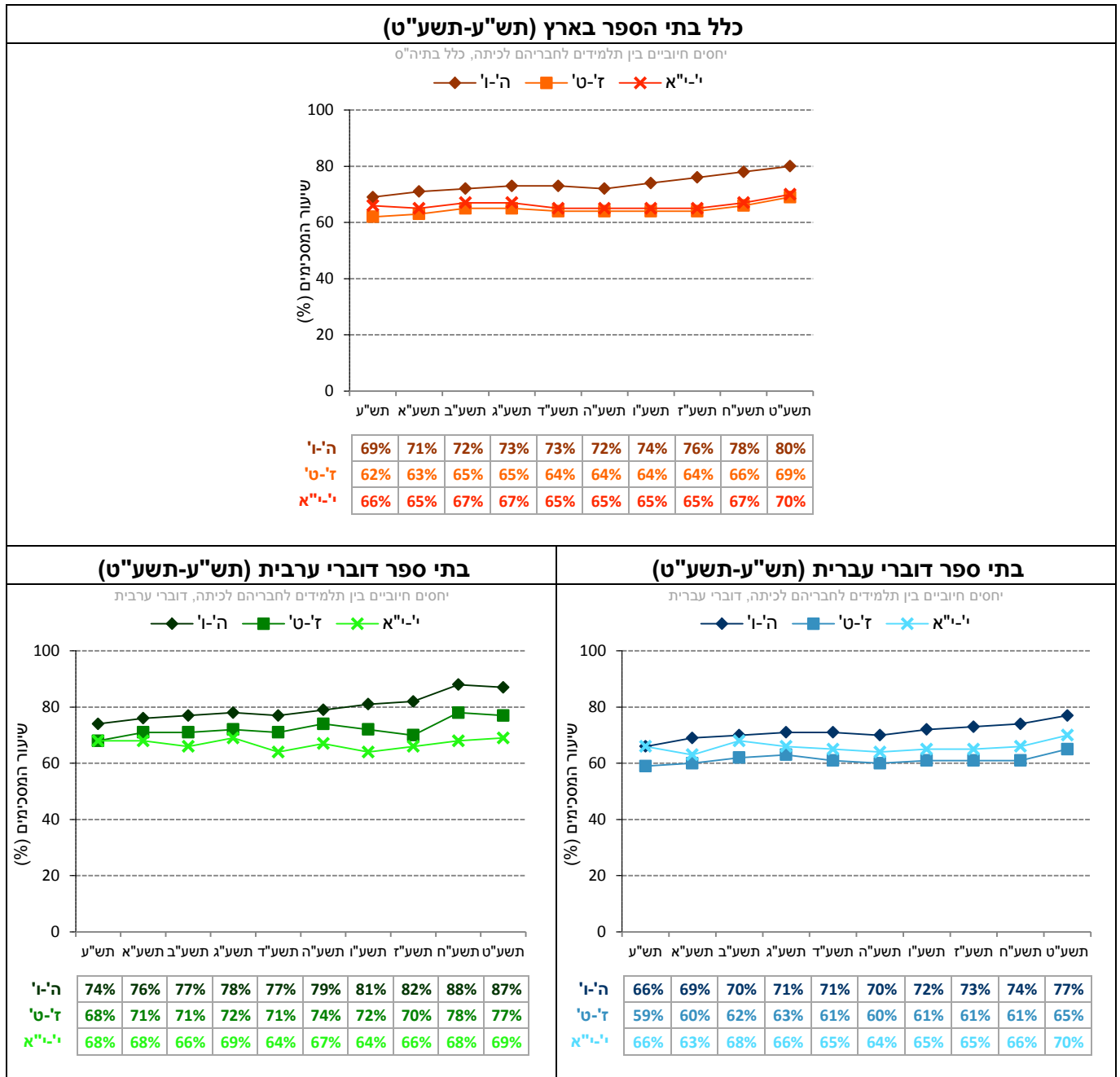
מדד מסכם: יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה*
א. "הכיתה שלי מלוכדת ומגובשת"
ב. "לרוב התלמידים בכיתה שלי יש עם מי להיות בהפסקות"
ג. "לרוב התלמידים בכיתה שלי חשוב לעזור אחד לשני"
ד. "לתלמידים בכיתה אכפת זה מזה"
ה. "בכיתה שלי יש אווירה טובה בין התלמידים"

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 10 מוצגים נתונים על המדד המסכם "יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

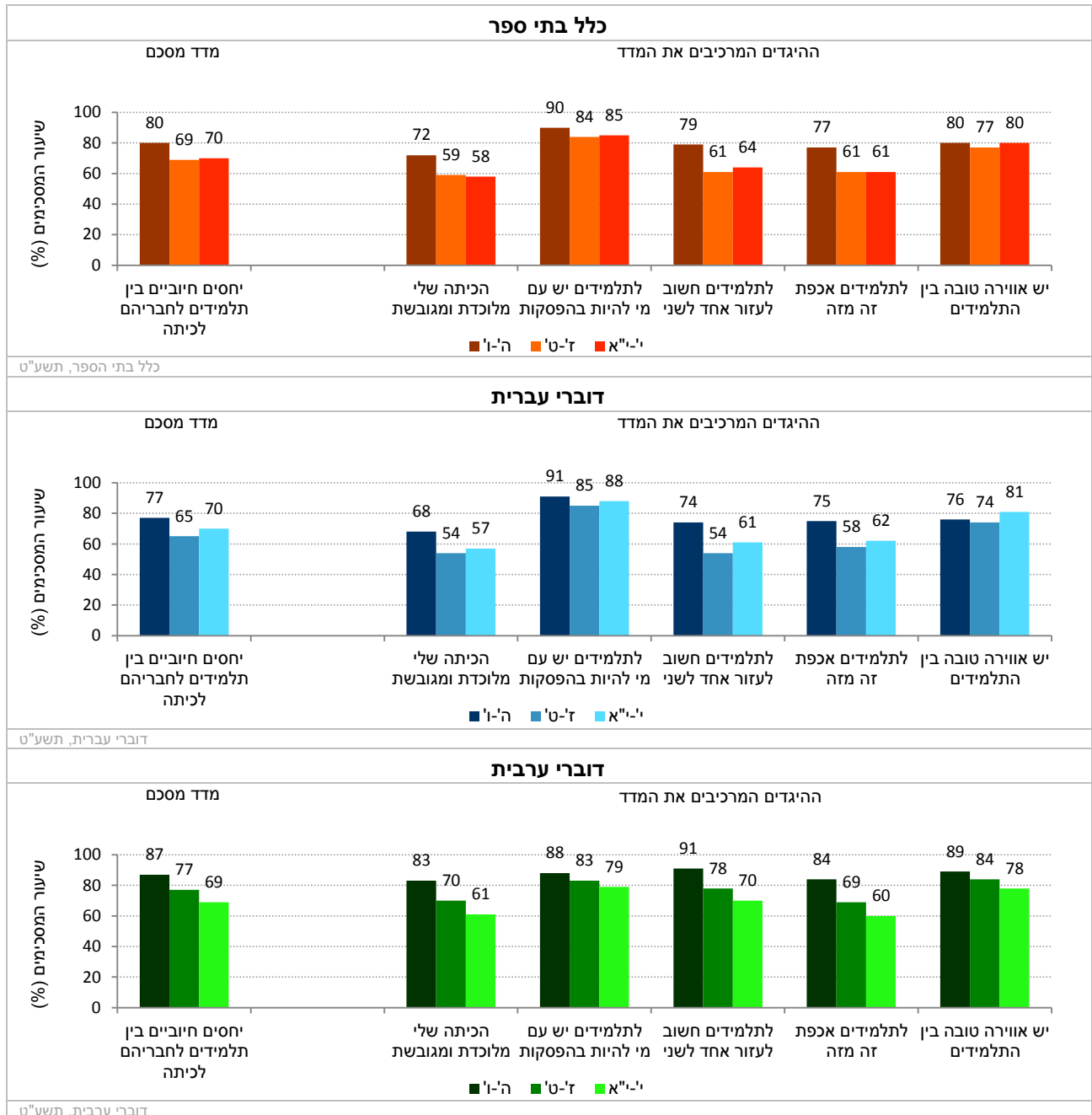
תרשים 10: דיווחי התלמידים על יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה: נתוני המדד המסכם בשנים תש"ע-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 11 מוצגים נתוני המדד המסכם "יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 11: דיווחי התלמידים על יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

2.3 זכויות התלמיד בבית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי בחט"ב ובחט"ע

מדינת ישראל חתומה על אמנת זכויות הילד משנת 1991, ומחויבת לשמור על זכויות התלמיד. נושא זכויות התלמיד מעוגן בישראל גם בתפוזרת חוקי מדינה, בחוזרי מנכ"ל ובחוק זכויות התלמיד. כדי לאפשר לתלמידים להתוודע לזכויותיהם ולאופן מימושו, בעיקר בבית הספר, מערכת החינוך מחויבת ליידע את קהילת בית הספר קרי התלמידים, המורים וההורים בדבר זכויות התלמידים הקבועות באמנה.⁷

המדד "זכויות התלמיד בבית הספר" מבקש לבחון אם התלמידים מודעים לזכויותיהם ועד כמה דואגים בבית הספר לשמור על זכויות התלמיד.

נתונים על זכויות התלמיד בבית הספר נאספו לראשונה בשנת תשע"ט בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'-'ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-יא'). להלן מוצגים נתוני תשע"ט של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם כפי שהם מוצגים בשאלון:

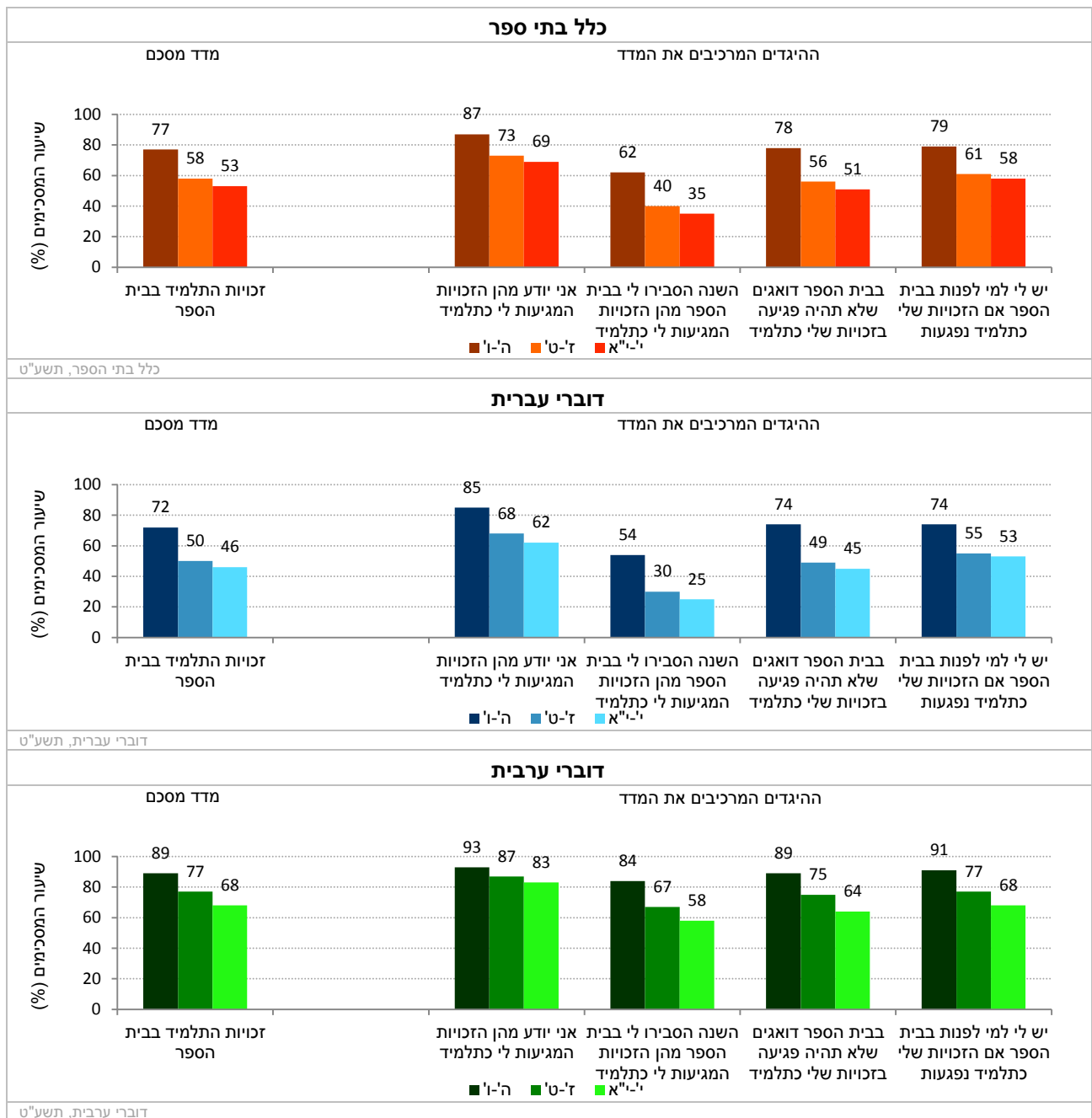
מדד מסכם: זכויות התלמיד בבית הספר*
א. "אני יודע מהן הזכויות המגיעות לי כתלמיד"
ב. "השנה הסבירו לי בבית הספר מהן הזכויות המגיעות לי כתלמיד"
ג. "בבית הספר דואגים שלא תהיה פגיעה בזכויות שלי כתלמיד"
ד. "אם הזכויות שלי כתלמיד נפגעות, יש לי למי לפנות בבית הספר כדי שיטפלו בזה ברצינות"

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 12 מוצגים נתוני המדד המסכם "זכויות התלמיד בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 12: דיווחי התלמידים על זכויות התלמיד בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים בחלוקה לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

3. יחסים בין בית הספר לבין ההורים

הורי התלמידים הם בעלי העניין העיקריים במתרחש בבית הספר מתוך הקהילה הסובבת אותו. יחסים תקינים בין בית הספר לבין ההורים הם תנאי חשוב ליצירת אווירה חיובית הן במישור הלימודי והן במישור החברתי. בשנים האחרונות התגברה המודעות של המערכת לגבי החשיבות של שותפות ההורים בבית הספר. מידת השותפות בין בית הספר להורים עשויה לנוע בין יידוע ועדכון עד לקבלת החלטות משותפת. בניית שותפות אמיתית בין בית הספר להורים מתבטאת לא רק בעדכון ההורים על מצב ילדיהם אלא בשיתוף של ההורים בתכנון ובעשייה הבית ספרית, בקשר הדדי עם ההורים ובקיום דיאלוג בין בית הספר וההורים תוך שקיפות מלאה וכינון יחסי אמון.

פרק זה מציג נתונים על שותפות הורים בבית הספר לפי דיווחי מורים.

תחילה יוצגו הממצאים והתובנות העיקריות בנושא זה ובהמשך יוצגו נתוני המדד המסכם וההיגדים בפירוט.

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כמוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

3.1 שותפות הורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "שותפות הורים בבית הספר" מבקש לבחון את התקשורת ואת מידת שיתוף הפעולה בין בית הספר לבין ההורים, על סמך דיווחי המורים.

נתונים אלה נאספו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תשע"ד-תשע"ט. בהמשך מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו משנת תשע"ט בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

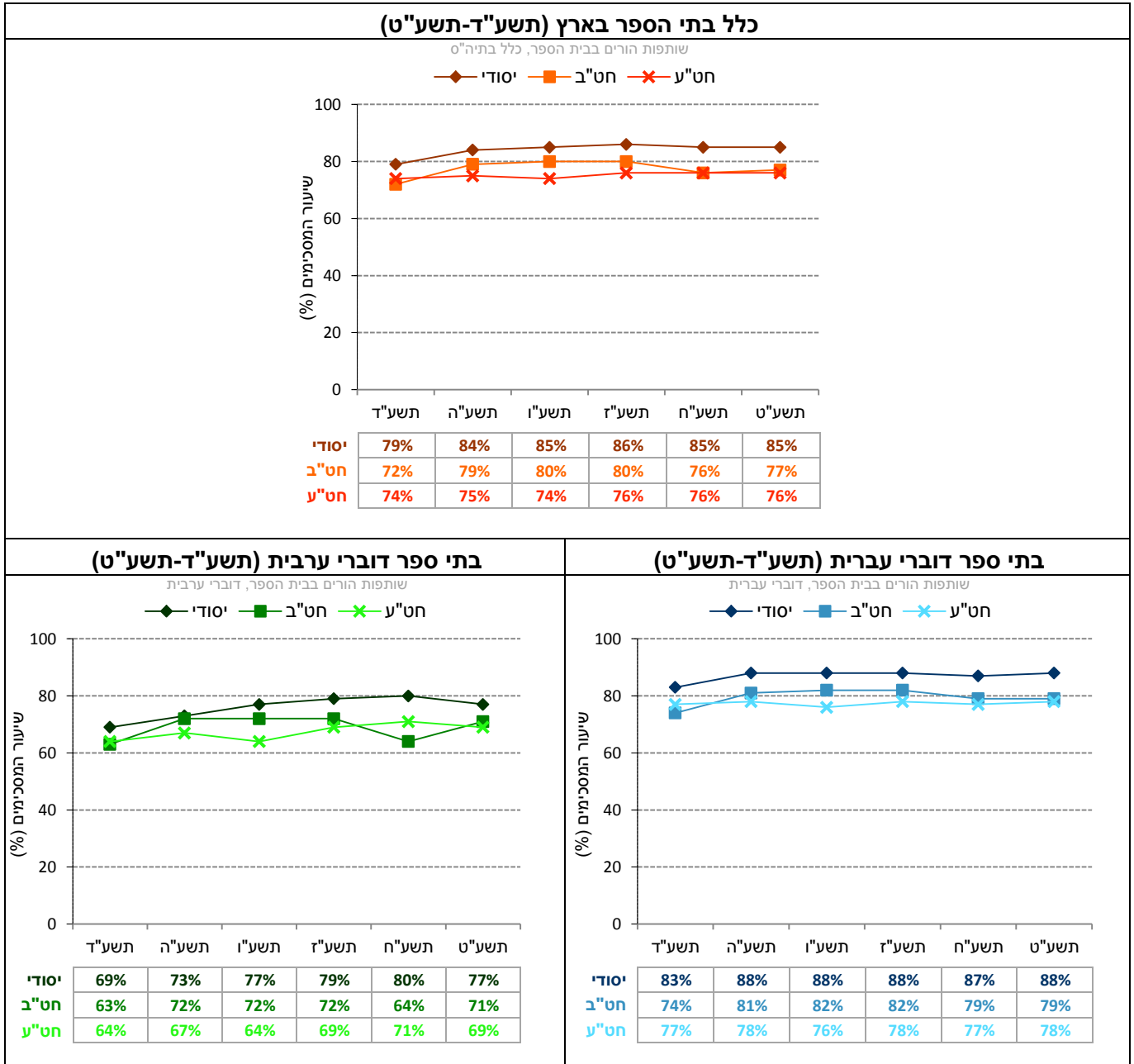
מדד מסכם: שותפות הורים בבית הספר*
א. "בית הספר מיידע את ההורים באופן שוטף על הנעשה בו"
ב. "להורים יש אוזן קשבת בבית הספר בכל שאלה, בעיה או תלונה שעולה"
ג. "הורי התלמידים נמצאים בקשר קבוע טלפוני, מייל, סמס וכד', עם המחנך כדי להתעדכן במצבו של הילד שלהם"
ד. "המורים בבית הספר מתייעצים עם ההורים כיצד כדאי לשפר את ההתקדמות הלימודית של הילד שלהם"

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ד-תשע"ט)

בתרשים 13 מוצגים נתונים על המדד המסכם "שותפות הורים בבית הספר" בשנים תשע"ד-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

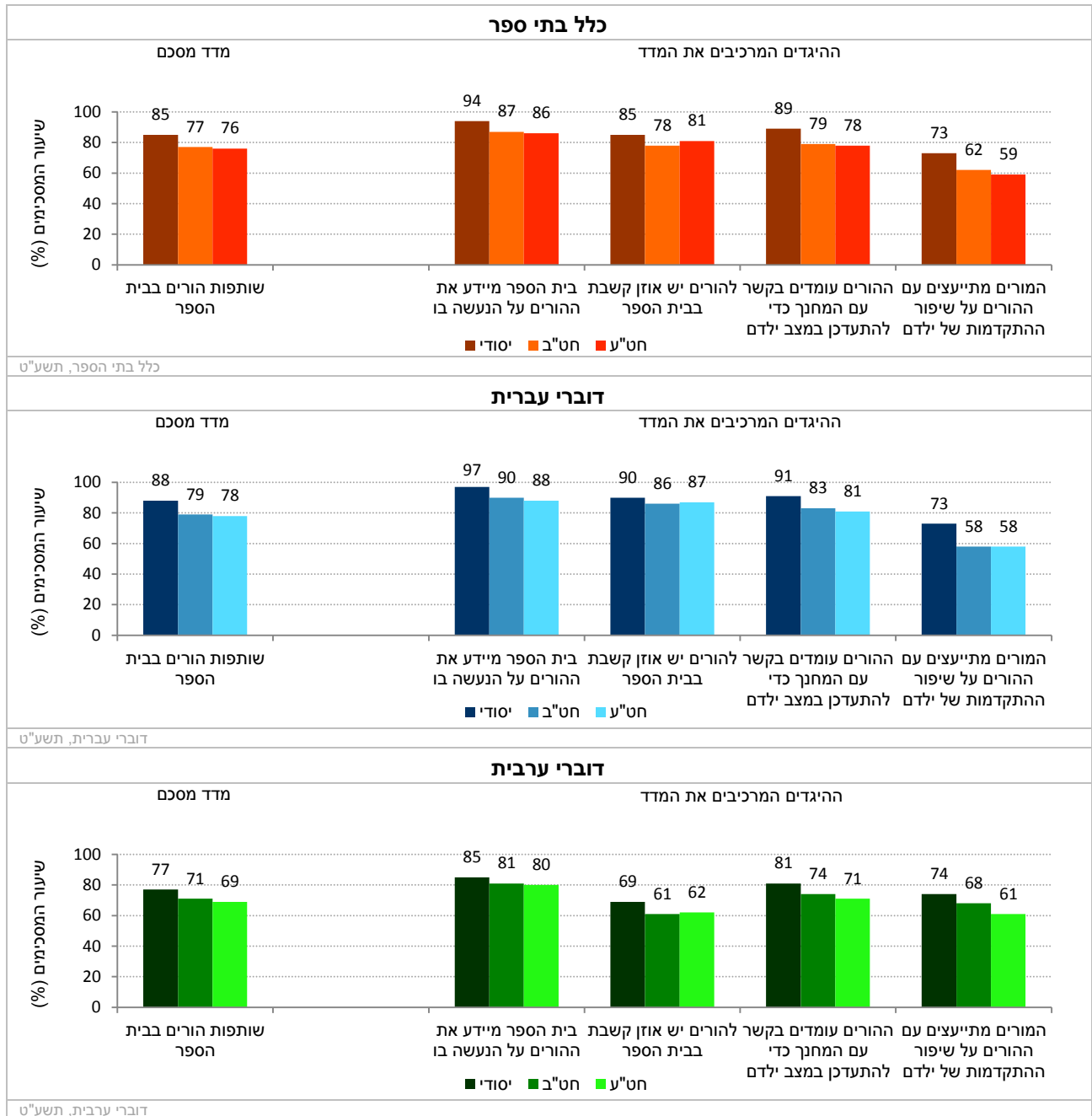
תרשים 13: דיווחי המורים על שותפות הורים בבית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ד-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 14 מוצגים נתוני המדד המסכם "שותפות הורים בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 14: דיווחי המורים על שותפות הורים בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושלב חינוך (תשע"ט)

4. תחושת מוגנות וביטחון

נושא האלימות בבתי הספר הוא אחד הנושאים החשובים שעומדים על סדר יומה של מערכת החינוך בשנים האחרונות ונדון באופן תדיר בשיח הציבורי בישראל. גם בית ספר המתאפיין במוטיבציה גבוהה של תלמידים ובהשקעה רבה של הצוות עלול להיכשל בהשגת יעדיו אם באי בית הספר סובלים מאלימות ופועלים באווירה של פחד והיעדר מוגנות.

פרק זה עוסק בכמה היבטים של אלימות והתנהגויות סיכון בקרב תלמידים: מעורבות באירועי אלימות פיזית, חברתית ומילולית, אלימות דיגיטלית, שתיית אלכוהול ופגיעת מורים בתלמידים. בנוסף הפרק דן גם בתפיסת תחושת המוגנות של התלמידים, במאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות של התלמידים וכן בהיעדר תחושת המוגנות של מורים.

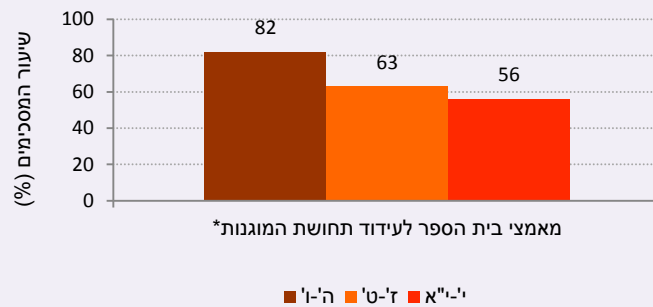
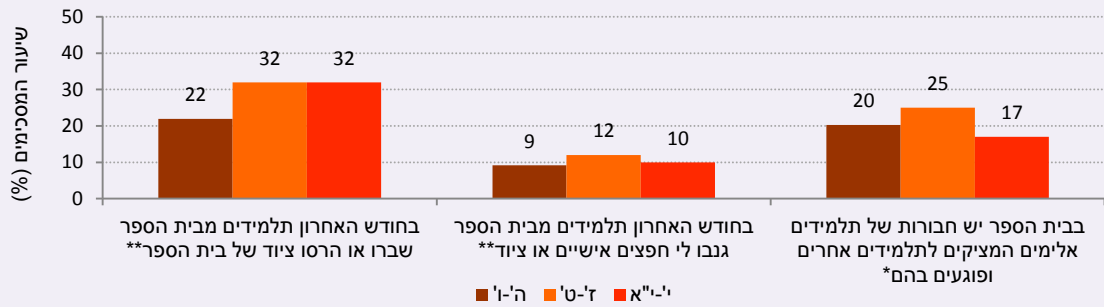
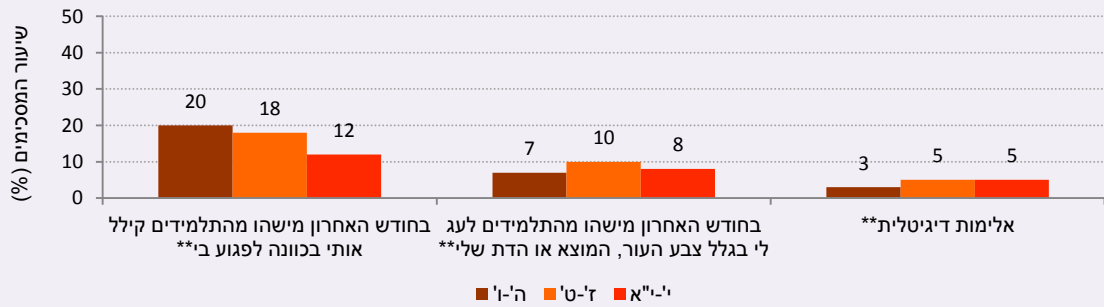
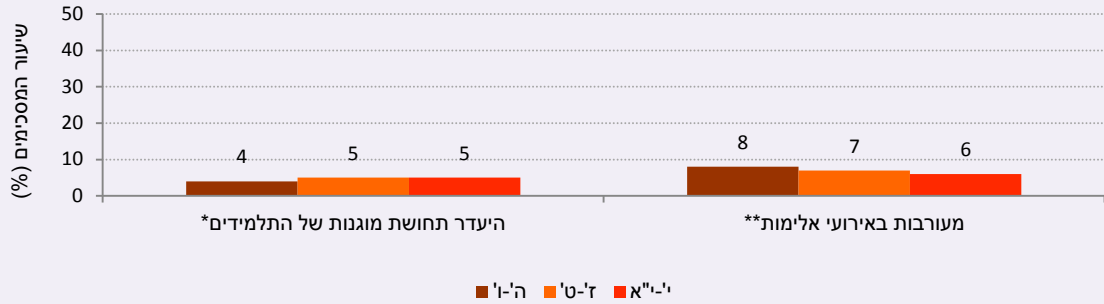
לתשומת ליבכם: בעוד שבפרקים הקודמים ערכים גבוהים יותר במדדים המסכמים ובהיגדים הצביעו על תמונת מצב חיובית יותר, בחלק מהנושאים בפרק זה (היעדר תחושת מוגנות של התלמידים; מעורבות באירועי אלימות; אלימות מילולית; היבטים נוספים של אלימות; אלימות דיגיטלית; שתיית אלכוהול; פגיעה של מורים בתלמידים והיעדר תחושת מוגנות של מורים), ערכים גבוהים יותר מצביעים דווקא על רמות גבוהות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

תחילה יוצגו הממצאים והתובנות העיקריות בנושא זה ובהמשך יוצגו נתוני המדדים המסכמים וההיגדים בפירוט.

ממצאים עיקריים

- פרק זה מציג דיווחי תלמידים ודיווחי מורים בשורה של היבטים בית ספריים של אלימות והתנהגויות סיכון בקרב תלמידים.
- עד כעשירית מן התלמידים בכל שכבות הגיל ובשני מגזרי השפה דיווחו על היבטים שונים של אלימות כמו, **היעדר תחושת מוגנות, מעורבות באירועי אלימות, אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ופגיעה פיזית של מורים בתלמידים**. ברוב המדדים שיעורי הדיווח גבוהים יותר בקרב תלמידים דוברי ערבית.
- ביטויי האלימות השכיחים ביותר בבתי הספר (שמינית עד רבע מהתלמידים) הם מילוליים, כמו **קללות, ואמירות פוגעניות** (הן של תלמידים והן של מורים), **וכן דחיפות או מכות של תלמידים**, בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי עברית. ואילו ביטויי האלימות החמורה דוגמת איומים, סחיטה והחרמות נדירים יחסית (עד 5%), אך בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי ערבית.
- לאורך השנים נרשמה לרוב מגמת ירידה בשיעורי הדיווח על היבטים שונים של אלימות שדווחו למעלה, בכל שכבות הגיל. מגמת העלייה באלימות בחט"ע דוברות ערבית בין השנים תש"ע לתשע"ז נעצרה בשנתיים האחרונות וניכרת מגמת ירידה ברוב היבטי האלימות. יש להמשיך ולבחון האם מגמת ירידה זו ממשיכה גם בשנים הבאות.
- שיעורים גבוהים יחסית של תלמידים דיווחו על **ונדליזם**, בשיעור גבוה יותר בבתי ספר דוברי עברית (כרבע ביסודי ויותר משליש בחט"ב ובחט"ע), בהשוואה לדוברי ערבית (כשמינית ביסודי וכרבע בחט"ב ובחט"ע) וכ- 10% ויותר דיווחו על **גניבות**. בנוסף, כ-25% מהתלמידים דיווחו על **תופעה של בריונות**, בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית בכל שלבי הגיל. יש לציין כי בשנה האחרונה נרשמה מגמה של המשך ירידה בתופעות של ונדליזם וגניבות בעיקר בקרב דוברי ערבית. לעומת זאת, בהיבט של חברות אלימות של תלמידים בקרב דוברי ערבית נרשמה יציבות ואף עליה בשכבת הגיל יסודי ואילו בקרב דוברי עברית נרשמה יציבות ביסודי ובחט"ע למעט ירידה בחט"ב.
- כ- 80% מתלמידי כיתות ה'ו', כשני שלישי מתלמידי ז'-ט' ומעל למחצית מתלמידי י'-י"א דיווחו כי בית הספר נוקט **צעדים למניעת אלימות, להגברת המודעות לגלישה בטוחה ברשת ולעידוד שימוש מושכל בטלפונים ניידים** (בשיעור גבוה יותר בבתי ספר דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית).
- בכיתות י'-י"א כ-35% מבין התלמידים דוברי העברית וכ- 20% מבין דוברי הערבית דיווחו על היבטים שונים של **שתיית אלכוהול**. כ-70% מהתלמידים בשני מגזרי השפה דיווחו כי בבית הספר **מסבירים על הסכנות שבשתיית אלכוהול**. בשיעורי הדיווח על היבטים אלו נרשמה עליה ניכרת השנה בהשוואה לשנים קודמות.
- בשני מגזרי השפה, כעשירית מהמורים בתשע"ט דיווחו כי **מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים** ואילו כ- 6% דיווחו כי **מורים חשים מאוימים מצד תלמידים** (בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי ערבית בשני ההיגדים). בנוסף, בעוד שבקרב דוברי עברית נרשמה יציבות בשיעורים הדיווח בהשוואה לתשע"ז הרי שבקרב דוברי ערבית נרשמה ירידה (שקדמה לה עלייה בתשע"ז) בשיעורי הדיווח של המורים בהיבטים אלו.

תחושת מוגנות וביטחון – דיווחי תלמידים בכלל בתי ספר

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

**בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחדש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) "אף פעם", (2) "פעם או פעמיים", (3) "שלוש פעמים או יותר". לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("פעם או פעמיים" או "שלוש פעמים ויותר") כמדווחים על האירוע. המדד המסכם הוא הממוצע של שיעורי המדווחים על ההיגדים השונים בנושא, והוא נע בין 0 ל-100.

4.1 היעדר תחושת מוגנות של התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "היעדר תחושת מוגנות של התלמידים" משקף את המידה שבה תלמידים חשים חוסר ביטחון אישי בבית הספר, דהיינו היעדר מוגנות וביטחון מפני אלימות ומפני הצקות (כגון חשש מתלמידים אלימים, חשש מפגיעה בהפסקות וחשש להסתובב בבית הספר).

נתונים על "היעדר תחושת מוגנות של התלמידים" נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תש"ע-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו משנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

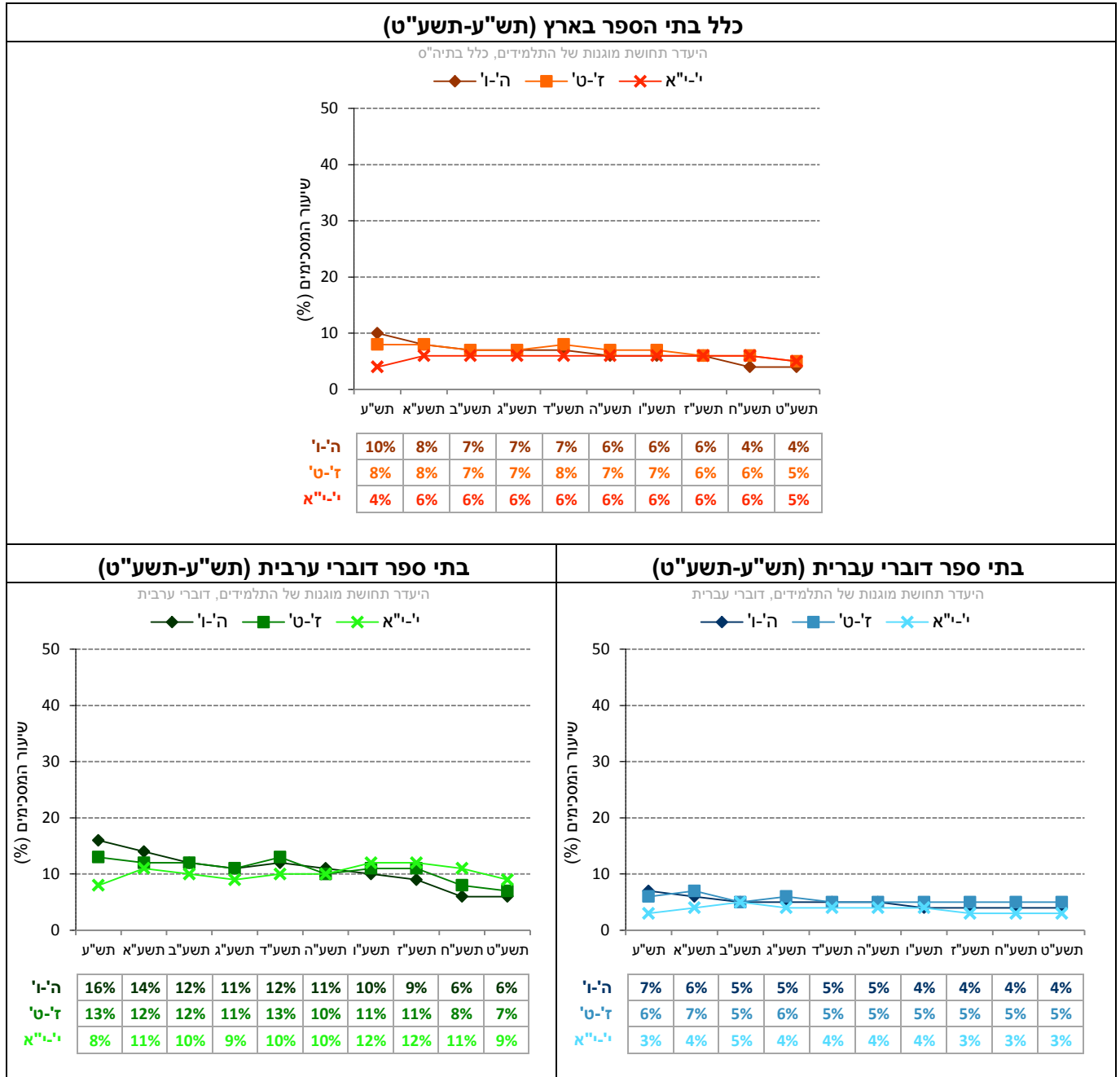
מדד מסכם: היעדר תחושת מוגנות של התלמידים*
א. "לפעמים אני פוחד ללכת לבית הספר, כי יש בו תלמידים שמתנהגים באלימות"
ב. "לפעמים אני מעדיף להישאר בהפסקות בכיתה, כי אני חושש שיפגעו בי"
ג. "יש בבית הספר מקומות שאני פוחד להסתובב בהם"

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 15 מוצגים נתוני המדד המסכם "היעדר תחושת מוגנות של התלמידים" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 15: דיווחי התלמידים על היעדר תחושת מוגנות של התלמידים: נתוני המדד המסכם בשנים תש"ע-תשע"ט*

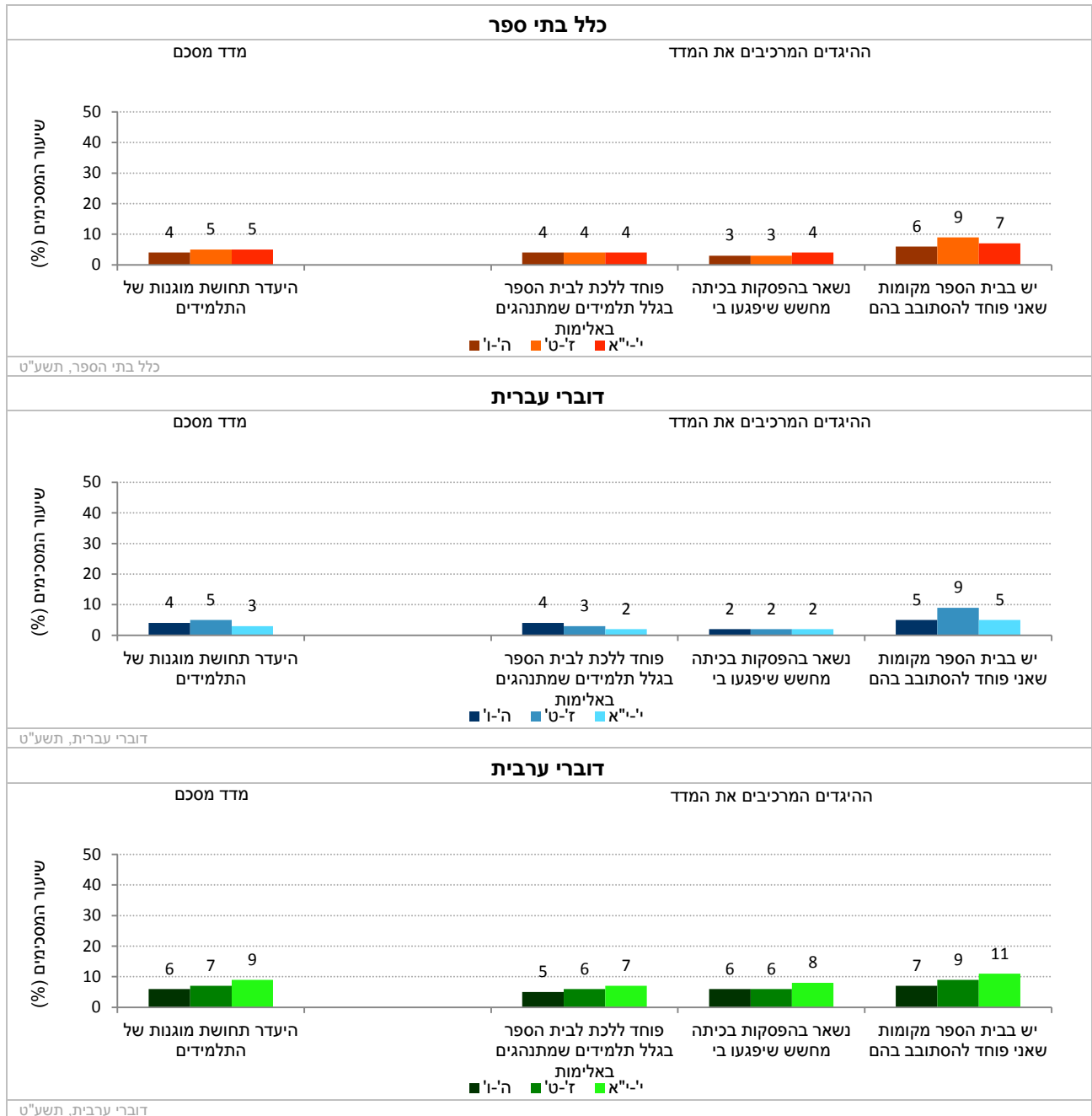

* לתשומת ליבך: בתרשים זה ערכים גבוהים יותר מצביעים על תחושה חזקה יותר של היעדר מוגנות, לפי דיווחי התלמידים.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 16 מוצגים נתוני המדד המסכם "היעדר תחושת מוגנות של התלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי"ס, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 16: דיווחי התלמידים על היעדר תחושת מוגנות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)*

* לתשומת ליבך: בתרשים זה ערכים גבוהים יותר מצביעים על תחושה חזקה יותר של היעדר מוגנות, לפי דיווחי התלמידים.

4.2 מעורבות באירועי אלימות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" מבקש לבחון את דיווחי התלמידים על חשיפתם לאירועים אלימים בבית הספר במהלך החודש שקדם להעברת השאלונים. התלמידים התבקשו לדווח על טווח רחב של אירועים אלימים, מסוגים שונים ובדרגות חומרה שונות, החל מדחיפות, דרך הפצת שמועות, חרמות ונידויים, וכלה באיומים ובפגיעות שכללו שימוש בחפצים או באגרופים.⁸

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תש"ע-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ט של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: מעורבות באירועי אלימות* (קורבנות)
אלימות
א. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים דחף אותי"
ב. "בחודש האחרון קיבלתי מכה או בעיטה או אגרוף מאחד התלמידים שרצה לפגוע בי"
אלימות חמורה
ג. "בחודש האחרון אחד התלמידים השתמש במקל, באבן, בכיסא או בחפץ אחר כדי לפגוע בי"
ד. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים נתן לי מכות חזקות"
ה. "בחודש האחרון אחד התלמידים איים שיפגע בי בבית הספר או אחרי הלימודים"
ו. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים סחט ממני באיומים כסף, אוכל או דברי ערך"
אלימות עקיפה
ז. "בחודש האחרון אחד התלמידים ניסה לשכנע תלמידים אחרים לא לדבר איתי או לא להיות חברים שלי"
ח. "בחודש האחרון אחד התלמידים הפיץ עליי שמועות לא נכונות כדי לפגוע בי (למשל באינטרנט או ברכילות מאחורי הגב)"
ט. "בחודש האחרון הטילו עלי 'חרם': קבוצת תלמידים לא רצתה לדבר או לשחק איתי"

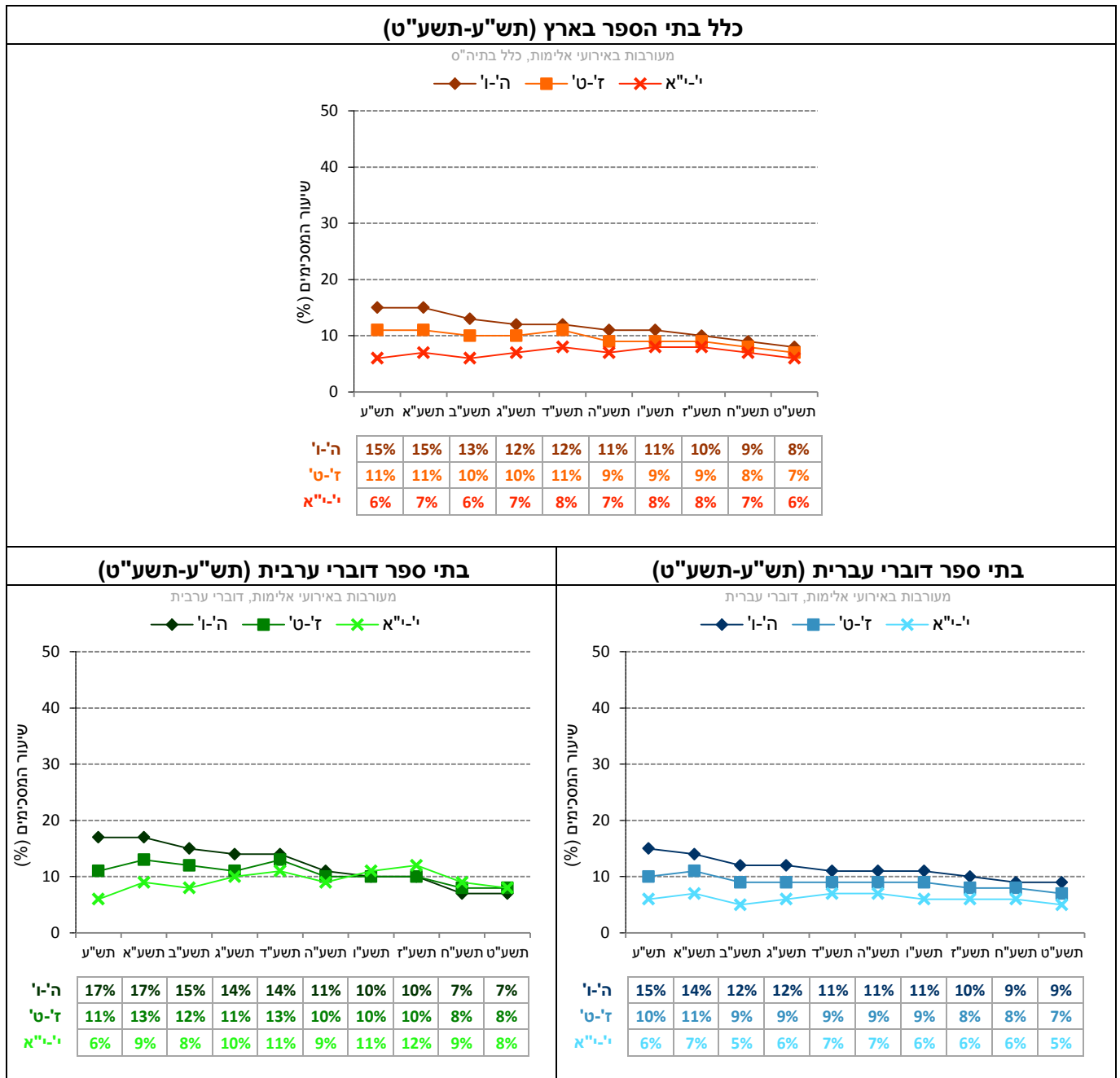
*בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) "אף פעם", (2) "פעם או פעמיים", (3) "שלוש פעמים או יותר". לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("פעם או פעמיים" או "שלוש פעמים ויותר") כמדווחים על האירוע. המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" הוא הממוצע של שיעורי המדווחים על ההיגדים השונים בנושא, והוא נע בין 0 ל-100.

⁸ בנושא זה הסתייענו בליווי מקצועי של פרופ' רמי בבנישתי ובשימוש בכלי המחקר שלו ושל ד"ר מונא חורי-כסאברי ופרופ' רון אסטור. לפירוט נוסף על נושא זה ראו בבנישתי, ר', חורי-כסאברי, מ'. ואסטור, ר' (2005). אלימות במערכת החינוך - דוח מחקר. בית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית, האוניברסיטה העברית בירושלים.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 17 מוצגים נתוני המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" בקרב התלמידים בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 17: דיווחי התלמידים על מעורבות באירועי אלימות: נתוני המדד המסכם בשנים תש"ע-תשע"ט*

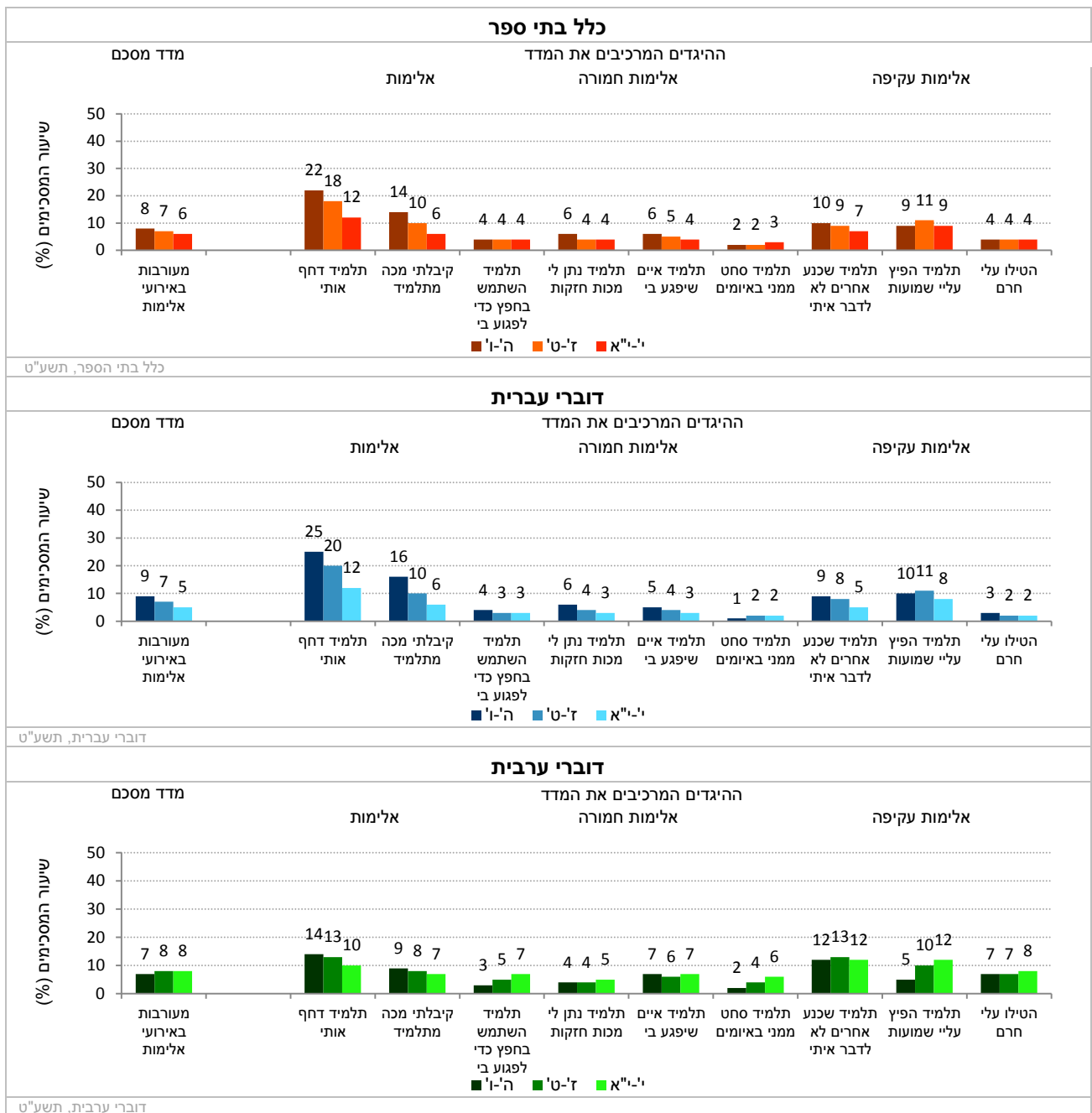

* לתשומת ליבך: בתרשים זה ערכים גבוהים יותר מצביעים על רמות גבוהות יותר של מעורבות באירועי אלימות, לפי דיווחי התלמידים.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 18 מוצגים נתוני המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 18: דיווחי התלמידים על מעורבות באירועי אלימות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)*

* לתשומת ליבך: בתרשים זה ערכים גבוהים יותר מצביעים על רמות גבוהות יותר של מעורבות באירועי אלימות, לפי דיווחי התלמידים.

4.3 אלימות מילולית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

עד כה הוצגו נתונים העוסקים בהיעדר תחושת מוגנות של תלמידים ובחשיפתם של תלמידים לגילויי אלימות בבית הספר. חלק זה מתמקד בחשיפה לאלימות מילולית שהיא תופעה שכיחה במציאות הבית ספרית היום-יומית, מחוץ לכיתה ובתוכה, ויש לה השפעה רבה על חיי התלמידים. בפרק זה מוצגים נתונים המבקשים לבחון באיזו מידה התלמידים חווים פגיעה מילולית על ידי תלמידים אחרים.

נתוני ההיגדים נאספו בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים בין השנים תש"ע-תשע"ט ולאחר מכן מוצגים זה לצד זה נתוני ההיגדים בתשע"ט. ההיגדים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

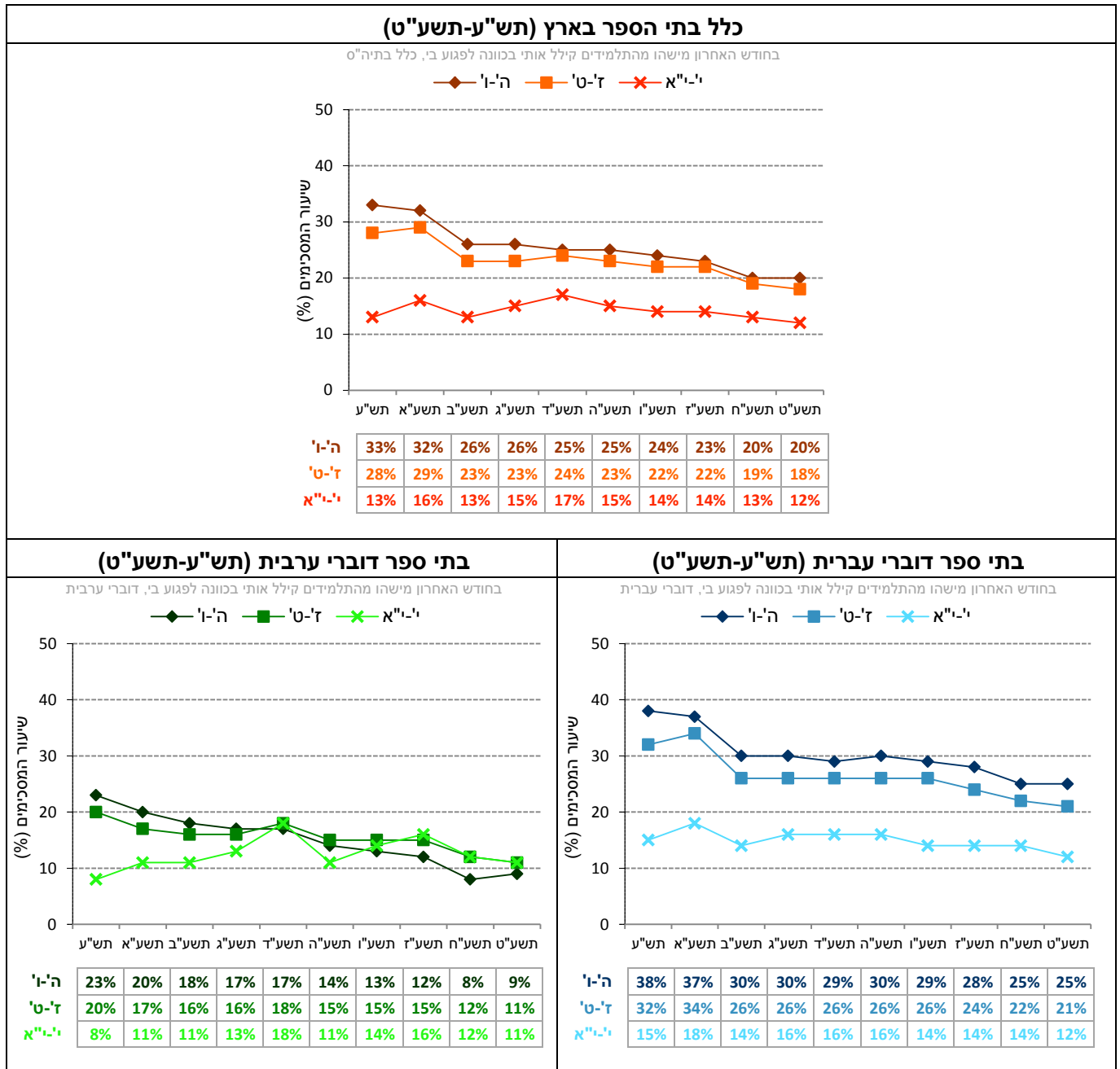
ללא מדד מסכם: היגדים בנושא אלימות מילולית*
א. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים קילל אותי בכוונה לפגוע בי"
ב. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים לעג לי בגלל צבע העור, המוצא או הדת שלי"

* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכלל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם/פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על האירוע.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 19 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים קילל אותי בכוונה לפגוע ב" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 19: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים קילל אותי בכוונה לפגוע ב" בשנים תש"ע-תשע"ט*

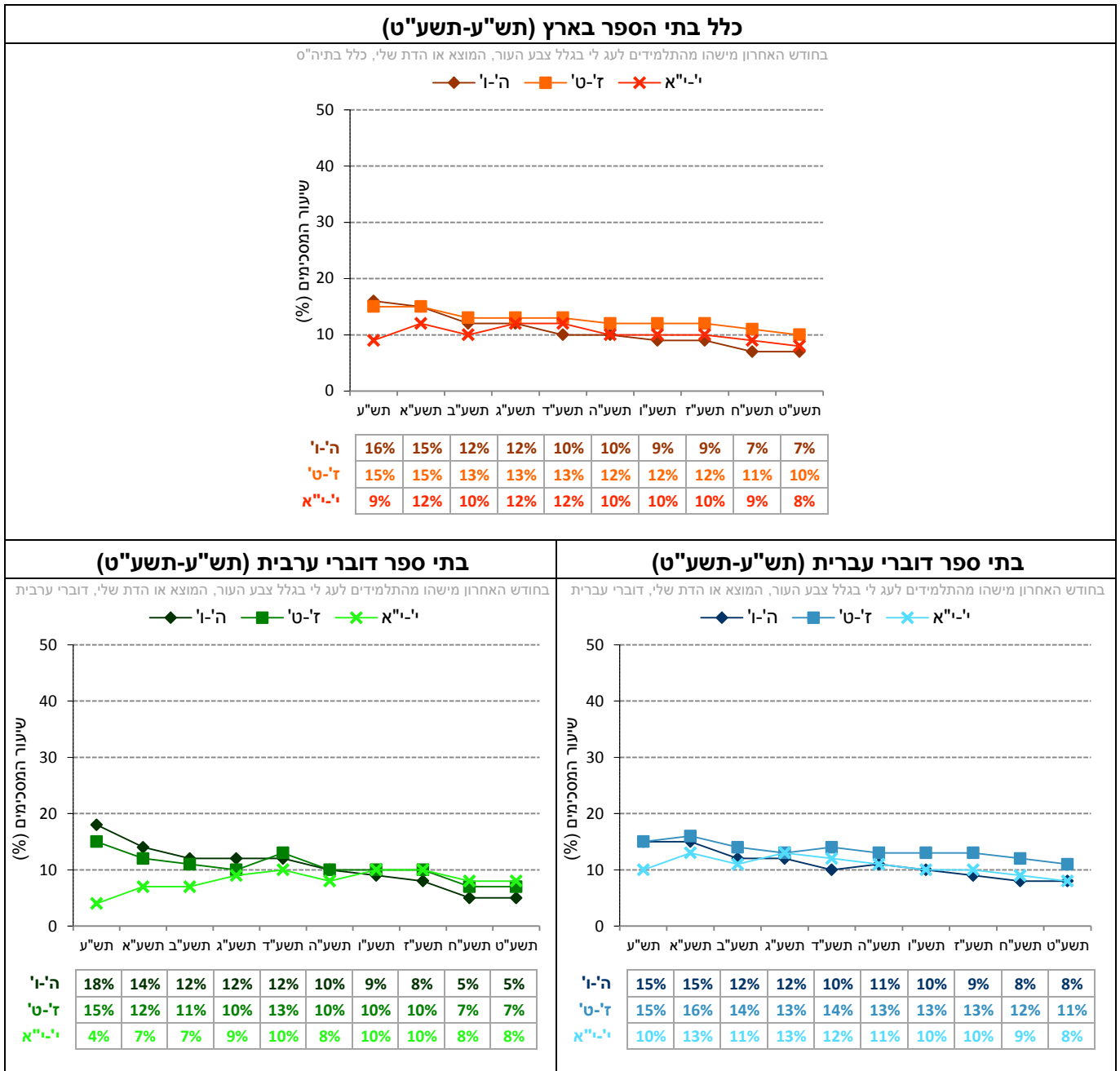

* לתשומת ליבך: במדד זה ערכים גבוהים מצביעים על רמות גבוהות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 20 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים לעג לי בגלל צבע העור, המוצא או הדת שלי" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

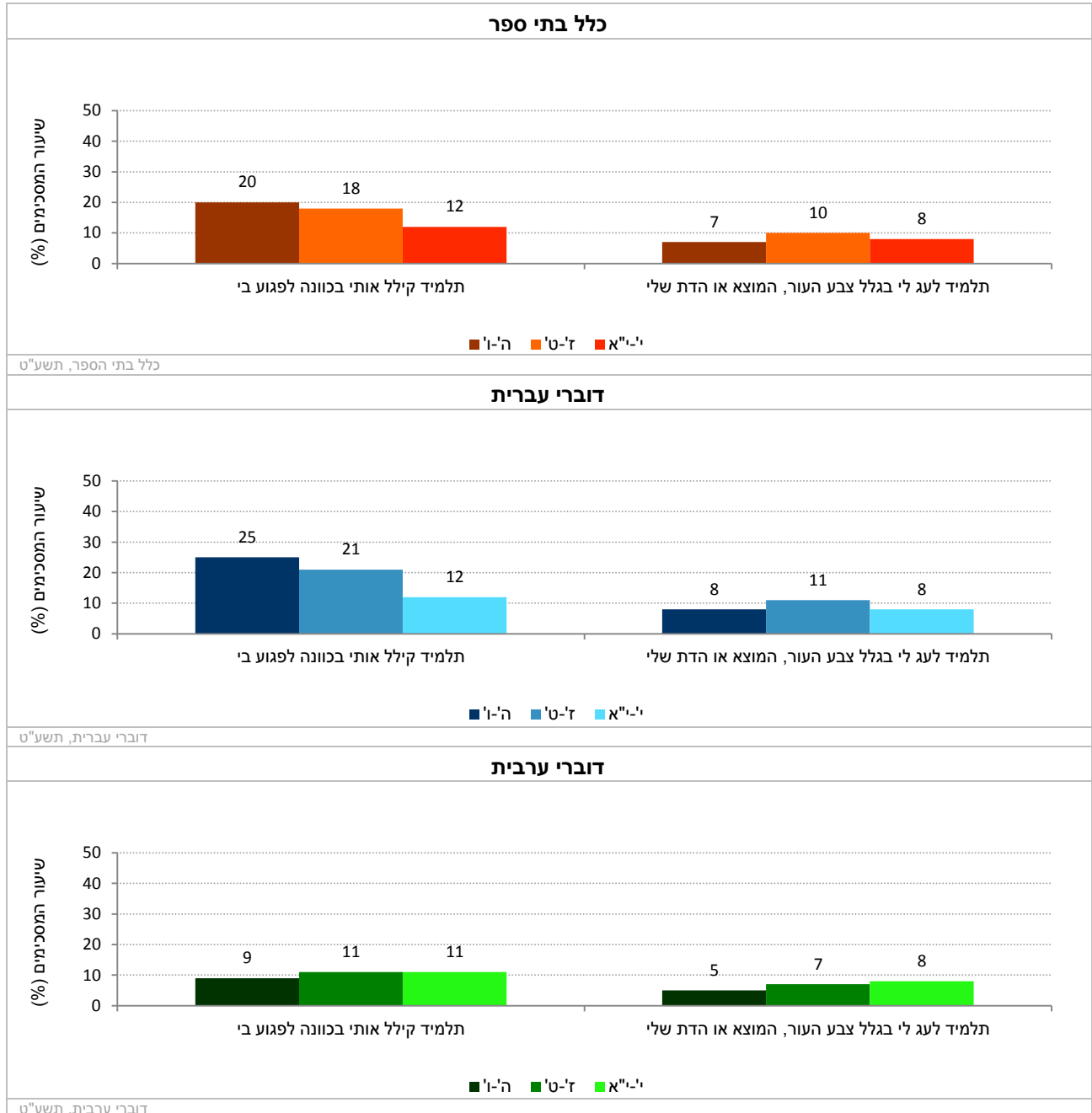
תרשים 20: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים לעג לי בגלל צבע העור, המוצא או הדת שלי" בשנים תש"ע-תשע"ט*

כדי לראות את התמונה כולה יוצגו להלן נתוני ההיגדים זה לצד זה.

בתרשים 21 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"אלימות מילולית" משנה"ל תשע"ט, לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 21: דיווחי התלמידים על אלימות מילולית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)*

* לתשומת ליבך: בתרשים זה ערכים גבוהים יותר מצביעים על רמות גבוהות יותר של אלימות מילולית, לפי דיווחי התלמידים.

4.4 אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בעשור האחרון חל שינוי דרמטי בדפוס ובהיקף השימוש ברשת האינטרנט בכלל וברשתות החברתיות בפרט בקרב ילדים ובני נוער. ילדים ובני נוער מוצאים באינטרנט וברשתות החברתיות מענה חברתי ולימודי ומרחב לפעילויות פנאי. שינויים אלה מחייבים לתת את הדעת גם על הסכנות הכרוכות בשימוש באינטרנט, כגון חשיפה לתכנים בלתי הולמים, וכן תופעות חברתיות כגון פגיעה בפרטיות ופגיעות חברתיות כמו אלימות מילולית, הפצת שמועות וחרמות. חשיפת היקף תופעת האלימות הדיגיטלית עשויה לסייע בהגברת המודעות של הורים, מורים ותלמידים לחשיבותה של גלישה בטוחה ברשתות החברתיות ובאינטרנט.

המדד המסכם "אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט" מבקש לבחון את שיעור התלמידים שנפגעו בשל הפצת תמונות, פרסום קללות/ועלבונות, שמועות או חרמות ברשתות החברתיות ובאינטרנט. המדד נבדק לראשונה בתשע"ה. בשנה"ל תשע"ט עודכן נוסח ההיגדים המרכיבים את המדד. לפיכך, בשל שינויים בהרכב המדד המסכם לא ניתן להשוות את נתוני המדד המעודכן המפורסמים בדוח זה לנתונים שפורסמו בשנים קודמות.

הנתונים נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). להלן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט**
א. "בחודש האחרון הפיצו תמונות מעליבות ו/או מביכות שלי ברשתות החברתיות באינטרנט (כגון: ווטסאפ, אינסטגרם, פייסבוק וכו') במטרה לפגוע בי"
ב. "בחודש האחרון ספגתי עלבונות והשפלות (כלומר, עברתי ביוש/ עשו לי שיימינג) ברשתות החברתיות באינטרנט (כגון ווטסאפ, אינסטגרם, פייסבוק וכו')"
ג. "בחודש האחרון מישהו הפיץ עלי שמועות ברשתות החברתיות באינטרנט (כגון ווטסאפ, אינסטגרם, פייסבוק וכו') במטרה לפגוע בי"
ד. "בחודש האחרון הוציאו אותי מקבוצה שהייתי חבר בה ברשת החברתית או שפתחו בלעדיי קבוצה ברשת החברתית"

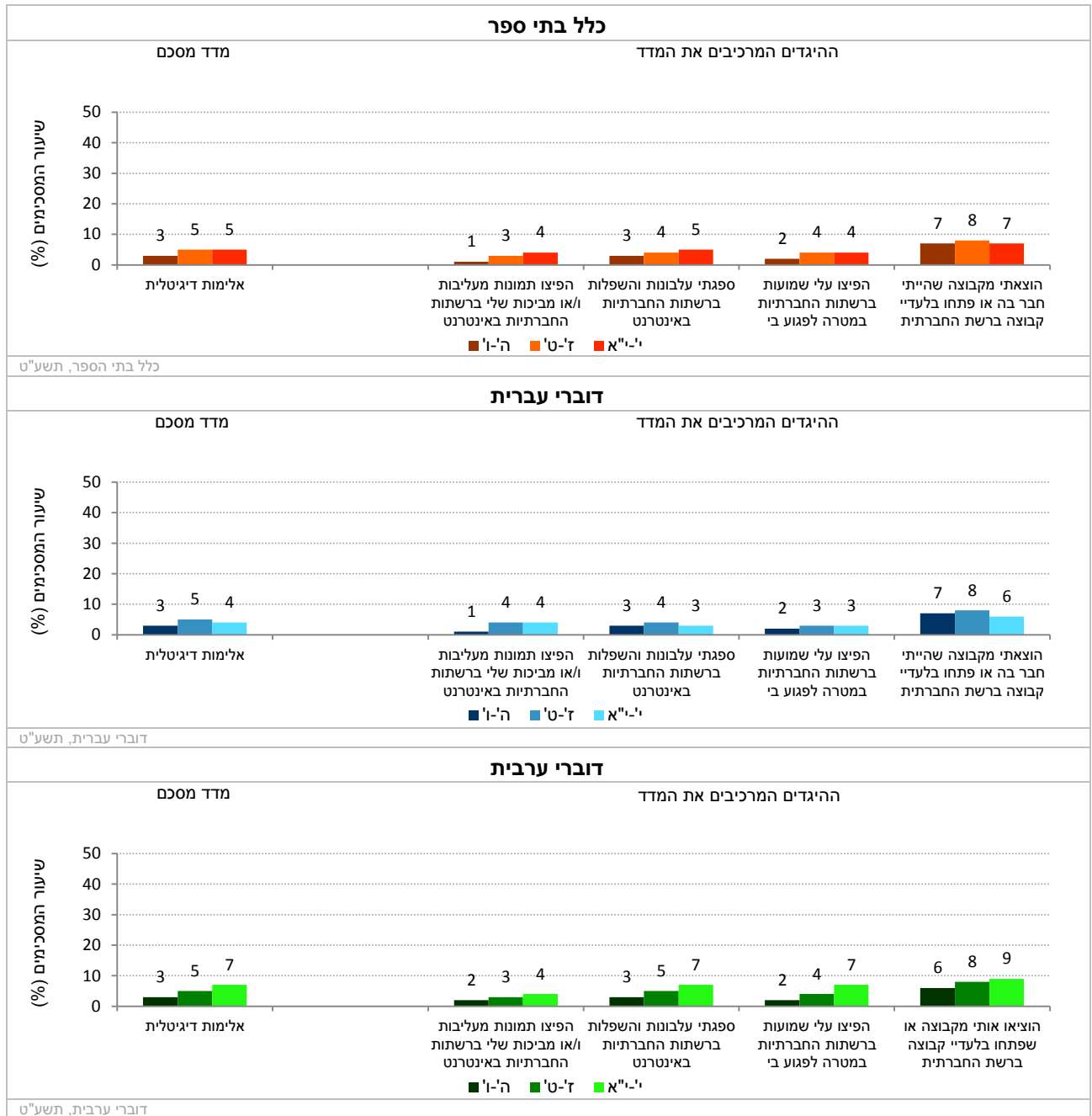
* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) "אף פעם", (2) "פעם או פעמיים", (3) "שלוש פעמים או יותר". לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("פעם או פעמיים" או "שלוש פעמים ויותר") כמדווחים על האירוע. המדד המסכם הוא הממוצע של שיעורי המדווחים על ההיגדים השונים בנושא, והוא נע בין 0 ל-100.

** הערה: נושא זה נשאל לראשונה בתשע"ה. נוסח ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם עודכן בתשע"ט, על כן לא ניתן להשוות את נתוני המדד המעודכן המתפרסמים בדוח זה לנתונים שפורסמו בדוחות ראמ"ה בשנים הקודמות.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 22 מוצגים נתוני המדד המסכם "אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 22: דיווחי התלמידים על אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)*

* לתשומת ליבך: במדד זה ערכים גבוהים מצביעים על רמות גבוהות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

4.5 היבטים נוספים של אלימות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתי ספר אמורים להיות מקומות בטוחים ומוגנים עבור התלמידים ולאפשר למידה בתנאים מיטביים. אלימות אינה מתבטאת רק באופנים פיזיים או מילוליים, שבה עסקו תתי-הפרקים הקודמים, אלא יכולה לבוא לידי ביטוי במגוון רחב יותר של מצבים או פעולות הגורמים לתחושת פחד וחרדה, כגון גניבות או וונדליזם. יתירה מזאת, גם תלמידים אשר אינם מעורבים כלל באירועי אלימות, אלא צופים בהם מן הצד, עלולים לסבול מחוסר ביטחון בשל חשיפה לגילויי אלימות בבית הספר.

בתת-הפרק הנוכחי נבדקו עמדות תלמידים כלפי היבטים נוספים של אלימות בבית הספר, הכוללים אירועים של וונדליזם, גניבות וחבורות של תלמידים המתנהגים באופן אלים ופוגעני.

היגדים הוצגו לתלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'יא). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים בין השנים תש"ע-תשע"ט ולאחר מכן מוצגים יחד זה לצד זה נתוני ההיגדים לשנת תשע"ט. ההיגדים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית. להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: היבטים נוספים של אלימות
א. "בחודש האחרון תלמידים מבית הספר שברו או הרסו ציוד של בית הספר"*
ב. "בחודש האחרון תלמידים מבית הספר גנבו לי חפצים אישיים או ציוד"*
ג. "בבית הספר יש חבורות של תלמידים המתנהגים באלימות, מציקים לתלמידים אחרים ופוגעים בהם"***

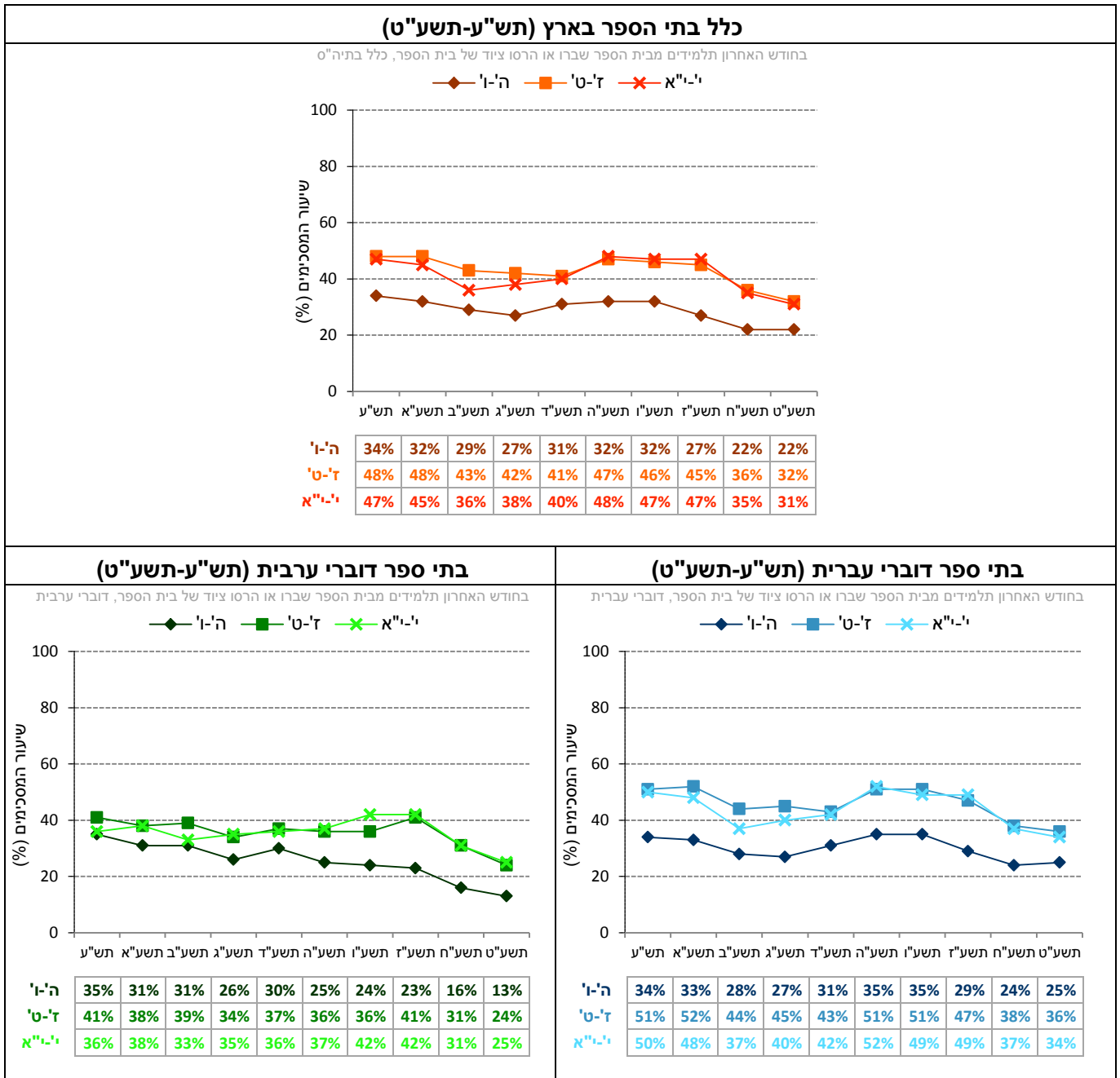
* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) "אף פעם", (2) "פעם או פעמיים", (3) "שלוש פעמים או יותר". לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("פעם או פעמיים" או "שלוש פעמים ויותר") כמדווחים על האירוע.

** סולם התשובות על ההיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 23 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון תלמידים מבית הספר שברו או הרסו ציוד של בית הספר" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 23: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון תלמידים מבית הספר שברו או הרסו ציוד של בית הספר" בשנים תש"ע-תשע"ט*

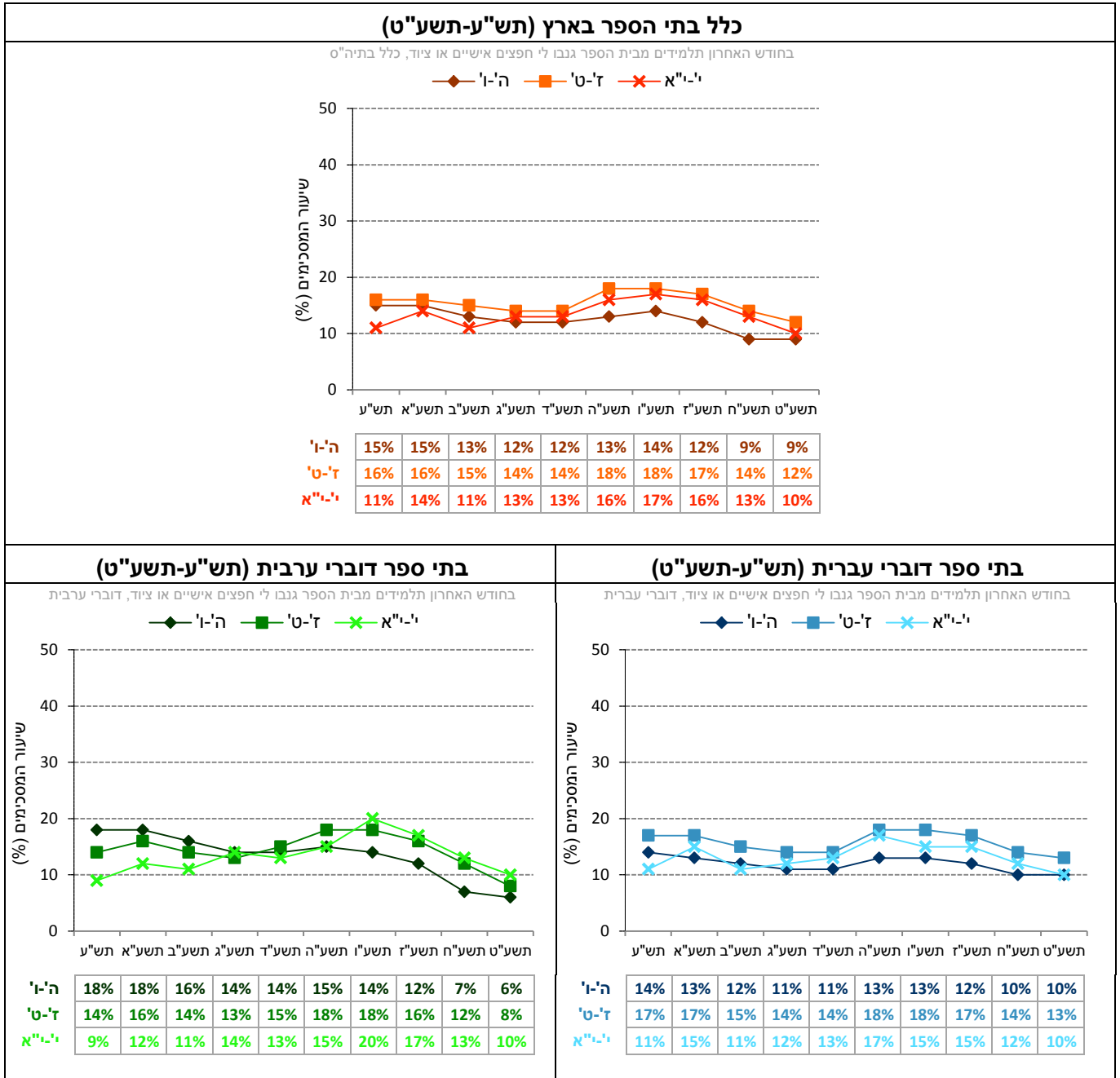

* לתשומת ליבך: בהיגד זה ערכים גבוהים מצביעים על רמות גבוהות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 24 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון תלמידים מבית הספר גנבו לי חפצים אישיים או ציוד" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 24: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון תלמידים מבית הספר גנבו לי חפצים אישיים או ציוד" בשנים תש"ע-תשע"ט*

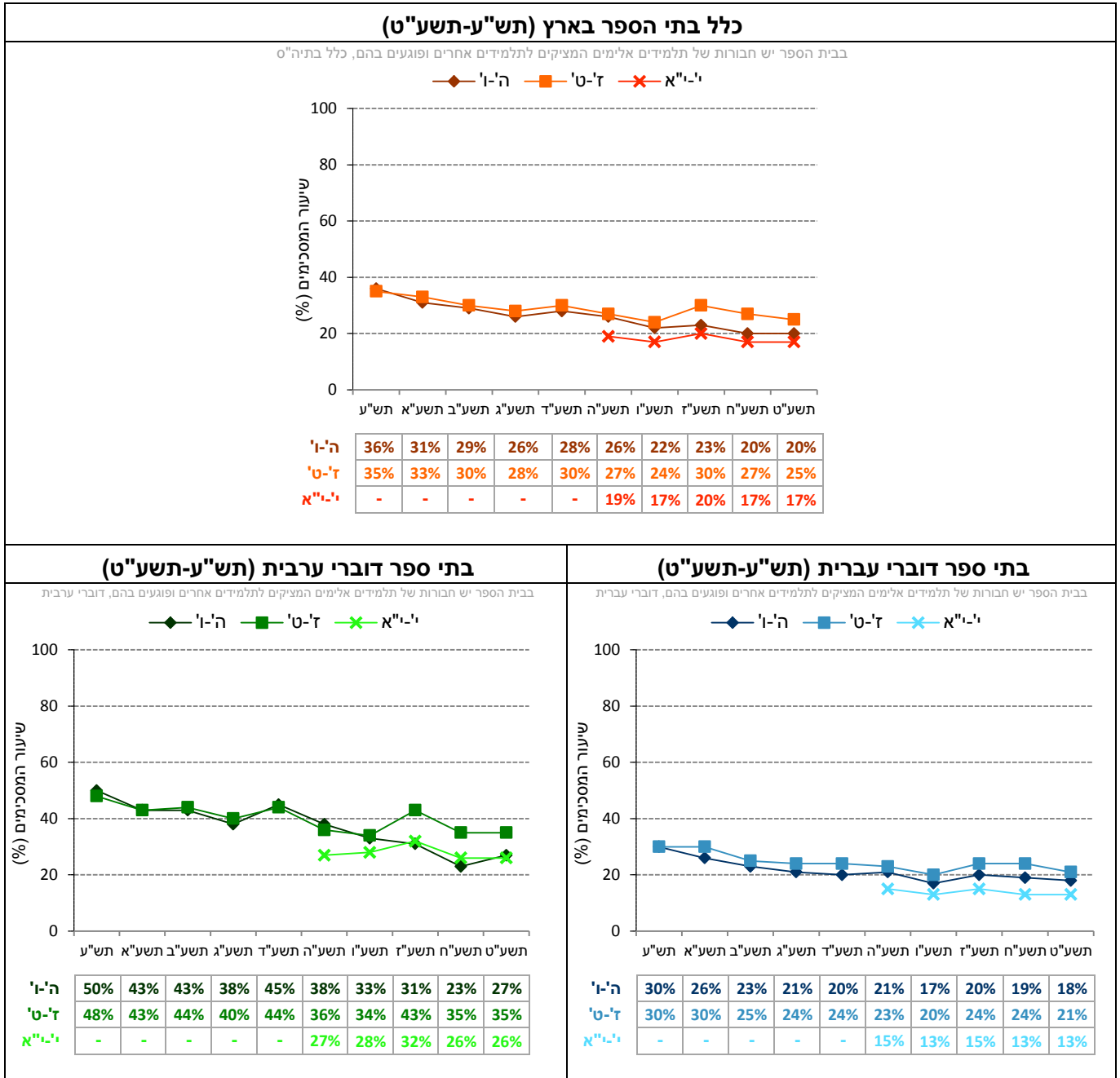

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 25 מוצגים נתוני ההיגד "בבית הספר יש חבורות של תלמידים אלימים המציקים לתלמידים אחרים ופוגעים בהם" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 25: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בבית הספר יש חבורות של תלמידים אלימים המציקים לתלמידים אחרים ופוגעים בהם" בשנים תש"ע-תשע"ט*

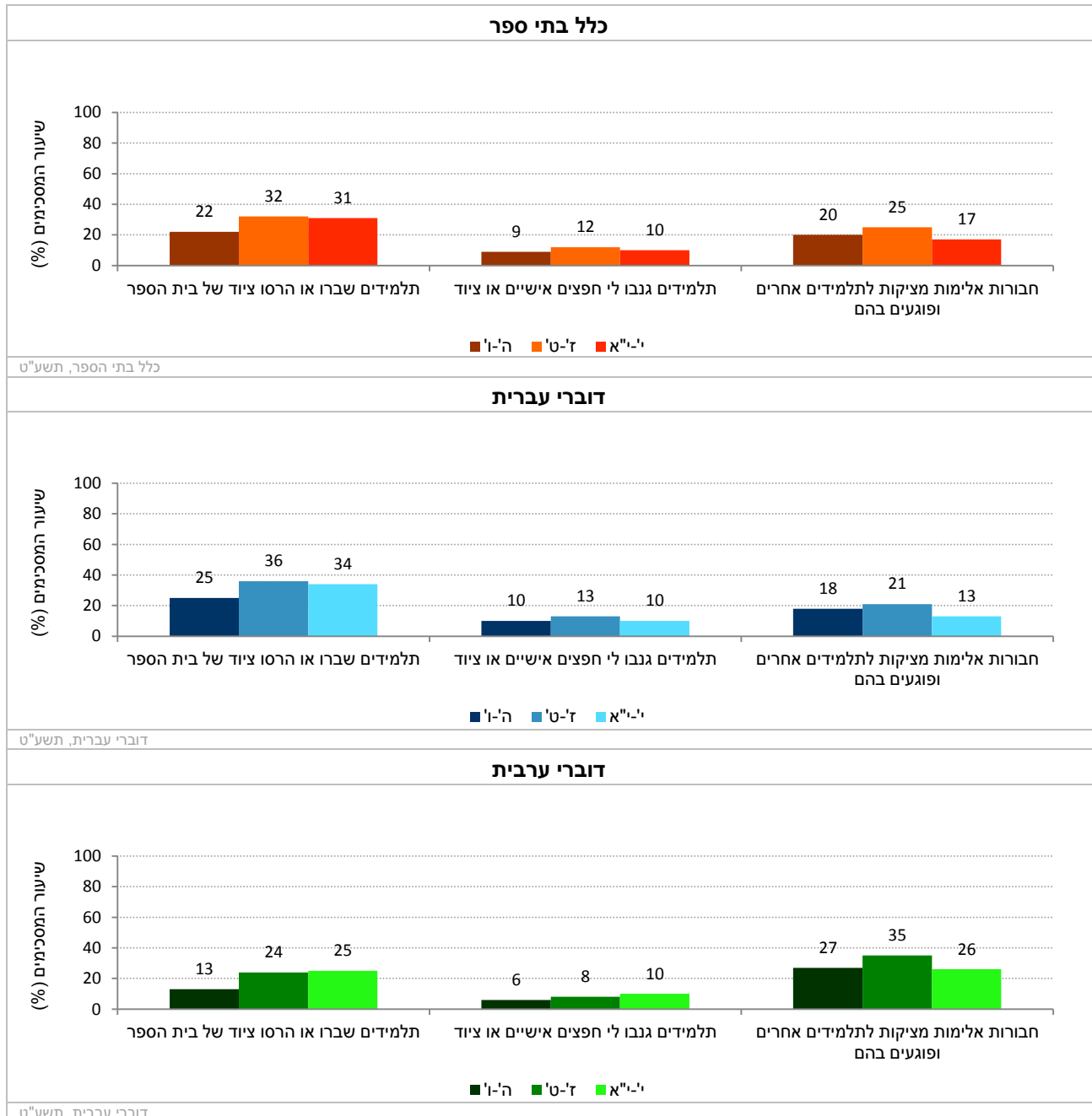

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

כדי לראות את התמונה כולה נציג להלן את נתוני ההיגדים בתשע"ט זה לצד זה.

בתרשים 26 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים בהיבטים נוספים של אלימות משנה"ל תשע"ט, לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 26: דיווחי התלמידים על היבטים נוספים של אלימות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט) **

* ההיגדים העוסקים בשבירת ציוד של בית הספר ובגניבת חפצים אישיים נשאלו על סולם של תדירות האירועים (בחדש האחרון): (1) "אף פעם", (2) "פעם או פעמיים", (3) "שלוש פעמים או יותר". לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("פעם או פעמיים" או "שלוש פעמים ויותר") כמדווחים על האירוע. לעומת זאת ההיגד העוסק בקיום של חבורות אלימות של תלמידים בבית הספר נשאל על סולם בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

** בהיגדים אלו ערכים גבוהים מצביעים על רמות גבוהות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

4.6 פגיעה של מורים בתלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתתי-הפרקים הקודמים הוצגו דיווחים של תלמידים בדבר פגיעה של תלמידים בתלמידים אחרים. בתת-פרק זה יוצגו דיווחי התלמידים על מקרים שבהם המורים הם אלו שפוגעים בתלמידים. במסגרת זו נבדק אם התלמידים חווים פגיעה מילולית או פיזית מצד מוריהם.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'-יא). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים בין השנים תש"ע-תשע"ט ולאחר מכן מוצגים זה לצד זה נתוני ההיגדים מתשע"ט. ההיגדים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

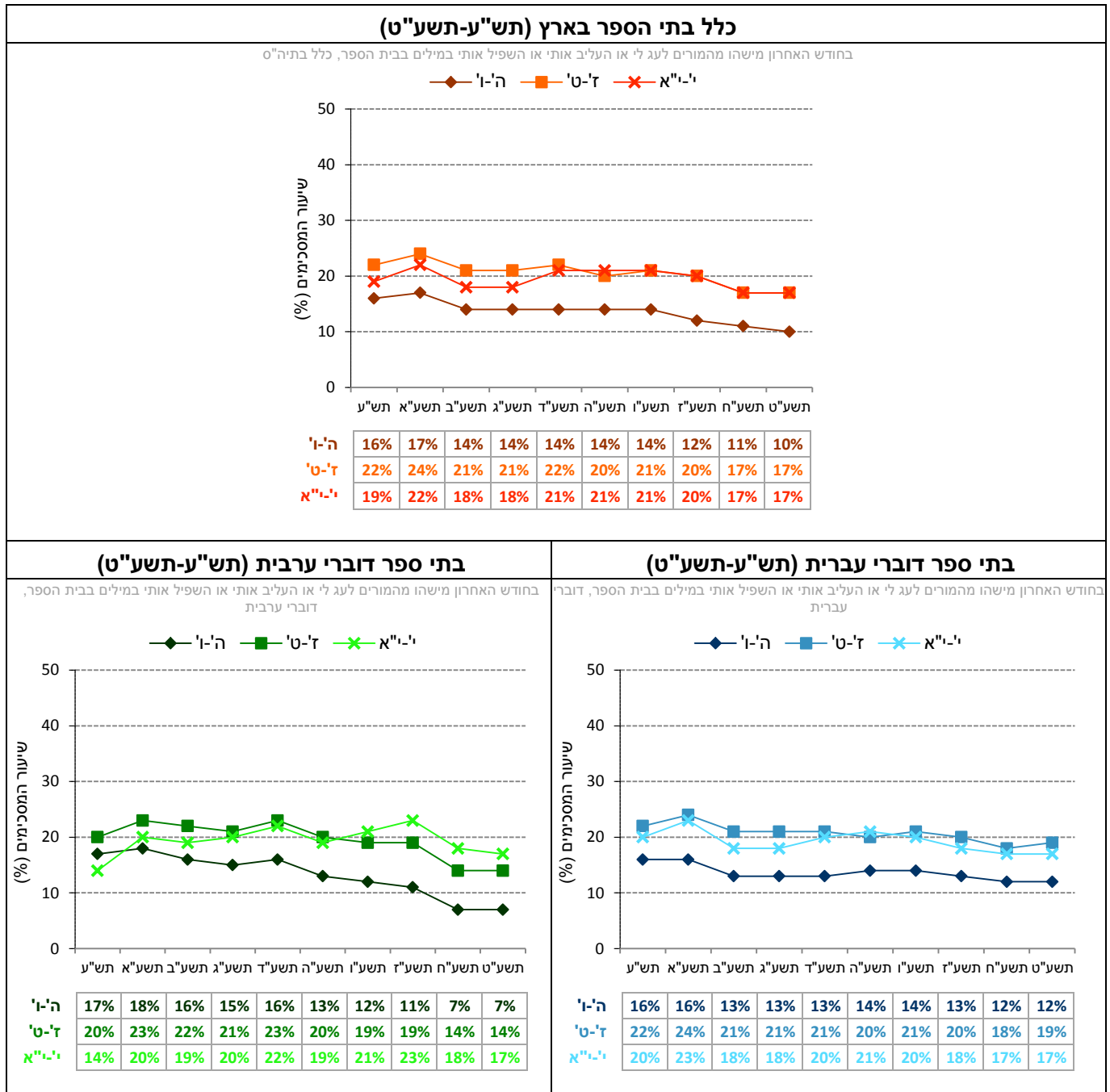
ללא מדד מסכם: פגיעה של מורים בתלמידים*
א. "בחודש האחרון מישהו מהמורים לעג לי או העליב אותי או השפיל אותי במילים בבית הספר"
ב. "בחודש האחרון מישהו מהמורים תפס אותי ודחף אותי או הכה אותי בכונה"

* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם-פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על האירוע.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 27 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהמורים לעג לי או העליב אותי או השפיל אותי במילים בבית הספר" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 27: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון מישהו מהמורים לעג לי או העליב אותי או השפיל אותי במילים בבית הספר" בשנים תש"ע-תשע"ט*

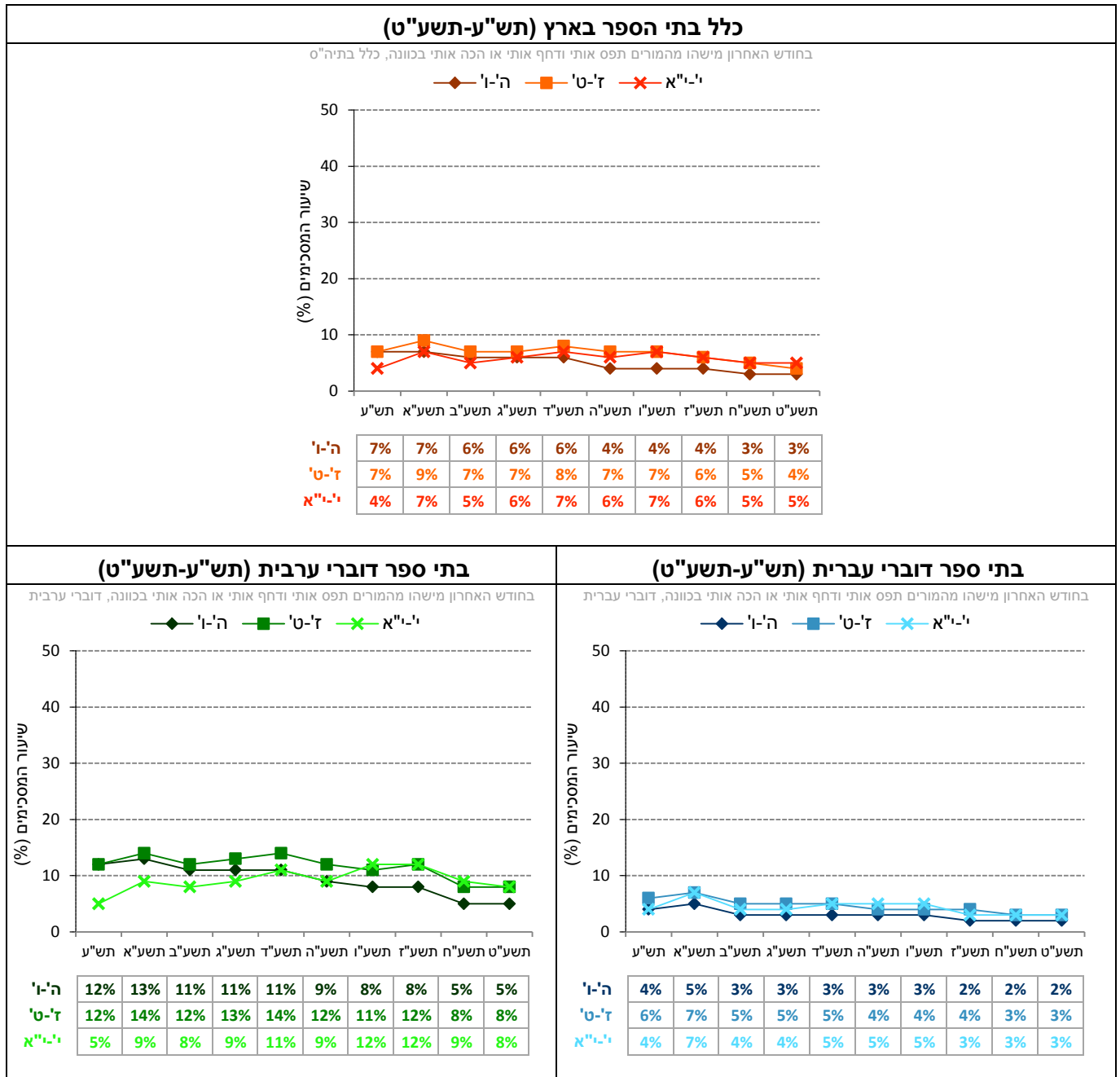

* לתשומת ליבך: בהיגד זה ערכים גבוהים מצביעים על רמות גבוהות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 28 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהמורים תפס אותי ודחף אותי או הכה אותי בכוונה" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 28: דיווחי התלמידים על ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהמורים תפס אותי ודחף אותי או הכה אותי בכוונה" בשנים תש"ע-תשע"ט*

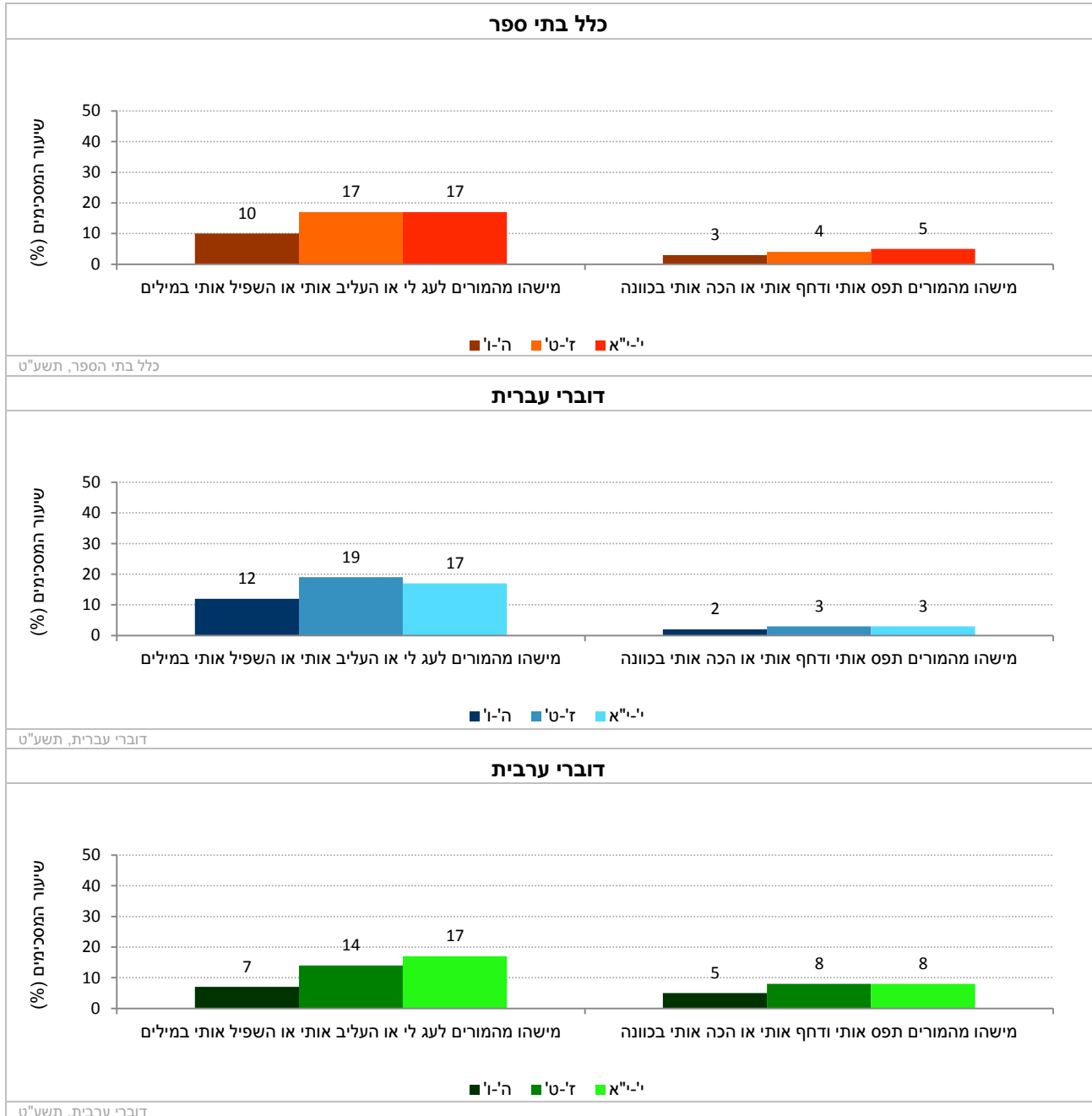

* לתשומת ליבך: בהיגד זה ערכים גבוהים מצביעים על רמות גבוהות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

כדי לראות את התמונה כולה נציג להלן את נתוני ההיגדים בתשע"ט זה לצד זה.

בתרשים 29 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"פגיעה של מורים בתלמידים" משנה"ל תשע"ט, לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 29: דיווחי התלמידים על פגיעה של מורים בתלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)*

* לתשומת ליבך: בהיגדים אלה ערכים גבוהים מצביעים על רמות גבוהות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

4.7 מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות

לאחר שהוצגו לעיל דיווחי התלמידים על היעדר תחושת מוגנות ועל היבטים שונים של אלימות הן במרחב הבית ספרי והן במרחב האינטרנטי, יוצגו להלן נתונים על המאמצים שעושים בתי הספר כדי לעודד את תחושת המוגנות והביטחון של התלמידים. הנתונים שיוצגו עוסקים בחיזוק תחושת המוגנות בסביבת בית הספר וברשת האינטרנט ובעידוד התלמידים לשימוש מושכל בטלפונים ניידים.

4.7.1 מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות" מבטא את תפיסות התלמידים בנוגע למאמצי בית הספר ליצור אווירה של מוגנות בקרב התלמידים.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תש"ע-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

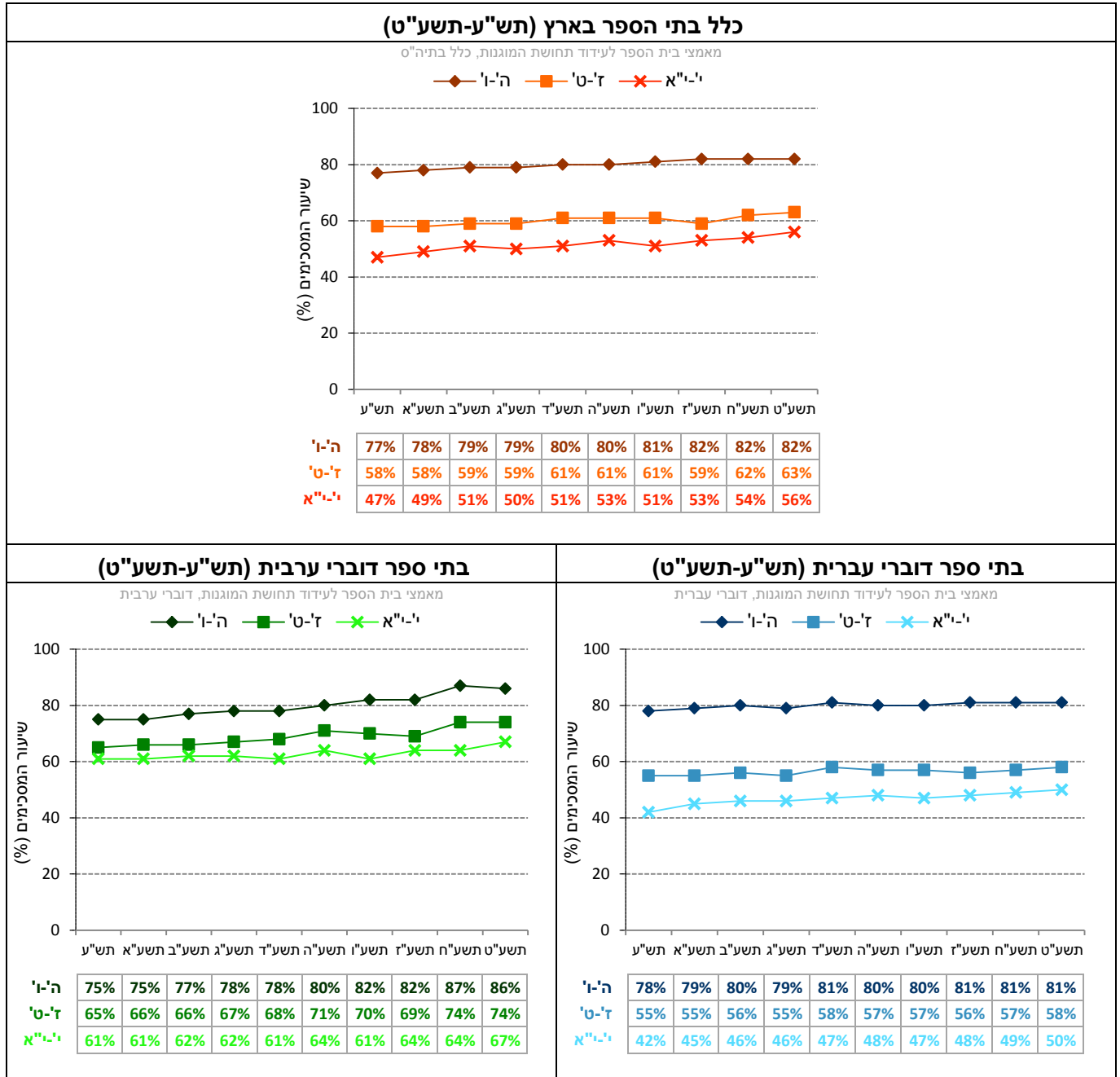
מדד מסכם: מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות*
א. "כשיש מקרי אלימות בבית הספר המורים יודעים על כך"
ב. "בבית הספר עושים פעולות רבות כדי למנוע אלימות וכדי לטפל בה"
ג. "בהפסקות יש תמיד מורה או כמה מורים בחצר שתפקידם להשגיח שלא תהיה אלימות"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 30 מוצגים נתונים על המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

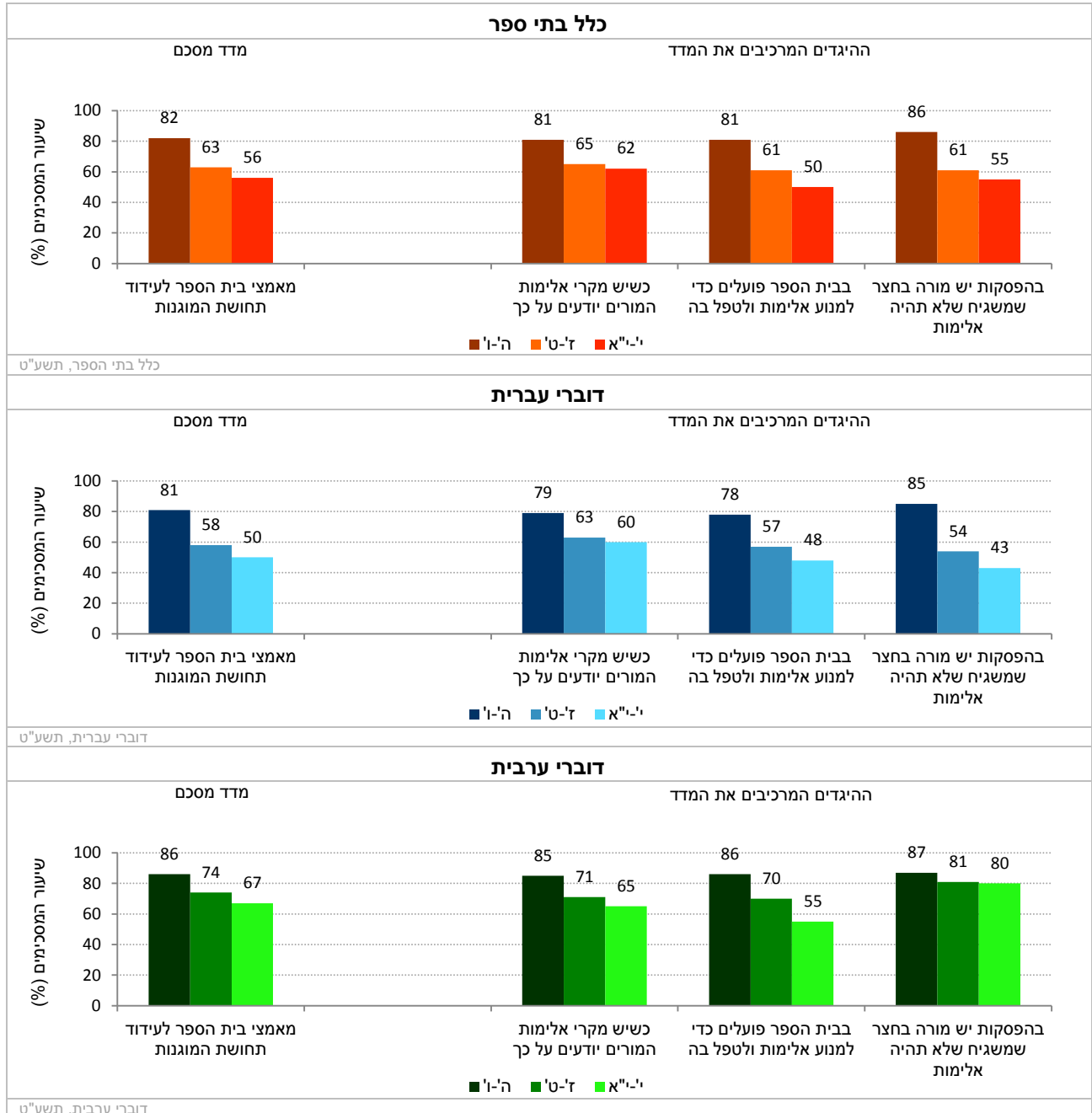
תרשים 30: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות: נתוני המדד המסכם בשנים תש"ע-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 31 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 31: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

4.7.2 מאמצי בית הספר להגברת המודעות לגלישה בטוחה ברשת – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בהמשך לתיאור המאמצים שמשקיעים בתי הספר למיגור תופעות של אלימות ולהגברת תחושת המוגנות של התלמידים, נתמקד בתת-הפרק הנוכחי בתיאור מאמצי בתי הספר להגברת המודעות של תלמידים לגלישה בטוחה ברשת האינטרנט. נתונים על אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט הוצגו לעיל בפרק 4.4.

נתונים אלה נאספו לראשונה בתשע"ח בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'-י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

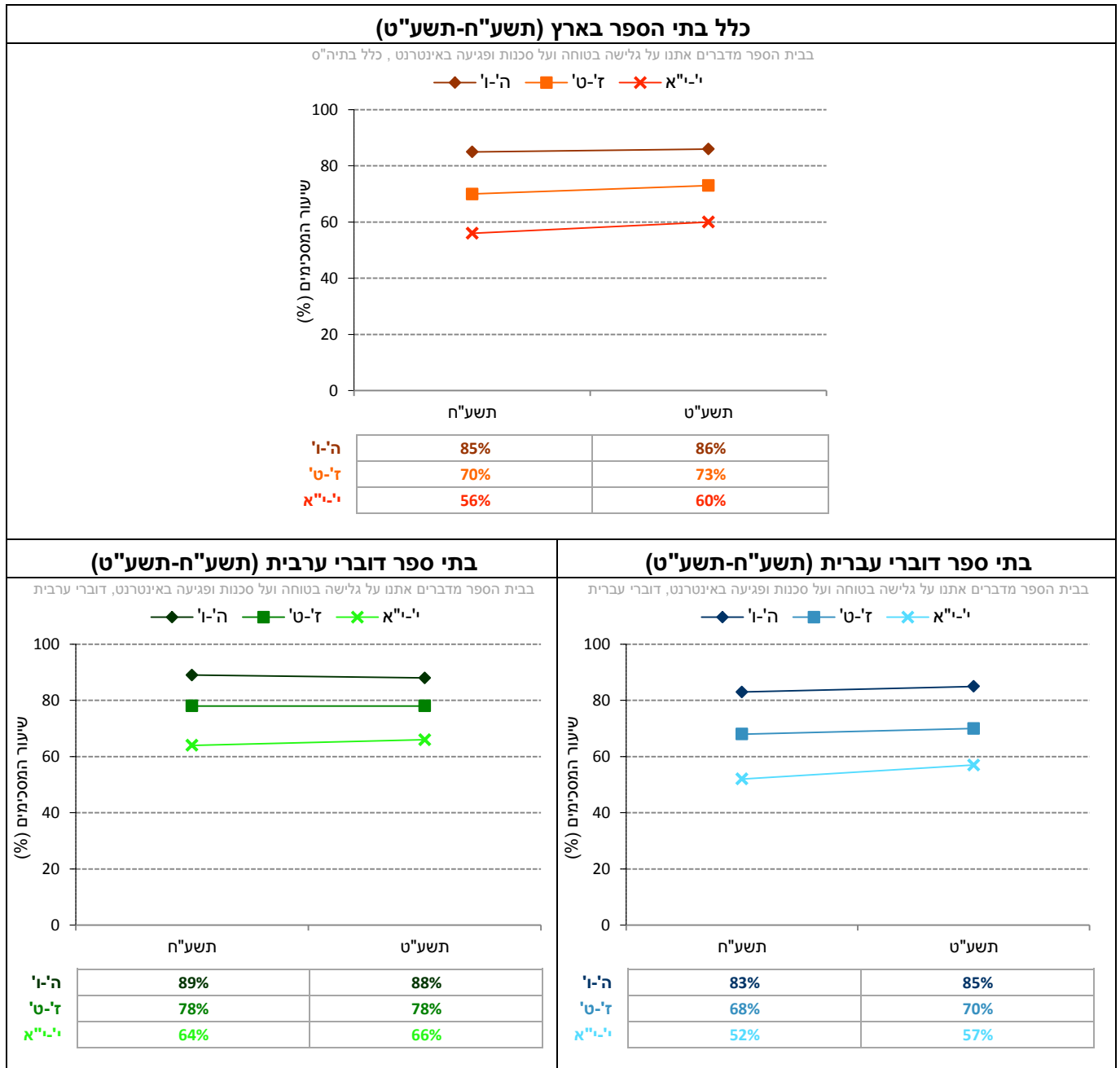
ללא מדד מסכם: מאמצי בית הספר להגברת המודעות לגלישה בטוחה ברשת*
א. "בבית הספר מדברים אתנו על גלישה בטוחה ועל סכנות ופגיעה באינטרנט וברשתות החברתיות (העלבה והשפלה, הפצת תמונה מביכה, פגיעה בפרטיות, תכנים פוגעניים ועוד)"
ב. "בבית הספר מעודדים אותנו לפנות לעזרה של מבוגרים (הורים ומורים) במצבים של פגיעה באינטרנט וברשתות החברתיות"

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ח-תשע"ט)

בתרשים 32 מוצגים נתוני ההיגד "בבית הספר מדברים אתנו על גלישה בטוחה ועל סכנות ופגיעה באינטרנט וברשתות החברתיות" (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

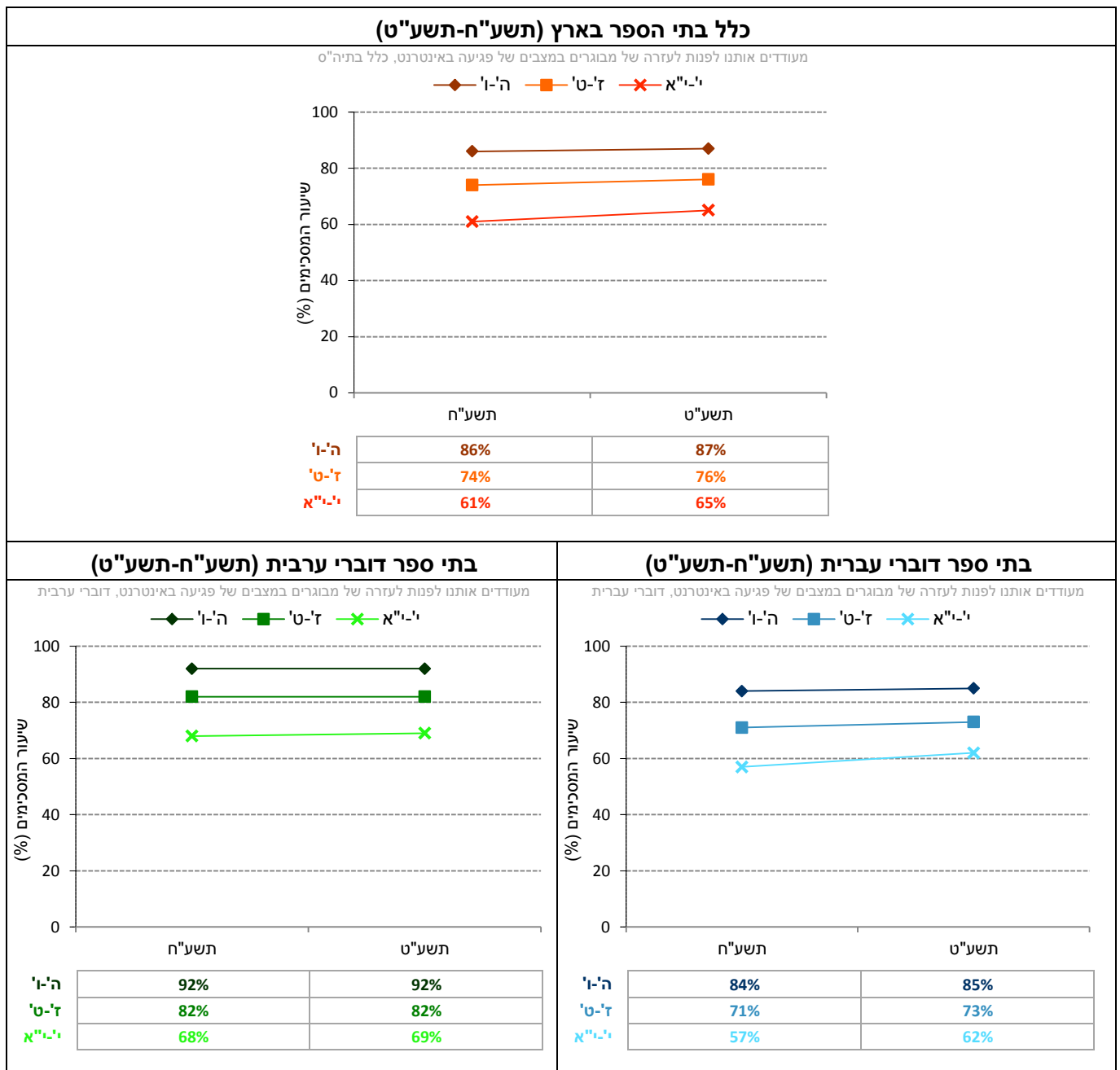
תרשים 32: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בבית הספר מדברים אתנו על גלישה בטוחה ועל סכנות ופגיעה באינטרנט וברשתות החברתיות" בשנים תשע"ח-תשע"ט

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ח-תשע"ט)

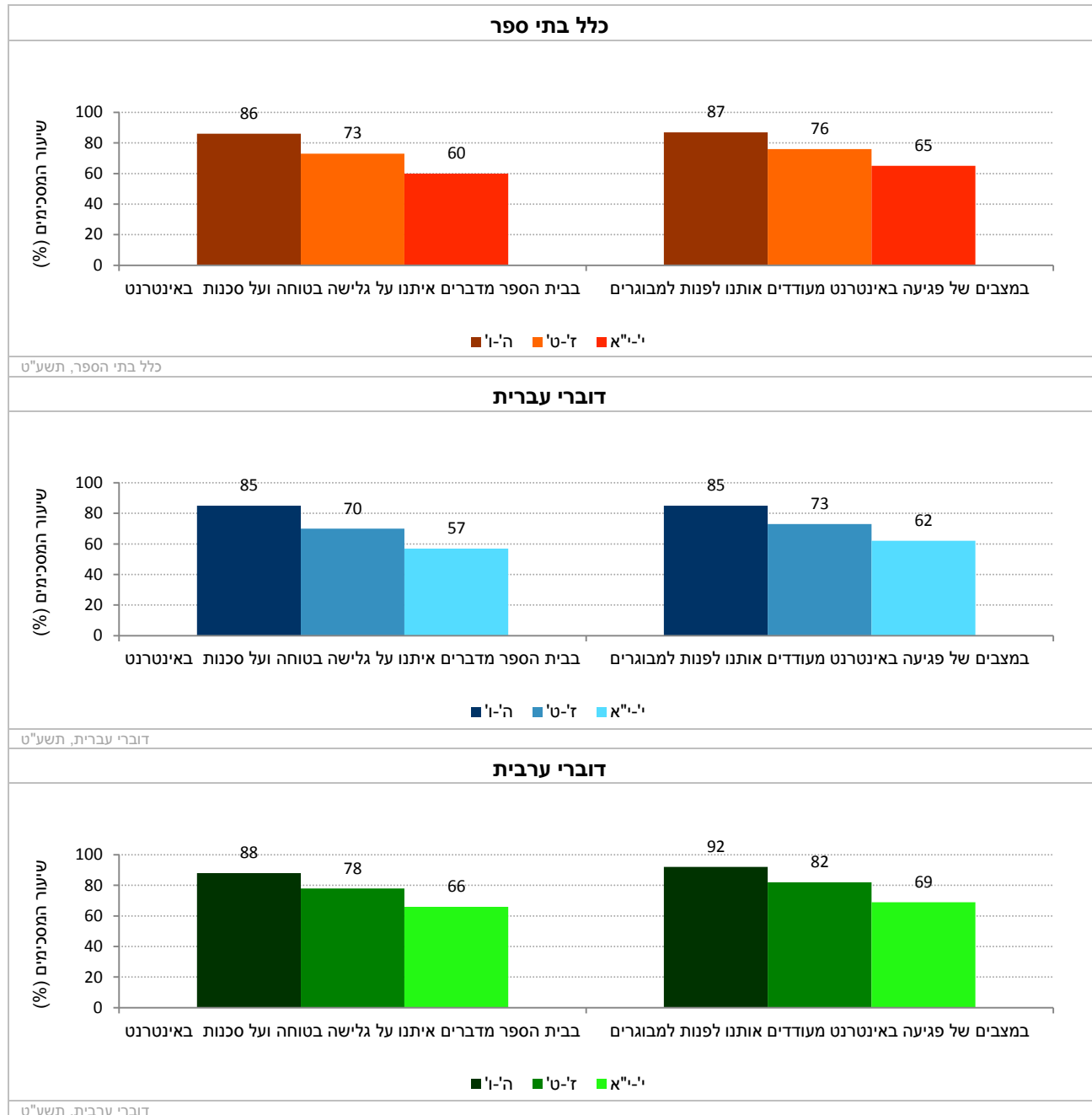
בתרשים 33 מוצגים נתוני ההיגד "בבית הספר מעודדים אותנו לפנות לעזרה של מבוגרים (הורים ומורים) במצבים של פגיעה באינטרנט וברשתות החברתיות" (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 33: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בבית הספר מעודדים אותנו לפנות לעזרה של מבוגרים (הורים ומורים) במצבים של פגיעה באינטרנט וברשתות החברתיות" בשנים תשע"ח-תשע"ט

בתרשים 34 מוצגים ההיגדים העוסקים ב"מאמצי בית הספר להגברת המודעות לגלישה בטוחה ברשת" משנה"ל תשע"ט, לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 34: דיווחי תלמידים על ההיגד: מאמצי בית הספר להגברת המודעות לגלישה בטוחה ברשת: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

4.7.3 מאמצי בית הספר לעידוד שימוש מושכל בטלפונים ניידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בעידן הנוכחי החשיפה למסכים כגון מסכי המחשב, מסכי הטלויזיה, הטאבלטים והטלפונים הניידים היא בלתי-מנעת, ומבוגרים, בני נוער וילדים מבלים מולם שעות רבות. לצד התרומה האפשרית של השימוש במסכים לגיוון הלמידה ולהעשרתה, לשימוש במסכים עלולות להיות השלכות שליליות על הקשרים החברתיים ועל התקשורת הבין-אישית של ילדים ובני נוער. לפיכך ישנה חשיבות רבה להקנות לילדים ולבני נוער הרגלים לשימוש נכון ומושכל במסכים. כמו כן, יש להקנות להם מיומנויות חברתיות לשימוש במסכים בכלל ובטלפונים ניידים בפרט ברגישות ובהתחשבות.⁹ בתת-פרק זה נתמקד בשימוש בטלפונים ניידים ונעסוק במאמצי בתי הספר לעידוד שימוש מושכל בהם.

נתונים אלה נאספו לראשונה בתשע"ט בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'-י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

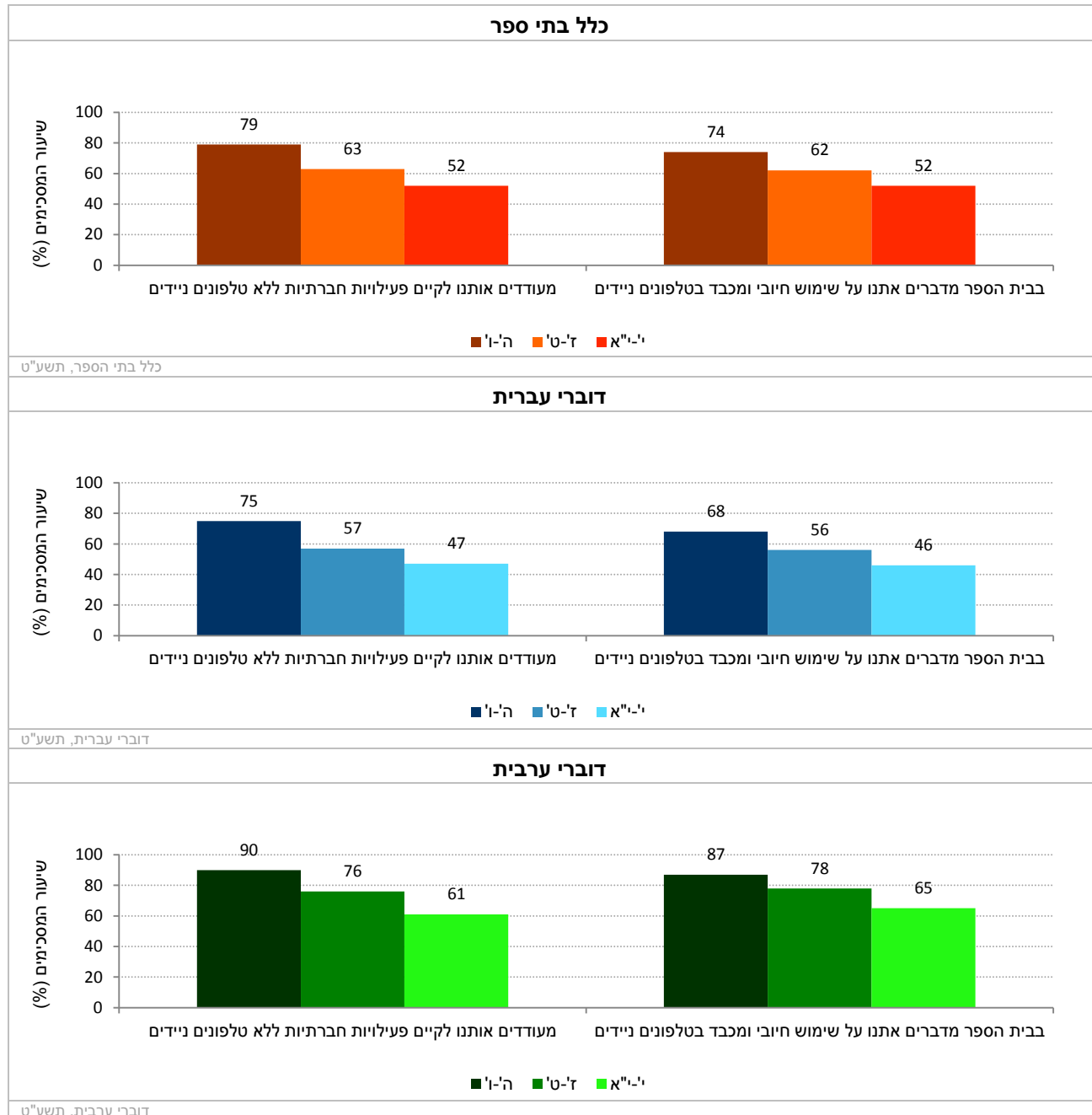
ללא מדד מסכם: מאמצי בית הספר לעידוד שימוש מושכל בטלפונים ניידים*
א. "בבית הספר מעודדים אותנו לקיים פעילויות חברתיות ללא טלפונים ניידים"
ב. "בבית הספר מדברים אתנו על שימוש חיובי, מכבד ומאוזן בטלפונים ניידים"

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

⁹ <https://edu.gov.il/owl/Heb/Tichon/LivuyVeTmicha/Internet/Pages/the-screens-generation.aspx>

בתרשים 35 מוצגים ההיגדים העוסקים ב"מאמצי בתי הספר לעידוד שימוש מושכל בטלפונים ניידים" משנה"ל תשע"ט, לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 35: דיווחי תלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד שימוש מושכל בטלפונים ניידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

4.8 שתיית אלכוהול

בתתי-הפרקים הקודמים עסקנו באלימות על היבטיה השונים. תת-הפרק הנוכחי עוסק בהתנהגויות בסיכון של תלמידים. בשנים האחרונות אנו עדים לדיווחים מדאיגים על שתיית אלכוהול מרובה בקרב בני נוער, כולל שתייה לשוכרה. צריכה מרובה של אלכוהול היא אחת מהתנהגויות סיכון שבהן מתנסים בני נוער, ועלולות להיות לה השלכות קשות מאוד על חייהם ועל סביבתם. חשיפת היקף התופעה עשויה לסייע להגביר את מודעותם של התלמידים, המורים וההורים לנושא ולמאבק בתופעה.

לצורך בדיקת הנושא נשאלו התלמידים על שתיית אלכוהול באירועים חברתיים, על מקרים שבהם תלמידים שתו לשוכרה ועל לחץ חברתי שמופעל על התלמידים לשתות משקאות אלכוהוליים. כמו כן נשאלו התלמידים על אודות המאמצים שעושה בית הספר להגברת המודעות לסכנות שבשתיית אלכוהול. נושא זה נבדק בקרב תלמידי חט"ע בלבד והוא נבדק לראשונה בשנה"ל תשע"ה.

4.8.1 שתיית אלכוהול בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים בחט"ע

נתונים על שתיית אלכוהול נאספו בקרב תלמידי חט"ע (י"א) בלבד. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תשע"ה-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים בנושא זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

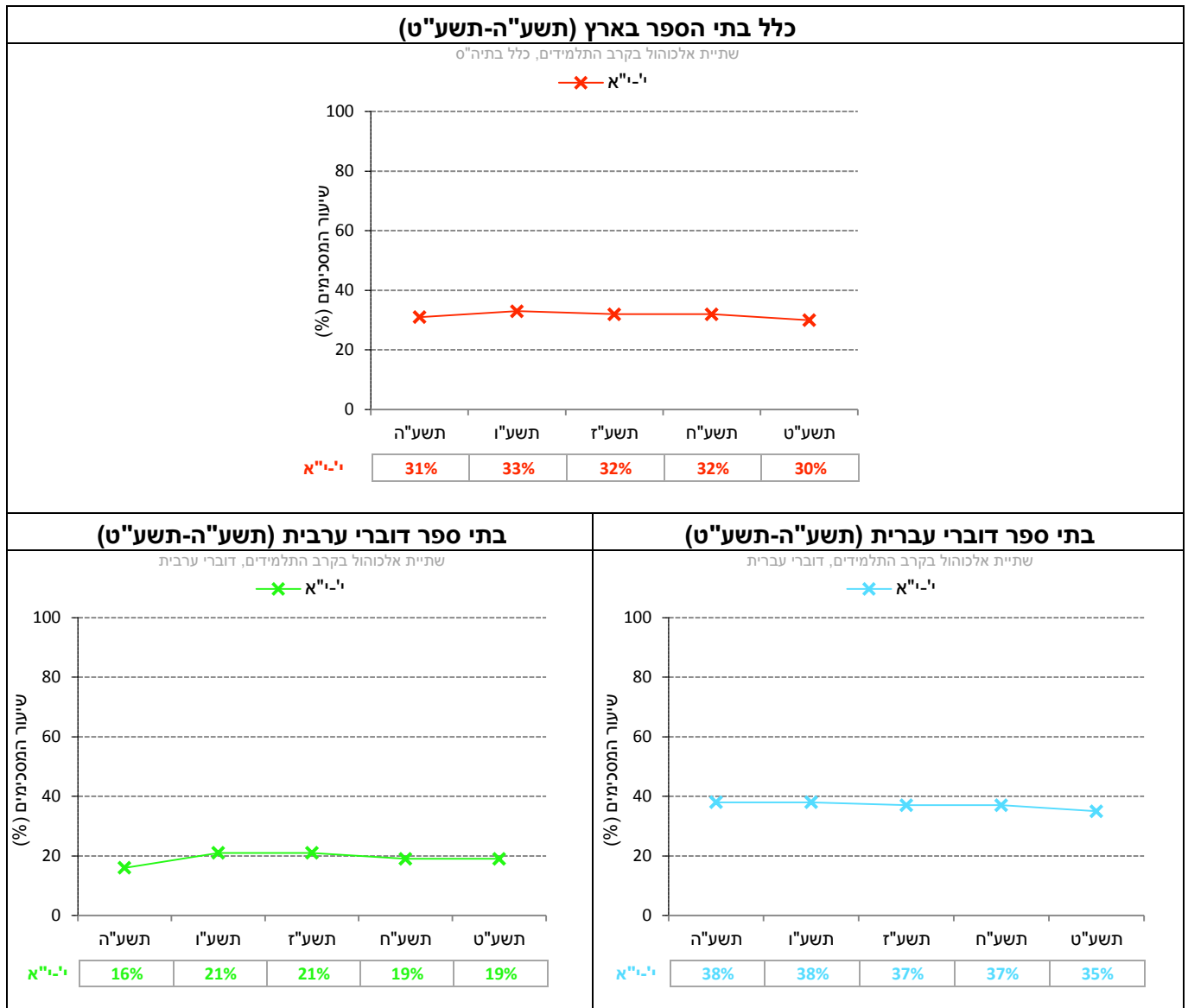
מדד מסכם: שתיית אלכוהול בקרב תלמידים*
א. "תלמידים בשכבה שלי מרבים לשתות אלכוהול באירועים חברתיים"
ב. "מאז תחילת השנה היו מקרים רבים שבהם תלמידים מהשכבה שלי השתכרו משתיית אלכוהול"
ג. "באירועים חברתיים מופעל עלי לחץ חברתי לשתות משקאות אלכוהוליים"

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ט)

בתרשים 36 מוצגים נתונים על המדד המסכם "שתיית אלכוהול בקרב תלמידים" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 36: דיווחי התלמידים על שתיית אלכוהול בקרב תלמידים: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ט*

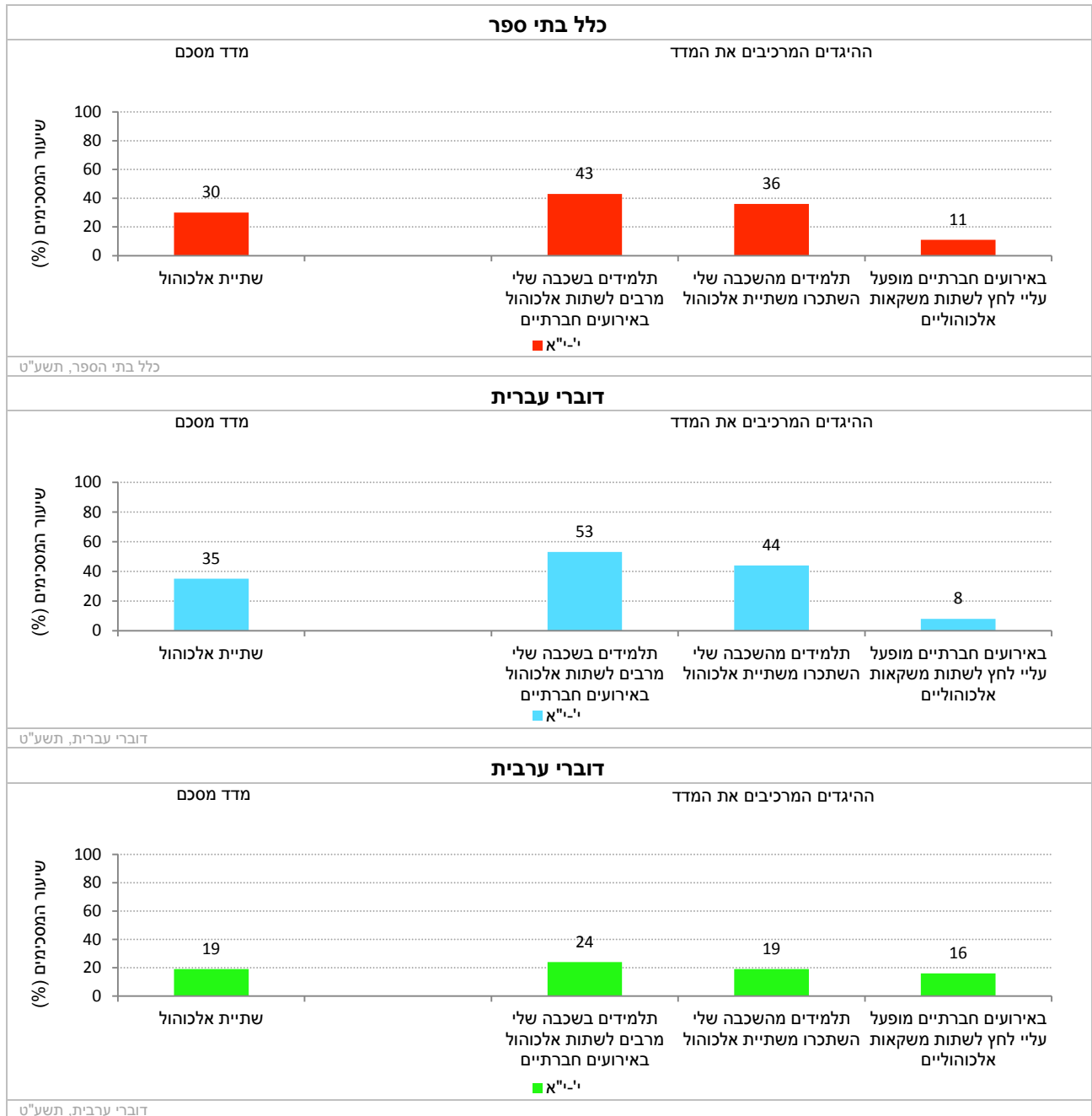

* במדד זה ערכים נמוכים מצביעים על שיעורי דיווח נמוכים על המדד המסכם "שתיית אלכוהול".

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 37 מוצגים נתוני המדד המסכם "שתיית אלכוהול בקרב תלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט בחט"ע, בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 37: דיווחי התלמידים על שתיית אלכוהול בקרב תלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה (תשע"ט)

* לתשומת ליבך: במדד זה ערכים גבוהים מצביעים על שיעורי דיווח גבוהים על המדד המסכם "שתיית אלכוהול".

4.8.2 מאמצי בית הספר להגברת המודעות לסכנות שבשתיית אלכוהול – דיווחי תלמידים בחט"ע

כדי להשלים את התמונה נשאלו התלמידים בחט"ע על אודות מאמצי בית הספר למניעת שתיית אלכוהול בקרב התלמידים. עמדות התלמידים נבדקו באמצעות היגד בו הם נשאלו על המידה שבה מסבירים להם בבית הספר על הסכנות שבשתיית אלכוהול.

כאמור, הנתונים נאספו בקרב תלמידי חט"ע (י"י"א) בלבד. להלן מוצגים נתוני ההיגד בין השנים תשע"ה-תשע"ט. הנתונים מוצגים בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית. היגד זה הוצג לראשונה לתלמידים בשנה"ל תשע"ה.

להלן נוסח ההיגד כפי שהוא מוצג בשאלון:

ללא מדד מסכם: מאמצי בית הספר להגברת המודעות לסכנות שבשתיית אלכוהול*

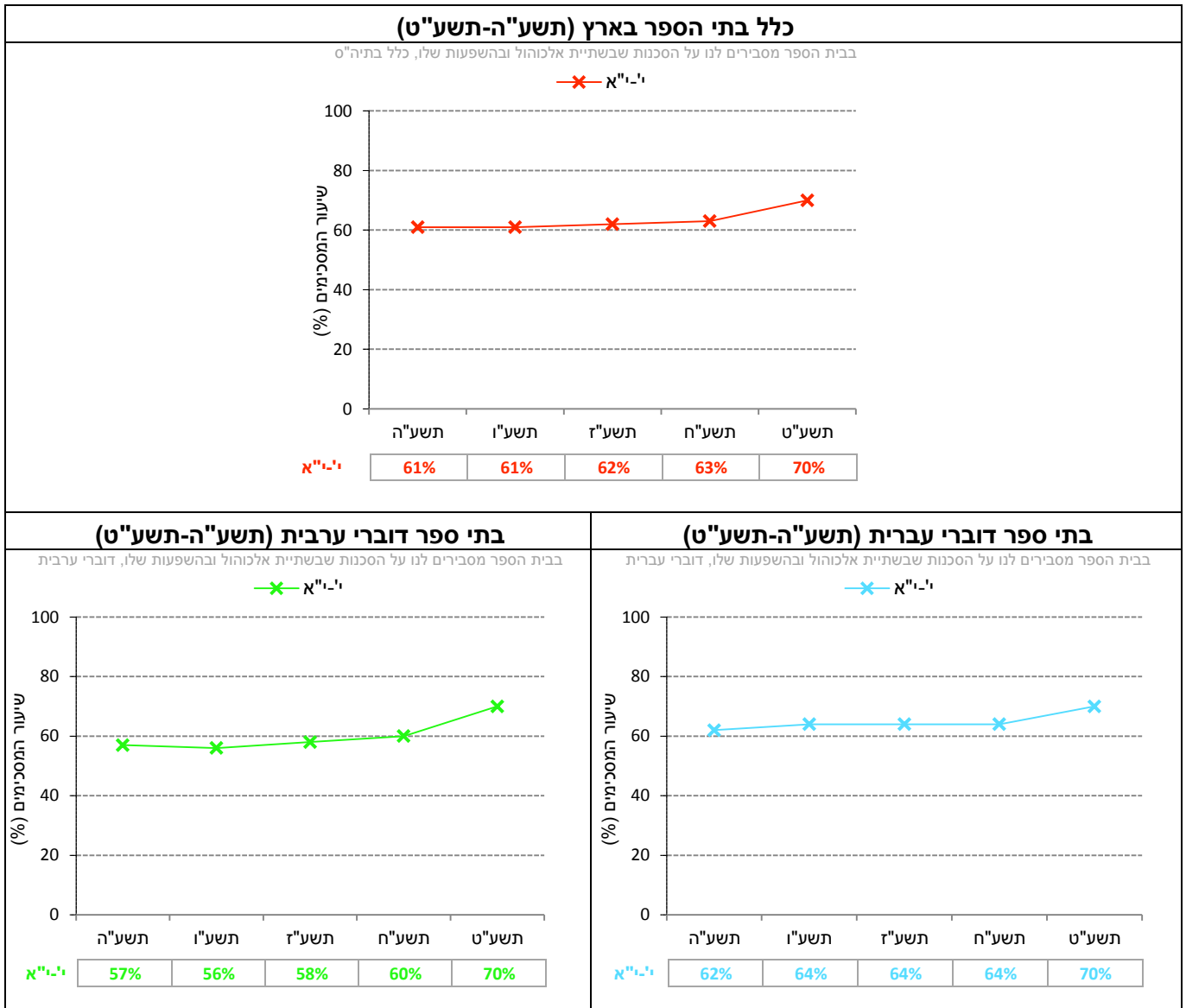
א. "בבית הספר מסבירים לנו על הסכנות שבשתיית אלכוהול ועל ההשפעות שלי"

* סולם התשובות להיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

השוואה לאורך שנים של ההיגד (תשע"ה-תשע"ט)

בתרשים 38 מוצגים נתוני ההיגד "בבית הספר מסבירים לנו על הסכנות שבשתיית אלכוהול ועל ההשפעות שלו" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 38: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בבית הספר מסבירים לנו על הסכנות שבשתיית אלכוהול ועל ההשפעות שלו" בשנים תשע"ה-תשע"ט

4.9 היעדר תחושת מוגנות של מורים – דיווחי המורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בעוד שתתי-הפרקים הקודמים התמקדו בדיווחי תלמידים על תופעות של אלימות כלפיהם (הן מצד תלמידים והן מצד מורים), בתת פרק זה מוצגת זווית הראייה של המורים באשר לתופעות אלימות המופנות כלפיהם. תת הפרק עוסק בהיעדר תחושת מוגנות של מורים בעת עבודתם בבית הספר. תחושה זו נבדקה באמצעות שני היגדים המשקפים את המידה שבה המורים חשים מאוימים מצד הורים ומצד תלמידים.

הנתונים נאספו בקרב מורים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תש"ע-תשע"ט ולאחר מכן מוצגים יחד זה לצד זה נתוני תשע"ט של ההיגדים. ההיגדים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

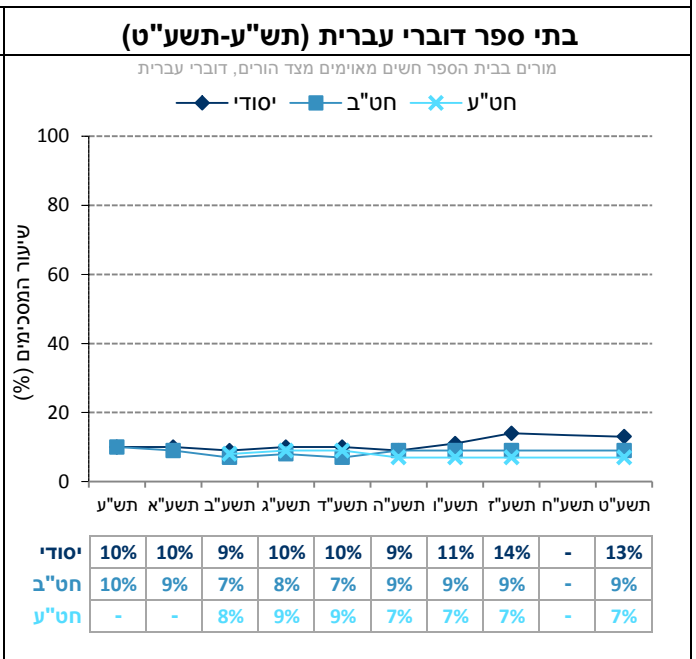
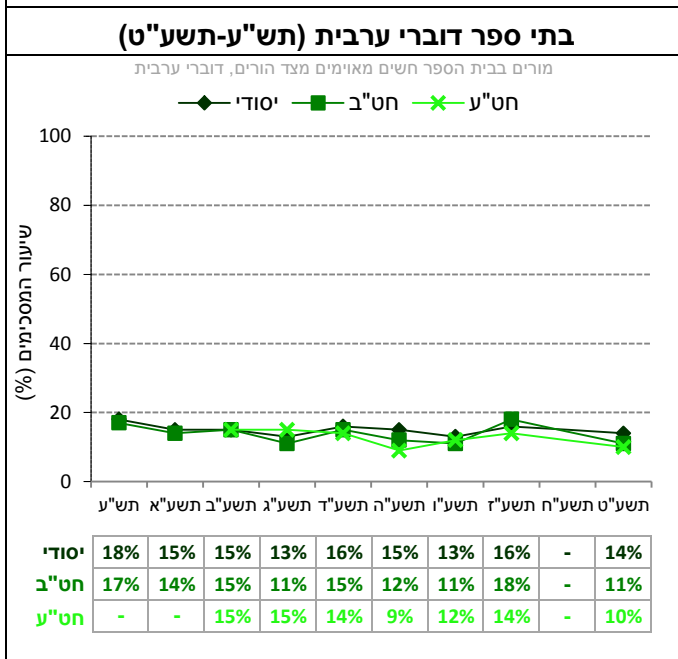
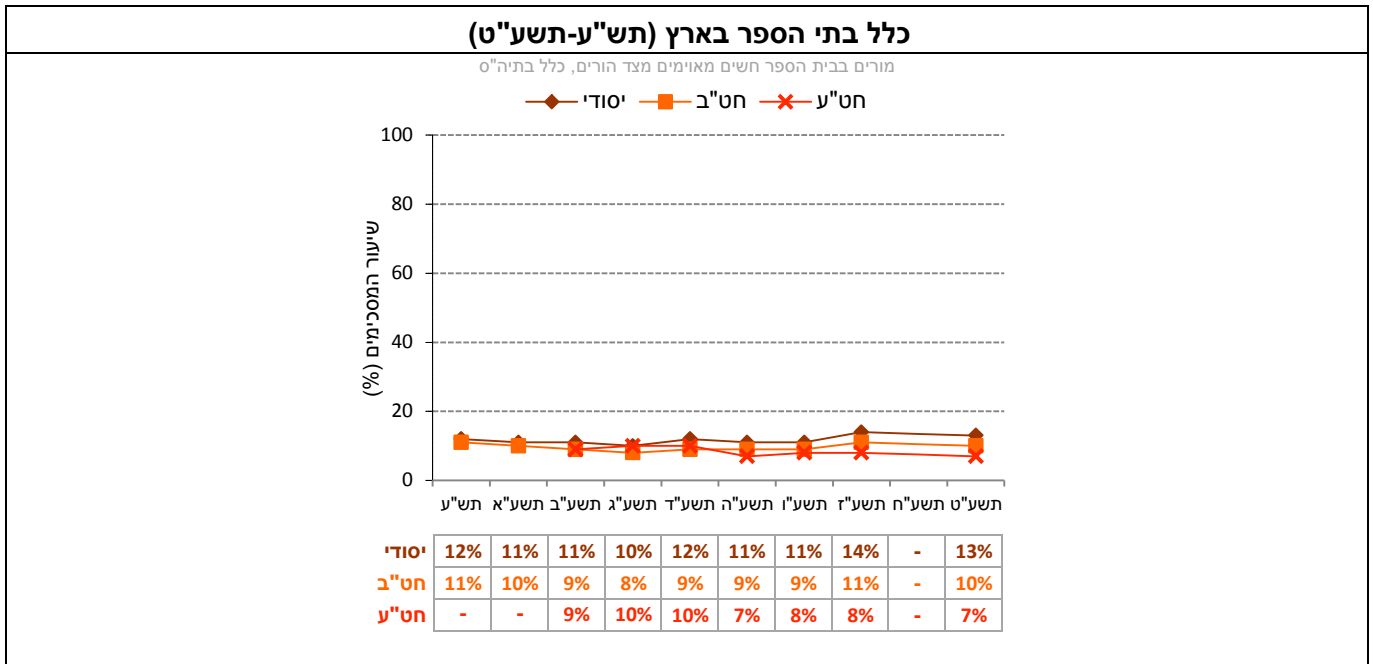
ללא מדד מסכם: היעדר תחושת מוגנות של מורים*
א. "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו"
ב. "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד תלמידים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

השוואה לאורך שנים של היגדים (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 39 מוצגים נתוני ההיגד "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו'" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

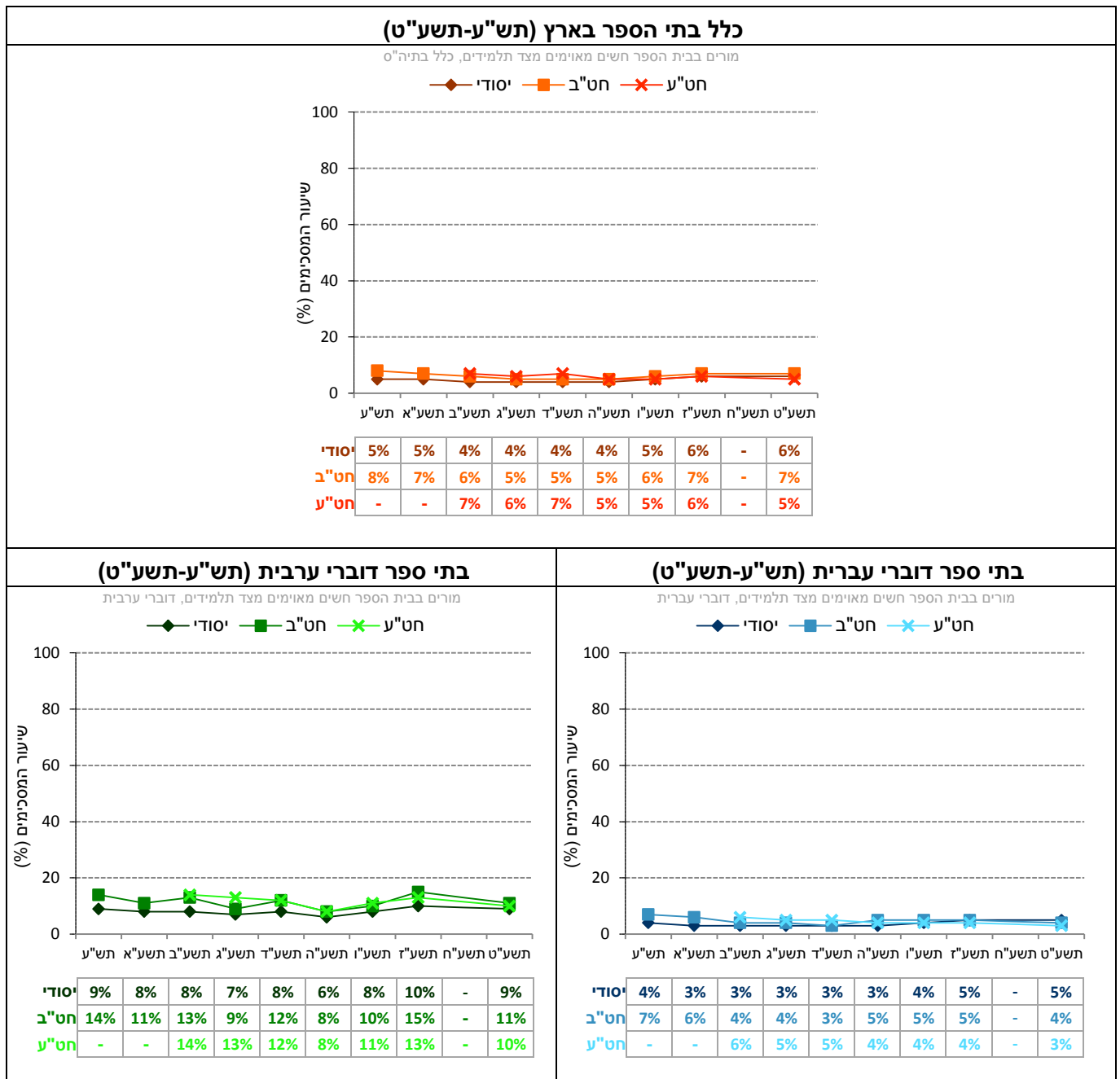
תרשים 39: דיווחי המורים על ההיגד: "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו'" בשנים תש"ע-תשע"ט **

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.
** נתונים על היגד זה לא נאספו בתשע"ח

בתרשים 40 מוצגים נתוני ההיגד "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד תלמידים", כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 40: דיווחי המורים על ההיגד "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד תלמידים", כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו" בשנים תש"ע-תשע"ט **

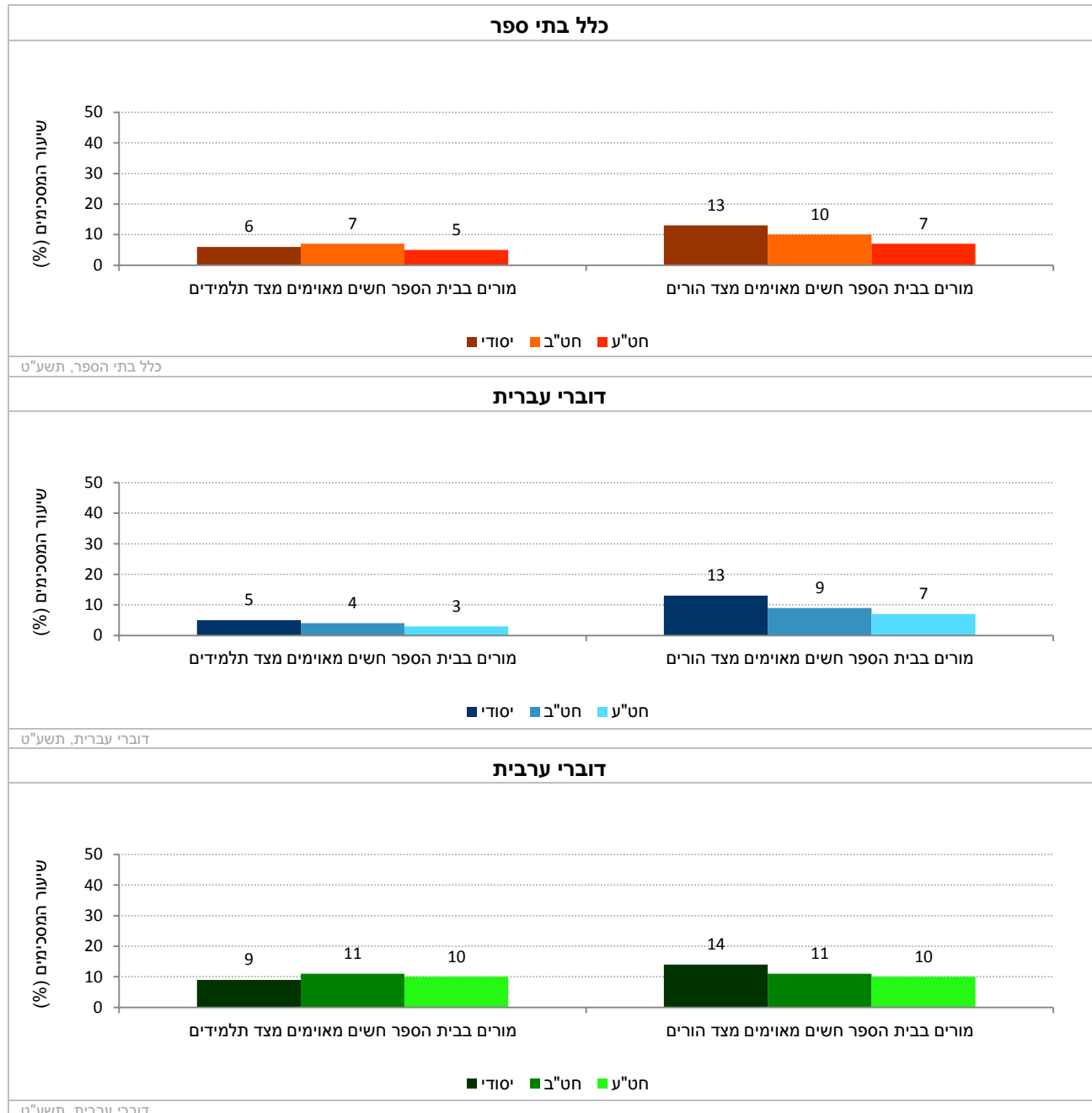

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.
 ** נתונים על ההיגד זה לא נאספו בתשע"ח

כדי לראות את התמונה כולה, נציג להלן את נתוני ההיגדים בתשע"ט זה לצד זה.

בתרשים 41 מוצגים ההיגדים העוסקים ב"היעדר תחושת מוגנות של המורים" בשנה"ל תשע"ט, לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 41: דיווחי מורים על היעדר תחושת מוגנות של המורים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושלב חינוך (תשע"ט)

* בהיגדים אלו ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

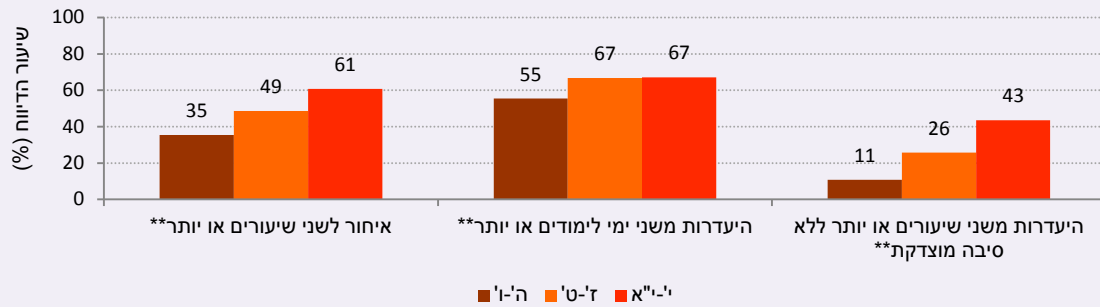
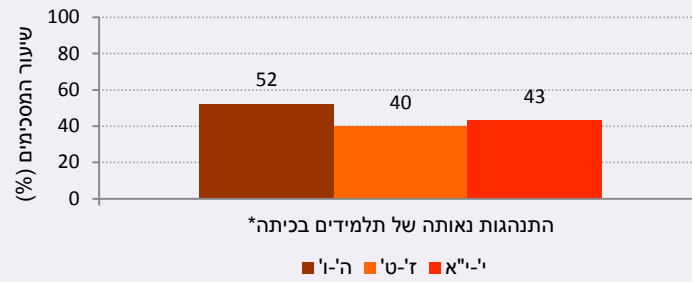
בפרק הקודם עסקנו בתופעות של אלימות ושל היעדר תחושת מוגנות בקרב באי בית הספר. בעוד שסביבה מוגנת ובטוחה היא תנאי מקדים והכרחי לקיומה של אווירה לימודית וגם, כמובן, מטרה בפני עצמה, הרי שבפרק זה נעסוק במישרין בקיומה של אווירה מעודדת למידה באמצעות בחינת דפוסי ההתנהגות של תלמידים בכיתות במהלך השיעורים. כמו כן פרק זה יעסוק בשתיים מהתופעות המייצגות בצורה המובהקת ביותר את קיומה, או את היעדרה, של אווירה לימודית חיובית בבית הספר – איחורים והיעדרויות של תלמידים.

תחילה יוצגו הממצאים והתובנות העיקריות בנושא זה ובהמשך יוצגו נתוני המדדים המסכמים וההיגדים בפירוט.

ממצאים עיקריים

- היבטים של משמעת והתנהגות מתוארים להלן באמצעות דיווחי תלמידים על התנהגות נאותה בכיתה ועל איחורים והיעדרויות מלימודים.
- ככלל, קצת יותר מ-50% מתלמידי ה'ו' וכ-40% מתלמידי ז' י"א דיווחו כי הלימודים מתאפיינים **בהתנהגות נאותה של תלמידים בכיתה** (שיעורי הדיווח בקרב תלמידים דוברי ערבית גבוהים באופן ניכר בהשוואה לדוברי עברית בכל שלבי הגיל). לאורך השנים אפשר לזהות עלייה מתונה בבתי ספר דוברי עברית, ואילו בבתי ספר דוברי ערבית לאחר שנרשמה עלייה ניכרת בעיקר ביסודי בשנת תשע"ח, חלה התייצבות ואף ירידה קלה בכיתות ה'ו' ובחט"ב.
- **איחורים והיעדרויות** נבדקו באמצעות שלושה היבטים: היעדרות מימי לימודים, איחורים לשיעורים והיעדרות (לא מוצדקת) משיעורים, כל אלו בחודש האחרון. שיעורי הדיווח על **היעדרויות משני ימי לימודים או יותר** הם הגבוהים ביותר ועומדים על כיותר ממחצית ביסודי ועל כשני שליש בחט"ב ובחט"ע. (בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי עברית). שיעורי הדיווח על **איחורים לשני שיעורים או יותר** עומדים על כ-35% ביסודי, כ-50% בחט"ב וכ-60% בחט"ע (גם כן בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי עברית). שיעורי הדיווח על **היעדרויות משני שיעורים או יותר ללא סיבה מוצדקת** הם נמוכים יחסית ועומדים על כעשירית ביסודי, כרבע בחט"ב וכ-40% בחט"ע (בשיעור גבוה יותר באופן ניכר בקרב דוברי עברית בחט"ע בהשוואה לדוברי ערבית).
- בכל שלושת ההיבטים, עם העלייה בשכבת הגיל של התלמידים נרשמה עלייה בשיעורי הדיווח של התלמידים על איחורים והיעדרויות. תופעת האיחורים וההיעדרויות בולטת יותר בקרב תלמידים דוברי עברית למעט היעדרות לא מוצדקת משיעורים בשכבות ה'ו' שנפוצה יותר בקרב דוברי ערבית.
- במבט כללי לאורך השנים, בקרב דוברי עברית לא חל שינוי משמעותי עד שנת תשע"ח בשיעורי התלמידים המדווחים על **איחורים לשיעורים ועל היעדרויות לא מוצדקות** בשלוש שכבות הגיל ואילו בתשע"ט נרשמה עלייה של כ-3% בשיעורי הדיווח בכל שכבות הגיל. בקרב דוברי ערבית לעומת זאת, נרשמה ירידה משמעותית בכל שכבות הגיל בשיעורי הדיווח בתשע"ח שלוותה השנה בעליה בשיעורים דומים ובחזרה של שיעורי הדיווח לרמות שדווחו בתשע"ז. גם בשיעורי הדיווח על **היעדרויות משני ימי לימודים** נצפתה עליה משמעותית בשנה האחרונה שבאה לאחר מגמת ירידה בשנתיים שקדמו לה בשני מגזרי השפה. יש לעקוב אחר מגמה זו בשנים הבאות.

התנהגות נאותה של תלמידים, איחורים והיעדרויות – דיווחי תלמידים בכלל בתי ספר

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

**הנתונים המדווחים להלן הם של שיעורי התלמידים אשר ציינו כי בחודש שקדם למילוי השאלון הם איחרו לשני שיעורים או יותר, נעדרו משני ימי לימודים או יותר ונעדרו משני שיעורים או יותר ללא סיבה מוצדקת.

5.1 התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה" מבקש לבחון את דיווחי התלמידים בדבר התנהגות תלמידים במהלך השיעורים בכיתה ולברר באיזו מידה השיעורים מתנהלים באווירה נעימה ונינוחה או מתאפיינים בחוסר שקט ובמתח שאינם מאפשרים למידה.

היגדים הוצגו לתלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תש"ע-תשע"ט ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה*
א. "לעיתים רחוקות התלמידים עושים רעש ובלגן בכיתה ומפריעים ללמוד"***
ב. "בכיתה שלי אין תלמידים שמתחצפים למורים"***
ג. "התלמידים בכיתה שלי מתייחסים בכבוד למורים"
ד. "המורים לא צריכים לחכות הרבה זמן בתחילת השיעור עד שהתלמידים מפסיקים להרעיש"***

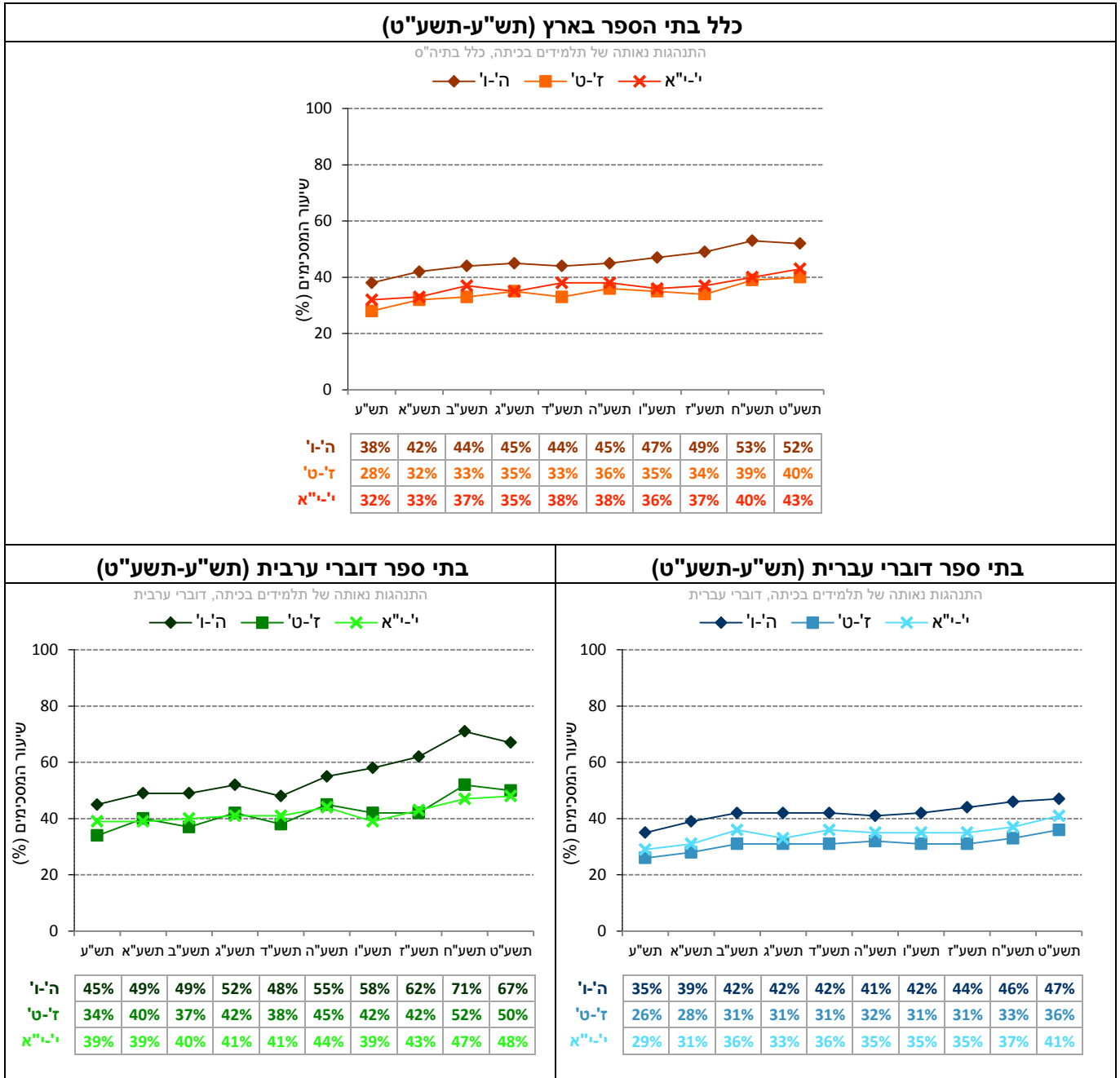
*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

**נוסח ההיגדים בשאלון היה על דרך השלילה: "לעיתים קרובות התלמידים עושים רעש ובלגן בכיתה ומפריעים ללמוד", "בכיתה שלי יש תלמידים שמתחצפים למורים" ו-"המורים צריכים לחכות הרבה זמן בתחילת השיעור עד שהתלמידים מפסיקים להרעיש". לצורך הדיווח נוסחו ההיגדים מחדש על דרך החיוב כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 42 מוצגים נתוני המדד המסכם "התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

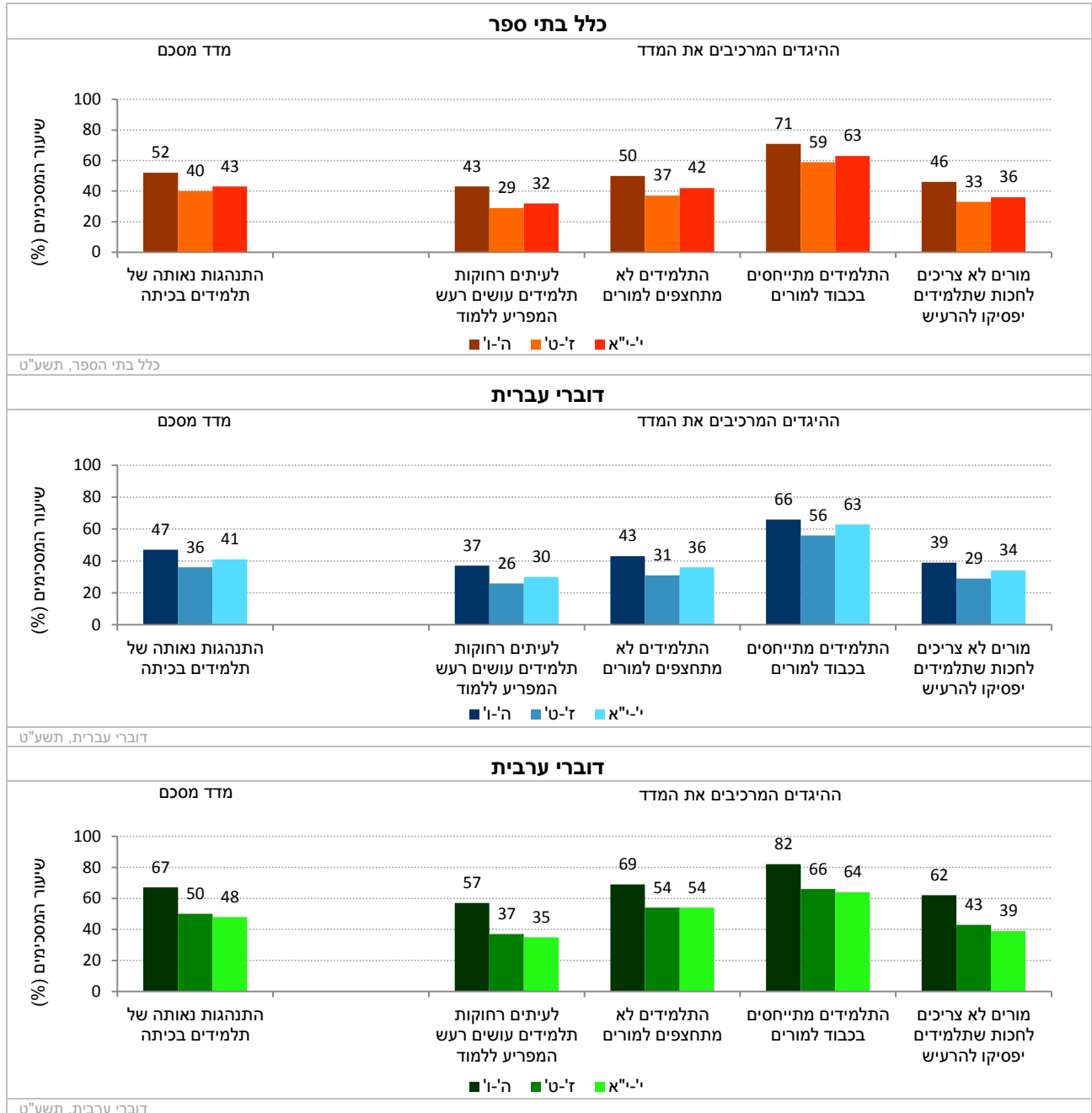
תרשים 42: דיווחי התלמידים על התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה: נתוני המדד המסכם בשנים תש"ע-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 43 מוצגים נתוני המדד המסכם "התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 43: דיווחי התלמידים על התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

5.2 איחורים והיעדרויות מלימודים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

תת-הפרק הנוכחי עוסק בהיקף האיחורים וההיעדרויות של התלמידים מן הלימודים על-פי דיווחיהם. נושא זה נבדק באמצעות שלושה היגדים שבהם נשאלו התלמידים לכמה שיעורים הם איחרו בחודש האחרון, לכמה ימי לימודים הם לא הגיעו בחודש האחרון וכמה פעמים הם נעדרו משיעורים ללא סיבה מוצדקת.

היגדים הוצגו לתלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצג בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים בין השנים תש"ע-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים זה לצד זה נתוני ההיגדים לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית:

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: איחורים והיעדרויות מלימודים*
א. "לכמה שיעורים איחרת בחודש האחרון?"
ב. "לכמה ימי לימודים לא הגעת בחודש האחרון (כולל ימי מחלה)?"
ג. "כמה פעמים נעדרת משיעורים במהלך החודש האחרון ללא סיבה מוצדקת (כלומר "הברזת", "חתכת" וכד')?"**

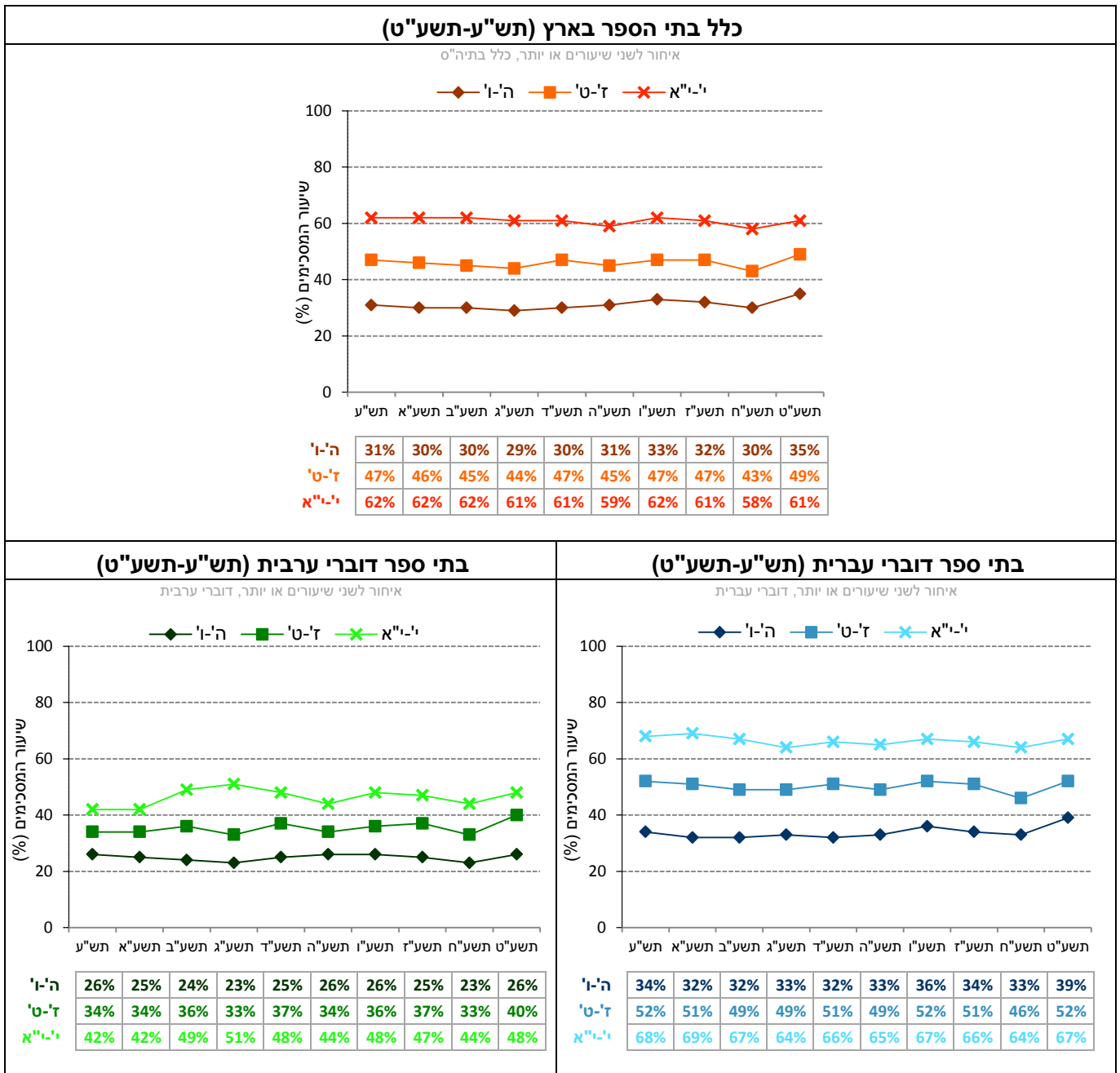
* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח כמה פעמים הם איחרו לשיעורים או נעדרו מימי לימוד/שיעורים, בחודש שקדם למילוי השאלון. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך חמש אפשרויות תשובה: (1) "0-1", (2) "2-3", (3) "4-5", (4) "6-7", (5) "8 או יותר". לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו כי איחרו או נעדרו שתי פעמים לפחות כמדווחים על האירוע.

** ההיגד נשאל לראשונה בתשע"ה.

השוואה לאורך שנים של היגדים (תש"ע-תשע"ט)

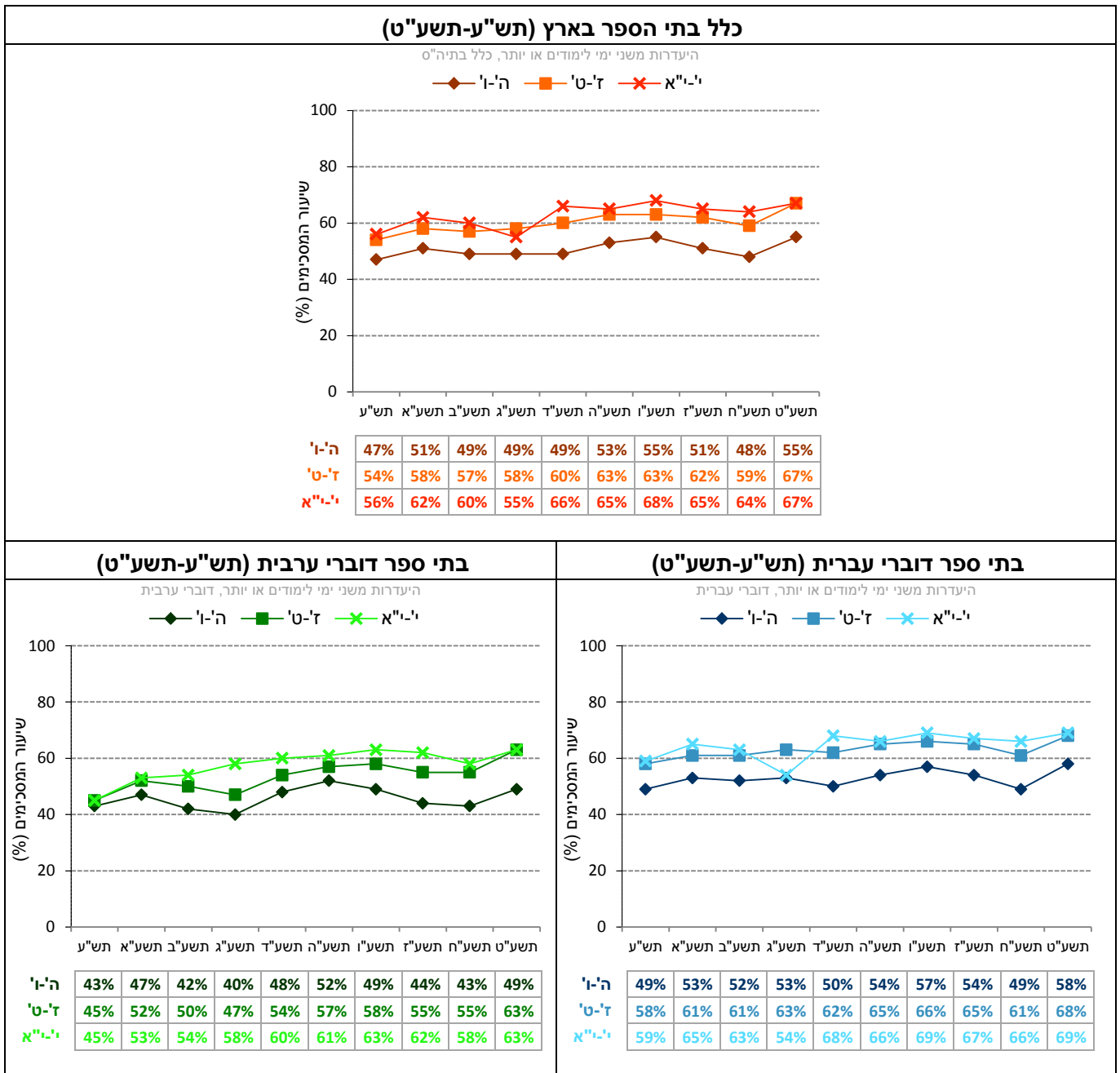
בתרשים 44 מוצגים נתוני ההיגד שעוסק ב-"איחור לשני שיעורים או יותר" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 44: דיווחי התלמידים על איחורים ללימודים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם ההיגד: "איחור לשני שיעורים או יותר" בשנים תש"ע-תשע"ט

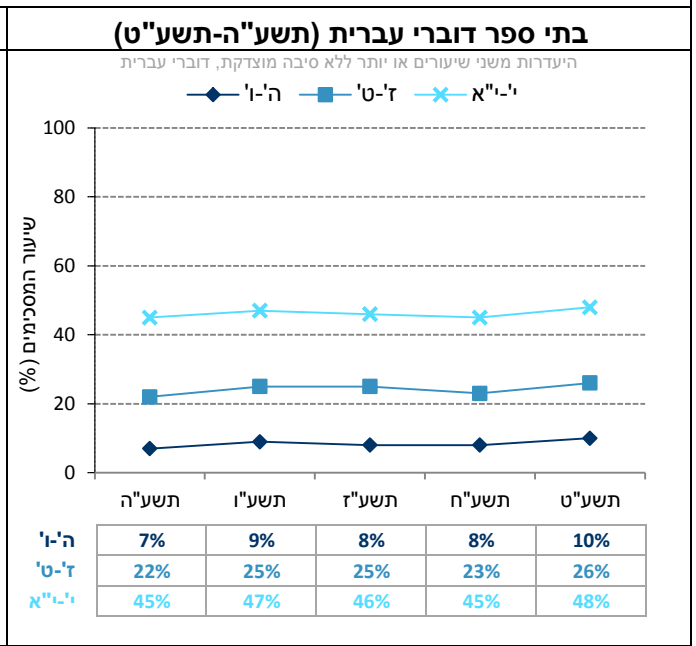
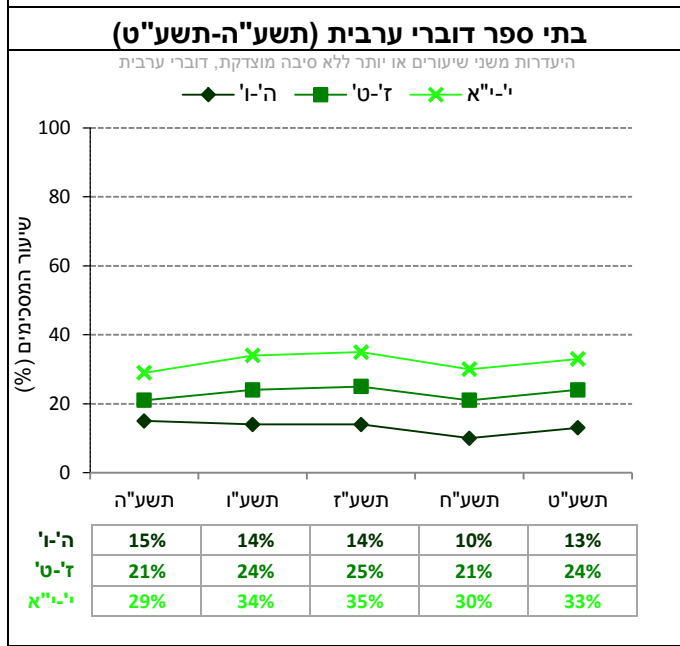
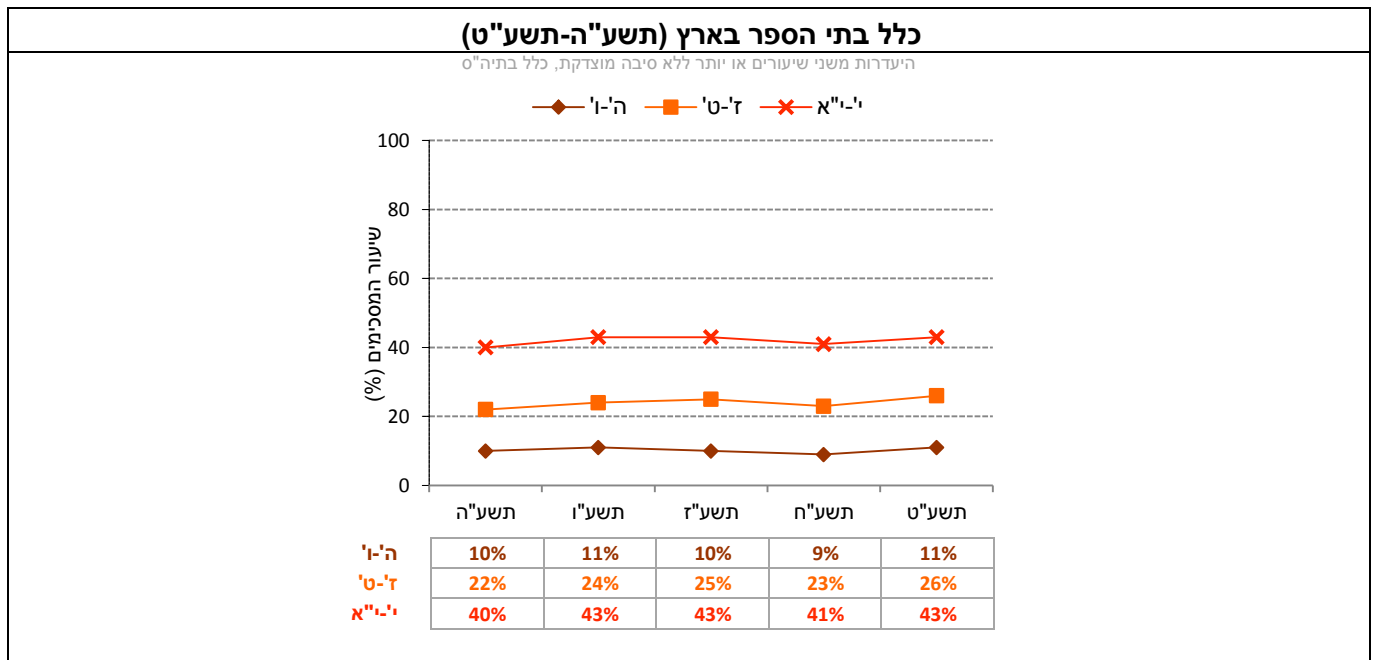
בתרשים 45 מוצגים נתוני ההיגד שעוסק ב-"היעדרות משני ימי לימודים או יותר" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 45: דיווחי התלמידים על היעדרויות מלימודים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם ההיגד: "היעדרות משני ימי לימודים או יותר" בשנים תש"ע-תשע"ט

בתרשים 46 מוצגים נתוני ההיגד שעוסק ב-"היעדרות משני שיעורים או יותר ללא סיבה מוצדקת" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראונספח 2).

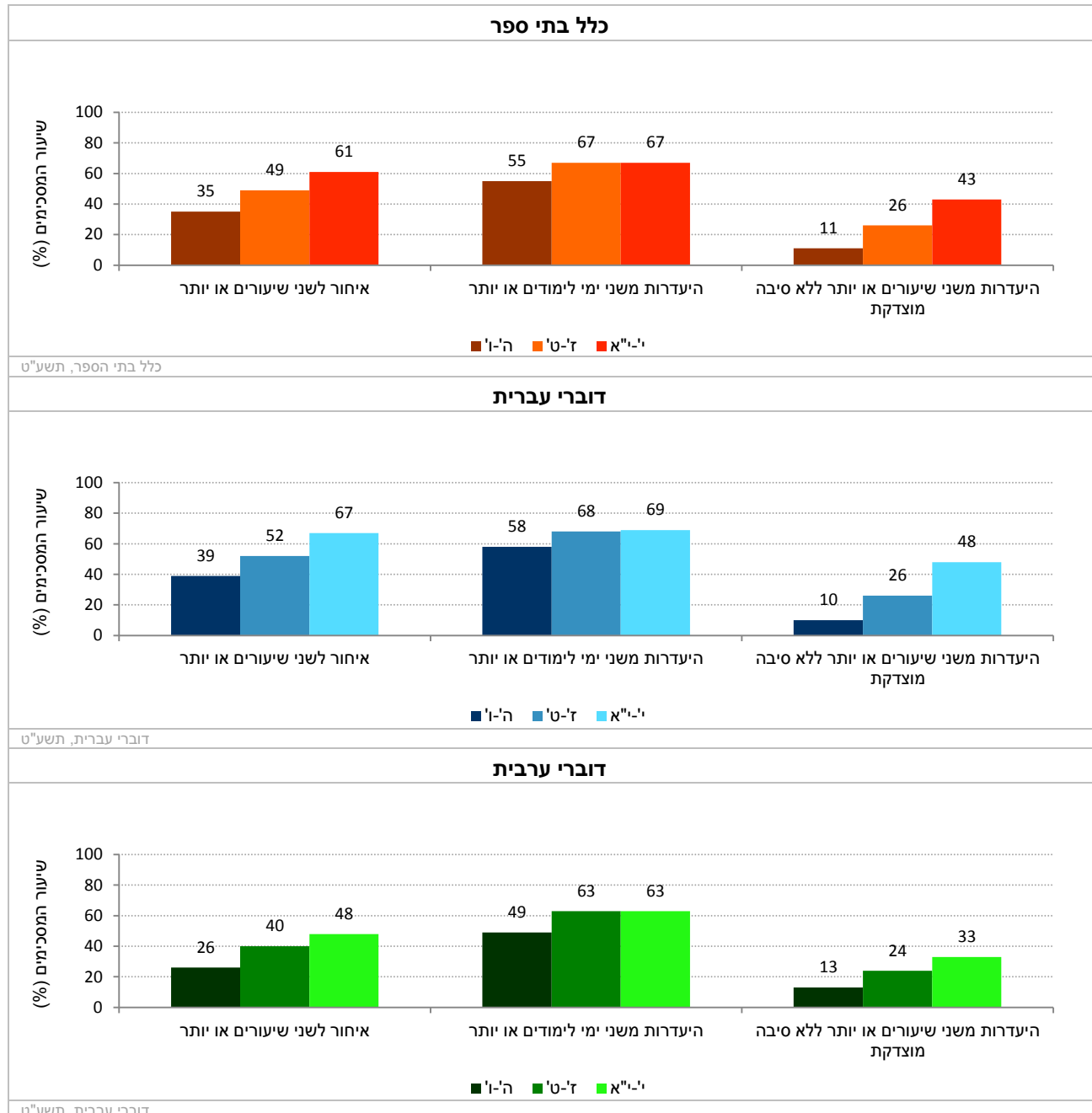
תרשים 46: דיווחי התלמידים על היעדרויות מלימודים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם ההיגד: "היעדרות משני שיעורים או יותר ללא סיבה מוצדקת" בשנים תשע"ה-תשע"ט

כדי לראות את התמונה כולה נציג להלן את נתוני ההיגדים בתשע"ט זה לצד זה.

בתרשים 47 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"איחורים והיעדרויות מלימודים" משנה"ל תשע"ט, לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 47: דיווחי התלמידים על איחורים והיעדרויות מלימודים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

6. תשתיות וסביבה פיזית בבית הספר

עד כה עסק פרק האקלים בהיבטים השונים של היחסים בין חברי הקהילה הבית ספרית: תלמידים, סגל בית הספר וההורים. כאשר בוחנים את האווירה בבית הספר, חשוב לזכור כי היא אינה מתרחשת בחלל ריק, אלא בתוך סביבה פיזית מסוימת. לסביבה הפיזית ולתנאי השהייה השפעה רבה על התחושות שחווים התלמידים והמורים ועל היחסים הבין-אישיים בבית הספר. תנאי שהייה מספקים, תשתיות מתאימות וסביבה נקייה, מטופחת, מרווחת וללא מפגעים, הם חשובים והכרחיים לאקלים בית ספרי חיובי.

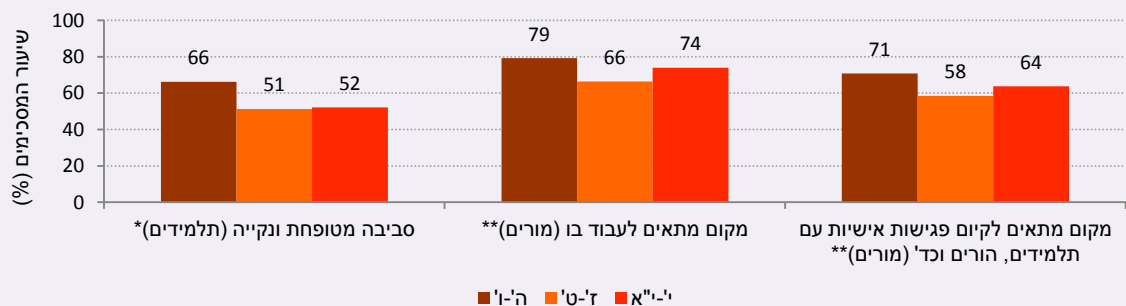
פרק זה כולל שלושה תתי-פרקים: תחילה יוצגו נתונים על התשתיות והסביבה הפיזית בבתי הספר לפי דיווחי תלמידים, לאחר מכן יוצגו דיווחי מורים על תנאים לשהייה ממושכת של מורים בבתי הספר ולבסוף יוצגו דיווחי תלמידים על התנהגות בטוחה וחינוך להימנעות מסכנות.

תחילה יוצגו הממצאים והתובנות העיקריות בנושא זה ובהמשך יוצגו נתוני המדדים המסכמים וההיגדים בפירוט.

ממצאים עיקריים

- מרבית התלמידים (כשני שלישי ביסודי וכמחצית בחט"ב ובחט"ע) דיווחו על **סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר**, בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית בכל שכבות הגיל.
- בשלוש השנים האחרונות נרשמה יציבות בשיעורי הדיווח של תלמידים בבתי ספר יסודיים דוברי עברית על קיומה של סביבה פיזית נאותה בבית ספרם. בחט"ב ובחט"ע נרשמו עליות. בקרב דוברי ערבית נרשמה ירידה קלה בשנה האחרונה בשלוש שכבות הגיל (שיש להמשיך ולעקוב אחריה) זאת לאחר עליה ניכרת בתשע"ח.
- מרבית המורים (כשלושה רבעים) דיווחו על **תנאים מספקים לשהייה ממושכת**. שיעורי דיווח נמוכים יחסית נרשמו בקרב מורים בחט"ב ובמיוחד בהיבט של מקום מתאים לקיום פגישות (שיעורי הדיווח על היגד עומדים על 58%). שיעורי הדיווח של מורים דוברי ערבית גבוהים יותר בהשוואה לדוברי עברית.
- כשני שלישי מבין התלמידים ביסודי וכשליש מבין התלמידים בחט"ב ובחט"ע דיווחו על **מאמצי בית הספר לעידוד התנהגות בטוחה בקרב התלמידים**. במדד זה נרשמו פערים משמעותיים בשיעורי הדיווח בין מגזרי השפה לטובת התלמידים דוברי הערבית. לעומת זאת, כ- 90% מבין התלמידים בשני מגזרי השפה דיווחו כי הם עצמם יודעים כיצד לשמור על עצמם ולהתנהג בבטחה.

תשתיות וסביבה פיזית – דיווחי תלמידים ומורים בכלל בתי ספר

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

**סולם התשובות על ההיגדים היה בן ארבע הדרגות הבאות: (1) "אין בבית הספר", (2) "אינו מספק", (3) "מספק באופן חלקי", (4) "מספק באופן מלא". לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מספק באופן חלקי" או "מספק באופן מלא") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים).

6.1 סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתת-פרק זה מוצגים דיווחי התלמידים בנוגע למראה הסביבה הפיזית בבית הספר: הכיתה, החצר והשירותים. נתונים אלה נאספו בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך יסודי (ה'ו') וחט"ב (ז'ט') ובקרב תלמידי חט"ע (י-י"א) החל משנה"ל תשע"ה.

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תש"ע-תשע"ט. לאחר מכן מוצגים נתוני המדד וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

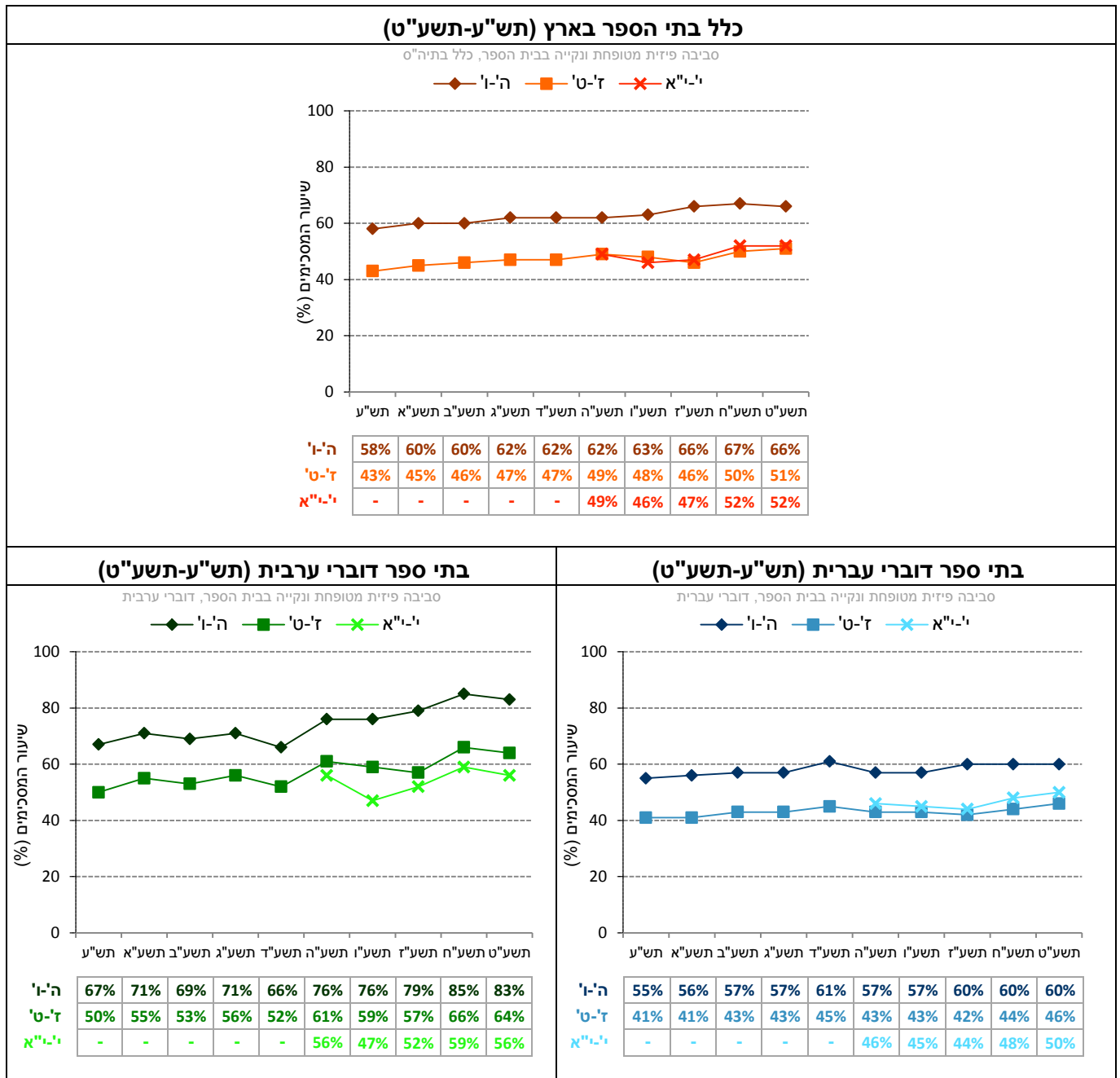
מדד מסכם: סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר*
א. "חצר בית הספר יפה ומטופחת"
ב. "הכיתה שלי יפה ומטופחת"
ג. "השירותים של התלמידים נקיים ובמצב תקין"
ד. "הכיתה שלי היא מקום שנוח ללמוד בו (מבחינת מקום ישיבה, הצפיפות, התאורה, קור/חום וכו)"

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 48 מוצגים נתוני המדד המסכם "סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

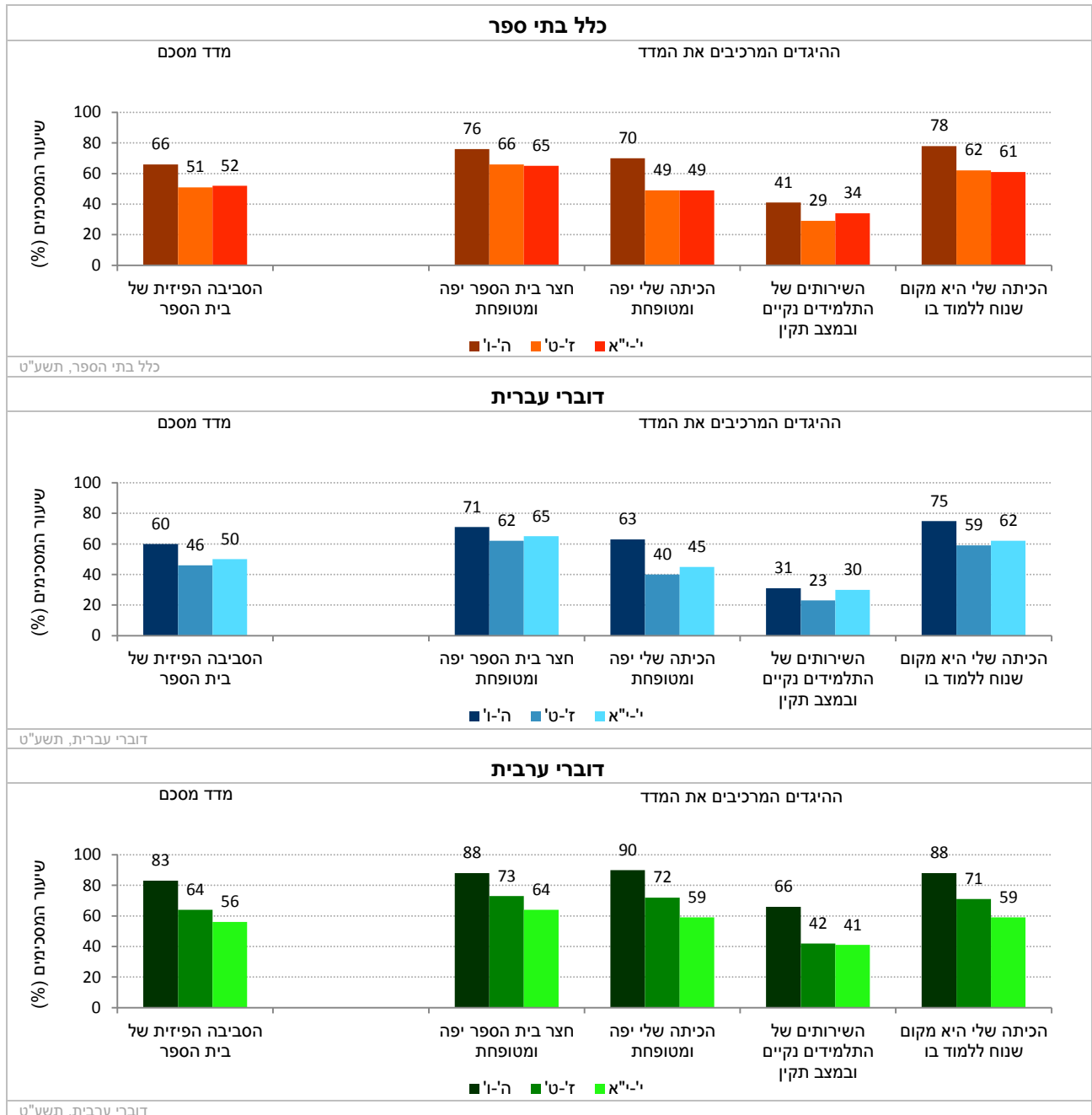
תרשים 48: דיווחי התלמידים על סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תש"ע-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 49 מוצגים נתוני המדד המסכם "סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 49: דיווחי התלמידים על סביבה פיזית מטופחת ונקייה בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

6.2 תנאים לשהייה ממושכת בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

תת-הפרק הקודם עסק בדיווחי תלמידים באשר לסביבה הפיזית בבית ספרם. בתת-פרק זה מוצגים נתונים על הנושא מנקודת המבט של המורים, אשר נשאלו באשר לקיומם של תנאים נאותים לשהייה ממושכת בבית ספרם (מחשוב ותקשוב, מקום מתאים לאכול בו, מקום לעבוד בו ועוד) והמידה שבה הם מספקים את צרכיהם. לסוגיה זו חשיבות רבה, בין השאר לאור הטמעתן של רפורמות "אופק חדש" ו- "עוז לתמורה" במערכת החינוך, במסגרתן התרחבו שעות השהייה של המורים בבתי הספר.

בנושא זה לא חושב מדד מסכם, והנתונים של כל אחד מההיגדים לשנת תשע"ט מוצגים בנפרד, לפי מגזר שפה ושלב חינוך. בשל גודש המידע בנושא זה לא מובאות בדוח הנוכחי השוואות לאורך שנים של נתוני ההיגדים. ניתן לעיין בנתוני ההיגדים לאורך השנים בנספח 3.

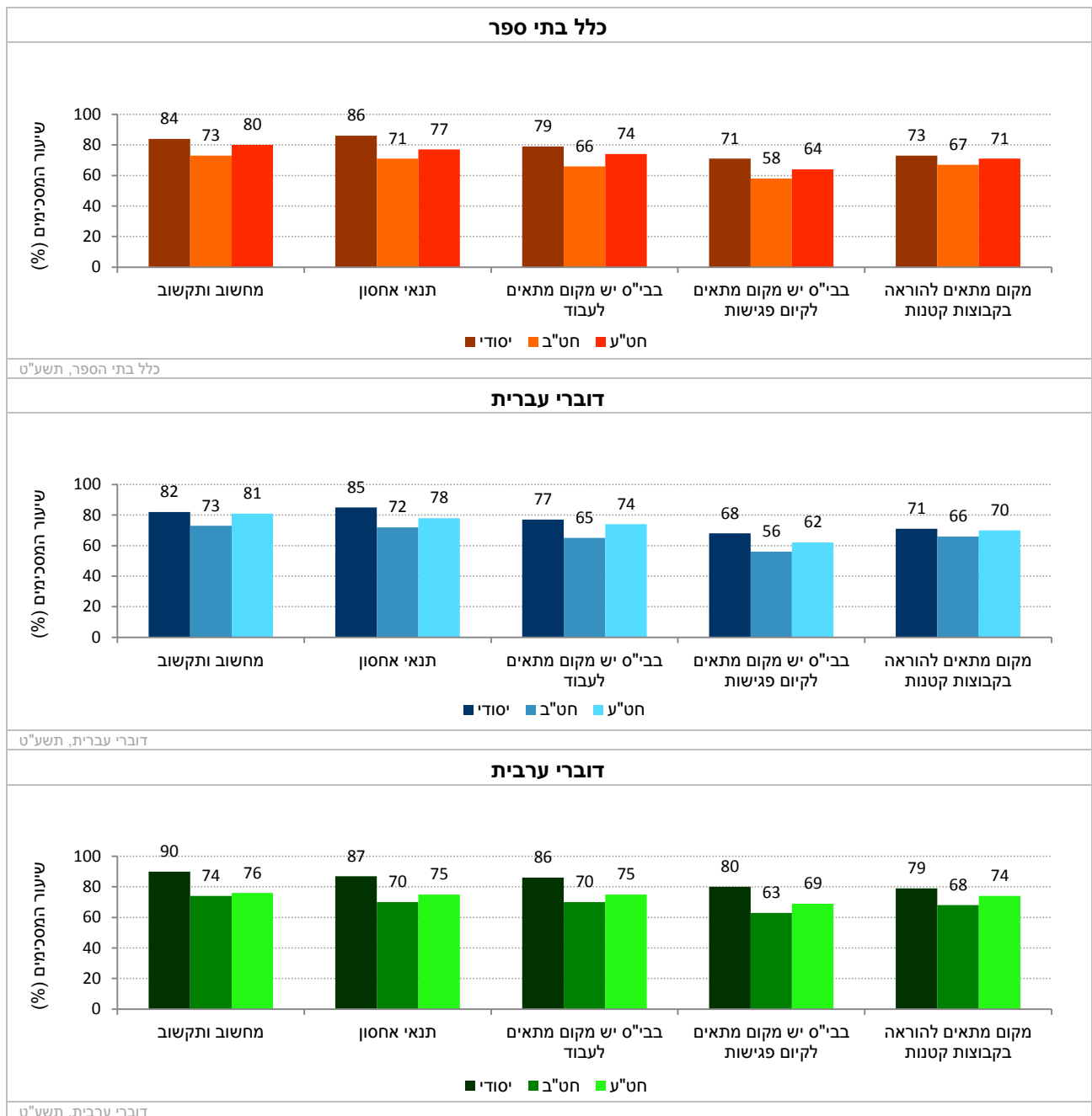
להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: תנאים לשהייה ממושכת בבית הספר*
א. "התנאים בבית הספר מתאימים לשהייה ממושכת שלך כמורה מבחינת מחשוב ותקשוב"
ב. "התנאים בבית הספר מתאימים לשהייה ממושכת שלך כמורה מבחינת אחסון (ארונות, מדפים, מגירות וכו)"
ג. "התנאים בבית הספר מתאימים לשהייה ממושכת שלך כמורה מבחינת מקום מתאים לעבוד בו"
ד. "התנאים בבית הספר מתאימים לשהייה ממושכת שלך כמורה מבחינת מקום מתאים לקיום פגישות אישיות (עם תלמידים, הורים וכו)"
ה. "התנאים בבית הספר מתאימים לשהייה ממושכת שלך כמורה מבחינת מקום מתאים להוראה בקבוצות קטנות"

*סולם התשובות על היגדים היה בן ארבע הדרגות הבאות: (1) "אין בבית הספר", (2) "אינו מספק", (3) "מספק באופן חלקי", (4) "מספק באופן מלא". לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מספק באופן חלקי" או "מספק באופן מלא") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים).

בתרשים 50 מוצגים ההיגדים העוסקים ב"תנאים לשהייה ממושכת בבית הספר" משנה"ל תשע"ט, לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 50: דיווחי המורים על תנאים לשהייה ממושכת בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושלב חינוך (תשע"ט)

6.3 התנהגות בטוחה וחינוך להימנעות מסכנות

ילדים רבים בישראל נפגעים מדי שנה בתאונות במגוון רחב של מרחבים בסביבתם. משרד החינוך האמון על שלומם וביטחונם של התלמידים בישראל החל להפעיל בשנת הלימודים תשע"ח תוכנית רחבת היקף שמטרתה המרכזית היא לצמצם באופן ניכר היפגעות של תלמידים בתאונות מסוגים שונים. בתוכנית זו מקנים לתלמידים ידע בנוגע להתנהגות בטוחה, מעודדים התנהגויות בטוחות ומעלים את מודעות התלמידים לסכנות.

בפרק זה מוצגים נתונים של שני מדדים מסכמים: המדד "מאמצי בית הספר לעידוד התנהגות בטוחה בקרב התלמידים" העוסק בהקניית ידע בנושא התנהגות בטוחה בבתי הספר לפי דיווחי התלמידים והמדד "התנהגות בטוחה של תלמידים" העוסק במידה שבה התלמידים סבורים כי הם יודעים להתנהג בזהירות במצבים מסוכנים.

6.3.1 מאמצי בית הספר לעידוד התנהגות בטוחה בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

נתונים על "מאמצי בית הספר לעידוד התנהגות בטוחה בקרב התלמידים" נאספו לראשונה בשנת תשע"ט בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י"י"א). להלן מוצגים נתוני תשע"ט של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם כפי שהם מוצגים בשאלון:

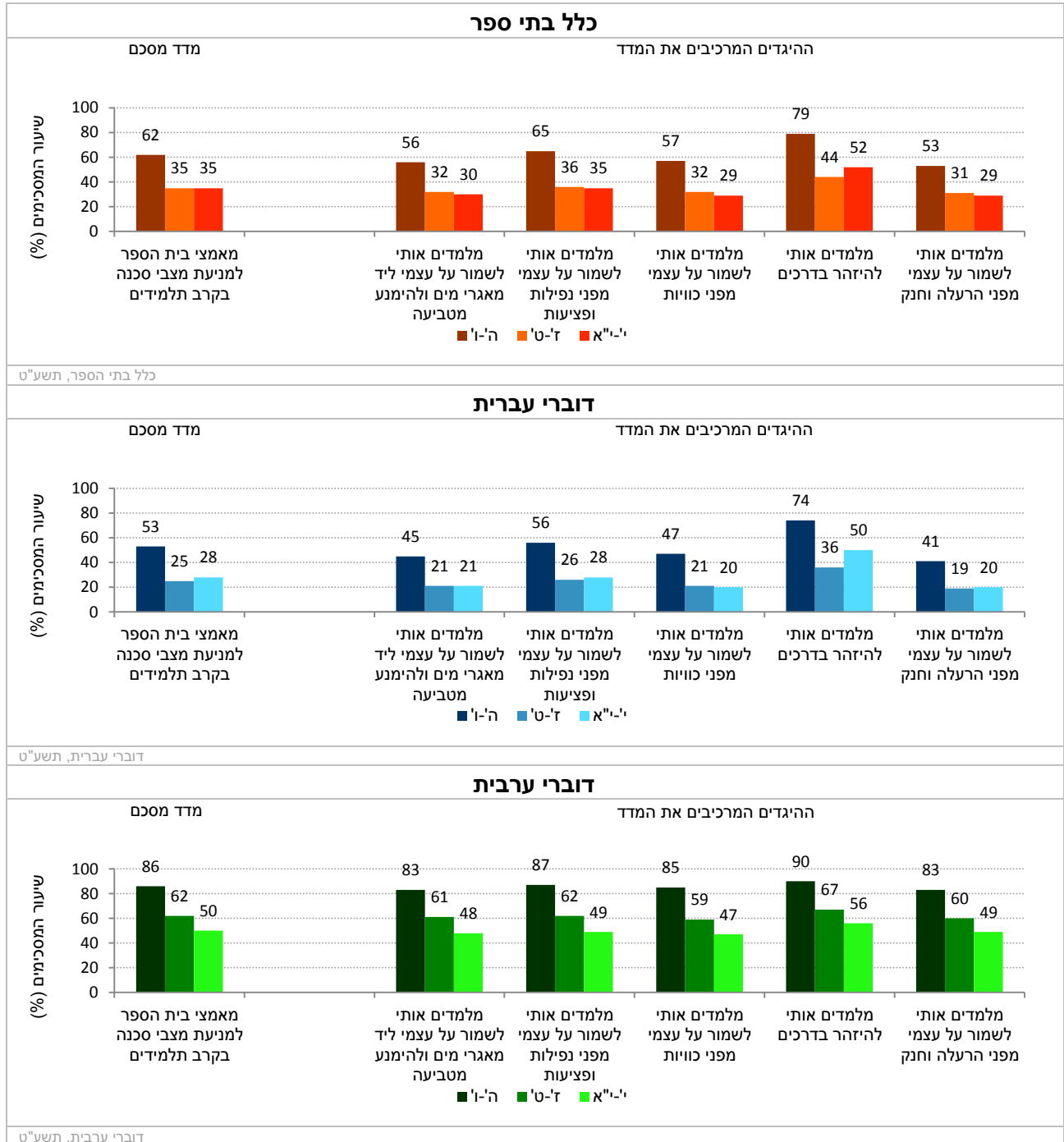
מדד מסכם: מאמצי בית הספר לעידוד התנהגות בטוחה בקרב התלמידים*
א. השנה מלמדים אותי בבית הספר לשמור על עצמי ליד מאגרי מים ולהימנע מטביעה (למשל: להיכנס לים או לבריכה רק כשיש מציל, לזהות סכנות במים ועוד)
ב. השנה מלמדים אותי בבית הספר לשמור על עצמי מפני נפילות ופציעות (למשל: לחבוש קסדה ומגני ברכיים בעת רכיבה, לטפס בצורה נכונה ועוד)
ג. השנה מלמדים אותי בבית הספר לשמור על עצמי מפני כוויות (להתרחק מגופים חמים, להתרחק מזיקוקים ונפצים ועוד)
ד. השנה מלמדים אותי בבית הספר להיזהר בדרכים (להכיר את חוקי התנועה, לחגור חגורת בטיחות ברכב, איך להתנהג כהולך רגל ועוד)
ה. השנה מלמדים אותי בבית הספר לשמור על עצמי מפני הרעלה וחנוק (למשל: לאכול בצורה זהירה, להתרחק מרעלים ותרופות ועוד)

* סולם התשובות על היגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"כלל לא" (5) ועד "במידה רבה מאוד" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("במידה רבה" או "במידה רבה מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 51 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד התנהגות בטוחה בקרב התלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 51: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד התנהגות בטוחה בקרב התלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים בחלוקה לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

6.3.2 התנהגות בטוחה של תלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

נתונים על "התנהגות בטוחה של תלמידים" נאספו לראשונה בשנת תשע"ט בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). להלן מוצגים נתוני תשע"ט של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם כפי שהם מוצגים בשאלון:

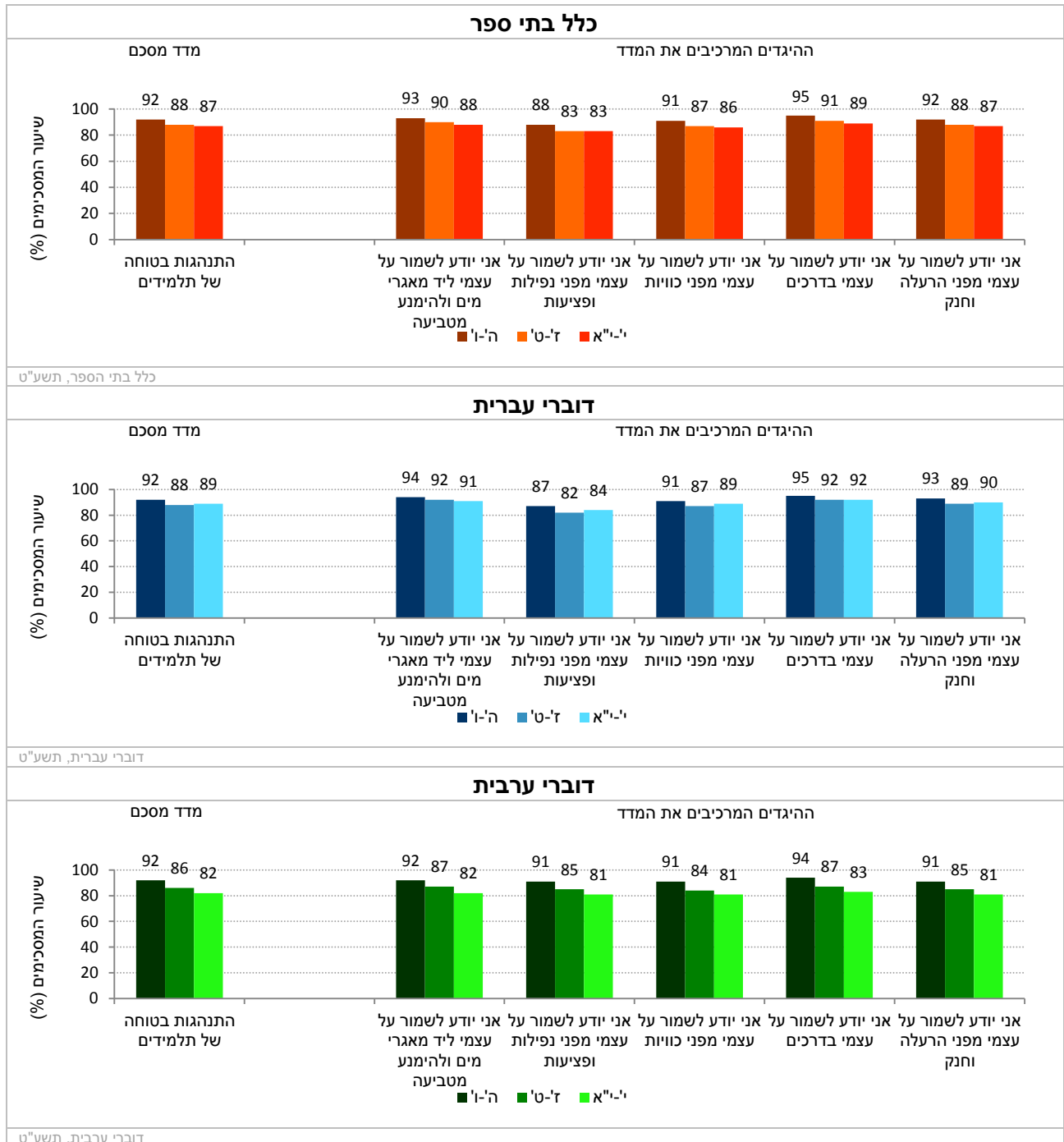
מדד מסכם: התנהגות בטוחה של תלמידים*	
א.	אני יודע לשמור על עצמי ליד מאגרי מים ולהימנע מטביעה (למשל: יודע להיכנס לים או לבריכה רק כשיש מציל, לזהות סכנות במים ועוד)
ב.	אני יודע לשמור על עצמי מפני נפילות ופציעות (למשל: יודע שצריך לחבוש קסדה ומגני ברכיים בעת רכיבה, לטפס בצורה נכונה ועוד)
ג.	אני יודע לשמור על עצמי מפני כוויות (למשל: יודע להתרחק מגופים חמים, להתרחק מזיקוקים ונפצים ועוד)
ד.	אני יודע לשמור על עצמי בדרכים (למשל: מכיר את חוקי התנועה, חוגר חגורת בטיחות ברכב, יודע איך להתנהג כהולך רגל ועוד)
ה.	אני יודע לשמור על עצמי מפני הרעלה וחנק (למשל: יודע לאכול בצורה זהירה, להתרחק מרעלים ותרופות ועוד)

* סולם התשובות על היגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"כלל לא" (5) ועד "במידה רבה מאוד" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("במידה רבה" או "במידה רבה מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 52 מוצגים נתוני המדד המסכם "התנהגות בטוחה של תלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 52: דיווחי התלמידים על התנהגות בטוחה של תלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים בחלוקה לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

7. טיולים או סיורים מטעם בית הספר

מאז היווסדה התפתחה במערכת החינוך מסורת של טיולים וסיורים שאפשרה לדורות רבים של תלמידים להכיר את סביבתם הקרובה בפרט ואת חבלי הארץ בכלל. לפי הנחיות משרד החינוך מטרתם של הטיולים והסיורים לעורר בקרב התלמידים את האהבה לארץ, לנופיה ולמורשתה ההיסטורית. הטיולים והסיורים הם חלק בלתי נפרד מהמערך הלימודי-חינוכי של בית הספר, וצריכה להיות להם זיקה ישירה לתחומי הדעת הנלמדים בבית הספר, להווייה החינוכית, לאקלים ולתרבות של בית הספר.¹⁰

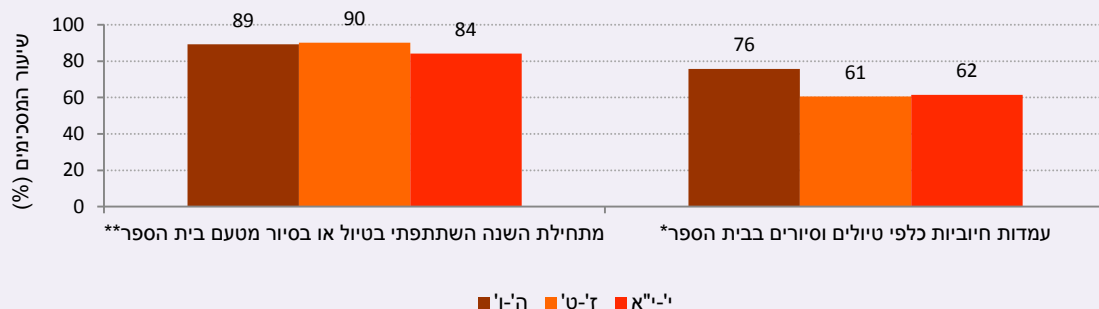
הפרק הנוכחי מציג נתונים על אודות השתתפות תלמידים בטיולים או בסיורים מטעם בית הספר, על עמדות התלמידים כלפי הטיולים או הסיורים ועל לינה מחוץ לבית במסגרתם.

תחילה יוצגו הממצאים והתובנות העיקריות בנושא זה ובהמשך יוצגו נתוני המדדים המסכמים וההיגדים בפירוט.

ממצאים עיקריים

- רוב התלמידים (כ-90% ביסודי ובחט"ב וכ-85% בחט"ע) דיווחו כי מאז תחילת שנת הלימודים הם השתתפו בסיור או בטיול מטעם בית הספר. בחט"ע דוברות ערבית שיעורי הדיווח נמוכים יחסית ועומדים על 77% (יש לקחת בחשבון כי בשל מועד איסוף הנתונים המסתיים במרץ, הנתונים המדווחים בדוח הנוכחי הם אומדן לתקופת הלימודים שעד סוף מרץ ואינם מתייחסים לשנת לימודים מלאה). חשוב לציין כי בחט"ע 8% בקרב דוברי עברית ו-14% בקרב דוברי ערבית ציינו שהתקיים טיול אך הם לא השתתפו בו.
- בין השנים תשע"ז-תשע"ט נרשמת יציבות בשיעורי הדיווח של תלמידים דוברי עברית ותלמידי דוברי ערבית ביסודי ובחט"ב על השתתפות בטיולים או בסיורים. בחט"ע בקרב תלמידים דוברי עברית וביתר שאת בקרב תלמידים דוברי ערבית נרשמה עלייה בשיעורי הדיווח של התלמידים החל מתשע"ו.
- מבין התלמידים שהשתתפו בסיור או טיול, בקרב דוברי עברית 30% מתלמידי היסודי וכ-65% מתלמידי החט"ב והחט"ע דיווחו על לינה מחוץ לבית במסגרת הטיולים או הסיורים. בקרב דוברי הערבית שיעורי הדיווח נמוכים יחסית ועומדים על 16% ביסודי ועל כ-25% בחט"ב ובחט"ע. בקרב דוברי ערבית בחט"ע נרשמה ירידה של 5% בהשוואה לתשע"ח בשיעורי הדיווח על לינה מחוץ לבית במסגרת הטיול.
- ככלל, כ-75% מתלמידי ה'ו' לעומת כ-60% מתלמידי ז'י"א הביעו עמדות חיוביות כלפי הטיולים או הסיורים בהם השתתפו (בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי ערבית). בהשוואה לתשע"ח נרשמו עליות בשיעורי הדיווח בקרב דוברי עברית ואילו בקרב דוברי ערבית נרשמה התייבשות לאחר עליות בתשע"ח. שיעורי הדיווח הנמוכים ביותר נרשמו בהיגד "התכנים בטיול היו קשורים לנושאים הנלמדים בבית הספר". כ-45% מתלמידי ז'י"א בבתי ספר דוברי עברית הסכימו עם ההיגד.

טיולים או סיורים מטעם בית הספר – דיווחי תלמידים בכלל בתי ספר

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "כלל לא" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מידה רבה מאוד" ו"מידה רבה") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכזיים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

** שיעורי התלמידים שבחרו בתשובה זו מתוך שלוש (השתתפתי בטיול, התקיים טיול אך לא השתתפתי, לא התקיים טיול).

¹⁰ משרד החינוך (2016). חוזר מנכ"ל תשע"ו/71(ב) 6.2-33 היבטים פדגוגיים, ארגוניים, בטיחותיים וביטחוניים בטיולים ובפעילות חוץ בית ספרית.

7.1 השתתפות תלמידים בטיולים או בסירים מטעם בית הספר

פרק זה מורכב משני תת פרקים. בתת הפרק הראשון יוצגו נתונים על אודות השתתפות תלמידים בטיולים או בסירים מטעם בית הספר. בתת הפרק השני יוצגו נתונים על לינת תלמידים מחוץ לבית במסגרת טיולים או סירים מטעם בית הספר.

7.1.1 השתתפות תלמידים בטיולים או בסירים מטעם בית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

לצורך בדיקת הנושא נשאלו התלמידים אם מאז תחילת השנה הם השתתפו בטיול או בסיר מטעם בית הספר. לתלמידים ניתנו שלוש אפשרויות תשובה: "כן, התקיים טיול או סיר והשתתפתי בו"; "התקיים טיול או סיר אך לא השתתפתי בו"; "לא, לא התקיים טיול או סיר מאז תחילת השנה".¹¹ כמו כן בתשע"ח נשאלו התלמידים לראשונה אם הטיול או הסיר שבו הם השתתפו כלל לינה מחוץ לבית (בבית ספר שדה, בבית הארחה, במלון וכו'). בהמשך התלמידים שצינו כי השתתפו בטיול או בסיר נשאלו על היבטים שונים של הטיול או הסיר בו השתתפו.

נתונים על טיולים או סירים מטעם בית הספר נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ו בקרב התלמידים בכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א).

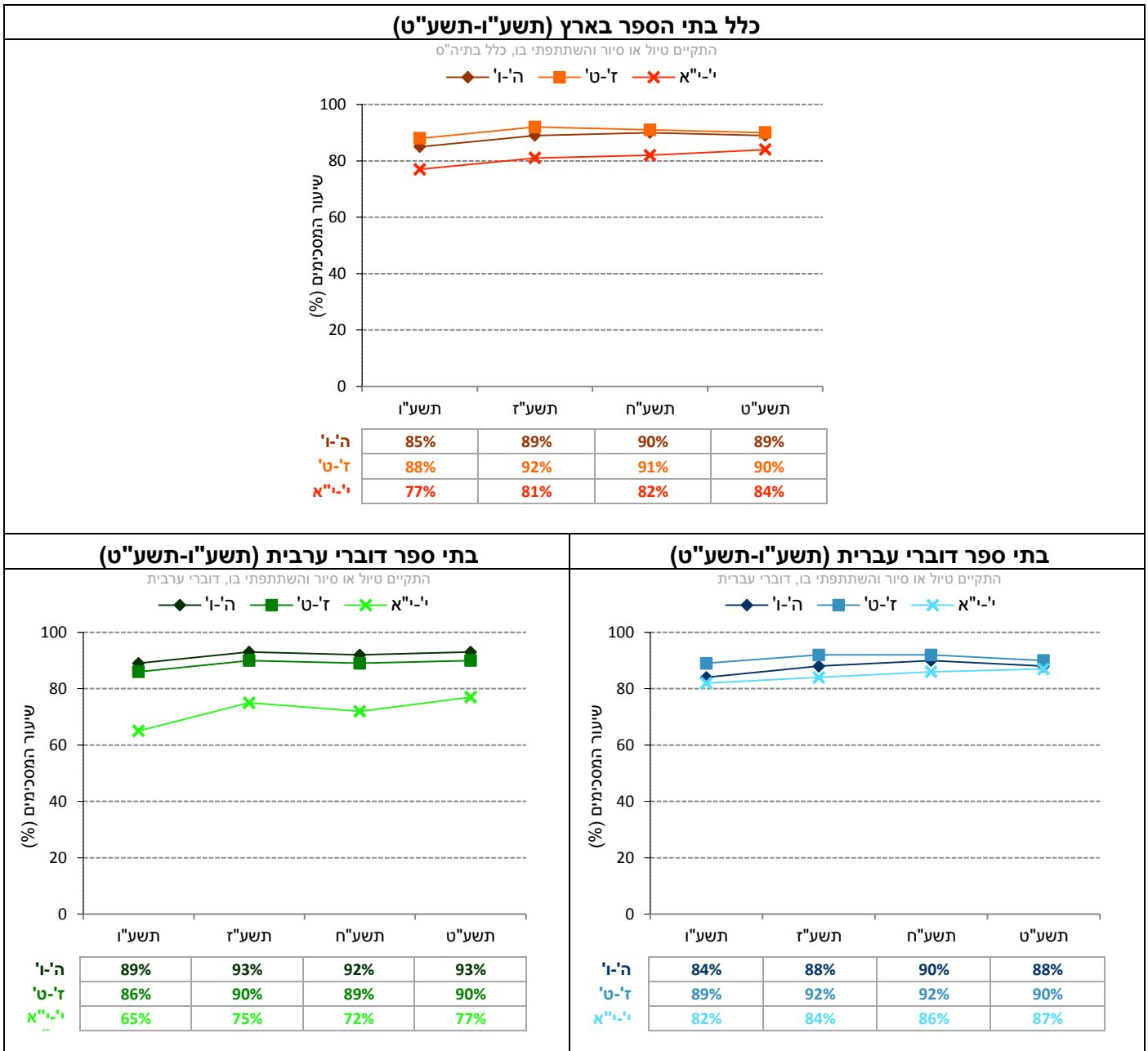
תחילה יוצגו שיעורי התלמידים אשר בחרו בתשובה "כן, התקיים טיול או סיר והשתתפתי בו", בשנים תשע"ו-תשע"ט. בהמשך יוצגו נתוני תשע"ט עבור כל אפשרויות התשובה על שאלה זו בחלוקה לכלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית. לפירוט נוסף של שיעורי התלמידים שבחרו בתשובות אחרות לאורך השנים ראו נספח 2. בהמשך יוצגו נתונים על לינה מחוץ לבית במסגרת הטיולים.

¹¹ חשוב להזכיר כי נתוני השאלונים נאספו בין החודשים ינואר-מרץ 2019. מכיוון שטיולים וסירים מטעם בית הספר מתקיימים לאורך כל שנת הלימודים הרי שהנתונים המדווחים בדוח הנוכחי הם אומדן לתקופת הלימודים שעד סוף מרץ ואינם מתייחסים לכל שנת הלימודים. ממצאי סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית, תשע"ט

השוואה לאורך שנים של אפשרות התשובה (תשע"ו-תשע"ט)

בתרשים 53 מוצגים שיעורי התלמידים שהשיבו בחיוב על השאלה "האם התקיים טיול או סיור והשתתפתי בו" בשנים תשע"ו-תשע"ט.

תרשים 53: דיווחי התלמידים על התשובה: "כן, התקיים טיול או סיור והשתתפתי בו" בשנים תשע"ו-תשע"ט

נציג להלן בלוח 3 את התפלגות תשובות התלמידים על השאלה אם מאז תחילת השנה הם השתתפו בטיול או בסיור מטעם בית ספרם.

לוח 3: התפלגות תשובות התלמידים על השאלה אם מאז תחילת השנה השתתפת בטיול או בסיור מטעם בית הספר לפי שלב חינוך ומגזר שפה (תשע"ט) **

האם מאז תחילת השנה השתתפת בטיול או בסיור מטעם בית ספר שלך?	שלב חינוך	כלל בתי"ס	בתי"ס דוברי עברית	בתי"ס דוברי ערבית
כן, התקיים טיול או סיור והשתתפתי בו	יסודי	89%	88%	93%
	חט"ב	90%	90%	90%
	חט"ע	84%	87%	77%
התקיים טיול או סיור, אך לא השתתפתי בו	יסודי	4%	4%	3%
	חט"ב	6%	5%	7%
	חט"ע	10%	8%	14%
לא, לא התקיים טיול או סיור מאז תחילת השנה	יסודי	7%	8%	4%
	חט"ב	4%	5%	3%
	חט"ע	6%	5%	9%

* האחוזים אינם מסתכמים ל- 100% בשל עיגול ספרות אחרי הנקודה העשרונית.

** בשלב חינוך יסודי-חט"ב 5% מבין התלמידים דוברי העברית ו- 14% מבין התלמידים דוברי הערבית לא השיבו על השאלה. בשלב חינוך חט"ע 4% מבין התלמידים דוברי העברית ו- 14% מבין דוברי הערבית לא השיבו על השאלה.

7.1.2 לינה מחוץ לבית במסגרת טיולים או סיורים מטעם בית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כאמור, השתתפות תלמידים בטיולים, בסיורים בסמינרים וכיו"ב הם נדבכים חשובים בתהליך הלמידה והחינוך של התלמידים. פעילויות אלו עשויות להיבדל על פי משך הזמן המוקדש להן: כמה שעות במהלך יום הלימודים, יום שלם, יומיים ואף יותר. כל תלמיד אמור להתנסות בכל אחד מסוגי פעילויות אלו.

טיול או סיור העולה על יום אחד מצריך בדרך-כלל לינה מחוץ לבית ומזמן יציאה הן מן השגרה הבית ספרית והן מן השגרה הביתית של התלמידים. הדבר מחייב היערכות מוקדמת של בית הספר, תיאומים ביטחוניים ואישורי הורים שיבטיחו את ההתנהלות התקינה של הטיול.

נציג להלן בלוח 4 את שיעורי התלמידים שדיווחו שהטיול או הסיור שבו הם השתתפו כלל לינה מחוץ לבית.

לוח 4: דיווחי התלמידים על קיום לינה מחוץ לבית במסגרת טיולים או סיורים מטעם בית הספר בחלוקה לפי שלב חינוך ומגזר שפה (תשע"ט) **

האם הטיול או הסיור שבו השתתפת כלל לינה מחוץ לבית?	שלב חינוך	כלל בתיה"ס	בתי"ס דוברי עברית	בתי"ס דוברי ערבית
תשע"ח	יסודי	25%	28%	15%
	חט"ב	57%	67%	26%
	חט"ע	62%	73%	28%
תשע"ט	יסודי	26%	30%	16%
	חט"ב	53%	64%	24%
	חט"ע	57%	70%	23%

* אפשרויות התשובה על השאלה היו "כן" או "לא". בלוח מדווח שיעור המשיבים בחיוב.
 ** תלמידים שדיווחו כי לא השתתפו בטיולים או בסיורים, לא נכללו בחישוב נתוני ההיגדים בלוח זה.

7.2 עמדות חיוביות כלפי טיולים או סיורים מטעם בית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כאמור, בהמשך לשאלה שעסקה בהשתתפות תלמידים בטיולים או בסיורים, נשאלו התלמידים אשר דיווחו על השתתפות בטיולים או בסיורים באשר לעמדותיהם כלפי הטיולים/סיורים בכמה תחומים: הערכי, הלימודי, האישי-חברתי והחוויתי-רגשי.

בתת-פרק זה מוצגות תפיסות התלמידים בנוגע לטיולים או לסיורים שבהם השתתפו מטעם בית הספר. נתונים אלו נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (כיתות ה'ו'), חט"ב (כיתות ז'-ט') וחט"ע (כיתות י'-י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "עמדות חיוביות כלפי טיולים או סיורים מטעם בית הספר" בין השנים תשע"ו-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: עמדות חיוביות כלפי טיולים או סיורים מטעם בית הספר**
א. "אני מרגיש שלמדתי בטיול דברים חדשים ומעניינים"
ב. "נהייתי מהטיול"
ג. "הטיול גרם לי להכיר טוב יותר את האזור שבו טיילתי"
ד. "אני מרגיש שהטיול חיזק בי את תחושת השייכות לארץ"
ה. "התכנים בטיול היו קשורים לנושאים שלמדתי בבית הספר"
ו. "הטיול היה משמעותי עבורי ואני אזכור אותו למשך זמן רב"
ז. "הטיול גיבש את הכיתה. כלומר, הפך את התלמידים לחברים טובים יותר ואכפתיים יותר זה כלפי זה"

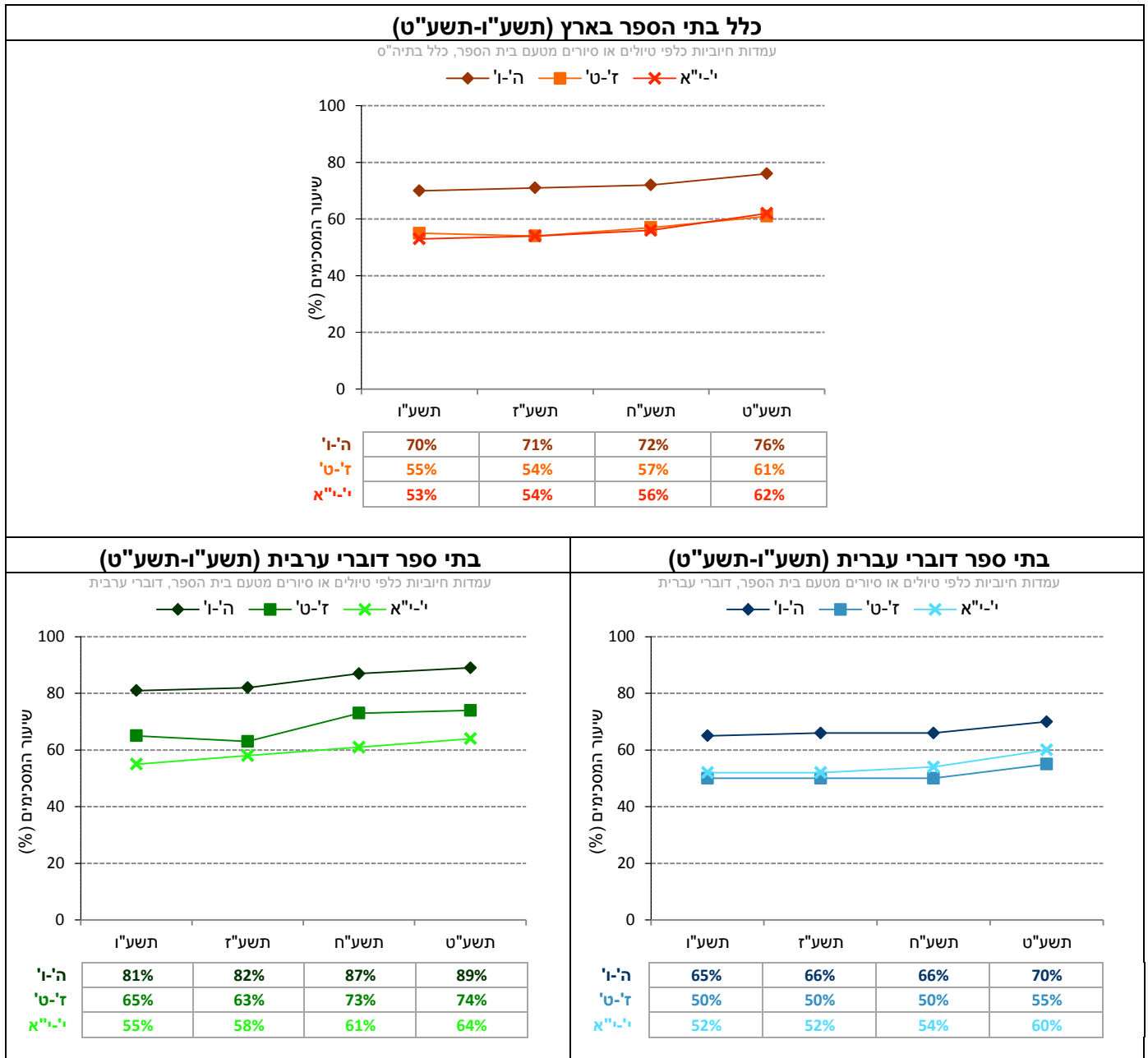
* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "כלל לא" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מידה רבה מאוד" ו"מידה רבה") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

** תלמידים שדיווחו כי לא השתתפו בטיולים או בסיורים, לא נכללו בחישוב נתוני ההיגדים.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ו-תשע"ט)

בתרשים 54 מוצגים נתוני המדד המסכם "עמדות חיוביות כלפי טיולים או סיורים מטעם בית הספר" בשנים תשע"ו-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 54: דיווחי התלמידים על עמדות חיוביות כלפי טיולים או סיורים מטעם בית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ו-תשע"ט*

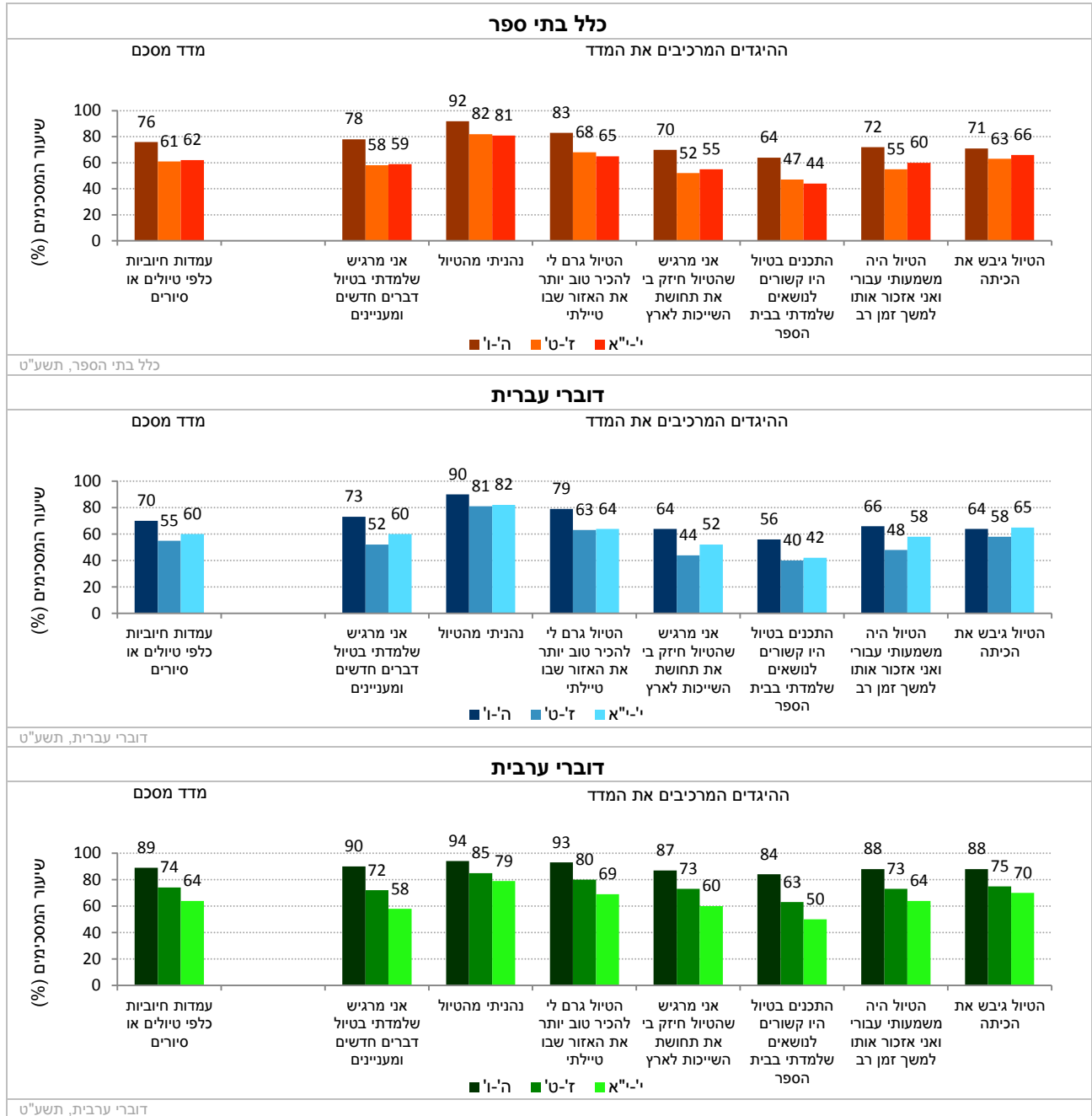

* תלמידים שדיווחו כי לא השתתפו בטיולים או בסיורים, לא נכללו בחישוב נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 55 מוצגים נתוני המדד המסכם "עמדות חיוביות של תלמידים כלפי טיולים או סיורים מטעם בית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט, לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 55: עמדות חיוביות של תלמידים כלפי טיולים או סיורים מטעם בית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)*

* תלמידים שדיווחו כי לא השתתפו בטיולים או בסיורים, לא נכללו בחישוב נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו

סביבה פדגוגית

הסביבה הלימודית בבית הספר נוגעת לכל הגורמים האנושיים והחומריים המשפיעים על הסביבה והמעורבים בפעילותה. עד כה עסקנו בהיבטים שונים של האקלים הבית ספרי, דוגמת יחסים בין באי בית הספר, תחושת מוגנות וביטחון, משמעת והתנהגות, סביבה פיזית ראויה בבית הספר ועוד. בחלק זה של הדוח נעסוק בהיבטים שונים של **הסביבה הפדגוגית**, דהיינו הסביבה שבה מתרחשים תהליכי ההוראה-למידה-הערכה של התלמידים, בבית הספר או מחוצה לו, ואשר יכולים לקדם את הידע, את המיומנויות ואת ההישגים הלימודיים של התלמידים.

החלק העוסק בסביבה הפדגוגית מציג טווח רחב של נושאים הקשורים להיבטים רגשיים-מוטיבציוניים שחווים התלמידים, לדרכי הוראה-למידה-הערכה, לתרבות בית ספרית תומכת למידה, לחינוך חברתי-ערכי בבית הספר ועוד.

8. היבטים רגשיים-מוטיבציוניים בלמידה

חלק זה עוסק בהיבטים הרגשיים-מוטיבציוניים בלמידה, תוך התמקדות ברמת הסקרנות והמוטיבציה ללמידה של התלמידים ובמאמצי בית הספר לעודד אותן. תחילה יוצגו הממצאים והתובנות העיקריות בנושא זה ובהמשך יוצגו נתוני המדדים המסכמים וההיגדים בפירוט.

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

8.1 מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

תלמידים הלומדים מתוך עניין, סקרנות והנאה מגלים מעורבות רבה בלמידה ושמחים להתמודד עם משימות חדשות. הלמידה שלהם נעשית מתוך הנעה פנימית ורצון חופשי ללמוד, ולכן תהליך הלמידה שלהם מתמשך לאורך זמן ועשוי להתקיים במסגרות למידה שונות.

המדד המסכם "מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה" מבקש ללמוד באיזו מידה התלמידים מדווחים על מאפיינים של למידה מסוג זה, דהיינו באיזו מידה התלמידים לומדים מתוך סקרנות, מגלים עניין בלימודים ומייחסים להם ערך, ועד כמה הלימודים מקנים לתלמידים תחושה של מסוגלות וביטחון ביכולותיהם.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תשע"ה-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית. נתונים אלה נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

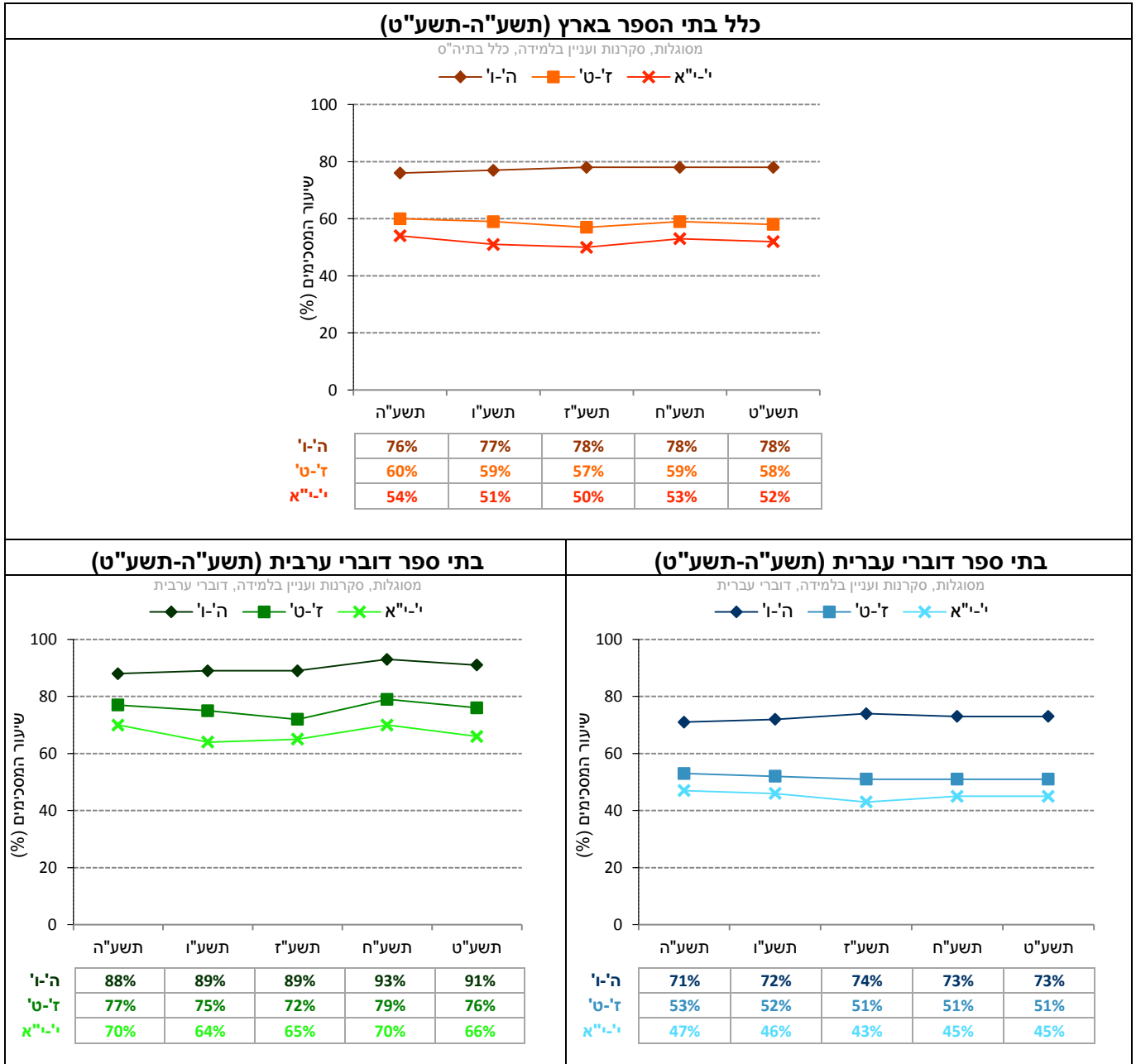
מדד מסכם: מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה
א. "אני מרגיש סקרנות ועניין כלפי הדברים שאני לומד בבית הספר"
ב. "הדברים שמלמדים אותי בבית הספר מקנים לי ידע רב וחשוב"
ג. "אני בטוח שאוכל להצליח בלימודים גם אם המשימות יהיו קשות"
ד. "הדברים שאני לומד בבית הספר עוזרים לי גם מחוץ לשעות הלימודים"
ה. "אני נהנה מהדברים שאני לומד בבית הספר"

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ט)

בתרשים 56 מוצגים נתוני המדד המסכם "מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

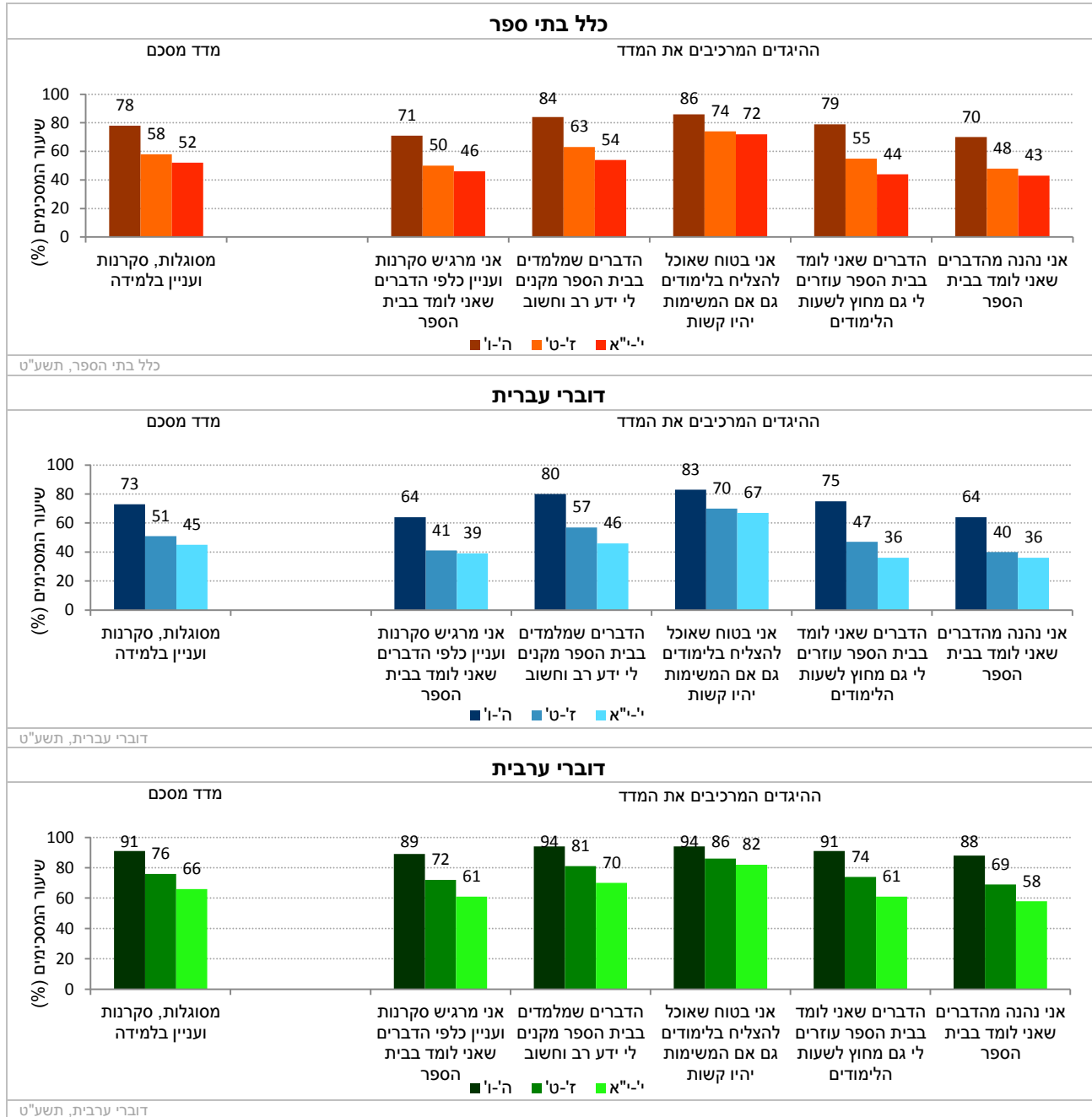
תרשים 56: דיווחי התלמידים על מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 57 מוצגים נתוני המדד המסכם "מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 57: דיווחי התלמידים על מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

8.2 מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתת-הפרק הקודם תיארנו את המידה שבה התלמידים לומדים מתוך עניין וסקרנות. תת-פרק זה בוחן את המידה שבה בית הספר מעודד את המוטיבציה והסקרנות של התלמידים.

המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד המוטיבציה והסקרנות של התלמידים" מבקש לבחון את המידה שבה התלמידים חשים שמוריהם מעודדים אותם להתעמק בלמידה, מצפים מהם להתאמץ בלימודים ומאמינים ביכולתם להצליח.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'-יא). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תשע"ה-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית. הנתונים נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

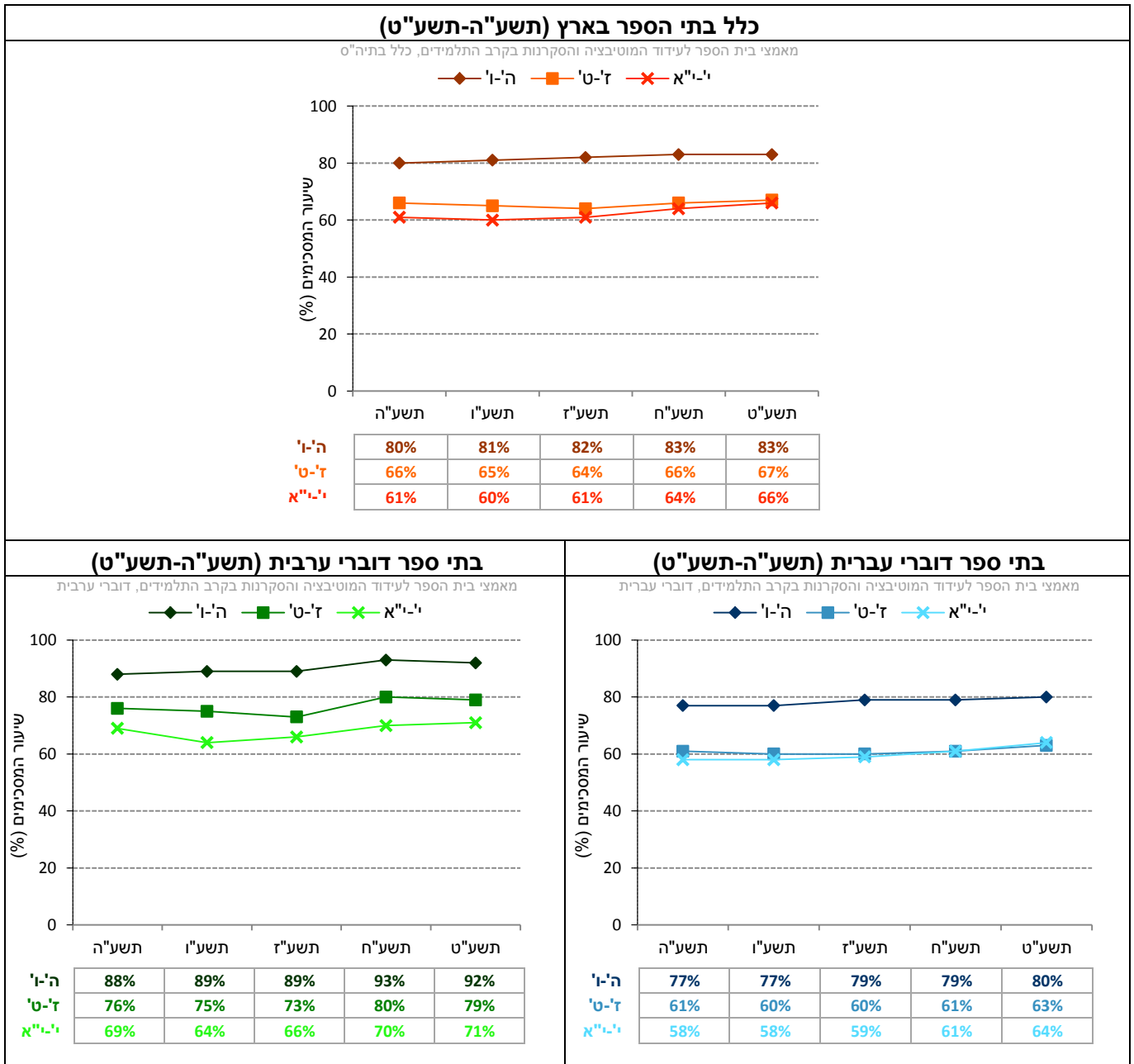
מדד מסכם: מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות של התלמידים*
א. "רוב המורים שלי נותנים לי הרגשה שאני יכול להצליח בלימודים"
ב. "רוב המורים מצפים מכל תלמיד להתאמץ בלימודים"
ג. "רוב המורים נותנים לי תחושה שהמחשבות והדעות שלי חשובות ובעלות ערך"
ד. "רוב המורים מעודדים אותי להתעמק בנושאי הלימוד שמעניינים אותי (למשל: לשאול שאלות, לחקור את הנושא וכו')"

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ט)

בתרשים 58 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות בקרב התלמידים" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

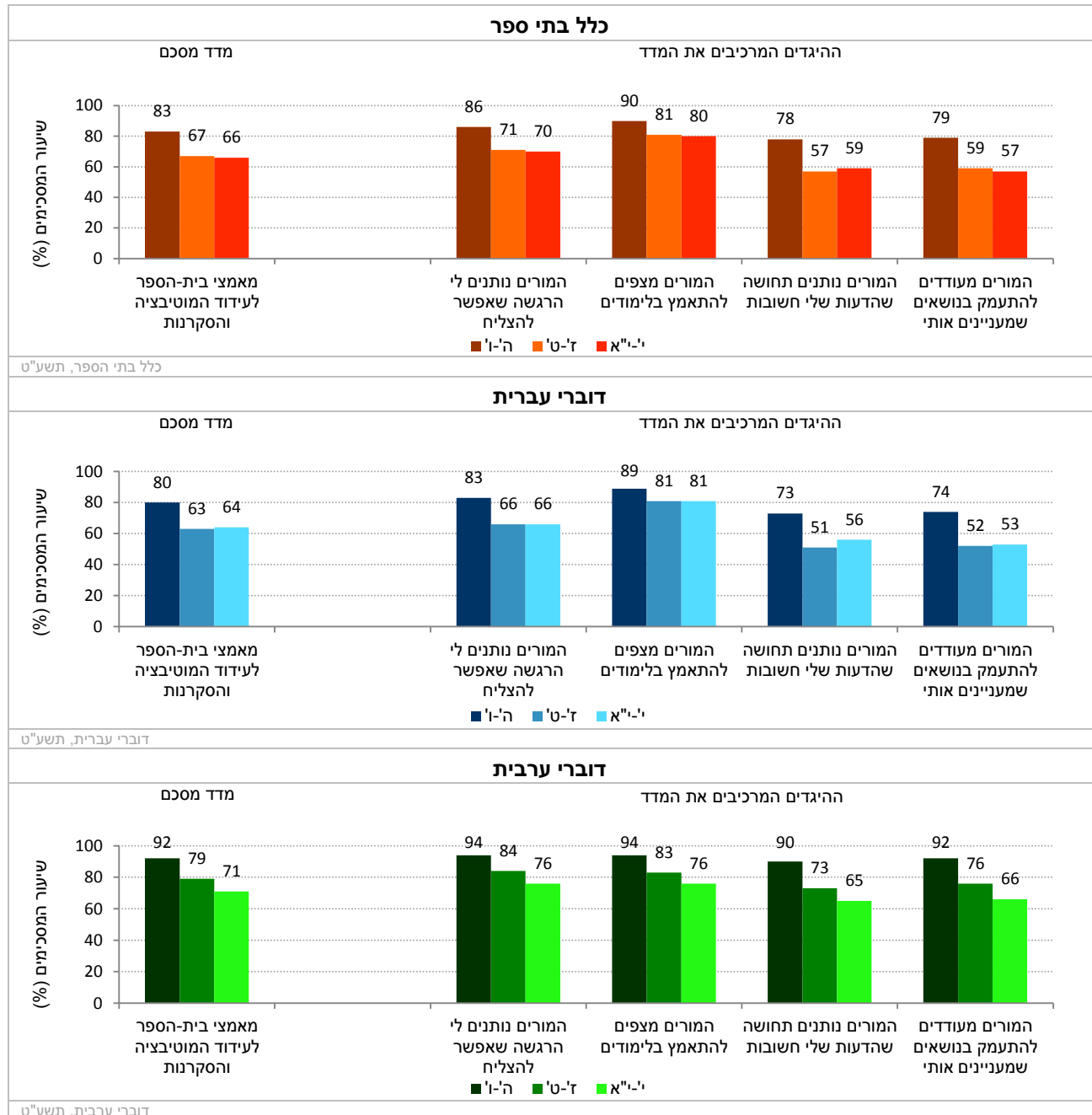
תרשים 58: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות בקרב התלמידים: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 59 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד המוטיבציה והסקרנות בקרב התלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 59: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד המוטיבציה והסקרנות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

9. דרכי הוראה-למידה-הערכה

תהליכי ההוראה-למידה-הערכה המתקיימים בכיתות הם לב ליבו של התהליך הפדגוגי. לנוכח האתגרים שמציבה לפנינו המאה ה-21, אחד היעדים שקבעה לעצמה מערכת החינוך הוא להנחיל ללומדים ידע, מיומנויות וערכים הנדרשים לתפקוד מיטבי בתקופה זו. לשם כך יש צורך בחינוך שנותן מענה למאפיינים של מציאות משתנה, מקדם את העניין והמעורבות של התלמיד בלמידה ומעדכן את התכנים כך שיהיו רלוונטיים לצורכי הלומד והחברה.

בפרק זה נבחנו שני היבטים מרכזיים של תהליכי ההוראה-למידה-הערכה בכיתות שעשויים לתרום לפיתוח לומדים בעלי ידע, מיומנויות וערכים הנדרשים לתפקוד מיטבי במאה ה-21: הוראה-למידה-הערכה איכותיות ושימוש בתקשוב לצרכי למידה.

9.1 הוראה-למידה-הערכה איכותיות

פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות מתאפיינות בתהליכי למידה מעמיקים וחוויתיים, המערבים את התלמידים באופן פעיל בלמידה והרלוונטיים לעולמם. המטרה של דרכי הוראה-למידה-הערכה איכותיות היא לפתח לומדים בעלי מיומנויות חשיבה מסדר גבוה (למשל יצירתיות וביקורתיות) המסוגלים לעבוד באופן שיתופי מצד אחד ועצמאי מצד אחר ובעלי מודעות לערכים כמו סולידריות, שוויון ורב תרבותיות.¹² למידה כזו מעוררת אצל התלמידים סקרנות ועניין והיא בעלת ערך ללומד ולחברה.

בתתי-הפרקים הבאים נבחן לפי דיווחי התלמידים ולפי דיווחי המורים באיזו מידה באים לידי ביטוי בבית הספר היבטים שונים של דרכי הוראה-למידה-הערכה איכותיות: הוראה מעניינת וברורה, פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות, מטלות המקדמות למידת חקר, אסטרטגיות ללמידה עצמית, קבלת הערכה ומשוב והוראה דיפרנציאלית. תחילה יוצגו הממצאים והתובנות העיקריות בנושא זה ובהמשך יוצגו נתוני המדדים המסכמים וההיגדים בפירוט.

ממצאים עיקריים

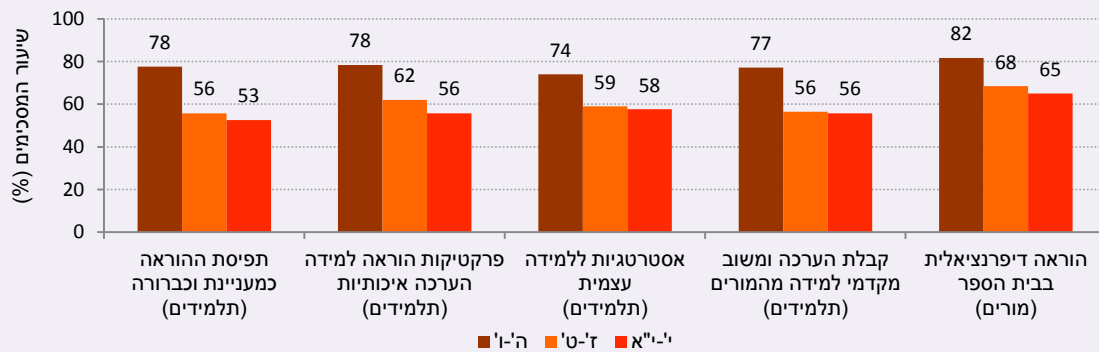
- הנושא של הוראה-למידה-הערכה איכותיות נבחן באמצעות דיווחי התלמידים בנושאים הבאים: **תפיסת הוראה כמעניינת וברורה; פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות; אסטרטגיות ללמידה עצמית; קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים.**
- **בכל ארבעת התחומים** שצוינו, עם העלייה בשלבי הגיל משלב חינוך יסודי לשלבי החינוך חט"ב וחט"ע ישנה ירידה בשיעורי ההסכמה של התלמידים עם המדדים המסכמים (כ-75% ביסודי לעומת כ-55% בחט"ב ובחט"ע). בכל ארבעת התחומים שיעורי ההסכמה של תלמידים דוברי ערבית גבוהים בכ-15% בהשוואה לאלו של דוברי עברית בכל שכבות הגיל.
- מבין כל ההיגדים שנבדקו במדד "הוראה מעניינת וברורה", שיעורי הדיווח הנמוכים ביותר נרשמו בהיגדים שעסקו בהוראה מעניינת ובהוראה המעודדת חשיבה והתעמקות, לעומת שיעורי ההסכמה הגבוהה יותר עם היגדים הבוחנים את המידה בה המורים יודעים ללמד את החומר באופן ברור. מתוך כך עולה ההשערה שנכון לעכשיו תהליכי הקניית הידע גוברים (לפחות בתפיסתם של התלמידים) על תהליכים של גירוי הסקרנות והתעמקות בחומר הנלמד.
- ככלל, במדדים המסכמים שנסקרו לעיל, נרשמה בתשע"ט יציבות בשיעורי הדיווח של תלמידים דוברי עברית בכל שכבות הגיל למעט עליה בתפיסת ההוראה כמעניינת וברורה בחט"ע ואילו בקרב תלמידים דוברי ערבית נרשמו ירידות קלות והתייצבות, וזאת לאחר עליות בכל המדדים בשנה שקדמה לשנה האחרונה.
- תלמידים נשאלו גם על שכיחות הלימוד באמצעות **מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר**, כמו השתתפות בשיעור

¹² חוזר מנכ"ל למידה משמעותית (אוגוסט, 2014).
ממצאי סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית, תשע"ט

מחוץ לכיתה, הכנת עבודה בנושא אישי, עריכת תצפית, הצגה בעל פה מול הכיתה והכנת עבודת חקר. כשני שלישים מבין התלמידים דיווחו כי למדו בכל אחת מן הדרכים האלה (למעט עריכת תצפית) במהלך שנת הלימודים, בשיעור גבוה יותר בשלב חינוך יסודי בהשוואה לחט"ב ולחט"ע. במטלה של עריכת תצפית נרשמו שיעורי דיווח נמוכים יחסית בקרב תלמידים דוברי עברית בחט"ב (כשליש) ובחט"ע (כרבע).

- במרבית המטלות (למעט קיום שיעור מחוץ לכיתה) נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בקרב דוברי עברית בהשוואה לדוברי עברית. בשלוש השנים האחרונות נרשמה התייבבות בשיעורי הדיווח של התלמידים על מטלות המקדמות למידת חקר בשני מגזרי השפה למעט השתתפות בשיעור מחוץ לכיתה והצגת נושא בפני הכיתה שבהם נרשמו עליות בשיעורי הדיווח בקרב תלמידים דוברי עברית בחט"ב ובחט"ע.
- מורים נשאלו על שימוש בשיטות הוראה-למידה דיפרנציאליות המכירות בשונות שבין התלמידים. כ-80% מן המורים ביסודי וכ-65% בחט"ב ובחט"ע דיווחו על הוראה דיפרנציאלית (בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי עברית). לאורך השנים חל שיפור בהיבט זה ביסודי ובחט"ב עם התייבבות בחמש השנים האחרונות. בחט"ע המדד נבדק לראשונה בתשע"ה ובמשך השנים לא נרשם שינוי משמעותי בשיעורי הדיווח.
- בתרשים להלן מוצגים במרכז המדדים המרכזיים שנאספו בנושא זה:

הוראה-למידה-הערכה איכותיות – דיווחי תלמידים ומורים בכלל בתי ספר*

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

9.1.1 תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

התלמידים נשאלו באיזו מידה ההוראה בכיתה מעוררת חשק ללמוד, מעניינת, בהירה ומסייעת להבנה ומעודדת חשיבה והעמקה. על בסיס שורה של היגדים בנושאים אלו חושב המדד המסכם "תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה".

נתונים אלה נאספו בקרב תלמידים משלבי החינוך: יסודי (ה'ו') וחט"ב (ז'ט') החל משנה"ל תשע"ד ובקרב תלמידי חט"ע (י"א) החל משנה"ל תשע"ב. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תשע"ב-תשע"ט, לאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

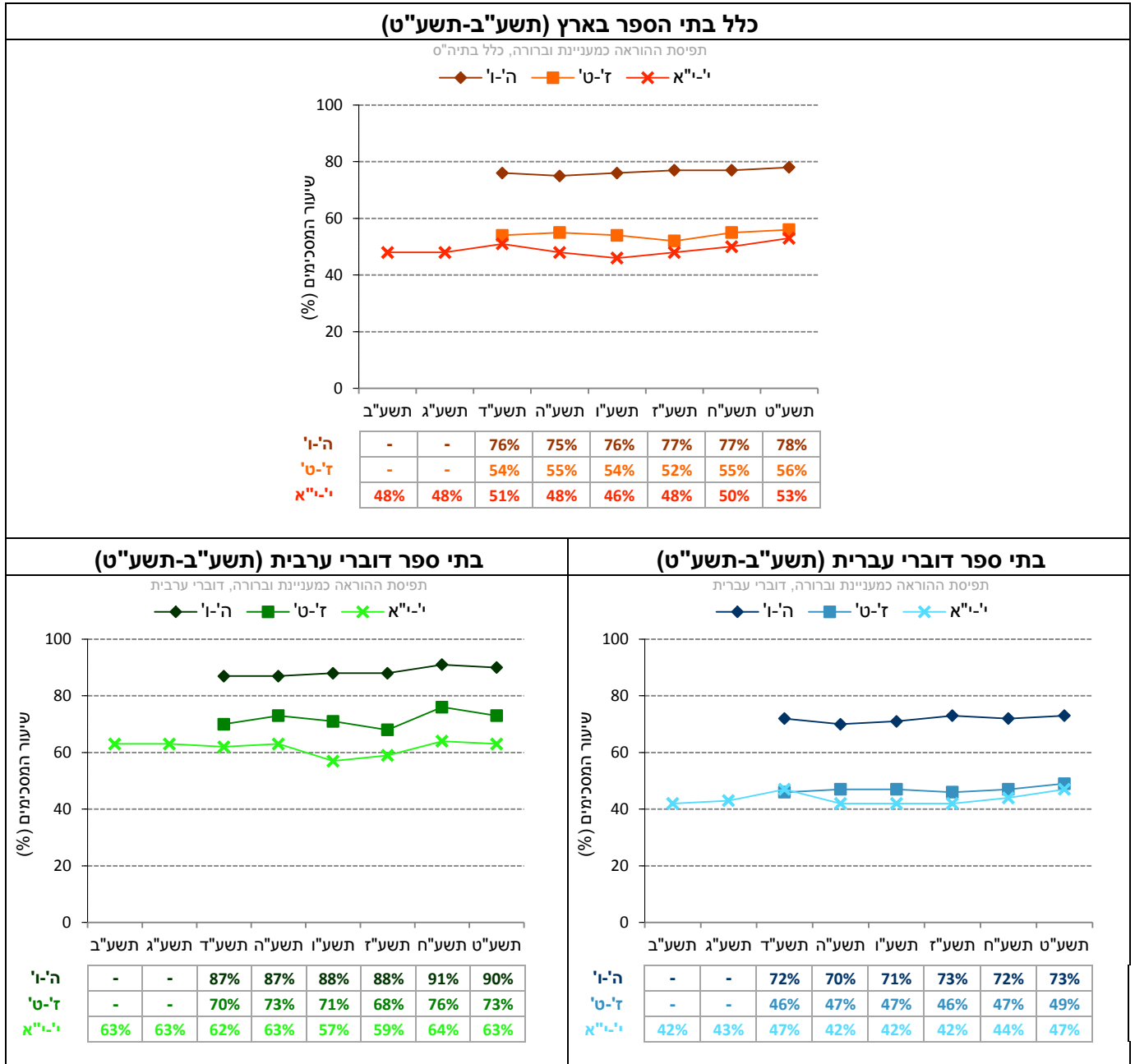
מדד מסכם: תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה*
הוראה ברורה
א. "רוב המורים מסבירים באופן ברור את החומר שהם מלמדים"
ב. "רוב המורים שלי מלמדים באופן שגורם לי להבין את החומר"
ג. "רוב המורים שלי יודעים ללמד טוב"
הוראה מעניינת
ד. "רוב המורים מלמדים באופן מעניין המעורר חשק להקשיב להם וללמוד"
ה. "רוב המורים מלמדים באופן שמעודד אותי לחשוב על החומר ולהתעמק בו"

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ט)

בתרשים 60 מוצגים נתוני המדד המסכם "תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה" בשנים תשע"ב-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

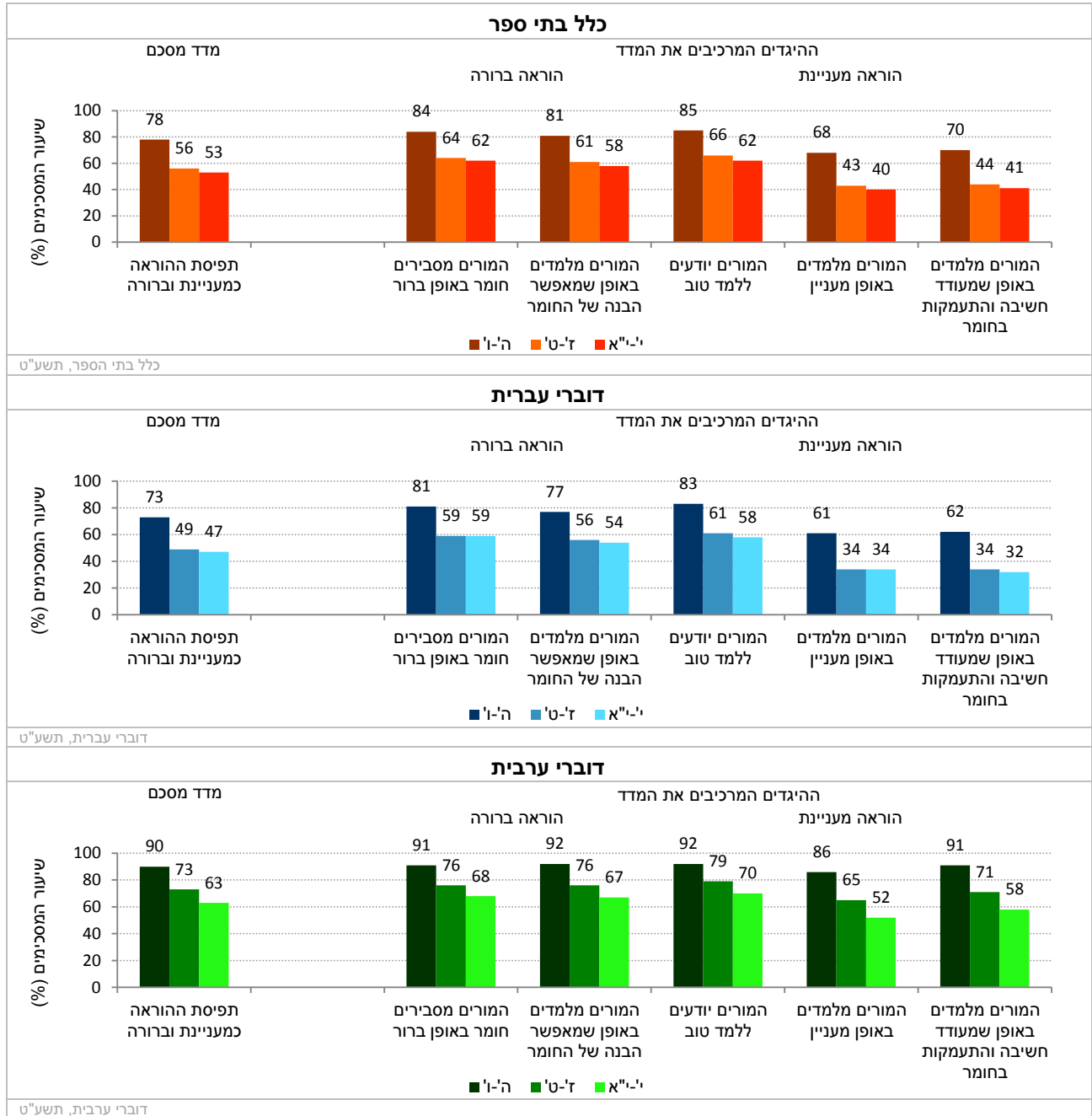
תרשים 60: דיווחי התלמידים על תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 61 מוצגים נתוני המדד המסכם "תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 61: דיווחי התלמידים על תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

9.1.2 פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

מערכת החינוך שואפת לטפח תלמידים המתאפיינים בסקרנות, בחדוות למידה וביכולת חקירה ולמידה עצמאית. לצורך כך ניתן להשתמש בדרכי הוראה-למידה-הערכה כגון למידה בדרך החקר, למידה מבוססת פרויקטים, למידה שיתופית של תלמידים, למידה פעילה ועוד.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תשע"ה-תשע"ט ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית. נתונים אלה נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

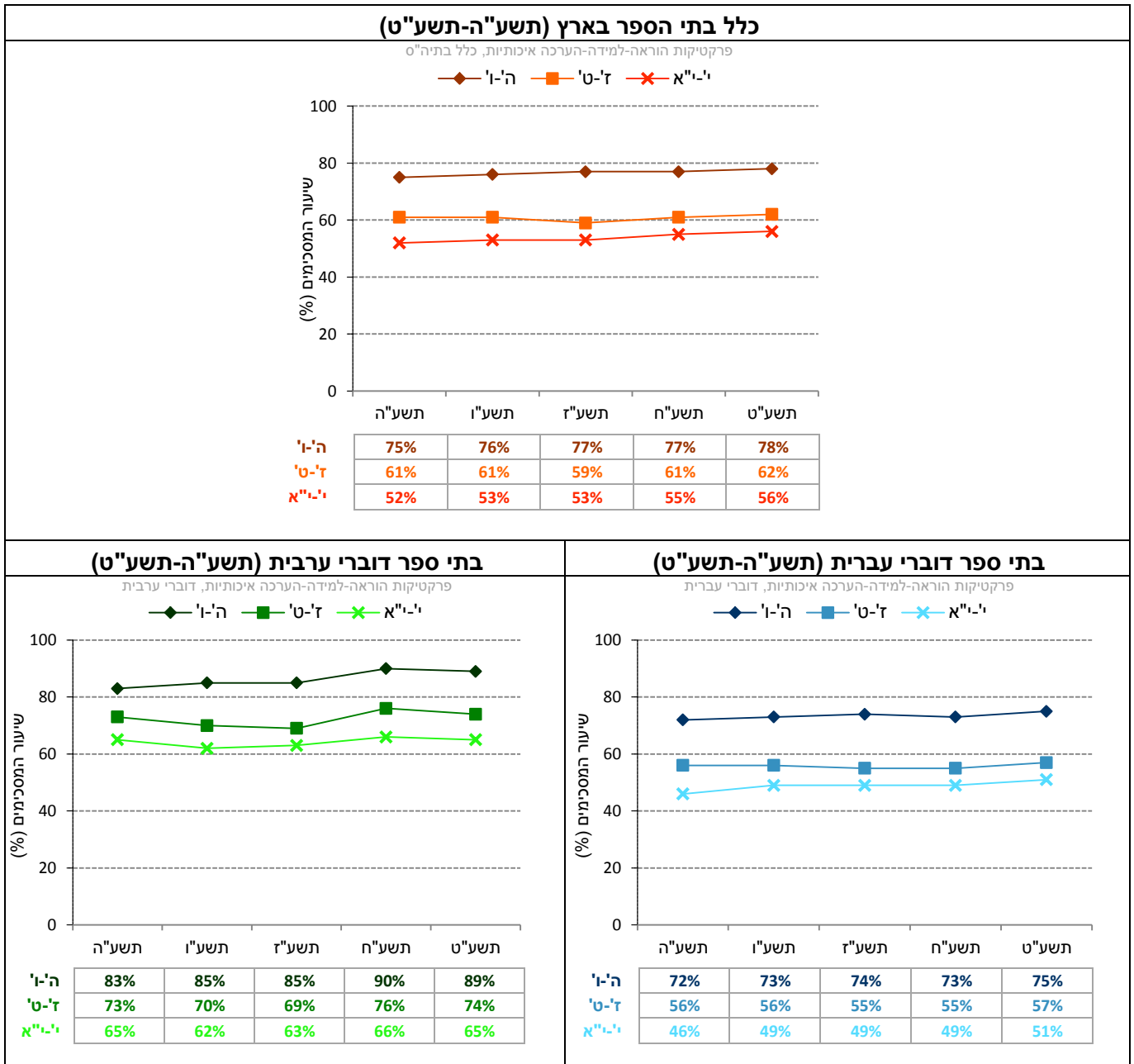
מדד מסכם: פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות*
א. "המורים בבית הספר מכוונים אותנו ללמוד בדרכים שונות, כגון עבודות חקר, ביצוע תצפיות, למידה המבוססת על פרויקטים וכו"
ב. "המורים בבית הספר מעריכים את העבודה שלנו לא רק על פי הישגים במבחנים אלא גם על פי מידע אחר (למשל: עבודת חקר שעשיתי, תצפית שערכתי, פרויקט שעשיתי וכו)"
ג. "ככלל, אני מרגיש שהמורים בבית הספר מעודדים אותנו להיות פעילים במהלך הלמידה: לשאול שאלות, להציג את עבודתנו בפני הכיתה, לצאת לפעילויות לימוד מחוץ לכיתה וכו"
ד. "במהלך השיעורים המורים בבית הספר מקשרים את החומר הנלמד לנושאים נוספים (למשל למקצועות אחרים, לאירועים בחדשות וכו)"
ה. "רוב המורים מטילים עלינו משימות של עבודה משותפת עם תלמידים אחרים"
ו. "תלמידים בכיתתי עובדים על משימות שונות באופן עצמאי במסגרת השיעורים"

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ט)

בתרשים 62 מוצגים נתוני המדד המסכם "פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

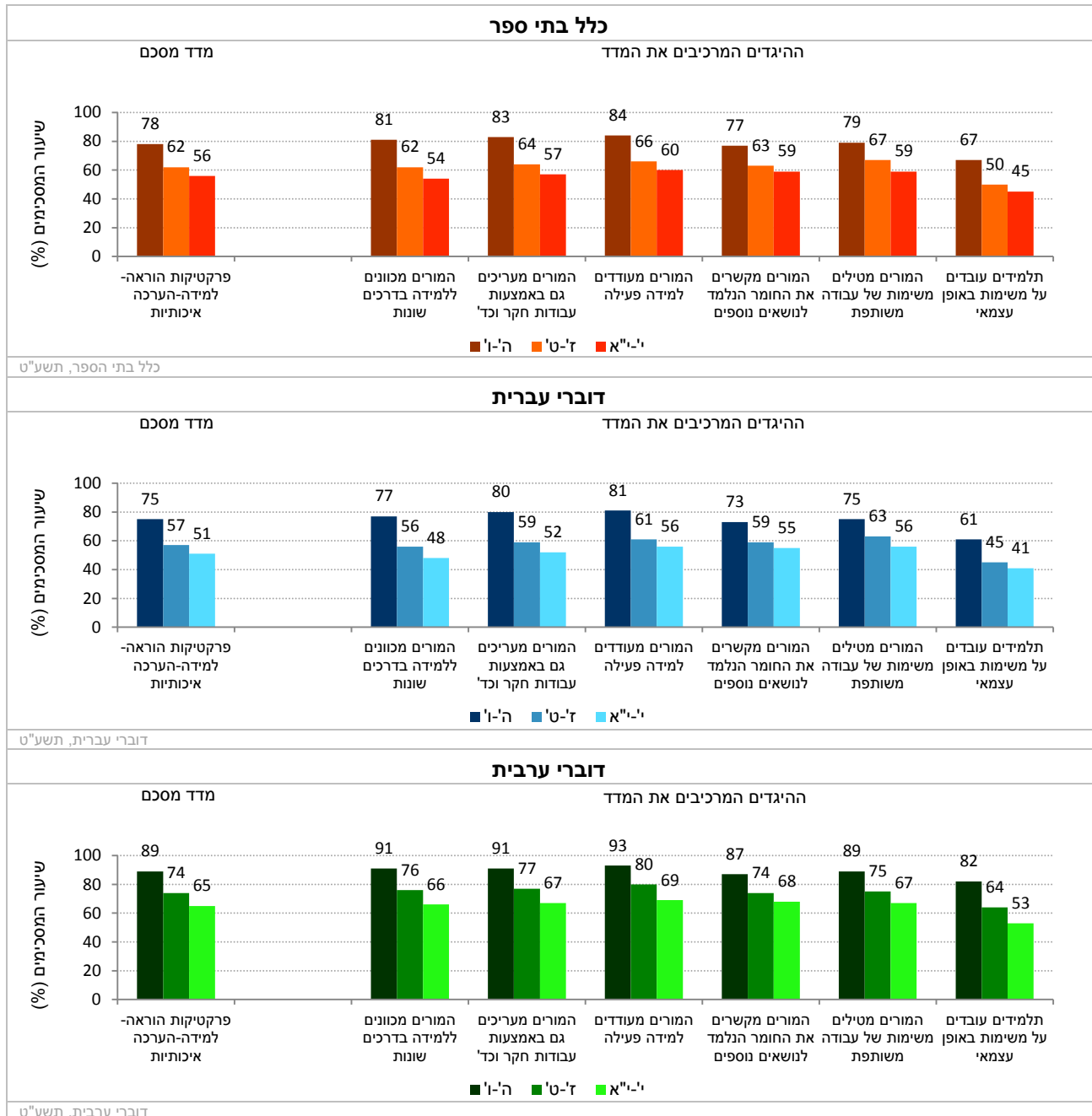
תרשים 62: דיווחי התלמידים על פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 63 מוצגים נתוני המדד המסכם "פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 63: דיווחי התלמידים על פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

9.1.3 מטלות המקדמות למידת חקר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בהמשך למדד הקודם, שבחן את דיווחי התלמידים באשר לקיומן של פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות, בתת-פרק זה מוצגים דיווחיהם של תלמידים על שכיחותן של פעילויות למידה עצמאיות ויישום הכישורים והידע בסיטואציות חדשות באמצעות מטלות חקר (עבודה אישית, עריכת תצפית, עבודת חקר וכד').

נתונים על מטלות המקדמות למידת חקר נאספו בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם, ונתוני כל אחד מההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים בין השנים תשע"ה-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים זה לצד זה נתוני ההיגדים לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

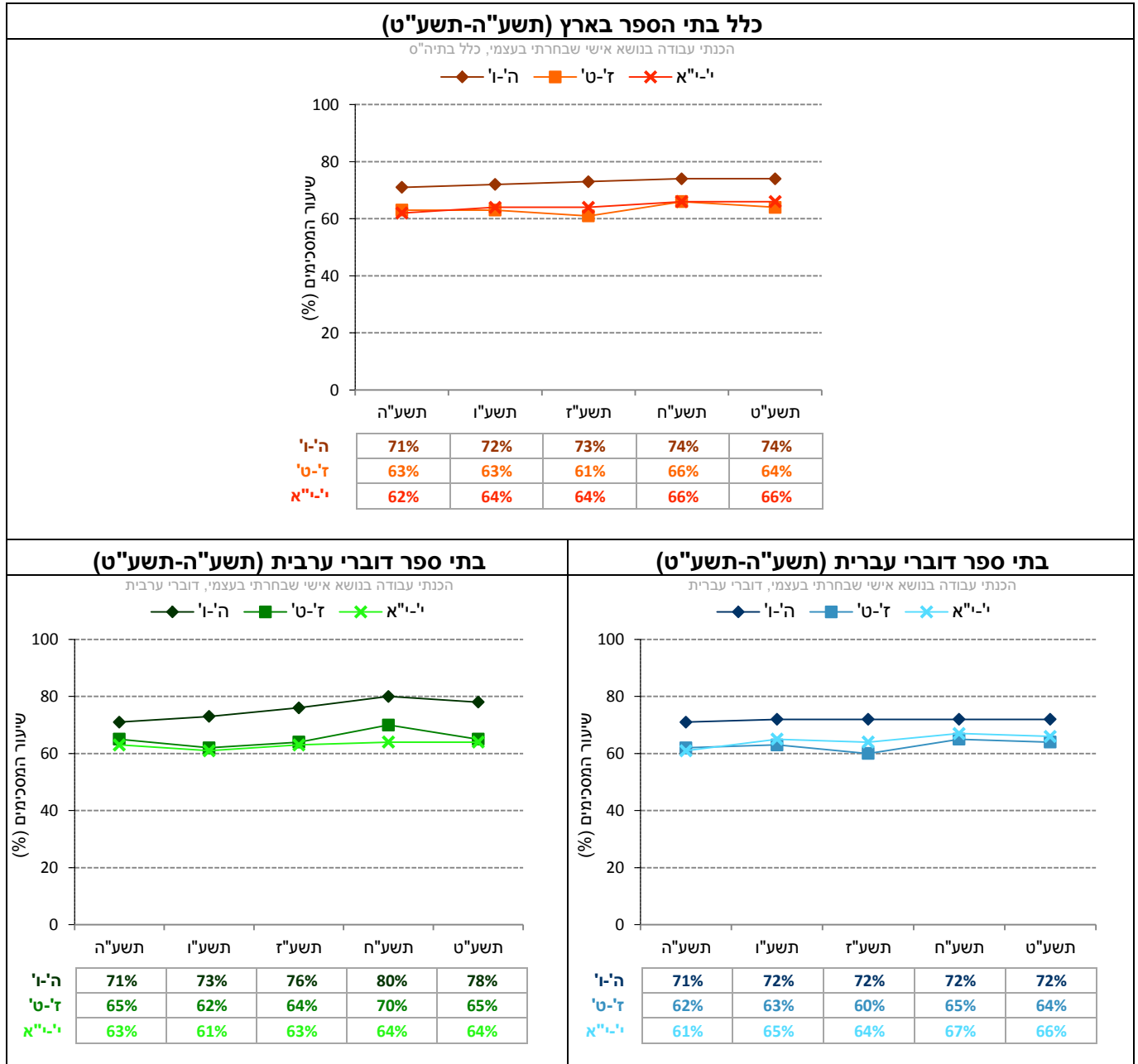
ללא מדד מסכם: מטלות המקדמות למידת חקר*
א. "הכנתי עבודה בנושא אישי שבחרתי בעצמי"
ב. "ערכתי תצפית (למשל על התנהגות בעלי חיים, על צמחים וכו)"
ג. "הצגתי בעל-פה נושא מסוים בפני הכיתה"
ד. "הכנתי עבודת חקר"
ה. "השתתפתי בשיעור מחוץ לכיתה (למשל: בחצר, בטבע או במקום ציבורי)"

* תלמידים התבקשו לציין את התדירות שבה ביצעו את כל אחת מן המטלות המתוארות בהיגדים שלעיל במהלך שנת הלימודים. בנוגע לכל מטלה התבקשו התלמידים לבחור מתוך ארבע אפשרויות תשובה: (0) "אף פעם"; (1) "פעם אחת"; (2) "פעמיים"; (3) "שלוש פעמים ויותר". בתרשים מוצג שיעור העונים פעם אחת לפחות.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ה-תשע"ט)

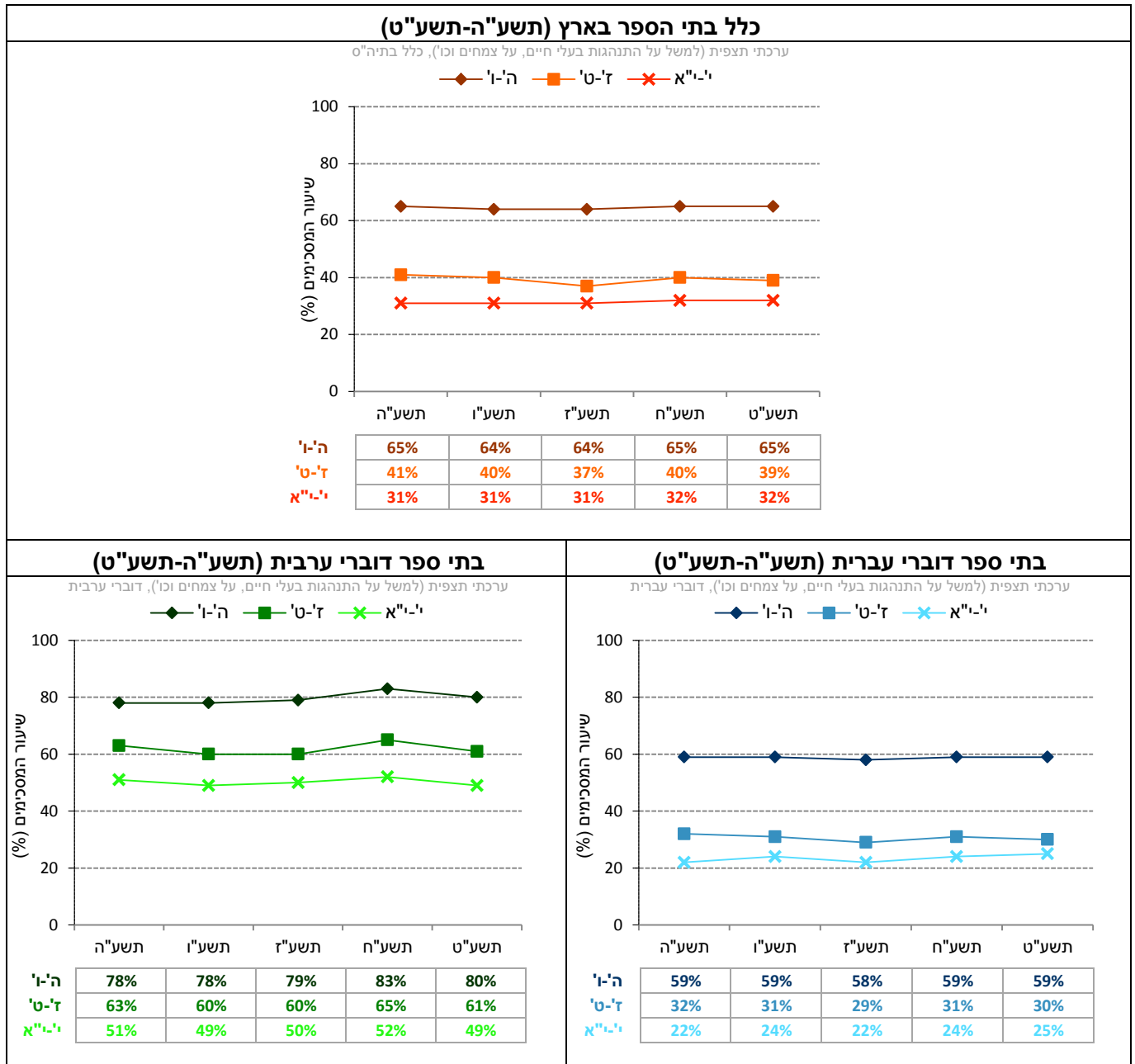
בתרשים 64 מוצגים נתוני ההיגד "הכנתי עבודה בנושא אישי שבחרתי בעצמי" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 64: דיווחי התלמידים על ההיגד: "הכנתי עבודה בנושא אישי שבחרתי בעצמי" בשנים תשע"ה-תשע"ט

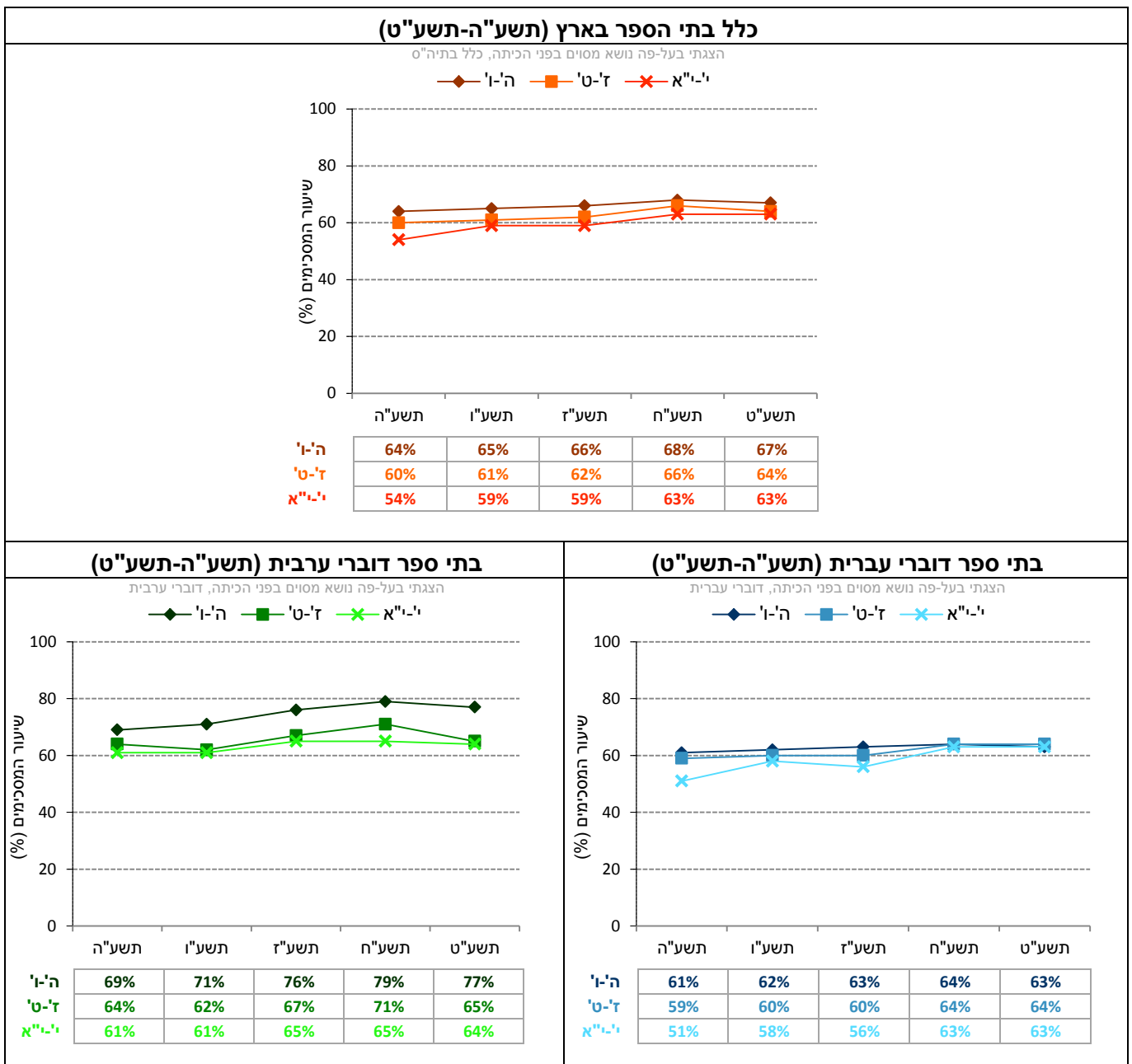
בתרשים 65 מוצגים נתוני ההיגד "ערכתי תצפית (למשל על התנהגות בעלי חיים, על צמחים וכו')" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 65: דיווחי התלמידים על ההיגד: "ערכתי תצפית (למשל על התנהגות בעלי חיים, על צמחים וכו')" בשנים תשע"ה-תשע"ט

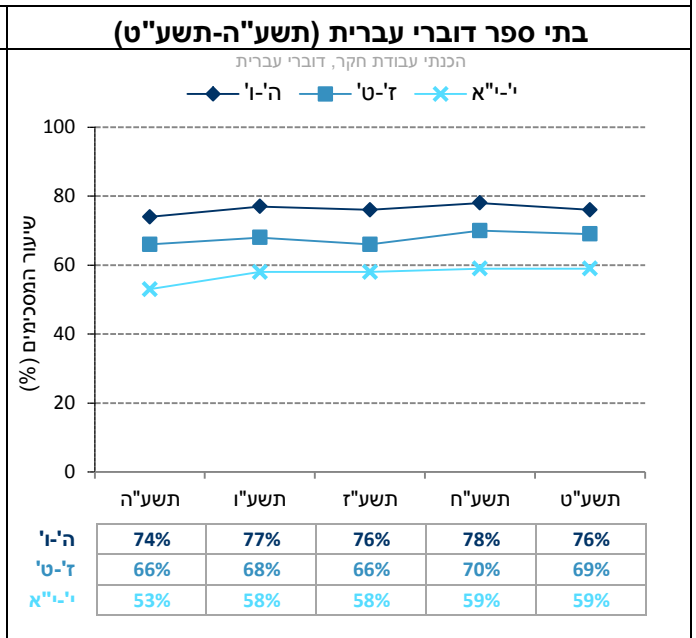
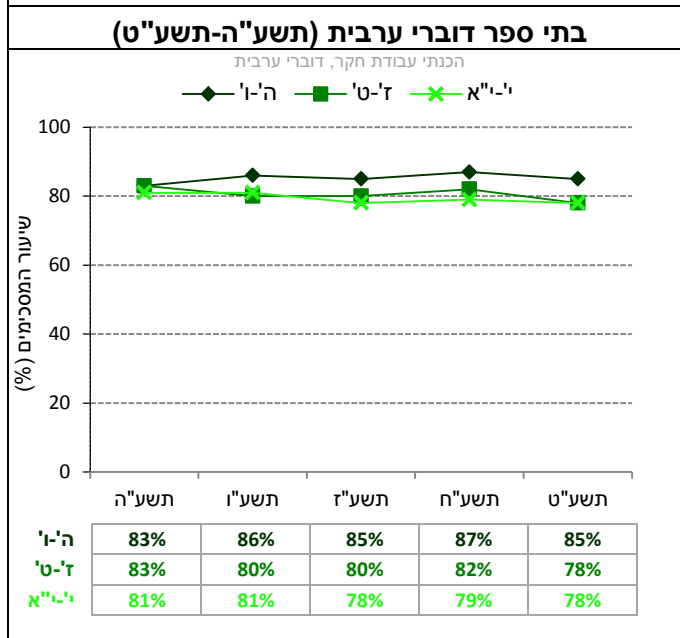
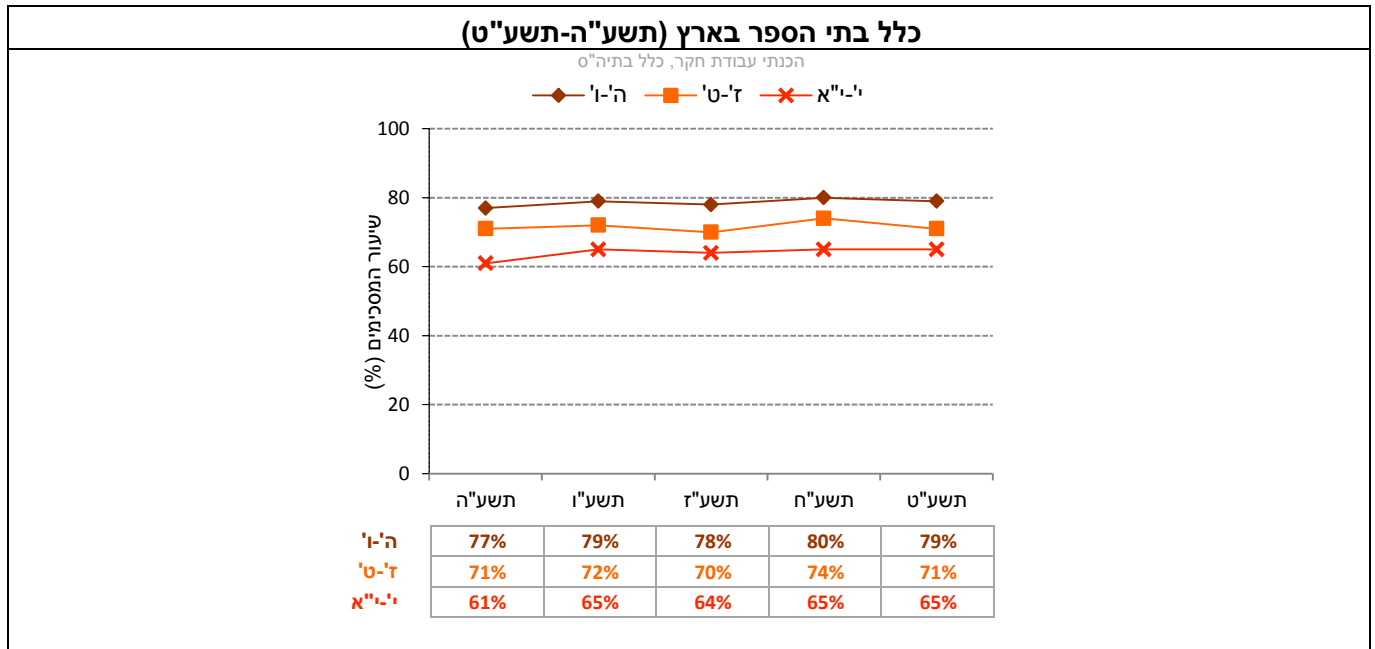
בתרשים 66 מוצגים נתוני ההיגד "הצגתי בעל-פה נושא מסוים בפני הכיתה" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 66: דיווחי התלמידים על ההיגד: "הצגתי בעל-פה נושא מסוים בפני הכיתה" בשנים תשע"ה-תשע"ט

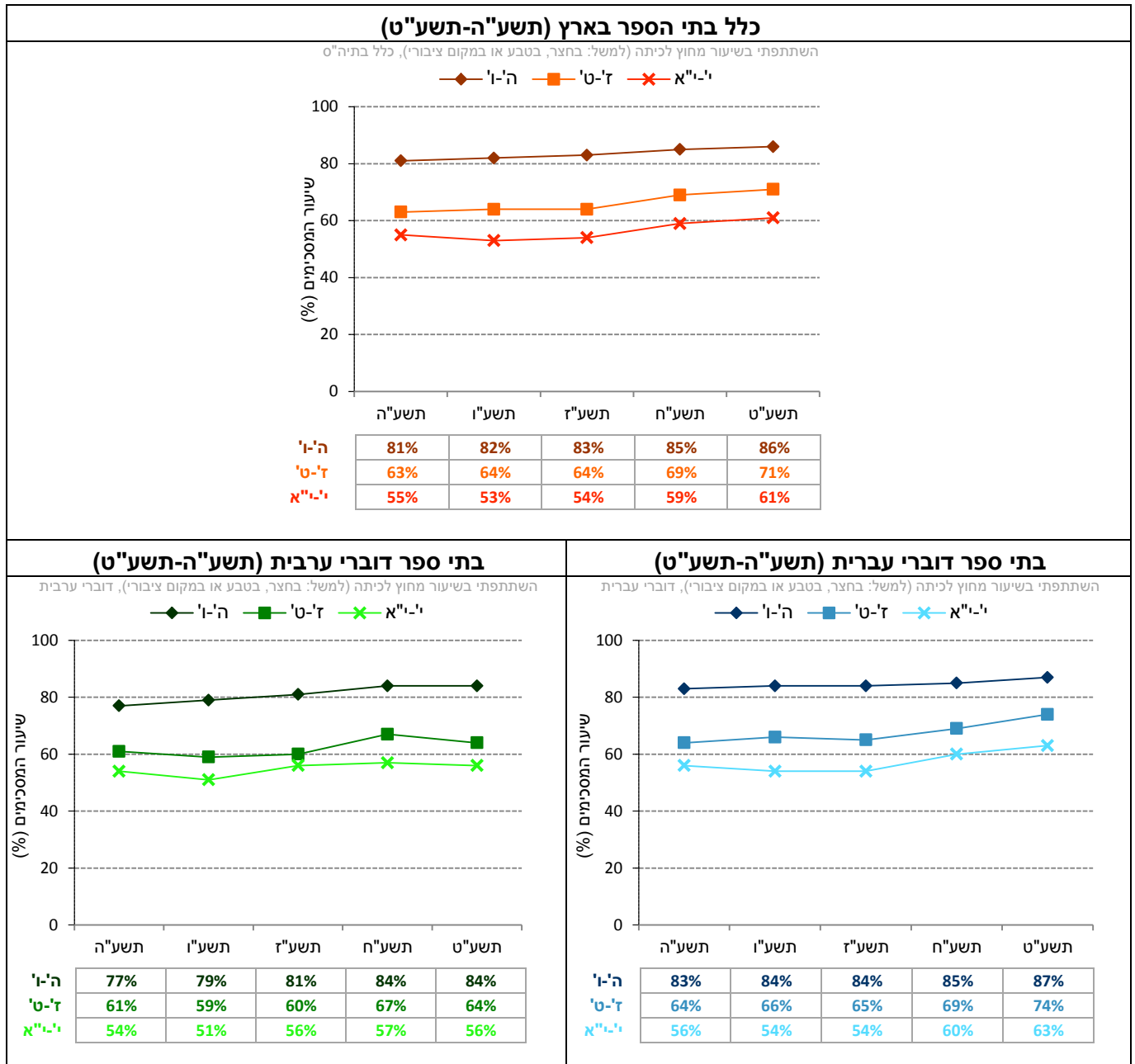
בתרשים 67 מוצגים נתוני ההיגד "הכנתי עבודת חקר" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 67: דיווחי התלמידים על ההיגד: "הכנתי עבודת חקר" בשנים תשע"ה-תשע"ט

בתרשים 68 מוצגים נתוני ההיגד "השתתפתי בשיעור מחוץ לכיתה (למשל: בחצר, בטבע או במקום ציבורי)" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

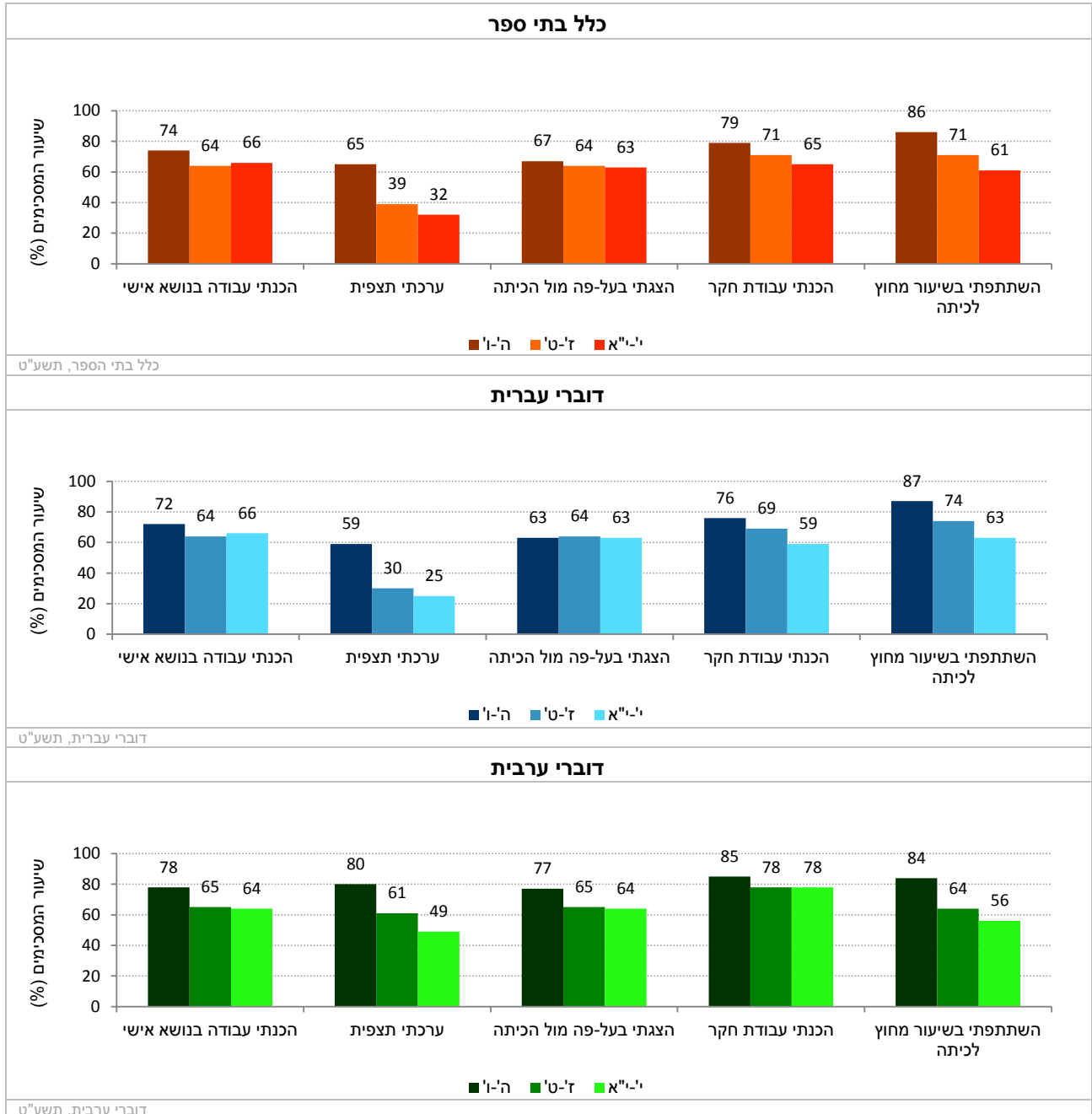
תרשים 68: דיווחי התלמידים על ההיגד: "השתתפתי בשיעור מחוץ לכיתה (למשל: בחצר, בטבע או במקום ציבורי)" בשנים תשע"ה-תשע"ט

כדי לראות את התמונה כולה נציג להלן את נתוני ההיגדים בתשע"ט זה לצד זה.

בתרשים 69 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"מטלות המקדמות למידת חקר" משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל, בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 69: דיווחי התלמידים על מטלות המקדמות למידת חקר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

9.1.4 אסטרטגיות ללמידה עצמית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

מטרתן של אסטרטגיות ללמידה עצמית היא לסייע לתלמידים לקחת אחריות על תהליכי הלמידה שלהם ובתוך כך לקשר חומר חדש לידע קודם ולוודא כי הבינו את החומר הנלמד. על אסטרטגיות אלו נמנים: עריכת סיכומים, ארגון מידע ומיזוגו, הערכה עצמית ובדיקת ההבנה העצמית של התלמיד, חיפוש אחר סיוע בעת הצורך וכד'.

המדד המסכם "אסטרטגיות ללמידה עצמית" מבקש לבחון את המידה שבה התלמיד מארגן לעצמו חומר חדש בזמן הלמידה, מוודא שהבין את החומר הנלמד, פונה לבקש סיוע אם הוא מרגיש שהוא זקוק לכך ומנסה להרחיב את הידע שלו על נושאים שלמד בבית הספר.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תשע"ה-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

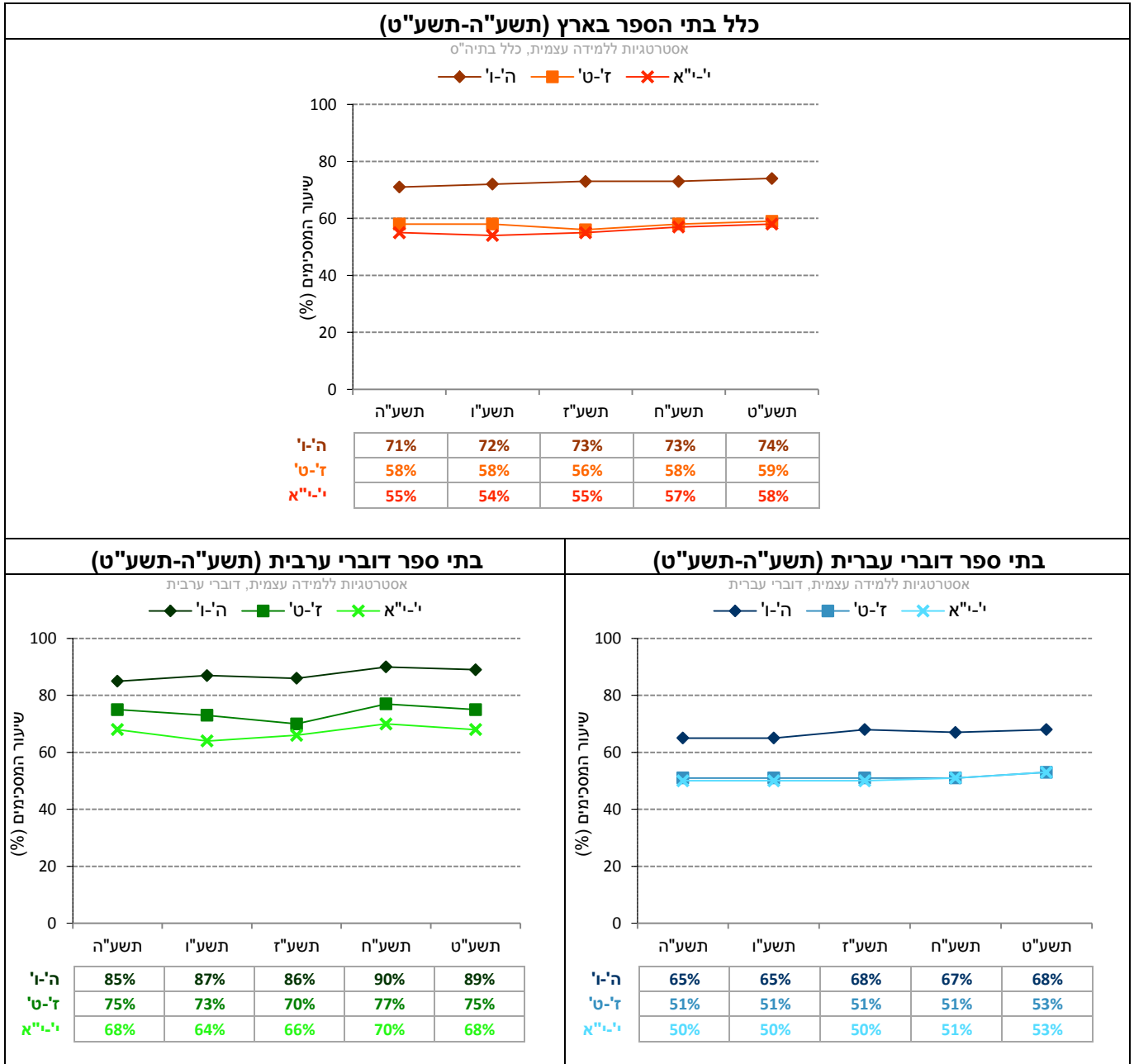
מדד מסכם: אסטרטגיות ללמידה עצמית*
א. "בזמן למידת חומר חדש אני מנסה לסדר אותו לעצמי באופן שיעזור לי ללמוד (למשל: כותב ראשי פרקים, מדגיש קטעים מרכזיים, כותב סיכומים וכו')"
ב. "אחרי שאני לומד חומר חדש אני בודק את עצמי: האם הבנתי את הרעיונות המרכזיים, אילו רעיונות לא הבנתי במידה מספקת ואני זקוק לחיזוק וכו'"
ג. "אם אינני מבין חומר כלשהו, אפנה למישהו לבקש סיוע (למשל: למורה, לתלמיד אחר וכו')"
ד. "פעמים רבות אני מנסה להרחיב את הידע שלי על נושאים שנלמדים בבית הספר (למשל: באמצעות קריאה בספרים, חיפוש מידע באינטרנט וכו')"

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ט)

בתרשים 70 מוצגים נתוני המדד המסכם "אסטרטגיות ללמידה עצמית" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

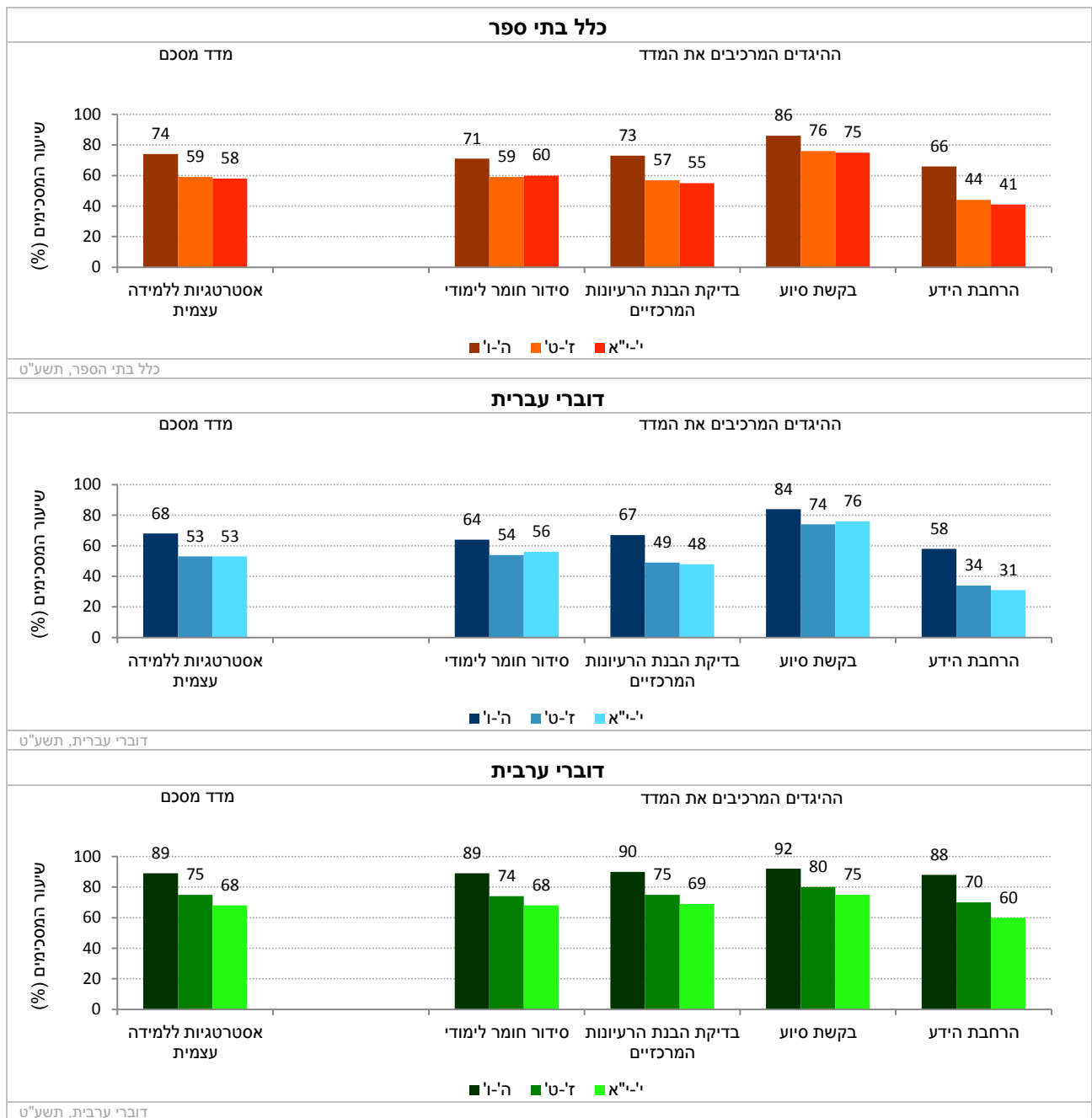
תרשים 70: דיווחי התלמידים על אסטרטגיות ללמידה עצמית: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 71 מוצגים נתוני המדד המסכם "אסטרטגיות ללמידה עצמית" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 71: דיווחי התלמידים על אסטרטגיות ללמידה עצמית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

9.1.5 קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

הערכה ומשוב הם חלק בלתי נפרד מתהליכי ההוראה-למידה. הערכה ומשוב יעילים מסייעים לתלמידים להגיע לתובנות במהלך הלמידה, מעמיקים את ההבנה והחשיבה שלהם ויכולים לקדם את ביצועיהם הלימודיים. משוב הניתן לתלמיד, בכתב ובעל פה, על עבודתו ולמידתו עשוי להשפיע לטובה על הישגיו באופן משמעותי.

המדד המסכם "קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים" מבקש לבחון את דיווחי התלמידים בדבר קבלת משוב מהמורים ובדבר המידה שבה משוב זה כולל מידע והנחיה בנוגע לתכנון צעדיהם הבאים בלמידה.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים בכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תש"ע-תשע"ט, לאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

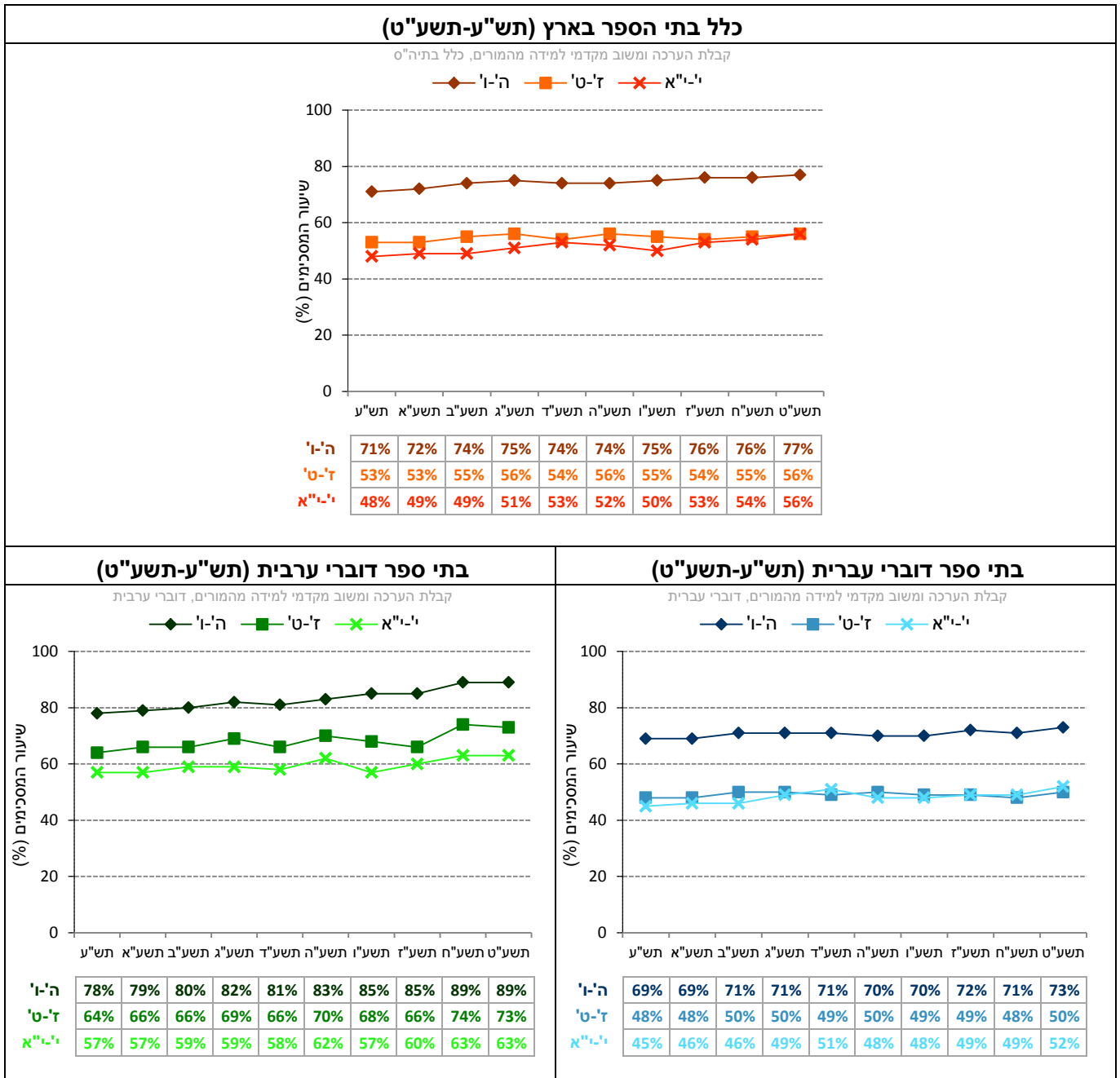
מדד מסכם: קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים*
א. "רוב המורים מסבירים לכל תלמיד באופן אישי מה בדיוק עליו לעשות כדי להשתפר בלימודים"
ב. "כשהתלמידים מתקשים להבין את החומר, רוב המורים מסבירים להם מה הם יכולים לעשות כדי להבין טוב יותר"
ג. "כשהמורים מחזירים לנו עבודה או מבחן, רובם כותבים ליד התשובות מה נכון ומה צריך לשפר"
ד. "כשתלמיד בכיתה לא מצליח במבחן או בעבודה, רוב המורים עוזרים לו להבין למה זה קרה"
ה. "רוב המורים מקפידים לעדכן אותי על מצבי בלימודים"
ו. "רוב המורים מוודאים שהתלמידים מבינים את החומר הנלמד לפני שממשיכים לנושא הבא"

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 72 מוצגים נתוני המדד המסכם "קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

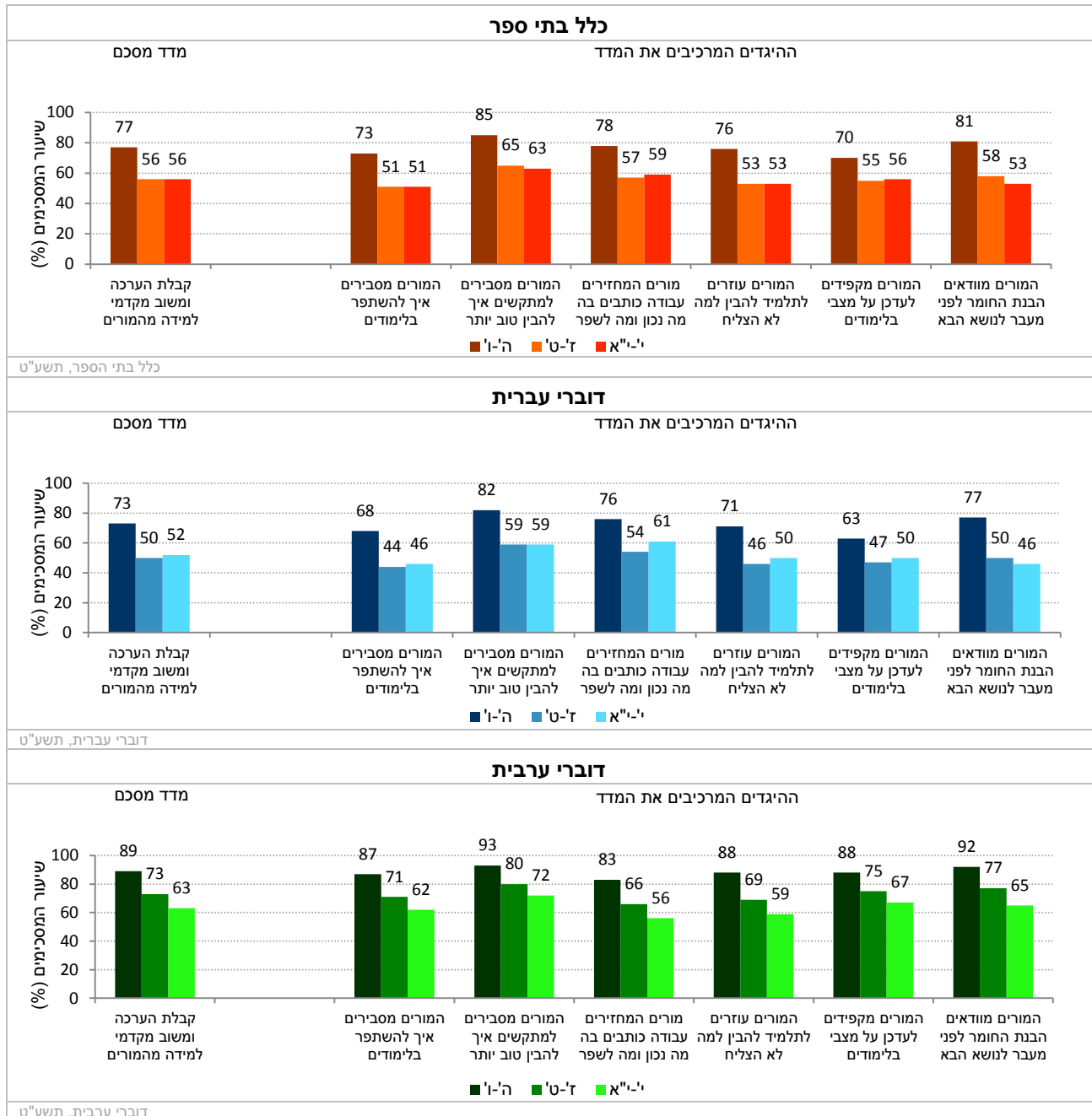
תרשים 72: דיווחי התלמידים על קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים: נתוני המדד המסכם בשנים תש"ע-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 73 מוצגים נתוני המדד המסכם "קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 73: דיווחי התלמידים על קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

9.1.6 הוראה דיפרנציאלית – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

מסגרת הלמידה הנפוצה ביותר בבתי הספר היא קבוצה גדולה של תלמידים הלומדים יחדיו בכיתה. התלמידים לרוב שונים זה מזה במאפיינים כגון תכונות אישיות, סגנונות למידה, תחומי עניין, יכולות והיבטים נוספים.

שיטות הוראה-למידה המכירות בשונות שבין התלמידים מציעות סביבת למידה עשירה ומגוונת שבה תלמידים יכולים ללמוד באופן עצמאי, בזוגות או בקבוצות. במקום תכנית לימודים בסיסית ואחידה שאמורה להתאים לכל התלמידים, שיטות הוראה המכירות בשונות שבין התלמידים מציעות מבחר של תוכני לימוד ודרכי הערכה, המותאמים לתחומי העניין של התלמידים ולרמות היכולת שלהם.

תת-פרק זה מבקש לבחון באמצעות דיווחי המורים באיזו מידה ההוראה בכיתה מותאמת לשונות שבין התלמידים.

המדד המסכם "הוראה דיפרנציאלית" מבקש ללמוד עד כמה תלמידים שונים לומדים באמצעות חומרי למידה שונים, עד כמה מתאפשר לכל תלמיד בכיתה להתקדם בהתאם לקצב האישי שלו ועד כמה תלמידים עובדים על משימות שונות באופן עצמאי במסגרת השיעור.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל המורים ביסודי, בחט"ב וחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תש"ע-תשע"ט. לאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

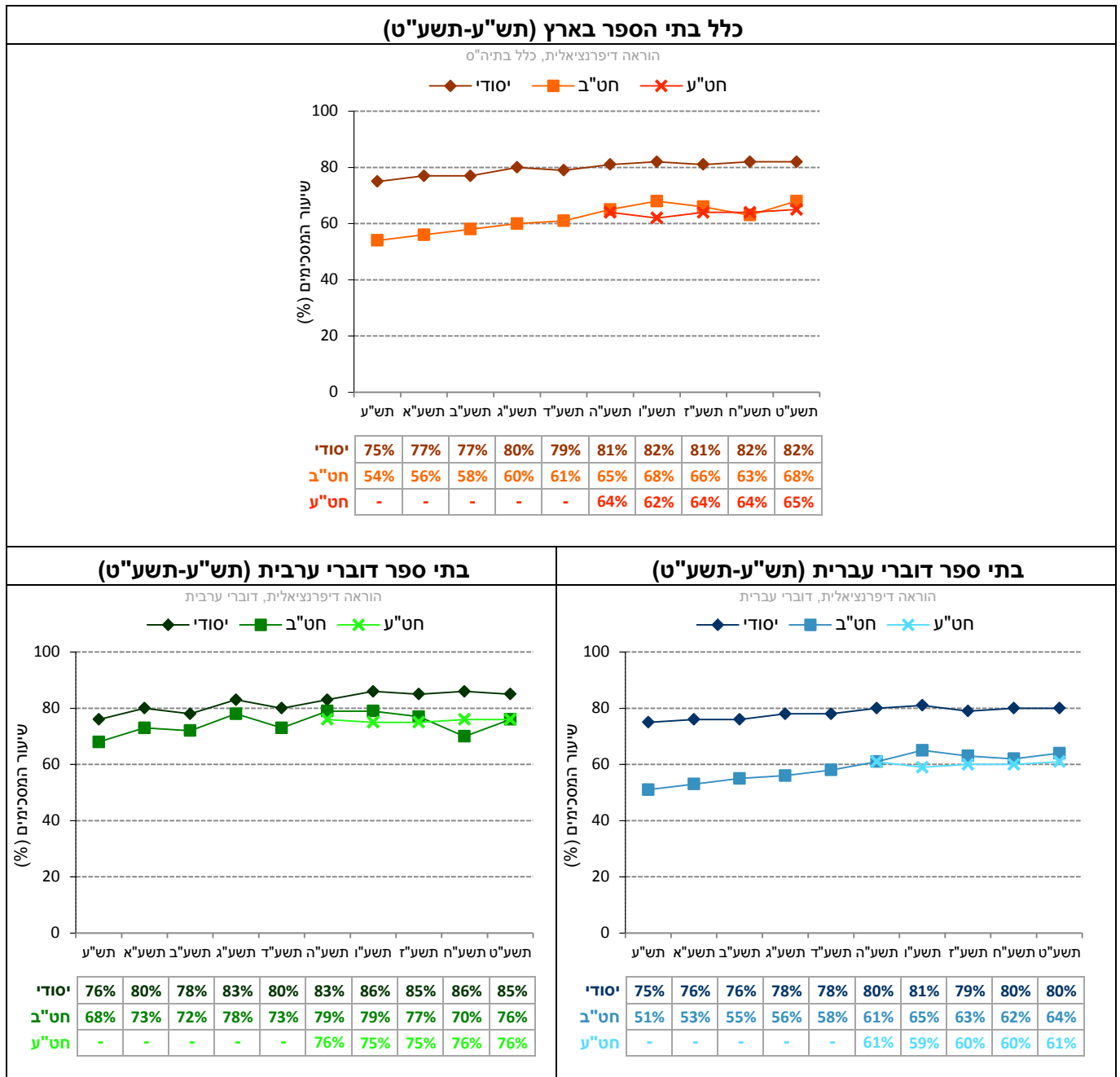
מדד מסכם: הוראה דיפרנציאלית*
א. "בכיתתך תלמידים שונים לומדים באמצעות חומרי למידה שונים המתאימים להם (כגון חוברות, ספרים, אמצעי המחשה, לומדות, חומרות)"
ב. "אתה מאפשר לכל תלמיד בכיתה להתקדם בהתאם לקצב האישי שלו"
ג. "תלמידים בכיתתך עובדים על משימות שונות באופן עצמאי במסגרת השיעור"

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 74 מוצגים נתוני המדד המסכם "הוראה דיפרנציאלית" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

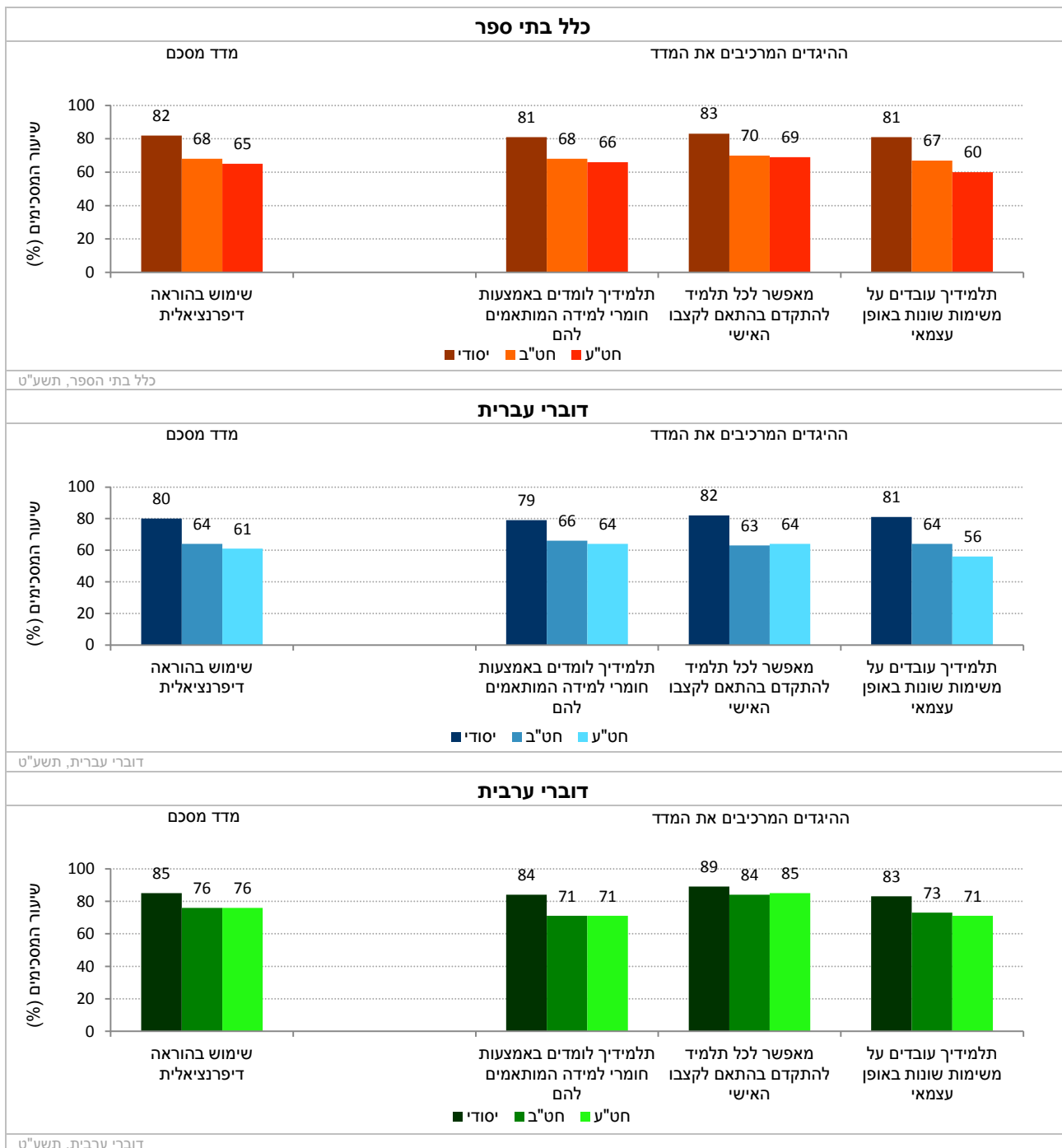
תרשים 74: דיווחי המורים על הוראה דיפרנציאלית: נתוני המדד המסכם בשנים תש"ע-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 75 מוצגים נתוני המדד המסכם "הוראה דיפרנציאלית" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שלב החינוך, בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 75: דיווחי המורים על הוראה דיפרנציאלית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושלב חינוך (תשע"ט)

9.2 שימוש בתקשוב לצורכי למידה

המעבר לעידן הדיגיטלי של המאה ה-21 מוביל להכנסת שינויים באורח החיים ולצורך בלמידה של מיומנויות חדשות המאפשרות השתלבות נאותה בסביבה ותרומה לחברה. מערכת החינוך שמה לה למטרה בשנים האחרונות להתאים את עצמה לעידן הטכנולוגי החדש, זאת באמצעות שילוב של טכנולוגיות התקשוב באופן מיטבי בבתי הספר, תוך טיפוח מיומנויות המאה ה-21 בקרב התלמידים (כמו שימוש בכלים מתקדמים ושימוש בטכנולוגיות מידע).

תת-פרק זה מציג את דיווחי התלמידים על אודות שימוש בתקשוב לצורכי למידה בשלושה מישורים:

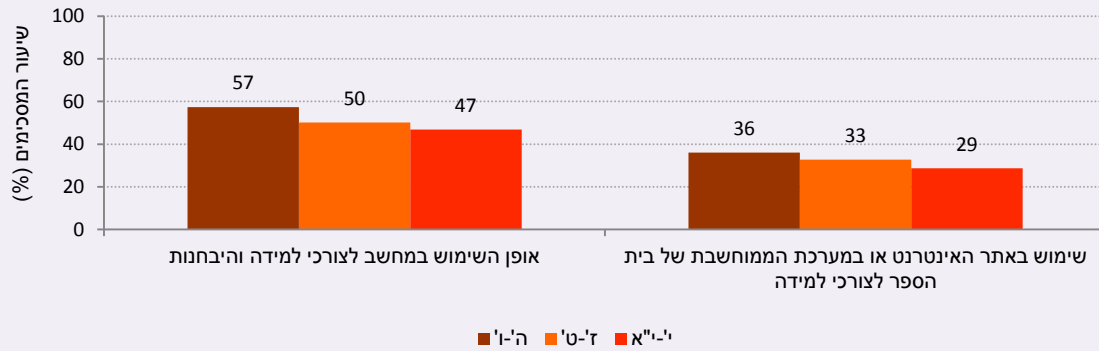
- א. שימוש במחשב במהלך שעות הלימודים בבית הספר: במקצועות שבהם התלמידים נבחנו בבחינות המיצ"ב (עבור תלמידי יסודי וחס"ב) ובמקצועות שבהם נבחנו בבחינות הבגרות (עבור תלמידי חט"ע).
- ב. שימוש בתקשוב לצורכי למידה והיבחות ושימוש באתר האינטרנט או במערכת הממוחשבת של בית הספר.
- ג. תקשורת דיגיטלית/סלולרית בין התלמיד למורה, ובכלל זה שימוש בדואר אלקטרוני, בתוכנת מסרונים מיידיים (דוגמת וואטסאפ), או בטלפון נייד/סמארטפון.

תחילה יוצגו הממצאים והתובנות העיקריות בנושא זה ובהמשך יוצגו נתוני המדדים המסכמים וההיגדים בפירוט.

ממצאים עיקריים

- 63% מתלמידי היסודי ו-45% מהתלמידים בחט"ב בשני מגזרי השפה דיווחו על שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב. מבין תחומי הדעת, שיעורי הדיווח הגבוהים ביותר נרשמו בשיעורי מדע וטכנולוגיה. לאורך השנים תש"ע-תשע"ט נרשמה עלייה ניכרת בדיווחי התלמידים על שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב. אך בשנה האחרונה נרשמו המשך עליות בקרב דוברי עברית ואילו בקרב דוברי ערבית נרשמה יציבות.
- בקרב תלמידים בחט"ע, כ-40% דיווחו על שימוש במחשב בשיעורי היסטוריה, אזרחות או ספרות וביעורי פיזיקה, כימיה או ביולוגיה (לפחות במקצוע אחד מבניהם). כשליש דיווחו על שימוש במחשב בשיעורי אנגלית ושפה/לשון וכחמישית דיווחו על שימוש במחשב בשיעורי מתמטיקה וגיאוגרפיה. בקרב דוברי העברית בחט"ע נרשמה בשנה האחרונה עלייה בשימוש במחשב בגאוגרפיה ובמקצועות הריאליים (פיזיקה, כימיה או ביולוגיה) ויציבות ביתר המקצועות ואילו בקרב דוברי ערבית נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח על שימוש במחשב בכל המקצועות למעט גאוגרפיה ואנגלית.
- כשליש מבין כלל התלמידים דיווחו על שימוש באתר האינטרנט או במערכת הממוחשבת של בית הספר לצורכי למידה ללא שינוי משמעותי בהשוואה לשנה קודמת. מעניין לציין כי בעוד שבקרב דוברי עברית אין הבדלים בשיעורי הדיווח בין שכבות הגיל השונות העומדים על כ-30%, הרי שבקרב דוברי ערבית יש הבדלים ניכרים, כאשר שיעורי הדיווח עומדים על כ-55% ביסודי, כשליש בחט"ב וכרבע בחט"ע. בקרב דוברי עברית השימוש הנפוץ ביותר הוא ביקור באתר האינטרנט או במערכת הממוחשבת של בית הספר (בשלב החינוך חט"ב וחס"ע). בקרב דוברי ערבית שימוש זה נפוץ בעיקר אצל תלמידים ביסודי.
- כמחצית מבין התלמידים דיווחו על שימוש במחשב לצורכי למידה והיבחות. גם במדד זה ניכרים פערים גדולים בשיעורי הדיווח בין שכבות הגיל השונות בקרב דוברי ערבית (כ-65% ביסודי, כ-50% בחט"ב וכ-40% בחט"ע), בעוד שבקרב דוברי עברית קיים דמיון בין שכבות הגיל השונות (כמחצית בכל שכבות הגיל). השנה נרשמו ירידות בשיעורי הדיווח בקרב דוברי ערבית (אחרי עליות בשנה שלפניה) ואילו בקרב דוברי עברית נרשמה עלייה. על פי דיווחי התלמידים, השימוש במחשב במסגרת הלמידה הוא בעיקר לצורך חיפוש מידע באינטרנט, בעוד שביצוע של משימות היבחות באמצעות המחשב שכח הרבה פחות. יש לשים לב להיבט זה בעיקר לנוכח מאמצי המשרד לשלב בחינות ממוחשבות במסגרת בחינות הבגרות.
- התקשורת הדיגיטלית עם המורים נפוצה למדי: כ-55% מהתלמידים ביסודי, וכ-80% בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי הם מתכתבים עם המורה באמצעות סמארטפון או מחשב וכד'. בקרב דוברי ערבית התקשורת הדיגיטלית בחט"ב ובחט"ע נפוצה פחות בהשוואה לדוברי עברית (כ-60% לעומת כ-90% בהתאמה). יתירה מזו, בעוד שבקרב דוברי הערבית שיעורי הדיווח דומים כמעט בכל שכבות הגיל הרי שבקרב דוברי העברית עם העלייה בשכבות הגיל נצפית גם עלייה בשיעורי הדיווח על התכתבות עם המורה באמצעים דיגיטליים. בעוד שבקרב דוברי עברית נרשמה יציבות בשיעורי הדיווח החל מתשע"ו (למעט עלייה בחט"ב) הרי שבקרב דוברי ערבית נרשמה עלייה ניכרת בשיעורי הדיווח בכל שכבות הגיל עם התייצבות בתשע"ט.

שימוש בתקשוב לצורכי למידה – דיווחי תלמידים בכלל בתי ספר*

* המשיבים התבקשו לציין באיזו תדירות הם משתמשים במחשב במהלך שעות הלימודים בבית הספר בכל אחד מהמקצועות, על סולם בן שלוש דרגות: (1) בכלל לא, (2) לעתים רחוקות, (3) לעתים קרובות. לצורכי דיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (2 ו-3) כמדווחים על שימוש במחשב, וחושב שיעורם (באחוזים) בכל אחד מארבעת המקצועות. שיעורי הדיווח חושבו מבין התלמידים שלומדים את המקצוע. המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המדווחים על כל אחד מארבעת המקצועות המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

9.2.1 שימוש במחשב במקצועות הלימוד במהלך שעות הלימודים

בתת-פרק זה יוצגו נתונים על שימוש במחשב במקצועות הלימוד במהלך שעות הלימודים הן בקרב תלמידים ביסודי ובחט"ב (במקצועות המיצ"ב) והן בקרב תלמידים בחט"ע (במקצועות הבגרות). ההבחנה בין שלבי החינוך יסודי-חט"ב וחט"ע נעשתה בשל המקצועות השונים הנלמדים בכל אחד משלבי החינוך.

9.2.1.1 שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב במהלך שעות הלימודים – דיווחי תלמידים ביסודי ובחט"ב

המדד המסכם "שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב במהלך שעות הלימודים" מבקש לבחון את המידה שבה התלמידים משתמשים במחשב במהלך שעות הלימודים בבית הספר לצורכי הלמידה של מקצועות המיצ"ב – לשון והבעה, אנגלית, מתמטיקה ומדע וטכנולוגיה. בשנת תשע"ו נבדקו לראשונה גם דיווחי התלמידים לגבי שימוש במחשב במסגרת שיעורי גיאוגרפיה או מולדת.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים משכבות הגיל: יסודי (ה'ו') וחט"ב (ז'ט'). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תש"ע-תשע"ט, לאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

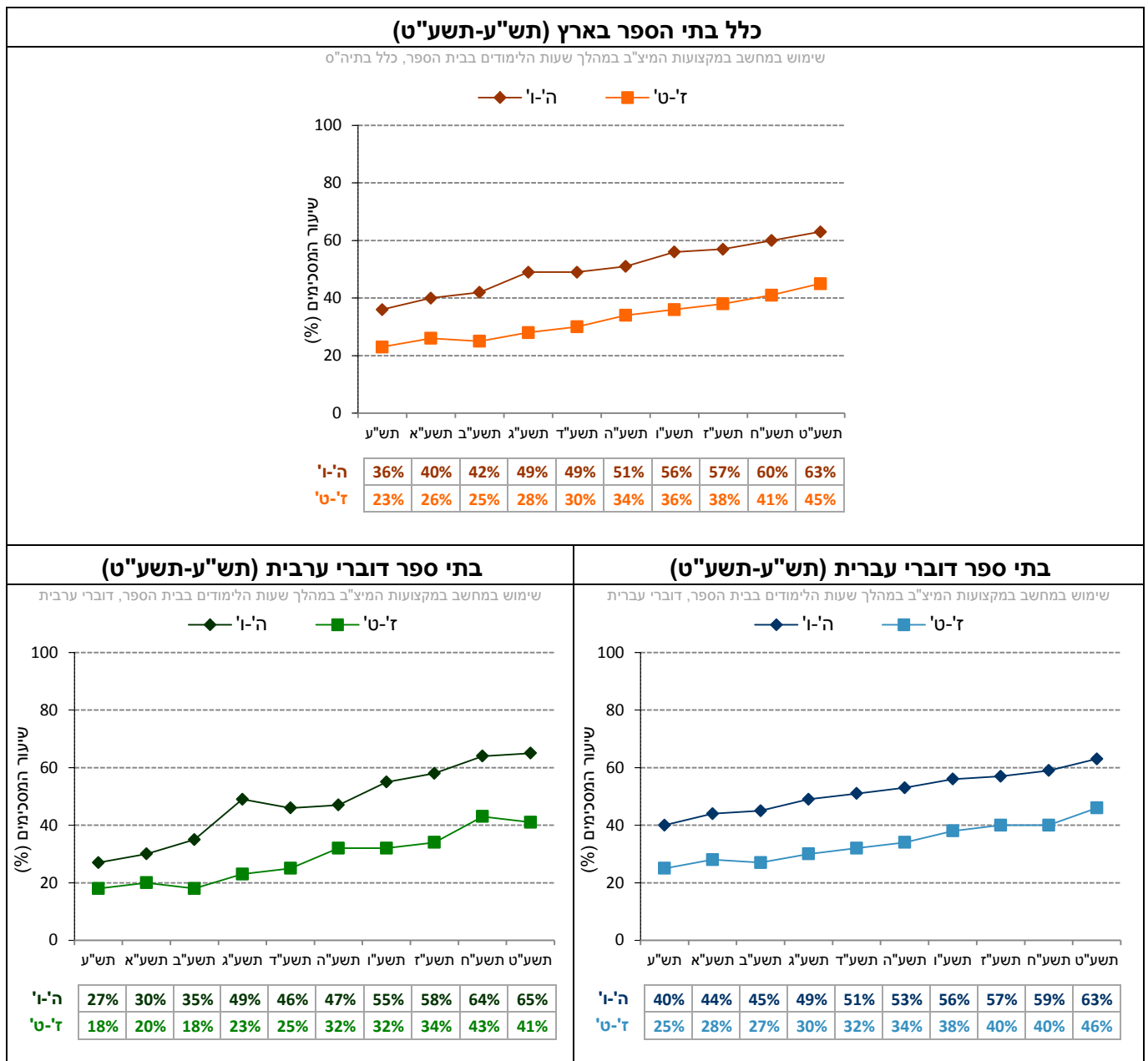
מדד מסכם: שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב במהלך שעות הלימודים*
א. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי לשון והבעה"
ב. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי אנגלית"
ג. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי מתמטיקה"
ד. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי מדע וטכנולוגיה"

* המשיבים התבקשו לציין באיזו תדירות הם משתמשים במחשב במהלך שעות הלימודים בבית הספר בכל אחד מהמקצועות, על סולם בן שלוש דרגות: (1) בכלל לא, (2) לעתים רחוקות, (3) לעתים קרובות. לצורכי דיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (2 ו-3) כמדווחים על שימוש במחשב, וחושב שיעורם (באחוזים) בכל אחד מארבעת המקצועות. שיעורי הדיווח חושבו מבין התלמידים שלומדים את המקצוע. המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המדווחים על כל אחד מארבעת המקצועות המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 76 מוצגים נתוני המדד המסכם "שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב במהלך שעות הלימודים" בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

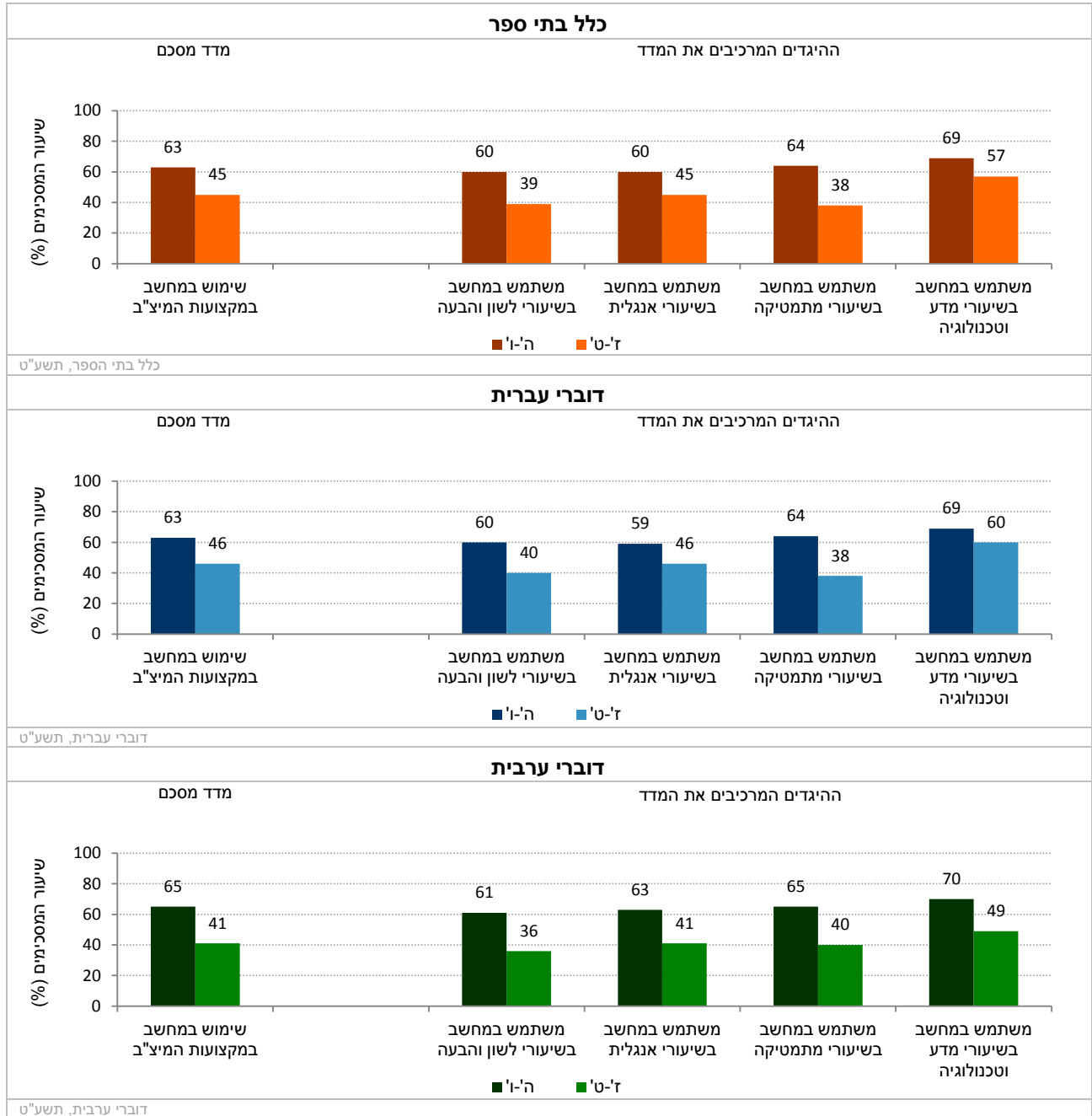
תרשים 76: דיווחי התלמידים על שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב במהלך שעות הלימודים: נתוני המדד המסכם בשנים תש"ע-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 77 מוצגים נתוני המדד המסכם "שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב במהלך שעות הלימודים" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 77: דיווחי התלמידים על שימוש במחשב במקצועות המיצ"ב במהלך שעות הלימודים בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

כאמור, בשנת תשע"ו נבדקו לראשונה עמדות התלמידים לגבי שימוש במחשב גם במסגרת שיעורי גיאוגרפיה או מולדת. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

לוח 5 מציג את דיווחי התלמידים על ההיגד: "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי גיאוגרפיה או מולדת".

לוח 5: דיווחי תלמידים על ההיגד: "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי גיאוגרפיה או מולדת" (תשע"ט)

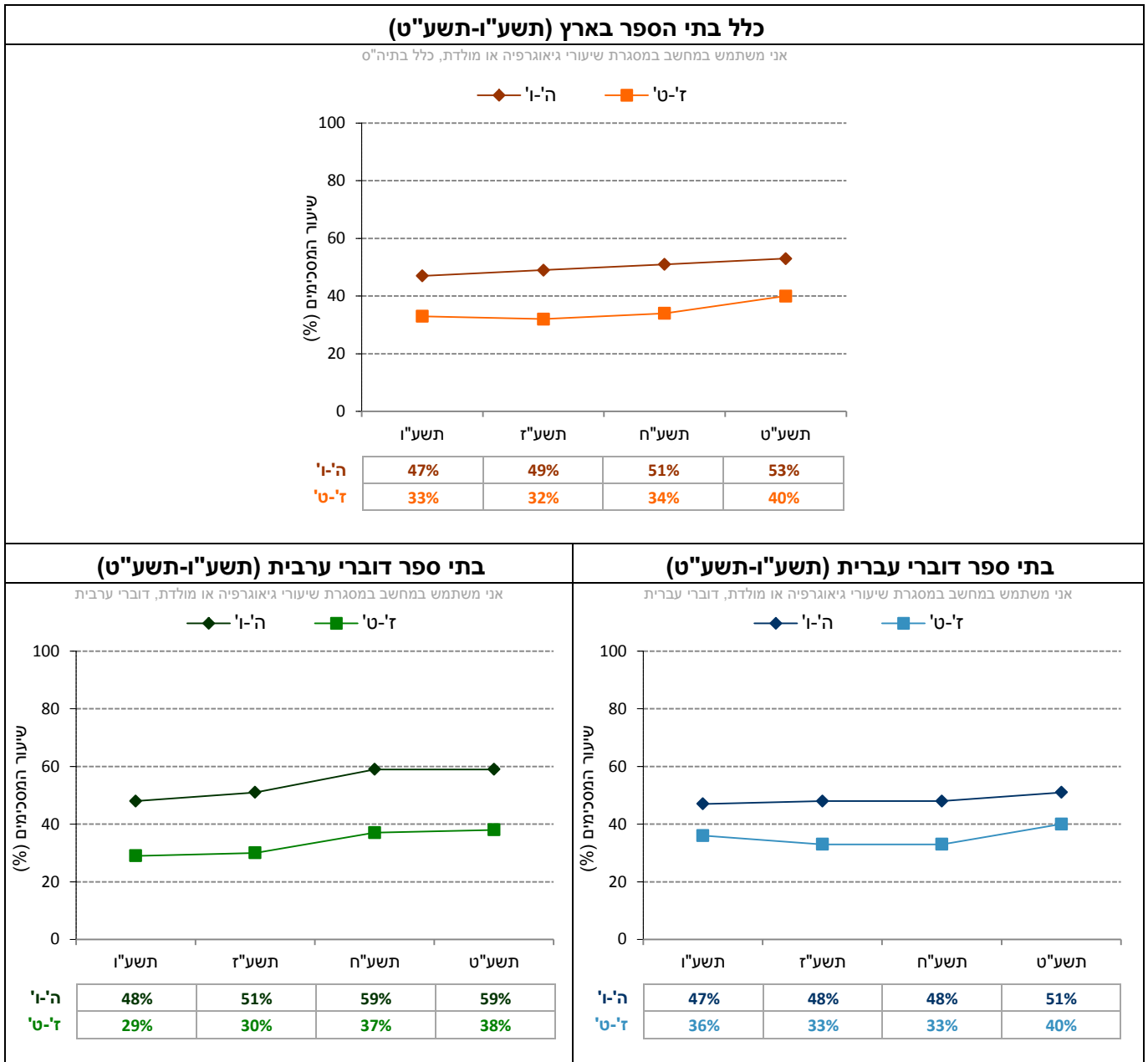
בתי"ס דוברי ערבית	בתי"ס דוברי עברית	כלל בתי"ס	שלב חינוך	אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי גיאוגרפיה או מולדת*
59%	51%	53%	יסודי	תשע"ט
38%	40%	40%	חט"ב	

*שיעורי הדיווח חושבו מבין התלמידים שצינו כי הם לומדים גיאוגרפיה או מולדת בבית הספר.

השוואה לאורך שנים של ההיגד (תשע"ו-תשע"ט)

בתרשים 78 מוצגים נתוני ההיגד "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי גיאוגרפיה או מולדת" בשנים תשע"ו-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 78: דיווחי התלמידים על ההיגד "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי גיאוגרפיה או מולדת" בשנים תשע"ו-תשע"ט

9.2.1.2 שימוש במחשב במקצועות הבגרות במהלך שעות הלימודים – דיווחי תלמידים בחט"ע

תלמידי החטיבה העליונה נשאלו גם הם באשר לשימוש שהם עושים במחשב בשעות הלימודים בבית הספר. השאלות עסקו בשימוש במחשב לצורכי הלמידה של מקצועות הבגרות: מתמטיקה, אנגלית, שפה עברית/ערבית, היסטוריה, אזרחות, ספרות, פיזיקה, כימיה וביולוגיה. בתשע"ו נשאלו לראשונה תלמידי החט"ע (שלומדים גיאוגרפיה) על שימוש במחשב במסגרת שיעורי גיאוגרפיה.

נתוני ההיגדים נאספו בקרב תלמידי חט"ע בלבד. בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשע"ה-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים יחד זה לצד זה נתוני תשע"ט של ההיגדים. הנתונים מוצגים בחלוקה בעבור בכלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

לא מדד מסכם: שימוש במחשב במקצועות הבגרות במהלך שעות הלימודים*
א. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי מתמטיקה"
ב. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי אנגלית"
ג. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי שפה/לשון**"
ד. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי גיאוגרפיה***"
ה. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי היסטוריה או אזרחות או ספרות****"
ו. "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי פיזיקה או כימיה או ביולוגיה****"

* המשיבים התבקשו לציין באיזו תדירות הם משתמשים במחשב בכל אחד מהמקצועות, על סולם בן ארבע דרגות: (0) אני לא לומד מקצוע זה, (1) בכלל לא, (2) לעתים רחוקות, (3) לעתים קרובות. לצורכי דיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (2 ו-3) כמדווחים על שימוש במחשב וחושב שיעורם בכל אחד מן המקצועות. שיעורי הדיווח חושבו מבין התלמידים שלומדים את המקצוע.

** תלמידים דוברי עברית נשאלו על שימוש במחשב במסגרת שיעורי עברית/לשון. תלמידים דוברי ערבית נשאלו על שימוש במחשב במסגרת שיעורי ערבית/לשון.

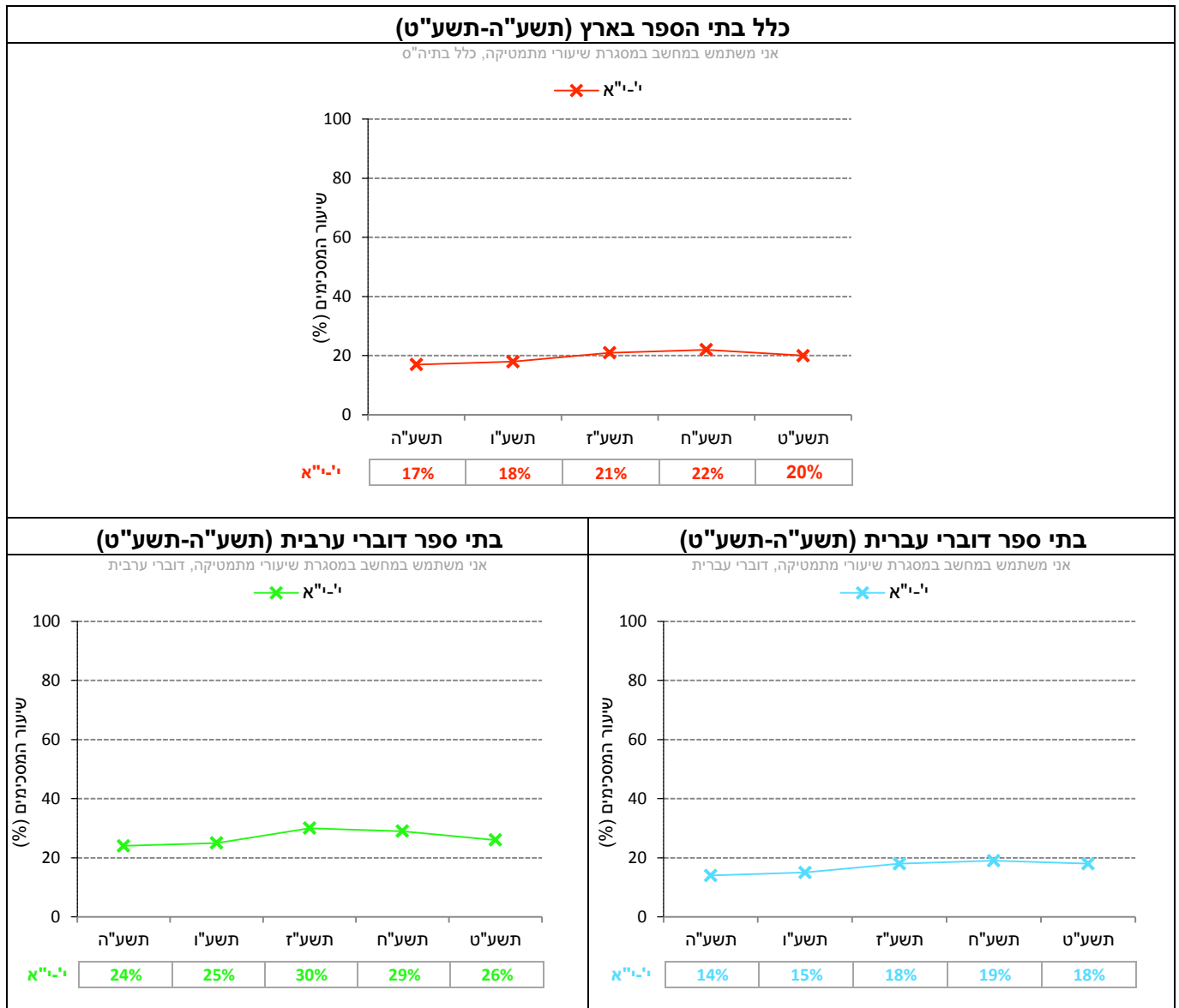
*** שיעורי הדיווח חושבו מבין התלמידים שציינו כי הם לומדים גיאוגרפיה בבית הספר.

**** שיעורי הדיווח מייצגים תלמידים שסמנו לפחות מקצוע אחד.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ה-תשע"ט)

בתרשים 79 מוצגים נתוני ההיגד "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי מתמטיקה" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

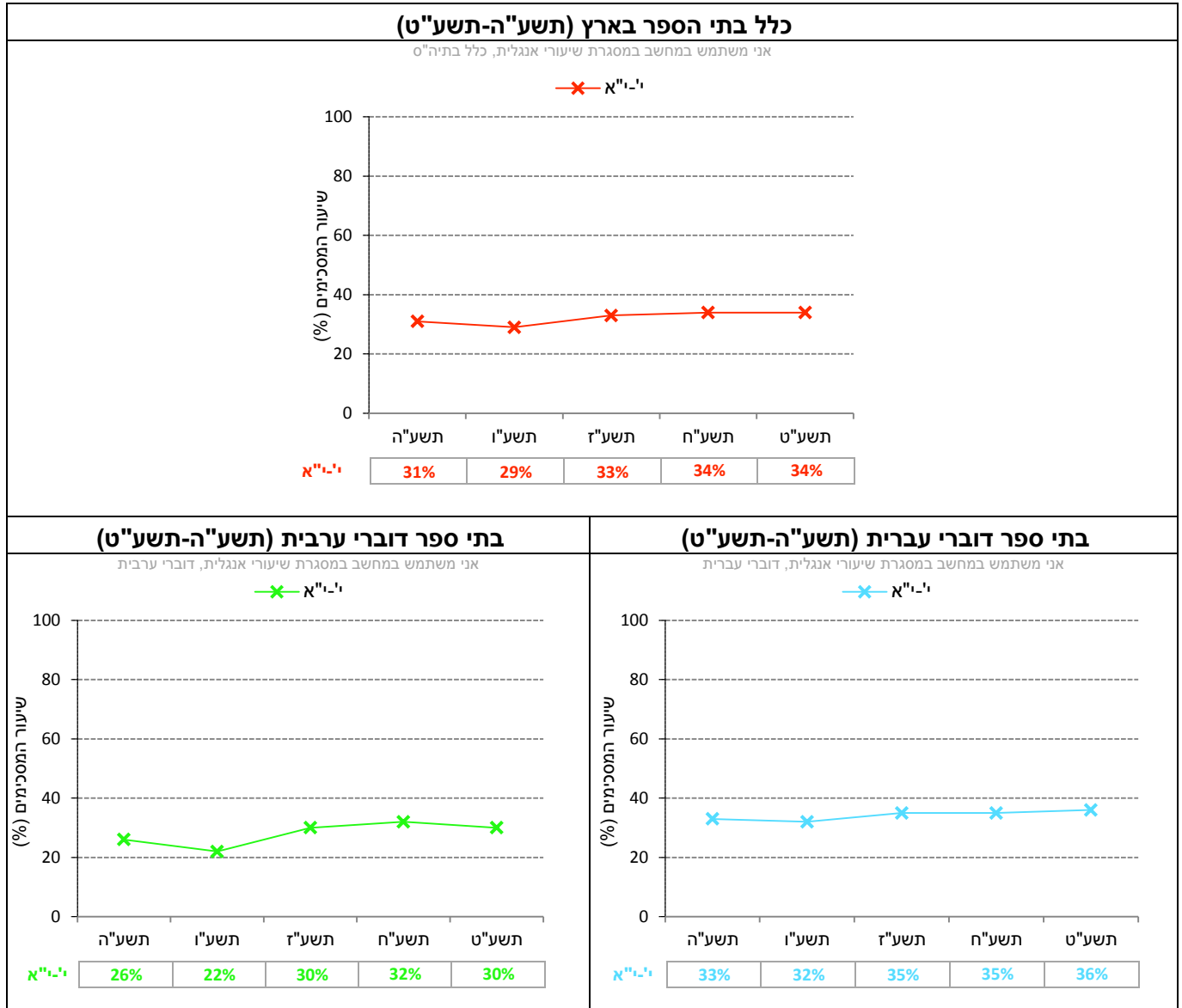
תרשים 79: דיווחי התלמידים על ההיגד: "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי מתמטיקה" בשנים תשע"ה-תשע"ט

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ה-תשע"ט)

בתרשים 80 מוצגים נתוני ההיגד "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי אנגלית" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

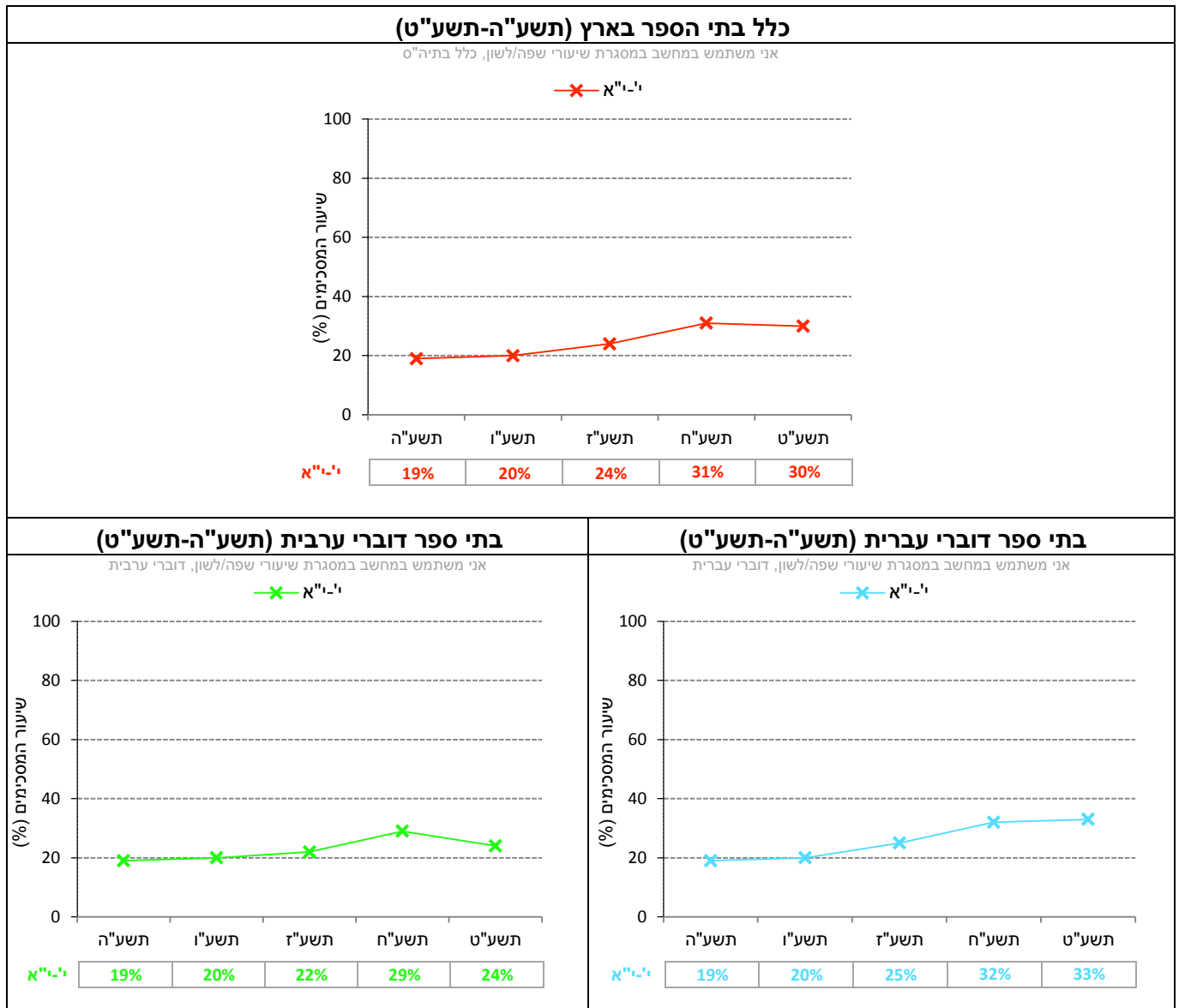
תרשים 80: דיווחי התלמידים על ההיגד: "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי אנגלית" בשנים תשע"ה-תשע"ט

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ה-תשע"ט)

בתרשים 81 מוצגים נתוני ההיגד "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי שפה/לשון" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

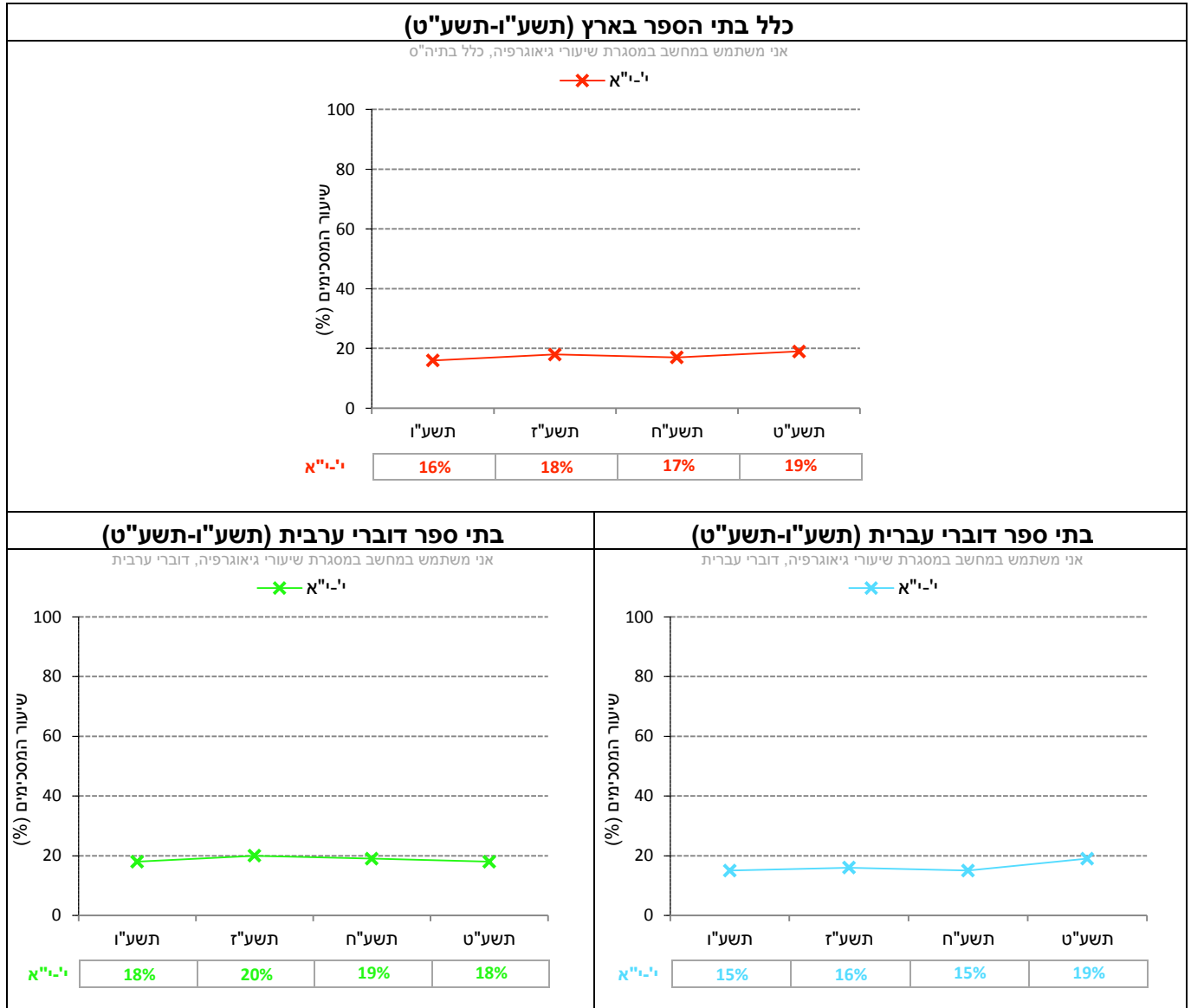
תרשים 81: דיווחי התלמידים על ההיגד: "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי שפה/לשון" בשנים תשע"ה-תשע"ט

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ו-תשע"ט)

בתרשים 82 מוצגים נתוני ההיגד "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי גיאוגרפיה" בשנים תשע"ו-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

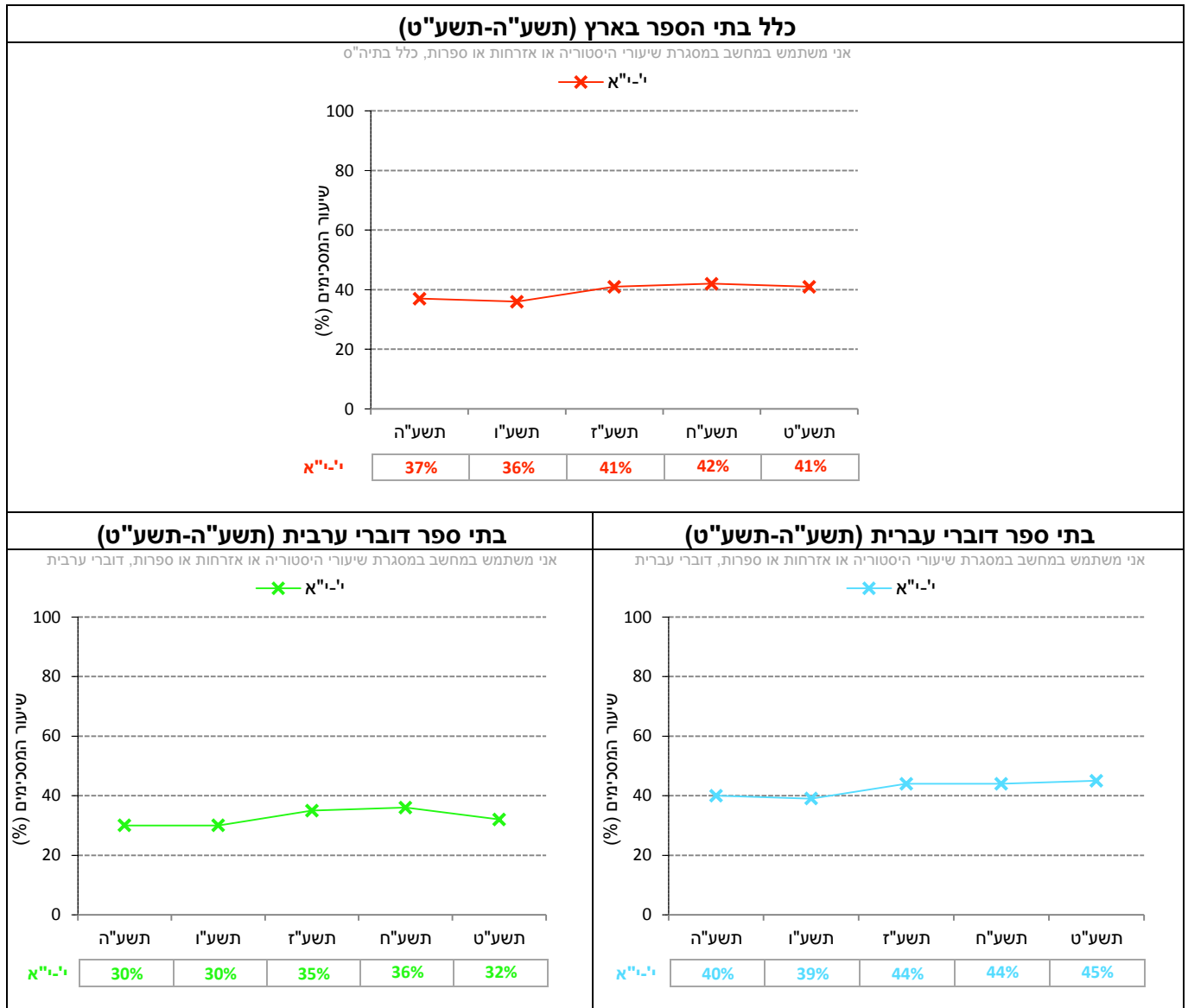
תרשים 82: דיווחי התלמידים על ההיגד: "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי גיאוגרפיה" בשנים תשע"ו-תשע"ט

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ה-תשע"ט)

בתרשים 83 מוצגים נתוני ההיגד "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי היסטוריה או אזרחות או ספרות" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 83: דיווחי התלמידים על ההיגד: "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי היסטוריה או אזרחות או ספרות" בשנים תשע"ה-תשע"ט*

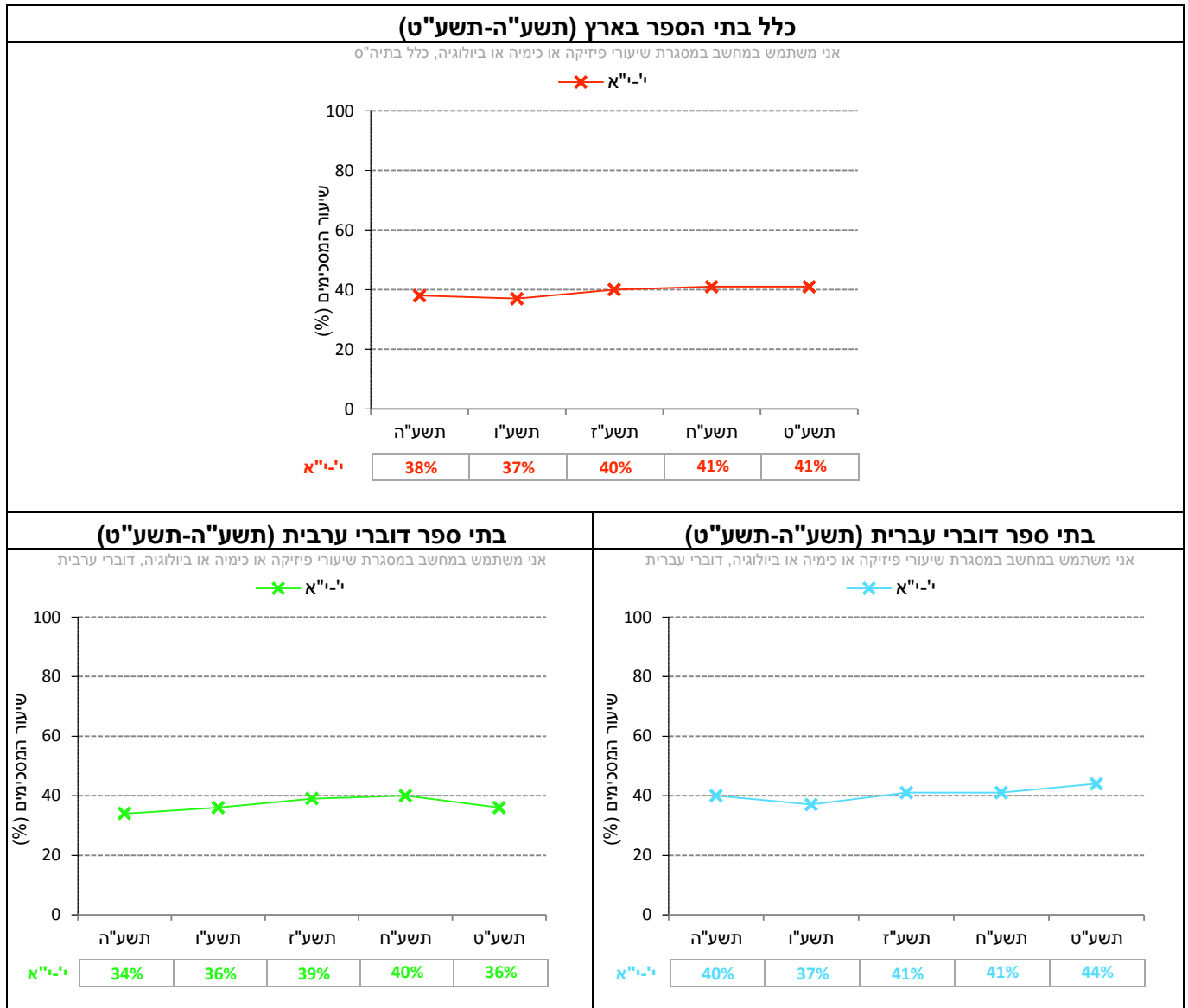

* שיעורי הדיווח מייצגים תלמידים שסמנו לפחות מקצוע אחד.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ה-תשע"ט)

בתרשים 84 מוצגים נתוני ההיגד "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי פיזיקה או כימיה או ביולוגיה" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 84: דיווחי התלמידים על ההיגד: "אני משתמש במחשב במסגרת שיעורי פיזיקה או כימיה או ביולוגיה" בשנים תשע"ה-תשע"ט*

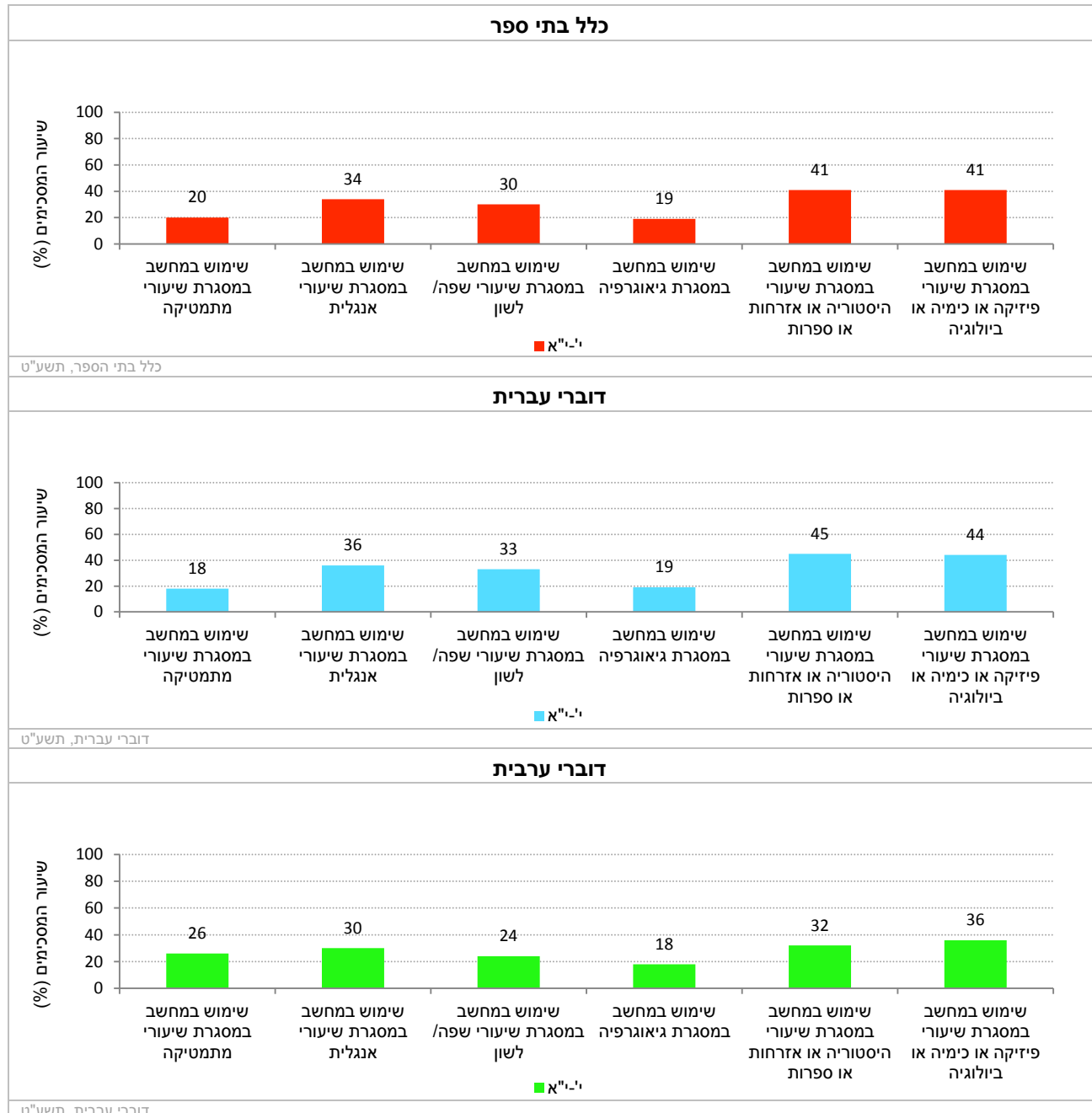

*שיעורי הדיווח מייצגים תלמידים שסמנו לפחות מקצוע אחד.

כדי לראות את התמונה כולה נציג להלן את נתוני ההיגדים מתשע"ט זה לצד זה:

בתרשים 85 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"שימוש במחשב במקצועות הבגרות במהלך שעות הלימודים" בשנה"ל תשע"ט בחט"ע, בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 85: דיווחי התלמידים על שימוש במחשב במקצועות הבגרות במהלך שעות הלימודים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה (תשע"ט)

9.2.2 אופן השימוש בתקשוב לצורכי למידה

9.2.2.1 השימוש באתר האינטרנט או במערכת הממוחשבת של בית הספר לצורכי למידה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "שימוש באתר האינטרנט או במערכת הממוחשבת של בית הספר לצורכי למידה" מבקש לבחון את שיעור התלמידים שמשתמשים לצורכי למידה באתר האינטרנט הבית ספרי או במערכת הממוחשבת הבית ספרית בתדירות גבוהה.

נתונים הוצגו לכלל התלמידים משלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). הנתונים נאספו לראשונה בתשע"ו. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תשע"ו-תשע"ט. לאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: שימוש באתר האינטרנט או במערכת הממוחשבת של בית הספר לצורכי למידה **
א. "אתה מבקר באתר האינטרנט של בית הספר או במערכת הממוחשבת של דיווח לתלמידים (כמו "משוב", "סמארט סקול", "מנבסנ"ט", "תיק תלמיד", "יומנים" וכד')
ב. "אתה מוריד חומרי לימוד (כמו שיעורי בית, סיכומים, מבחנים) מאתר האינטרנט של בית הספר או מהמערכת הממוחשבת (כמו "משוב", "סמארט סקול", "מנבסנ"ט", "תיק תלמיד", "יומנים" וכד')
ג. "אתה מעלה חומרים משלך (כמו עבודות, מצגות, סיכומים) לאתר האינטרנט של בית הספר או למערכת הממוחשבת (כמו "משוב", "סמארט סקול", "מנבסנ"ט", "תיק תלמיד", "יומנים" וכד')
ד. "אתה משתתף בקבוצות דיון (פורומים) בנושאים לימודיים באתר האינטרנט של בית הספר או במערכת הממוחשבת (כמו "משוב", "סמארט סקול", "מנבסנ"ט", "תיק תלמיד", "יומנים" וכד')

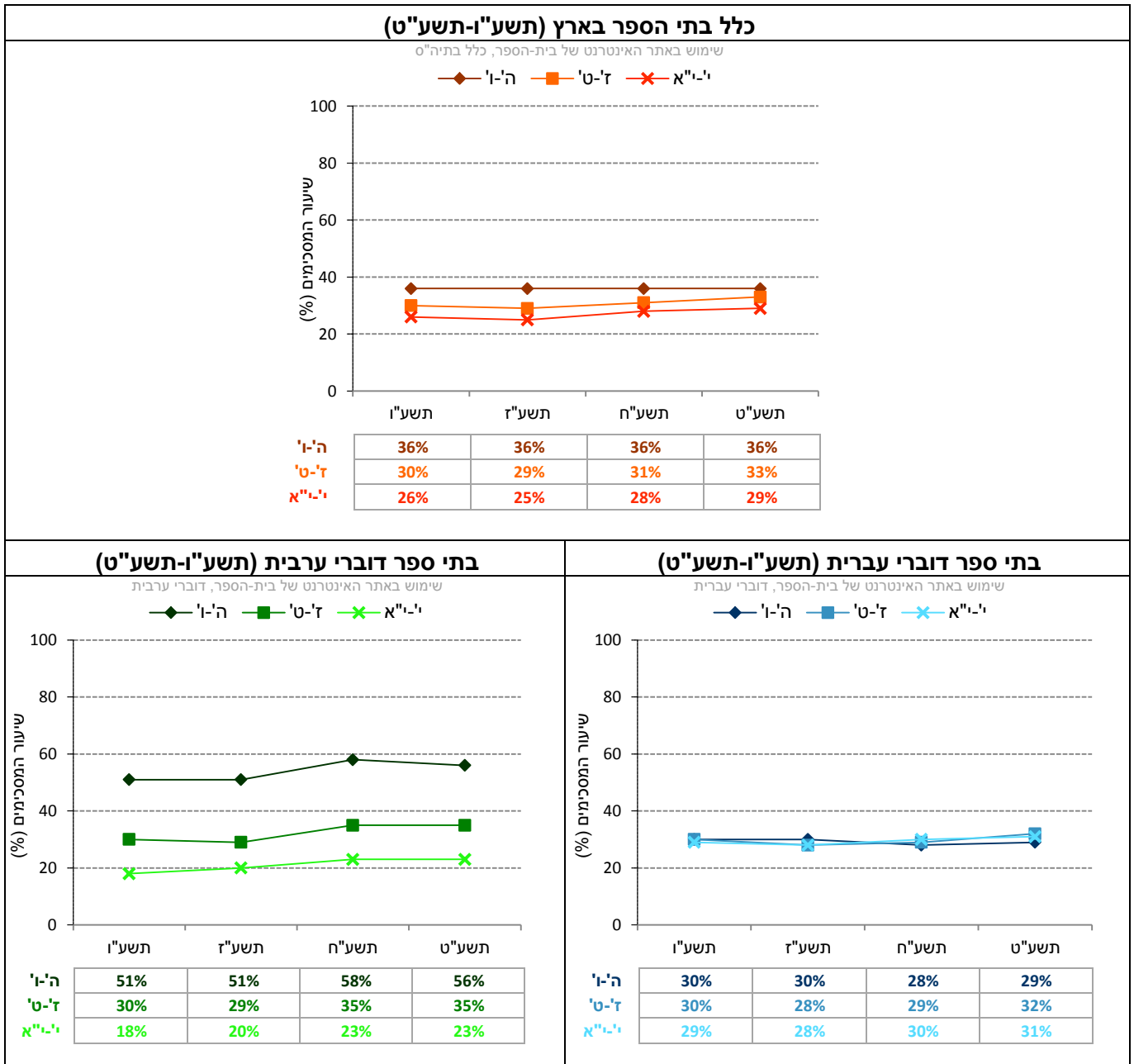
* התלמידים התבקשו לציין באיזו תדירות הם מבצעים כל אחת מן הפעילויות המתוארות בהיגדים על סולם בן ארבע דרגות: (0) "אף פעם או כמעט אף פעם"; (1) "פעם בכמה חודשים"; (2) "פעם או פעמיים בחודש"; (3) "לפחות פעם בשבוע". לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("פעם או פעמיים בחודש" או "לפחות פעם בשבוע") כמדווחים על האירוע. המדד המסכם הוא הממוצע של שיעורי המדווחים על ההיגדים השונים בנושא וערכיו נעים בין 0 ל-100.

** תלמידים שציינו כי לבית ספרם אין אתר אינטרנט או מערכת ממוחשבת של דיווח לתלמידים ("משוב", "מנבסנ"ט" וכד') או שצינו שאינם יודעים על קיומן של מערכות אלה בבית ספרם, לא נכללו בחישוב נתוני ההיגדים.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ו-תשע"ט)

בתרשים 86 מוצגים נתוני המדד המסכם "שימוש באתר האינטרנט או במערכת הממוחשבת של בית הספר לצורכי למידה" בשנים תשע"ו-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

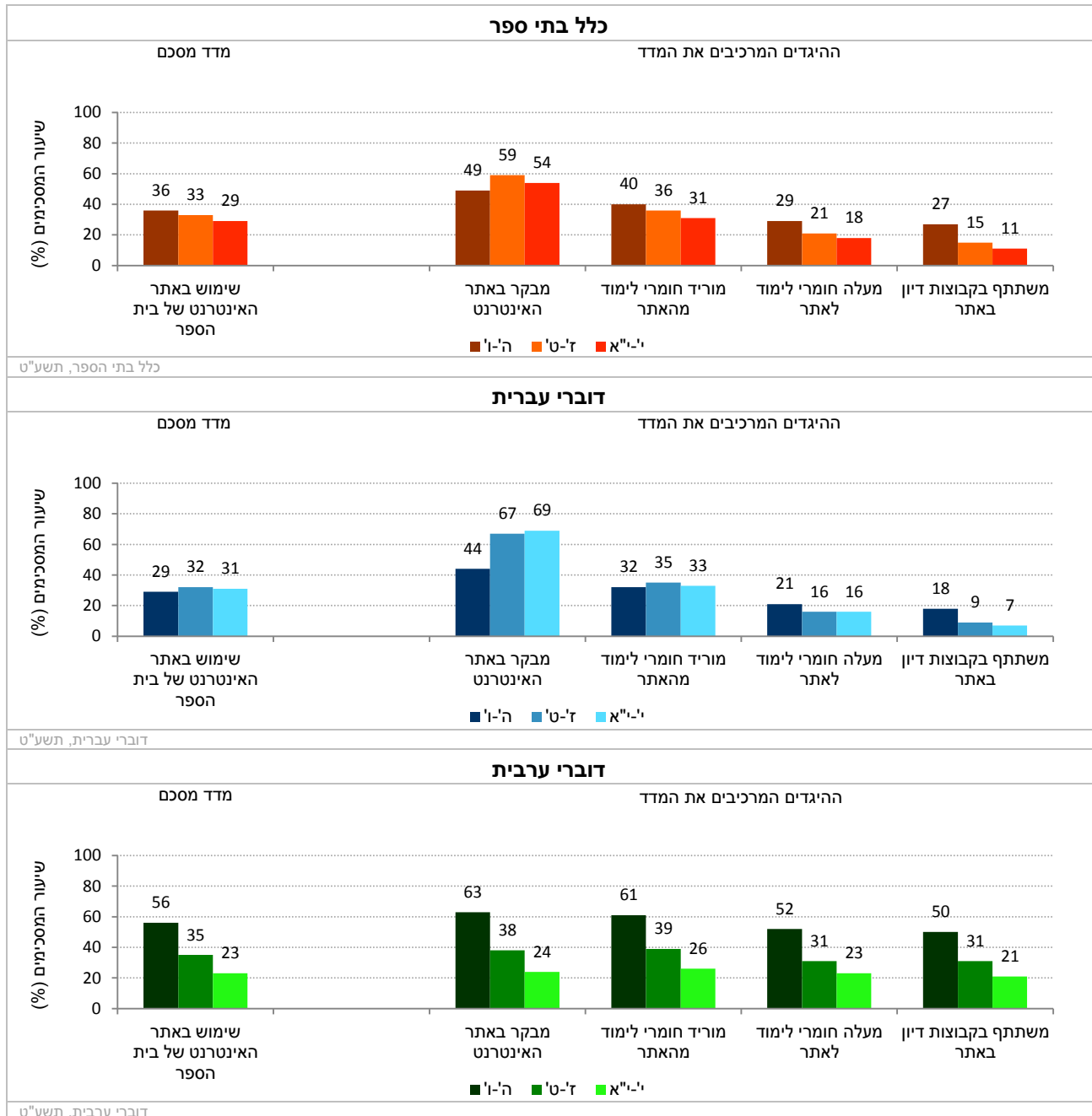
תרשים 86: דיווחי התלמידים על שימוש באתר האינטרנט או במערכת הממוחשבת של בית הספר לצורכי למידה: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ו-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 87 מוצגים נתוני המדד המסכם "שימוש באתר האינטרנט או במערכת הממוחשבת של בית הספר לצורכי למידה" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 87: דיווחי התלמידים על שימוש באתר האינטרנט או במערכת הממוחשבת של בית הספר לצורכי למידה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

9.2.2.2 אופן השימוש במחשב לצורכי למידה והיבחנות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "אופן השימוש במחשב לצורכי למידה והיבחנות" מבקש לבחון את המידה שבה תלמידים משתמשים במחשב לצורכי חיפוש מידע באינטרנט, עיבוד מידע והצגתו, לימוד ותרגול באתרים לימודיים וביצוע משימות של היבחנות באמצעות המחשב.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים משלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י"א). הנתונים נאספו לראשונה בתשע"ו. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תשע"ו-תשע"ט. לאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

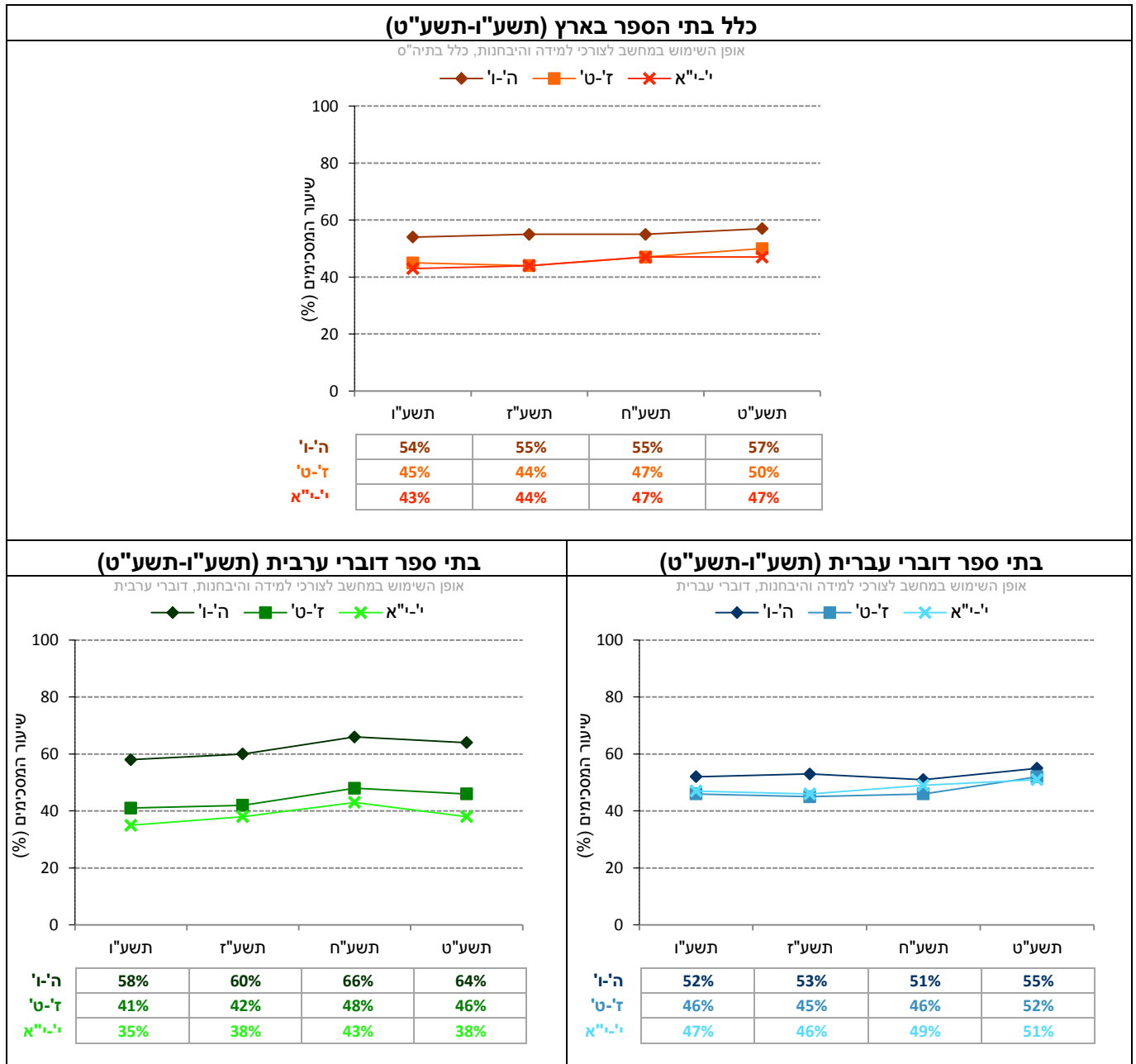
מדד מסכם: אופן השימוש במחשב לצורכי למידה והיבחנות*
א. "אתה מבצע משימות של חיפוש מידע באינטרנט"
ב. "אתה מבצע משימות של עיבוד מידע והצגתו באמצעות המחשב (למשל: וורד, אקסל, הכנת מצגת וכד')
ג. "אתה מבצע משימות של לימוד ותרגול באמצעות המחשב באתרים לימודיים (הכוונה למשל לפתרון תרגילים במתמטיקה או באנגלית או במקצוע אחר באמצעות מחשב)"
ד. "אתה מבצע משימות של היבחנות באמצעות המחשב (למשל: מבחן או בוחן באמצעות המחשב)"

* התלמידים התבקשו לציין באיזו תדירות הם מבצעים כל אחת מן הפעילויות המתוארות בהיגדים על סולם בן ארבע דרגות: (0) "אף פעם או כמעט אף פעם"; (1) "פעם בכמה חודשים"; (2) "פעם או פעמיים בחודש"; (3) "לפחות פעם בשבוע". לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("פעם או פעמיים בחודש" או "לפחות פעם בשבוע") כמדווחים על האירוע. המדד המסכם הוא הממוצע של שיעורי המדווחים על ההיגדים השונים בנושא וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ו-תשע"ט)

בתרשים 88 מוצגים נתוני המדד המסכם "אופן השימוש במחשב לצורכי למידה והיבחנות" בשנים תשע"ו-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

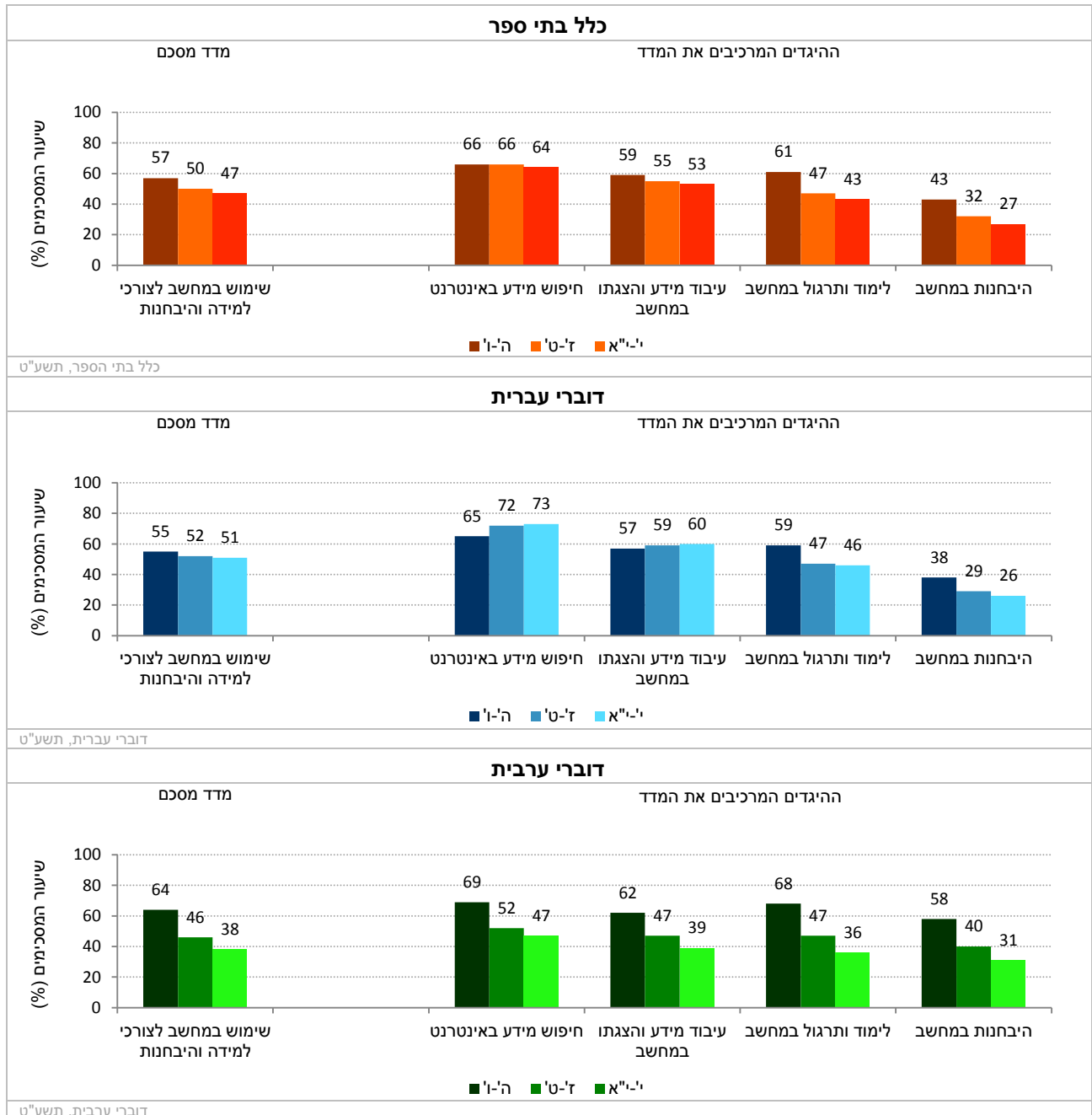
תרשים 88: דיווחי התלמידים על אופן השימוש במחשב לצורכי למידה והיבחנות: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ו-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 89 מוצגים נתוני המדד המסכם "אופן השימוש במחשב לצורכי למידה והיבחנות" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 89: דיווחי תלמידים על אופן השימוש במחשב לצורכי למידה והיבחנות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

9.2.3 תקשורת דיגיטלית/סולרית בין התלמיד למורה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

החידושים הטכנולוגיים מאפשרים לא רק זמינות מידית של נתונים ומידע אלא מאפשרים גם לשנות את דפוסי התקשורת של התלמידים עם מוריהם. בשאלה נוספת נשאלו התלמידים האם הם השתמשו בחודש האחרון בתקשורת דיגיטלית או סולרית לצורך התכתבות עם המורה בבית הספר, ובכלל זה שימוש בדואר אלקטרוני, בוואטסאפ או בסמארטפון.

הנתונים נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ו בקרב התלמידים בכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'-י"א). תחילה מוצגים נתוני ההיגד מתשע"ט. בהמשך מוצגת השוואה של נתוני ההיגד לאורך השנים תשע"ו-תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

לוח 6 מציג את דיווחי התלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון התכתבת עם מורה שלך באמצעות מחשב או סמארטפון או טאבלט" בשנת תשע"ט.

לוח 6: דיווחי תלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון התכתבת עם מורה שלך באמצעות מחשב או סמארטפון או טאבלט" (תשע"ט)

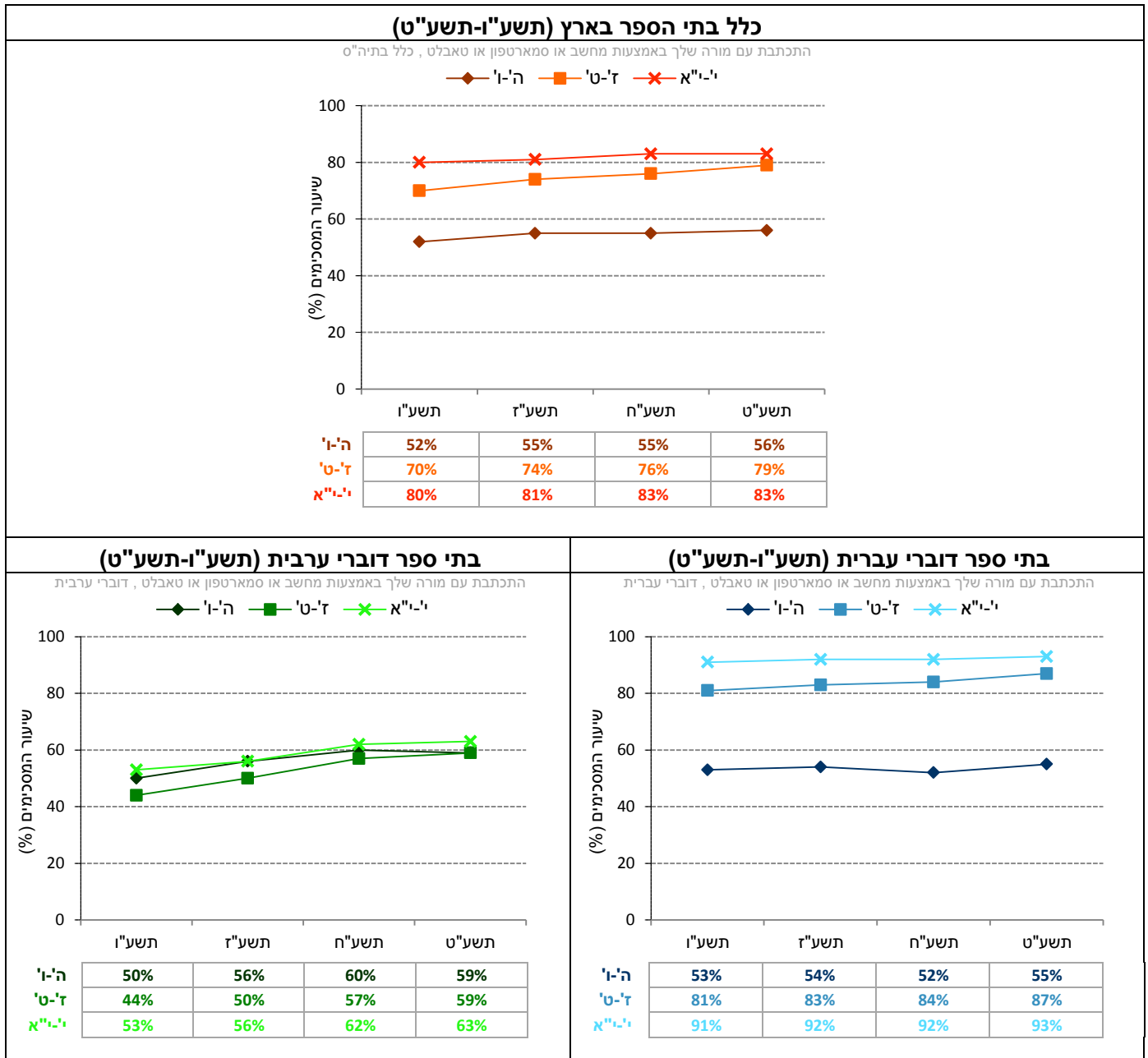
בתי"ס דוברי ערבית	בתי"ס דוברי עברית	כלל בתי"ס	שכבת גיל	בחודש האחרון התכתבת עם מורה שלך באמצעות מחשב או סמארטפון או טאבלט (למשל, באמצעות דואר אלקטרוני, וואטסאפ, סמס וכד')*
59%	55%	56%	יסודי	תשע"ט
59%	87%	79%	חט"ב	
63%	93%	83%	חט"ע	

* התלמידים התבקשו לציין באיזו תדירות (בחודש) הם ביצעו את הפעילות המתוארת בהיגד שלעיל על סולם בן ארבע דרגות: (0) "אף פעם"; (1) "פעם אחת"; (2) "פעמיים"; (3) "שלוש פעמים"; (4) "ארבע פעמים או יותר". לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משלושת הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("פעם" או "פעמיים" או "שלוש פעמים ויותר") כמדווחים על האירוע, וחושב שיעורים (באחוזים).

השוואה לאורך שנים של ההיגד (תשע"ו-תשע"ט)

בתרשים 90 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון התכתבת עם מורה שלך באמצעות מחשב או סמארטפון או טאבלט" בשנים תשע"ו-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 90: דיווחי התלמידים על ההיגד "בחודש האחרון התכתבת עם מורה שלך באמצעות מחשב או סמארטפון או טאבלט" בשנים תשע"ו-תשע"ט

10. תרבות בית ספרית תומכת למידה

עד כה עסקנו בהיבטים שונים של האקלים הבית ספרי והסביבה הפדגוגית בכיתה כגון פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה, שימוש בתקשוב לצורך למידה ועוד.

בפרק זה נעסוק בתרבות בית ספרית תומכת למידה. הלמידה היא חיונית ומרכזית להתפתחות של כל ארגון, קל וחומר להתפתחות של בתי ספר. כדי לכונן תרבות בית ספרית תומכת למידה על הלמידה להיות היבט מרכזי לא רק עבור התלמידים אלא גם עבור המורים. בתי ספר המתאפיינים בתרבות בית ספרית תומכת למידה מקיימים מערכות ומבנים המאפשרים לסגל ההוראה לחוות למידה שיתופית מתמשכת באווירה של אמון, פתיחות, הקשבה ואחריות לתהליכי הלמידה ולאקלים החברתי בבית הספר.¹³ חשוב לציין כי הדרך הטובה ביותר להבנות תהליכי למידה יעילים של מורים ולהטמיע שינויים ארגוניים בבית הספר היא בהובלה משותפת של המנהל ושל צוותי מורים.

בפרק זה נבחן באיזו מידה תרבות בית ספרית תומכת למידה בבתי הספר משתקפת בתהליכי הפיתוח המקצועי של המורים, במתן משותף והערכה למורים, בהובלה פדגוגית של המנהל ושותפות מורים ובהיבטים נוספים.

תחילה יוצגו הממצאים והתובנות העיקריות בנושא זה ובהמשך יוצגו נתוני המדדים המסכמים וההיגדים בפירוט.

ממצאים עיקריים

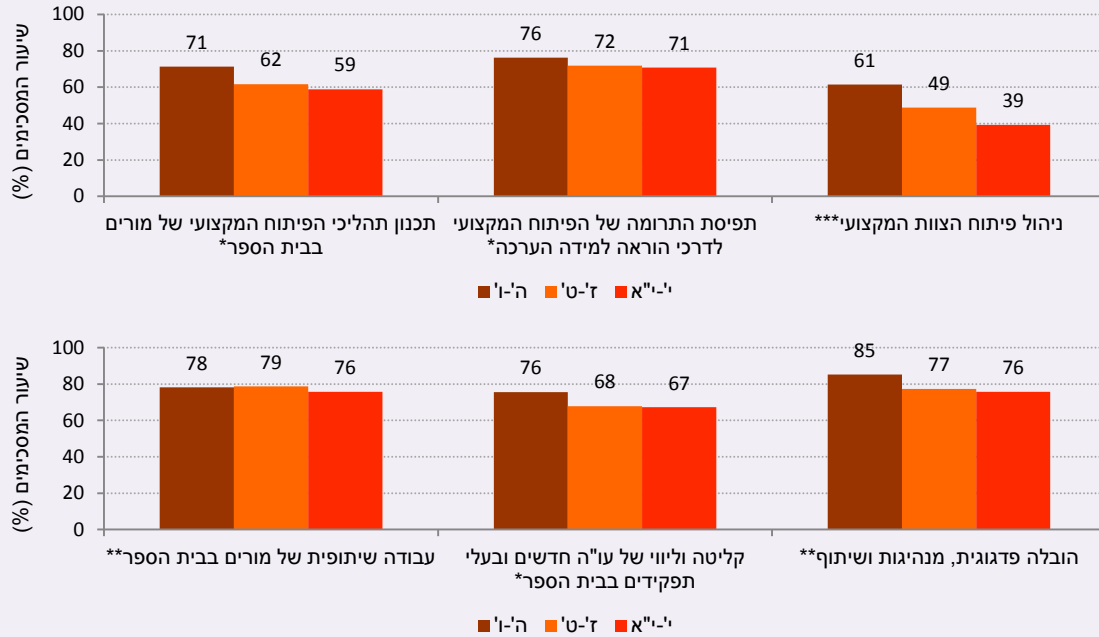
- קיומה של תרבות בית ספרית תומכת למידה מוצגת להלן באמצעות עמדות מורים כלפי תהליכי הפיתוח המקצועי שהם עוברים, משוב והערכה הניתנים להם, הובלת המנהל ושותפות מורים וכו'.
- כ-65% מבין המורים דיווחו על השתתפות **בתהליכים של פיתוח מקצועי** בשנה האחרונה. בתשע"ט נרשמו עליות משמעותיות בשיעורי הדיווח של המורים דוברי הערבית בחט"ב ובחט"ע שתרמו לסגירת הפער אל מול דוברי העברית ואף עלו עליהם ביסודי ובחט"ב. כ-75% מן המורים ביסודי וכ-70% בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי **הפיתוח המקצועי שעברו תרם לעבודתם בבית הספר** (מורים דוברי ערבית דיווחו בשיעור גבוה יותר ממורים דוברי עברית).
- כ-70% מהמורים ביסודי וכ-60% בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי בבית ספרם **מתקיים תכנון של תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר**. בשנה האחרונה חלה ירידה במדד זה בקרב דוברי ערבית ביסודי ובחט"ע ביחס לעליה שהתרחשה בין השנים תשע"ז-תשע"ח. בקרב דוברי עברית נשמרה יציבות בשלוש השנים האחרונות במדד זה. יש לציין כי בהשוואה להיגדים אחרים המרכיבים את המדד, בהיגד שעוסק בתכנון שיטתי וסדור של מסלולי קריירה של מורים נרשמו שיעורי הסכמה נמוכים יחסית בקרב דוברי העברית (כשליש בחט"ע ובחט"ב) ביחס לדוברי הערבית.
- כ-80% מבין המורים דיווחו על קיומה של **עבודה שיתופית** של מורים בבית הספר, כאשר באופן כללי בשנה האחרונה אחוזי המדווחים מצביעים על יציבות בקרב דוברי עברית ועל עליה בקרב דוברי ערבית בחט"ב (שבאה אחרי ירידה בערכי מדד זה בקרב מורים בחט"ב דוברות ערבית בתשע"ח).
- כ-70% מבין המורים דיווחו כי בבית ספרם מתקיימים **תהליכים של קליטה ולינוי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר**. ככלל, בתשע"ט נרשמה ירידה בערכי מדד זה בכל הקבוצות למעט בקרב תלמידים דוברי עברית בבתי ספר יסודיים ותלמידים דוברי ערבית בחט"ב.
- בבדיקה של המדד המסכם **"ניהול פיתוח הצוות החינוכי"** העוסק במידה בה תהליך הפיתוח המקצועי של המורה הוא תהליך מנוהל (קרי: המנהל מעורב בתהליך, התהליך כולל יעדי שיפור אישיים, ביצוע תצפיות ומשוב) עולה, כי בשנה האחרונה חלה יציבות בערכי המדד בקרב דוברי עברית וירידה בקרב דוברי ערבית ביסודי ובחט"ע שבאה אחרי עלייה בשנה קודמת (בחט"ב נרשמה יציבות). עוד כדאי לציין בהקשר זה את ההבדלים הניכרים בין שלבי הגיל, כאשר ככל שעולים בשלבי הגיל, כך שיעורי המדווחים על הפרקטיקות השונות של ניהול הפיתוח המקצועי יורדים באופן ניכר, מגמה הבולטת במיוחד בבתי"ס דוברי עברית. עוד נציין כי מבין המורים שדיווחו על ביצוע תצפית בשיעור שלהם, למעלה מ-90% בכל הקבוצות, דיווחו כי בעקבות התצפית התקיימה שיחת משוב. מבין המורים שדיווחו כי נערכה שיחת משוב

¹³ Opfer, V. D., & Pedder, D. (2011). Conceptualizing teacher professional learning. *Review of Educational Research*, 81(3), 376-407.

בעקבות התצפית – כשלושה רבעים דיווחו כי שיחת המשוב קידמה אותם בעבודתם. בהקשר זה נציין כי רק כמחצית מבין המורים דוברי העברית בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי למורים ניתן משוב המבוסס על הערכה יסודית ומקיפה של הוראתם.

- כ- 80% מבין המורים בשני מגזרי השפה ובכל שכבות הגיל דיווחו על הובלה פדגוגית של המנהל ושיתוף מורים (כ-85% ביסודי, כ- 76% בחט"ב ובחט"ע). המגמה בערכי המדד שנרשמה בתשע"ט הייתה מעורבת: לצד עליות בקרב תלמידי יסודי דוברי עברית וחט"ב דוברי ערבית (שבאו אחרי ירידות בשנה קודמת) נרשמו ירידות בקרב תלמידים ביסודי ובחט"ע דוברי ערבית (אחרי עליות בשנה קודמת) ויציבות בקבוצות אחרות (חט"ב וחט"ע דוברי עברית).

תרבות בית ספרית תומכת למידה – דיווחי מורים בכלל בתי הספר

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "במידה מועטה מאוד" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (במידה רבה או רבה מאוד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כמוצע של אחוזי המורים שהסכימו עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

** סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כמוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

*** סולם התשובות להיגדים היה "כן" או "לא". בתרשים מוצג שיעור המשיבים "כן". המדד המסכם חושב כמוצע של אחוזי המורים שהשיבו בחיוב על ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

10.1 פיתוח מקצועי של מורים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

מערכת החינוך פועלת באופן מתמיד לשיפור איכותם של עובדי ההוראה באמצעות פיתוח המקצועי. הפיתוח המקצועי תורם לידע דיסציפלינרי ופדגוגי עדכני של עובדי ההוראה ולחיזוק מומחיותם. יש לכוון לכך שפיתוח מקצועי, שבכוחו לשפר את עבודתם של המורים ולקדם את הישגי תלמידיהם, יהיה מעוגן בהקשר הבית ספרי ויערב למידה שיתופית של מורים.

בפרק זה נבחן את תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של המורים ואת תפיסות המורים בנוגע לפיתוח המקצועי שלהם. כמו כן, נבחן היבטים של עבודה שיתופית של מורים בבית הספר, של קליטה וליווי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר ושל הערכת עבודת המורה.

10.1.1 תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

תהליך הלמידה של עובד הוראה מתחיל בהכשרה טרום ההוראה וממשיך בכניסה לתפקיד ובלמידה תוך כדי התפקיד. אחת הדרכים לקידום ולביסוס מעמדם של עובדי ההוראה היא הנהגת תהליך מובנה ושיטתי של פיתוח מקצועי לאורך הקריירה המקצועית של המורים.

ניהול מוצלח של תהליכי פיתוח מקצועיים בבית הספר כולל בין היתר תכנון, הובלה והבניה של תהליכי ההתפתחות והלמידה של צוות בית-הספר, בהתאם למדיניות ולצרכי בית-הספר, לצרכים המקצועיים של המורים ולשאיפותיהם, ובהלימה לשלבי הקריירה שלהם.¹⁴

המדד המסכם "תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר" מבקש ללמוד באיזו מידה מתקיימים בבית הספר תהליכים המיועדים לקידום הפיתוח המקצועי של מורים, כמו תכנון שיטתי ומסודר של מסלולי קריירה, דיאלוג עם מורים באשר לצרכי הפיתוח המקצועי שלהם, חיבור תהליכי הפיתוח המקצועי לקדימויות בית ספריות וכד'.

נתונים אלה נאספו לראשונה בתשע"ו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תשע"ו-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו בשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך (יסודי, חט"ב וחט"ע), בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר*
א. "בבית הספר מתקיים תכנון שיטתי וסדור של מסלולי קריירה של מורים**"
ב. "בבית הספר מתקיים דיאלוג עם המורים באשר לצרכי הפיתוח המקצועי שלהם"
ג. "בבית הספר מתקיימים תהליכי חשיבה בדבר החיבור של תהליכי הפיתוח המקצועי לקדימויות ולצרכים הבית ספריים"
ד. "במסגרת הפיתוח המקצועי הבית ספרי נעשה שימוש בידע הקיים ובכוחות הפנימיים בבית הספר"
ה. "באופן כללי, תהליכי הפיתוח המקצועי מהווים חלק מרכזי מסדר היום הבית ספרי"

* סולם התשובות על היגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "במידה מועטה מאוד" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("במידה רבה" או "במידה רבה מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המורים שהסכימו עם ההיגדים המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

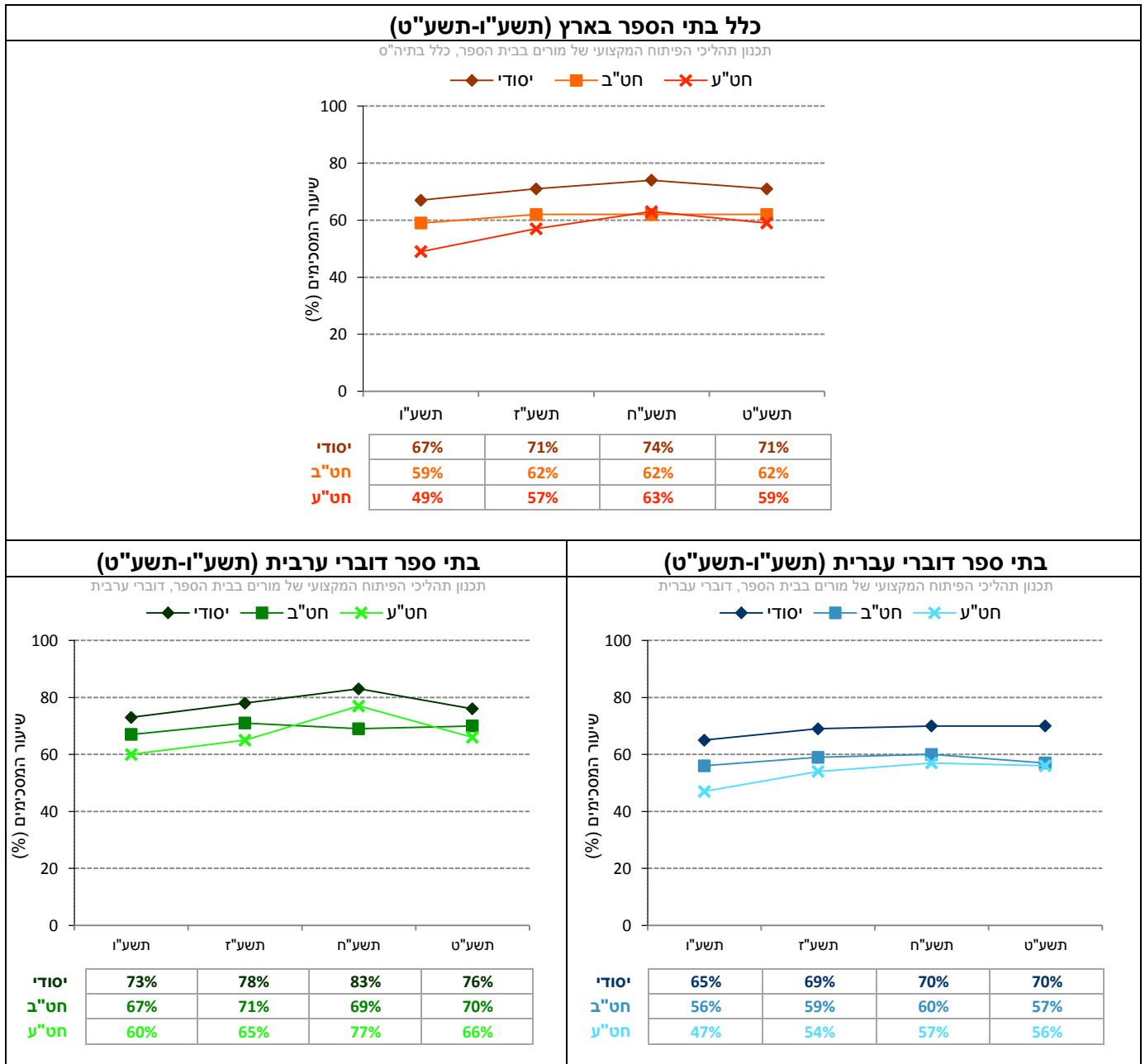
** 29% מבין המורים דוברי העברית ו-31% מבין המורים דוברי הערבית בשלבי החינוך יסודי-חט"ב וכן 39% מבין המורים דוברי העברית ו-37% מבין המורים דוברי הערבית בשלב חינוך חט"ע לא השיבו על ההיגד.

¹⁴ פיתוח מקצועי לעובדי הוראה במסגרת אופק חדש-מדיניות ונהלים. ספטמבר, 2010. משרד החינוך, אגף א' לפיתוח מקצועי לעובדי הוראה.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ט)

בתרשים 91 מוצגים נתוני המדד המסכם "תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר" בשנים תשע"ו-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

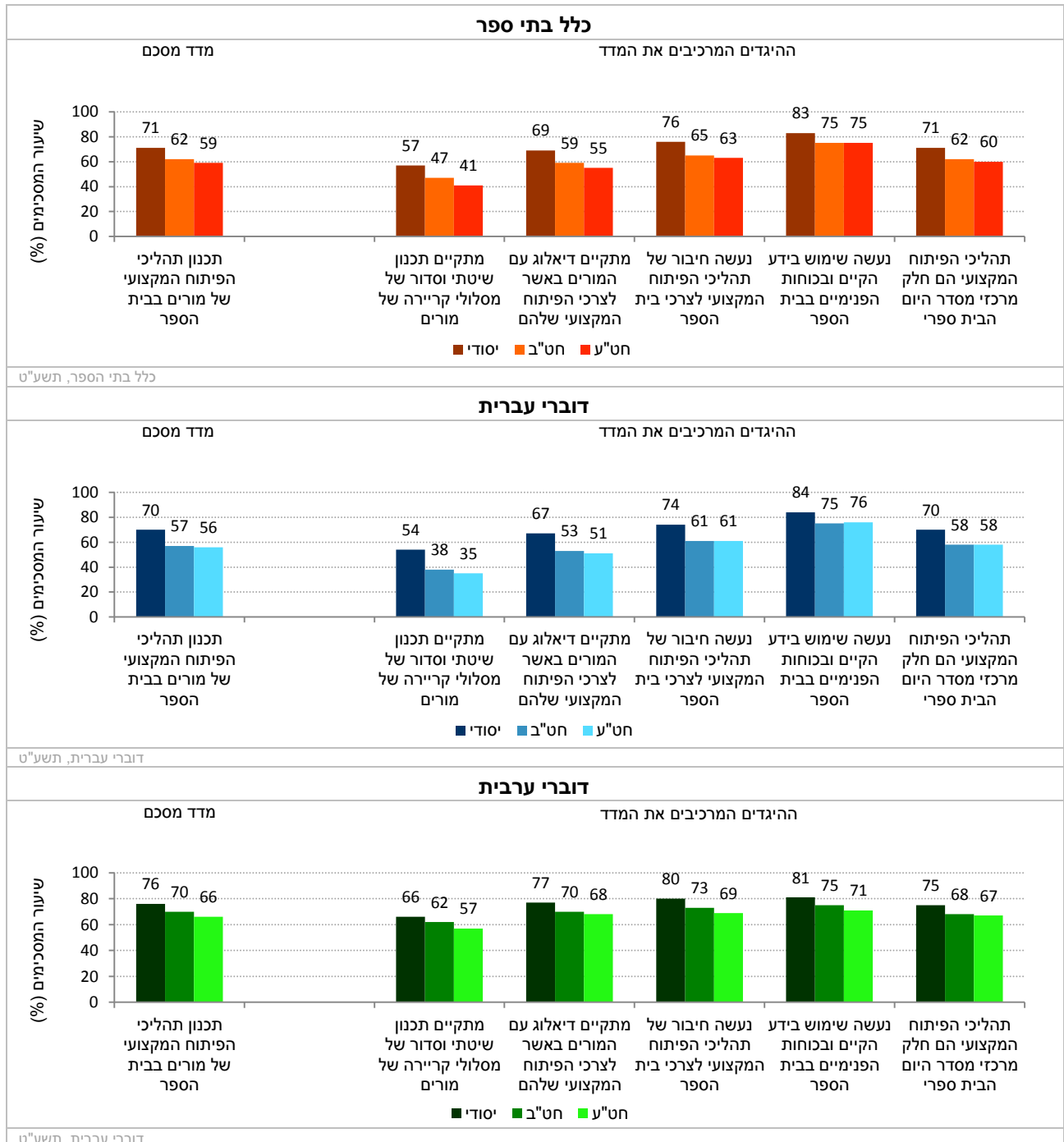
תרשים 91: דיווחי המורים על תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ו-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 92 מוצגים נתוני המדד המסכם "תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט בחלוקה לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 92: דיווחי המורים על תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושלב חינוך (תשע"ט)

10.1.2 תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כפי שצוין קודם לכן, פיתוח וקידום מקצועי של מורים הם חלק מרכזי מתהליכי למידה מתמשכים וארוכים לאורך הקריירה המקצועית של מורים. במערכת החינוך מתקיימים תהליכים רבים, הן תוך בית ספריים והן חוץ בית ספריים, שמטרתם לקדם את רמת המומחיות והמקצועיות של המורים. נשאלת השאלה באיזו מידה מורים מפקים תועלת מתהליכי הפיתוח המקצועי השונים שהם עוברים, וכיצד ניתן להתאים טוב יותר את תהליכי הפיתוח המקצועי של המורים לצורכיהם.

הפרק הנוכחי מציג נתונים על אודות השתתפות מורים בתהליכים של פיתוח מקצועי ואת עמדותיהם בנוגע לפיתוח מקצועי זה.

10.1.2.1 השתתפות מורים בתהליכים של פיתוח מקצועי – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

פיתוח מקצועי הוא מכלול המסגרות והתהליכים של למידה ודיאלוג המאפשרים לייצר תרבות של צמיחה והתפתחות (לדוגמה ישיבות צוות, הדרכה, השתלמויות, שיחות משוב וכד'). כדי ללמוד על תרומת הפיתוח המקצועי, תחילה נשאלו המורים בראייה כללית אם הם עברו השנה תהליכים של פיתוח מקצועי המובילים לצמיחה ולהתפתחות. בהמשך נשאלו המורים שצינו בחיוב כי הם השתתפו בתהליכים של פיתוח מקצועי על אודות עמדותיהם כלפי הפיתוח המקצועי.

נתונים על השתתפות מורים בתהליכים של פיתוח מקצועי נאספו ממורים בכל שלבי החינוך: יסודי, חט"ב וחט"ע. תחילה מוצגים נתוני ההיגד מתשע"ט. בהמשך מוצגת השוואה של נתוני ההיגד לאורך השנים תשע"ו-תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

לוח 7: דיווחי מורים על השתתפותם בתהליכים של פיתוח מקצועי השנה (תשע"ט)*

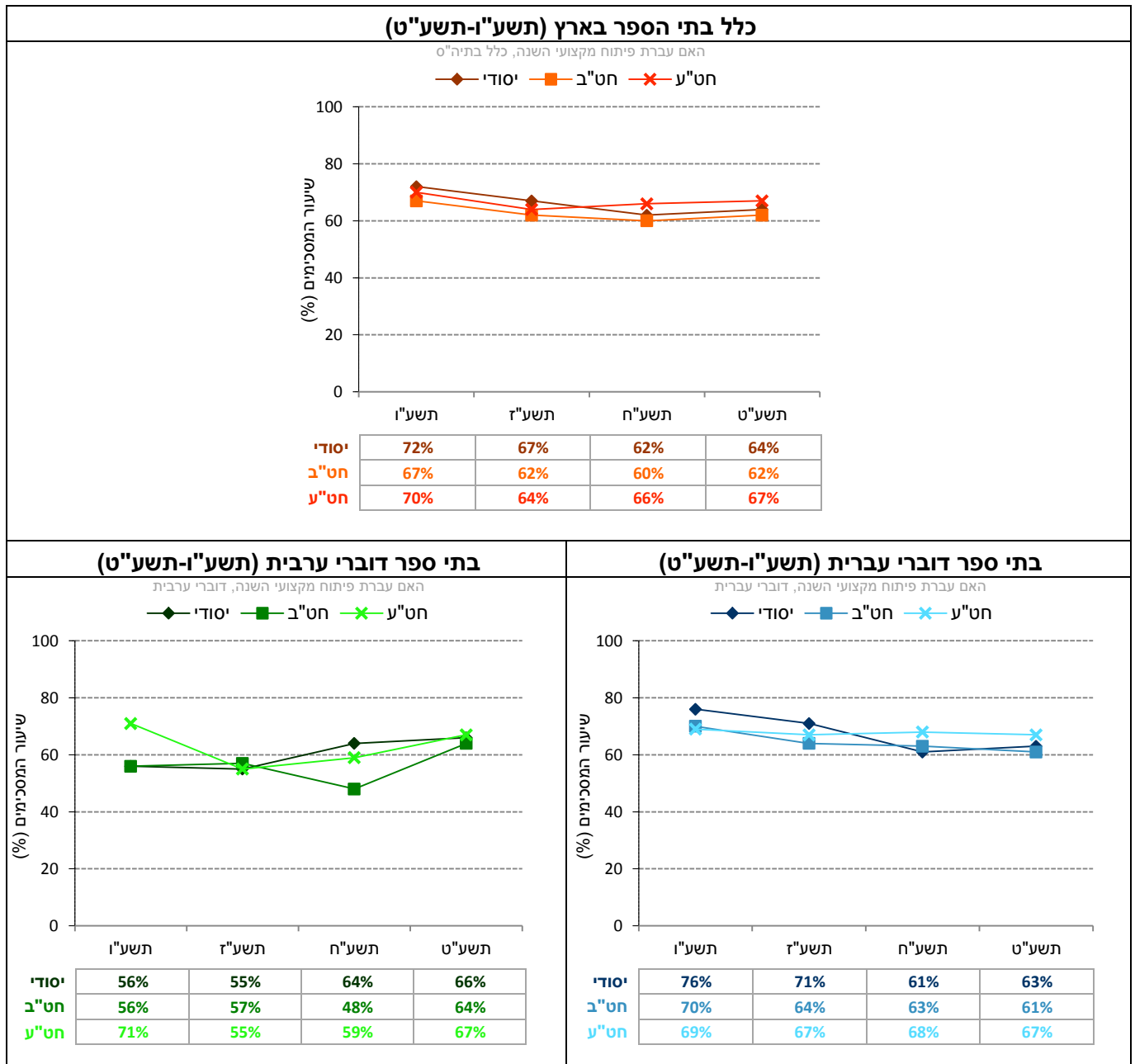
השתתפות מורים בתהליכים של פיתוח מקצועי בתשע"ט (הכוונה לפיתוח מקצועי מסוג למידה ודיאלוג המייצר תרבות של צמיחה והתפתחות כמו, ישיבות צוות, הדרכה, השתלמויות, שיחות משוב וכד')	שלב חינוך	כלל בתי"ס	בתי"ס דוברי עברית	בתי"ס דוברי ערבית
תשע"ט	יסודי	64%	63%	66%
	חט"ב	62%	61%	64%
	חט"ע	67%	67%	67%

* סולם התשובות להיגד היה: כן או לא. בעבור ההיגד זה מוצג בלוח שיעור המשיבים בחיוב.

השוואה לאורך שנים של ההיגד (תשע"ו-תשע"ט)

בתרשים 93 מוצגים נתוני ההיגד "האם עברת פיתוח מקצועי השנה" בשנים תשע"ו-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 93: דיווחי המורים על ההיגד "האם עברת פיתוח מקצועי השנה" בשנים תשע"ו-תשע"ט

10.1.2.2 תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כאמור, מורים שהשיבו בחיוב כי אכן השתתפו בתהליכים של פיתוח מקצועי נשאלו בהמשך על עמדותיהם כלפי הפיתוח המקצועי שעברו. המדד המסכם "תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה" מבקש אפוא לבחון את עמדות המורים כלפי התרומה של הפיתוח המקצועי שעברו במגוון היבטים כגון קידום הלמידה והישגים לימודיים, איכות ההוראה, מוטיבציה להוראה וכד'.

נתונים על תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה נאספו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה" בין השנים תשע"ו-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה * ** ***
א. הפיתוח המקצועי בו השתתפת השנה תורם לידע ולהבנה בתחום הדעת אותו אתה מלמד
ב. הפיתוח המקצועי בו השתתפת השנה קידם שימוש במגוון חלופות בהערכה המזמנות התייחסות ובחינה של יכולות התלמידים
ג. הפיתוח המקצועי בו השתתפת השנה גורם לך לשלב בהיקף רחב יותר דרכי הוראה ולמידה עדכניות כגון: למידת חקר, עבודה מבוססת פרויקטים, עבודה בצוותים וכד'
ד. הפיתוח המקצועי בו השתתפת השנה תורם למוטיבציה ולסיפוק המקצועי שלך
ה. באופן כללי, לדעתך, הפיתוח המקצועי בו השתתפת השנה הופך אותך למורה טוב יותר

*סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "במידה מועטה מאוד" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (במידה רבה או רבה מאוד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המורים המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

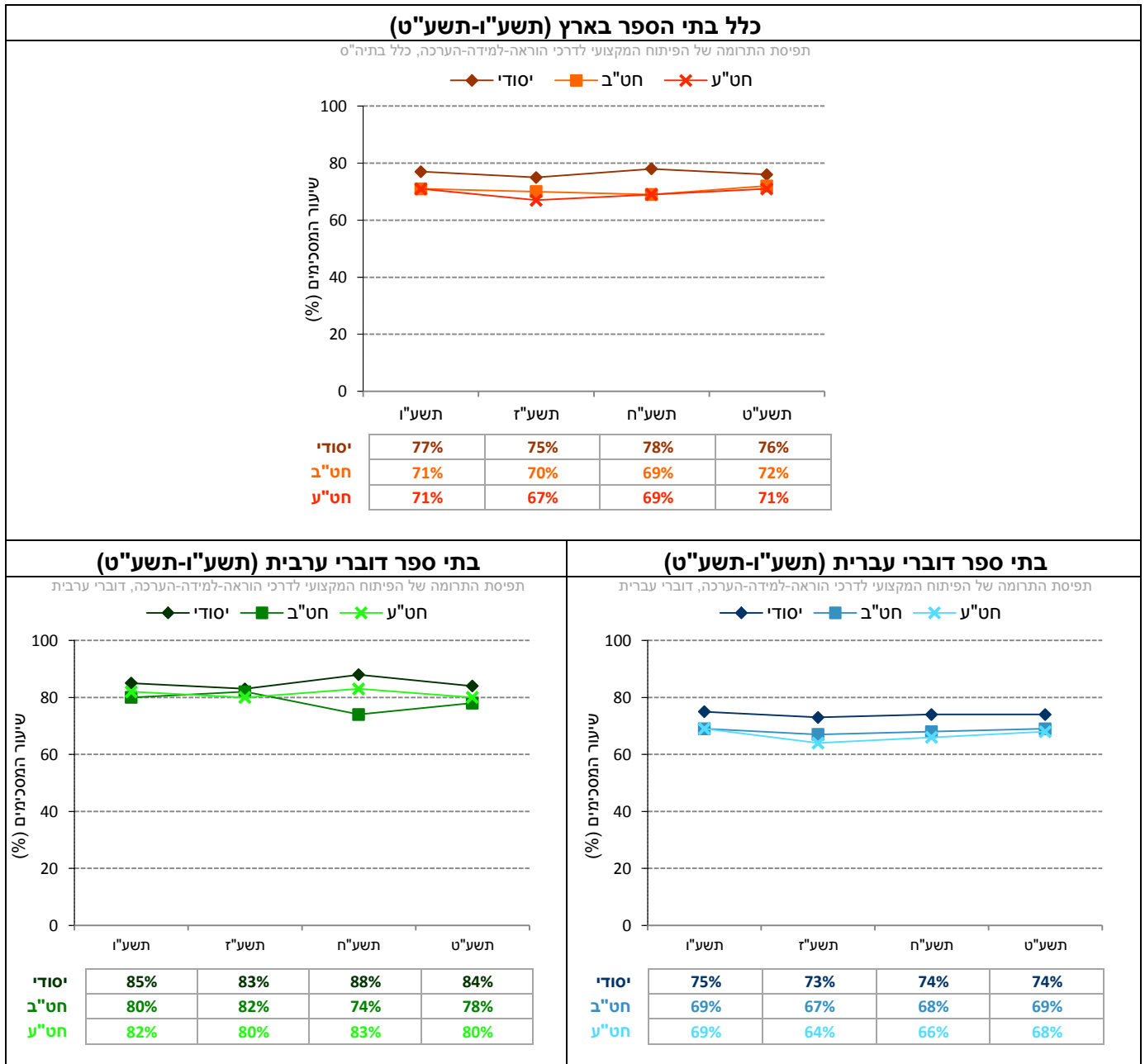
**בחישוב נתוני המדד המסכם "תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה" נכללו רק מורים שדיווחו בחיוב כי השתתפו בתהליכים של פיתוח מקצועי כמפורט לעיל.

***המדד נבדק לראשונה בשנה"ל תשע"ו. בשנה"ל תשע"ח עודכן המדד והושמטו ממנו שני היגדים. ערכי המדד לשנים תשע"ו ותשע"ז חושבו מחדש בהלימה להרכב המדד החדש. לפיכך, בשל שינויים בהרכב המדד המסכם לא ניתן להשוות את נתוני המדד המעודכן המתפרסמים בדוח זה לנתונים שפורסמו בתשע"ו.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ו-תשע"ט)

בתרשים 94 מוצגים נתוני המדד המסכם "תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה" בשנים תשע"ו-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

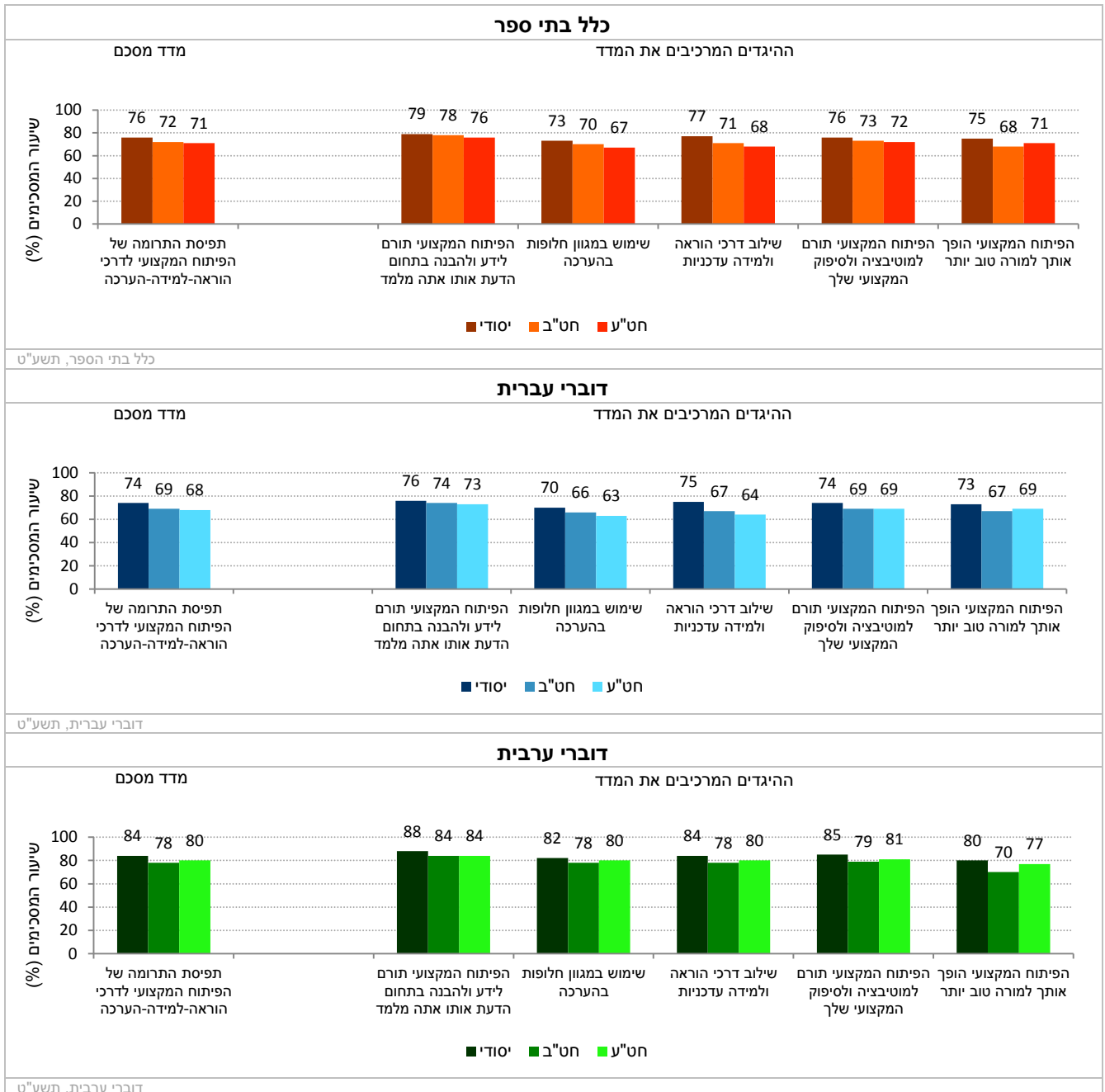
תרשים 94: דיווחי המורים על "תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה": נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ו-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 95 מוצגים נתוני המדד המסכם "תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט בחלוקה לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 95: דיווחי המורים על תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

10.1.3 עבודה שיתופית של מורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

תהליכים שיתופיים המוטמעים באופן מעמיק בחיי היום-יום של בית הספר עשויים להוביל לכינונה של רשת מורים בעלת ידע חיוני לעבודת המורה ולפיתוח קהילת למידה מקצועית, ומסייעים להפחתת בדידותו של המורה בכיתה. שיחה, שיתוף ומשוב הם בעלי משמעות רבה למורים ועשויים לתרום הלכה למעשה לפרקטיקות ההוראה-למידה-הערכה שלהם.

המדד המסכם "עבודה שיתופית של מורים בבית הספר" עוסק בהיבטים שונים של שיתוף הפעולה של מורים בבית הספר, כמו שיתוף מורים בלבטים ובקשיים בהוראה, דיונים משותפים בתכנית העבודה הבית ספרית, עבודת צוות בפיתוח תכניות לימוד וכלי הערכה וכד'.

נתונים על עבודה שיתופית של מורים בבית הספר נאספו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "עבודה שיתופית של מורים בבית הספר" בין השנים תשע"ו-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: עבודה שיתופית של מורים בבית הספר
א. "מורים בבית הספר מקפידים לשתף מורים עמיתים בידע שצברו בהשתלמויות"
ב. "פגישות הצוות מתועדות והסיכום מופץ לכלל המורים בצוות"
ג. "המורים בצוות המקצועי מתכננים את כלי ההערכה (מטלות, מבחנים) בעבודה שיתופית"
ד. "מורים בצוות המקצועי משתפים את עמיתיהם בתכניות או בכלים שפיתחו"
ה. "הצוות בתחום הדעת מנתח יחד תשובות שגויות של תלמידים וחושב כיצד לסייע להם"
ו. "הצוות בתחום הדעת מפתח יחד חומרי הוראה-למידה"
ז. "הצוות בתחום הדעת משתף זה את זה בלבטים ובקשיים בהוראה"
ח. "הצוות בתחום הדעת דן יחד בתכנית העבודה הבית ספרית בתחום הדעת"

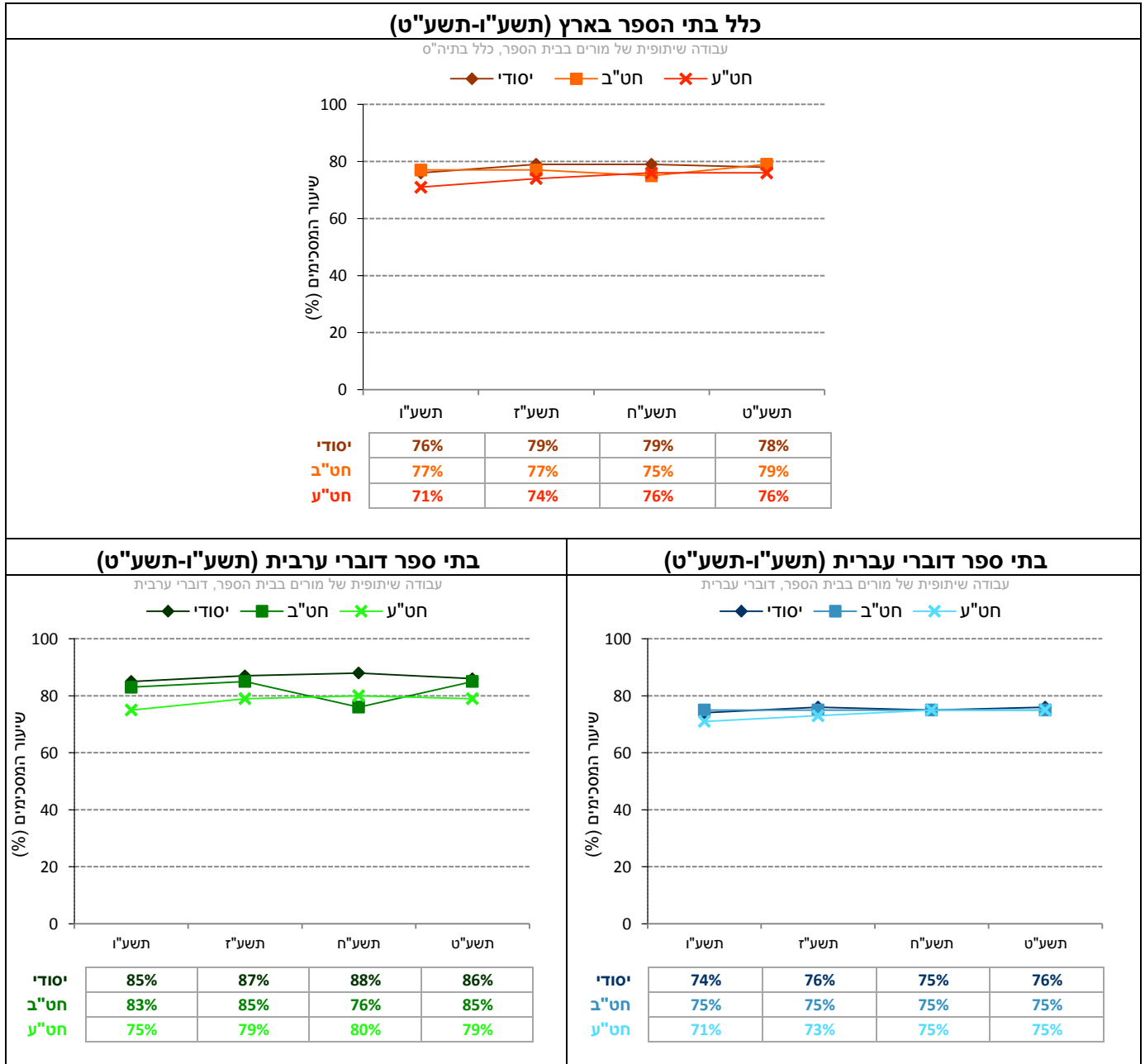
*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד, וערכיו נעים בין 0 ל-100.

**בתשע"ו סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "במידה מועטה מאוד" (1). בתשע"ז הסולם שונה לסולם של מסכים-מסכים מאוד בדומה ליתר ההיגדים.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ו-תשע"ט)

בתרשים 96 מוצגים נתוני המדד המסכם "עבודה שיתופית של מורים בבית הספר" בשנים תשע"ו-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

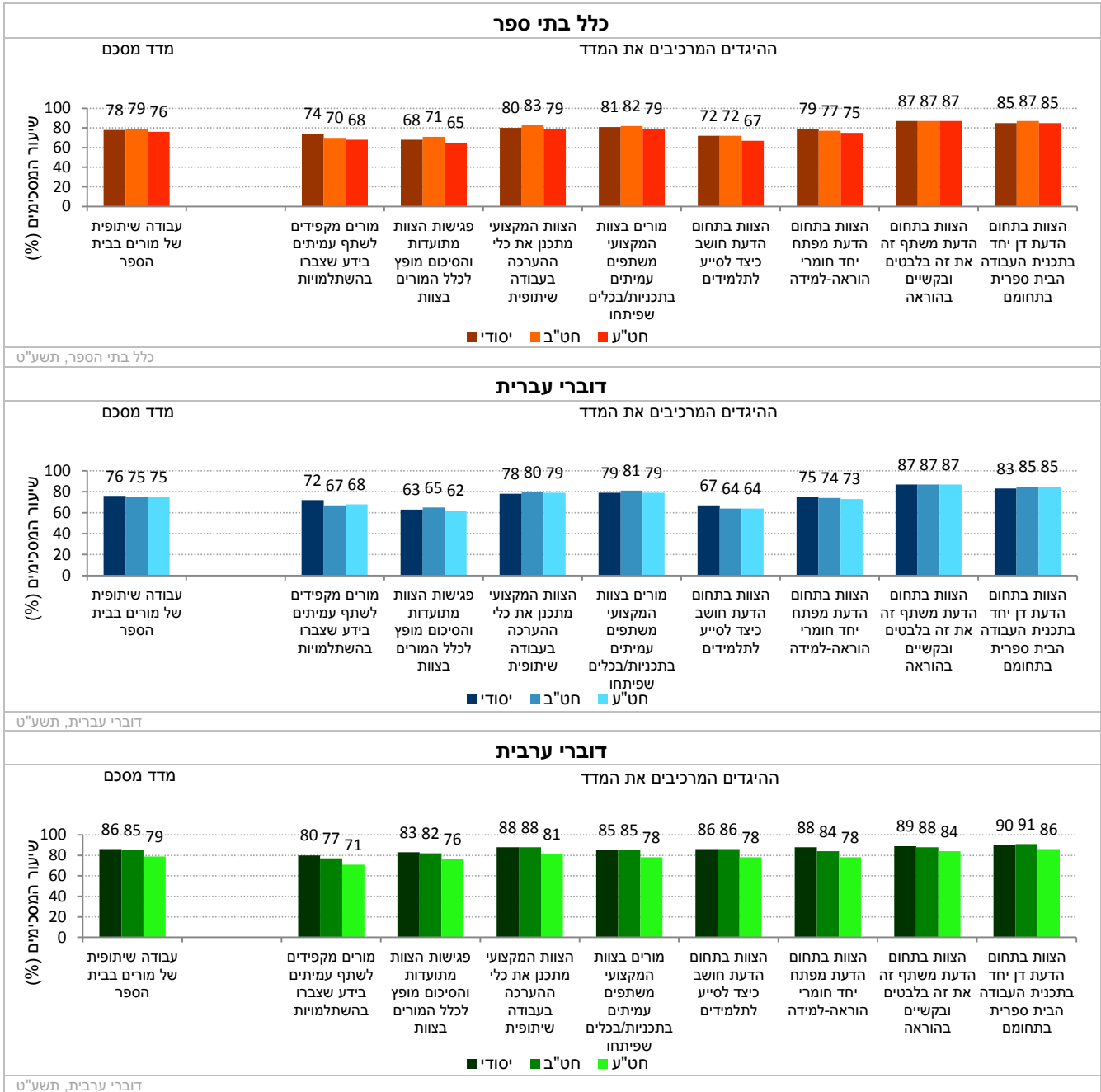
תרשים 96: דיווחי המורים על "עבודה שיתופית של מורים בבית הספר": נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ו-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 97 מוצגים נתוני המדד המסכם "עבודה שיתופית של מורים בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 97: דיווחי המורים על עבודה שיתופית של מורים בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושלב חינוך (תשע"ט)

10.1.4 קליטה וליווי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

לשלב הכניסה למקצוע ההוראה או לתפקיד חינוכי חדש בבית הספר יש השפעה מכרעת על המשך החיים המקצועיים של עובד ההוראה. ליווי נכון ומסלול מובנה של תהליכי תמיכה והערכה מאפשרים כניסה טובה למערכת, מעצבים זהות מקצועית ואישית, מבנים מחויבות למקצוע ומפחיתים את נשירתם של עובדי הוראה איכותיים.

המדד המסכם "קליטה וליווי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר" מבקש לבחון באיזו מידה מתקיימים בבית הספר תהליכים סדורים ושיטתיים לקליטה ולליווי של מורים חדשים ובעלי תפקידים חדשים. הנושא נבדק לראשונה בשנה"ל תשע"ו. בתשע"ז עודכן המדד ונוספו לו שני היגדים.

נתונים על קליטה וליווי של עובדי הוראה ובעלי תפקידים בבית הספר נאספו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תשע"ז-תשע"ט ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: קליטה וליווי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר**
א. "בבית הספר קיים תהליך סדור ושיטתי של קליטת מורים חדשים"****
ב. "בבית הספר קיים תהליך סדור ושיטתי של קליטת בעלי תפקידים חדשים"****
ג. "בבית הספר מתקיים תהליך סדור ושיטתי של ליווי לבעלי תפקידים, למשל: לרכז שכבה, לרכז מקצוע וכו'"****
ד. "בבית הספר לכל מורה מתמחה או מורה חדש מוצמד חונך מלווה שהוכשר לתפקידו"
ה. "הנהלת בית הספר מייחסת חשיבות רבה לקליטה מיטבית של מורים חדשים"

*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "במידה מועטה מאוד" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("במידה רבה" או "במידה רבה מאוד") כמסכימים עם ההיגדים, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המורים המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

**המדד נבדק לראשונה בשנה"ל תשע"ו. בשנה"ל תשע"ז עודכן המדד ונוספו לו שני היגדים: "בבית הספר לכל מתמחה ומורה חדש מוצמד חונך מלווה שהוכשר לתפקידו" ו- "הנהלת בית הספר מייחסת חשיבות רבה לקליטה מיטבית של מורים חדשים". לפיכך, בשל שינויים בהרכב המדד המסכם לא ניתן להשוות את נתוני המדד המעודכן המפורסמים בדוח זה לנתונים שפורסמו בתשע"ו.

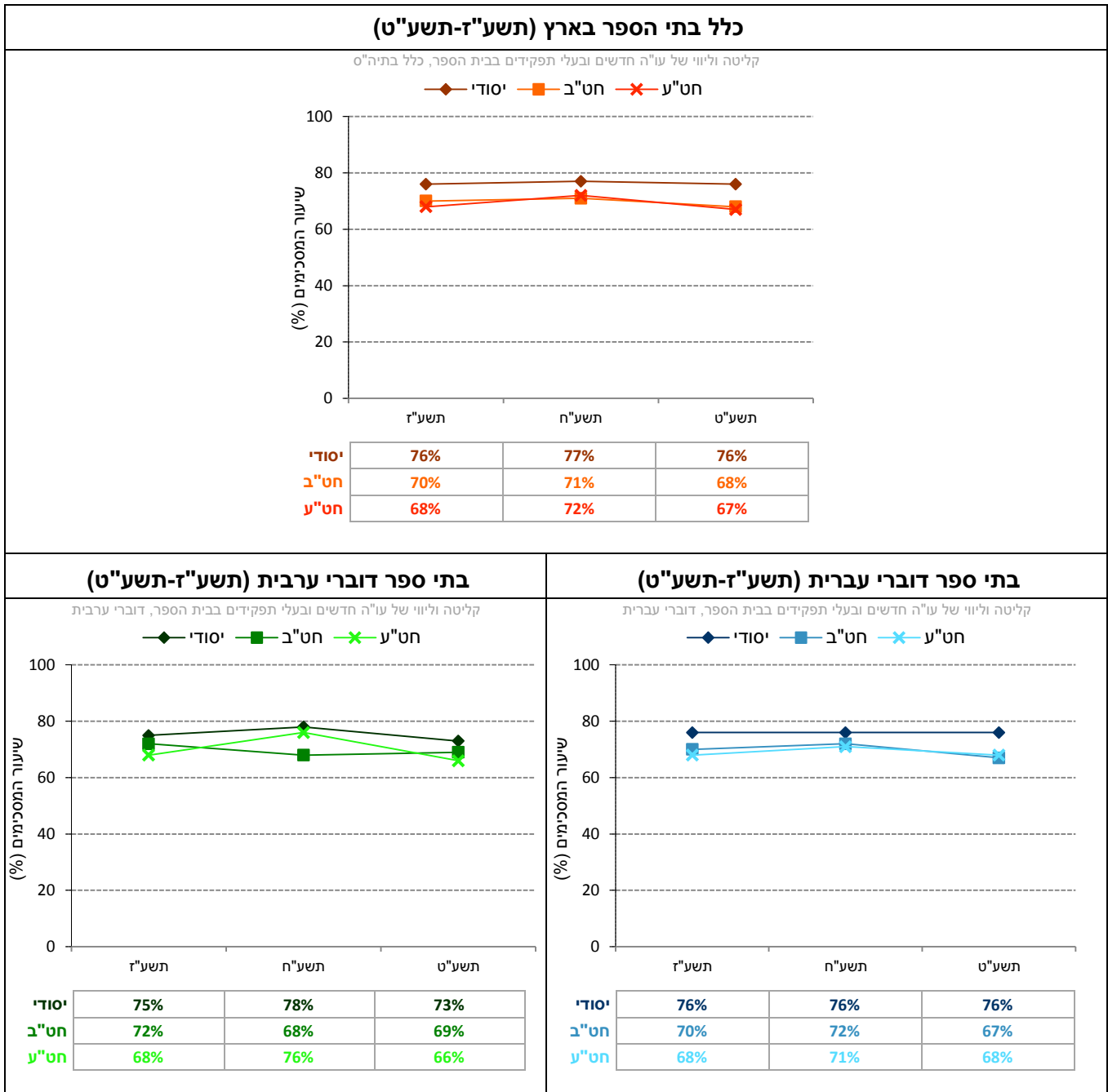
***כ-25% מבין המורים דוברי העברית וכ-12% מבין המורים דוברי הערבית בשלבי החינוך יסודי-חט"ב וכן כ-34% מבין המורים דוברי העברית וכ-15% מבין המורים דוברי הערבית בשלב חינוך חט"ע לא השיבו על ההיגד.

****כ-17% מבין המורים דוברי העברית וכ-13% מבין המורים דוברי הערבית בשלבי החינוך יסודי-חט"ב וכן כ-22% מבין המורים דוברי העברית וכ-13% מבין המורים דוברי הערבית בשלב חינוך חט"ע לא השיבו על ההיגד.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ז-תשע"ט)

בתרשים 98 מוצגים נתוני המדד המסכם "קליטה וליזוי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר" בשנים תשע"ז-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

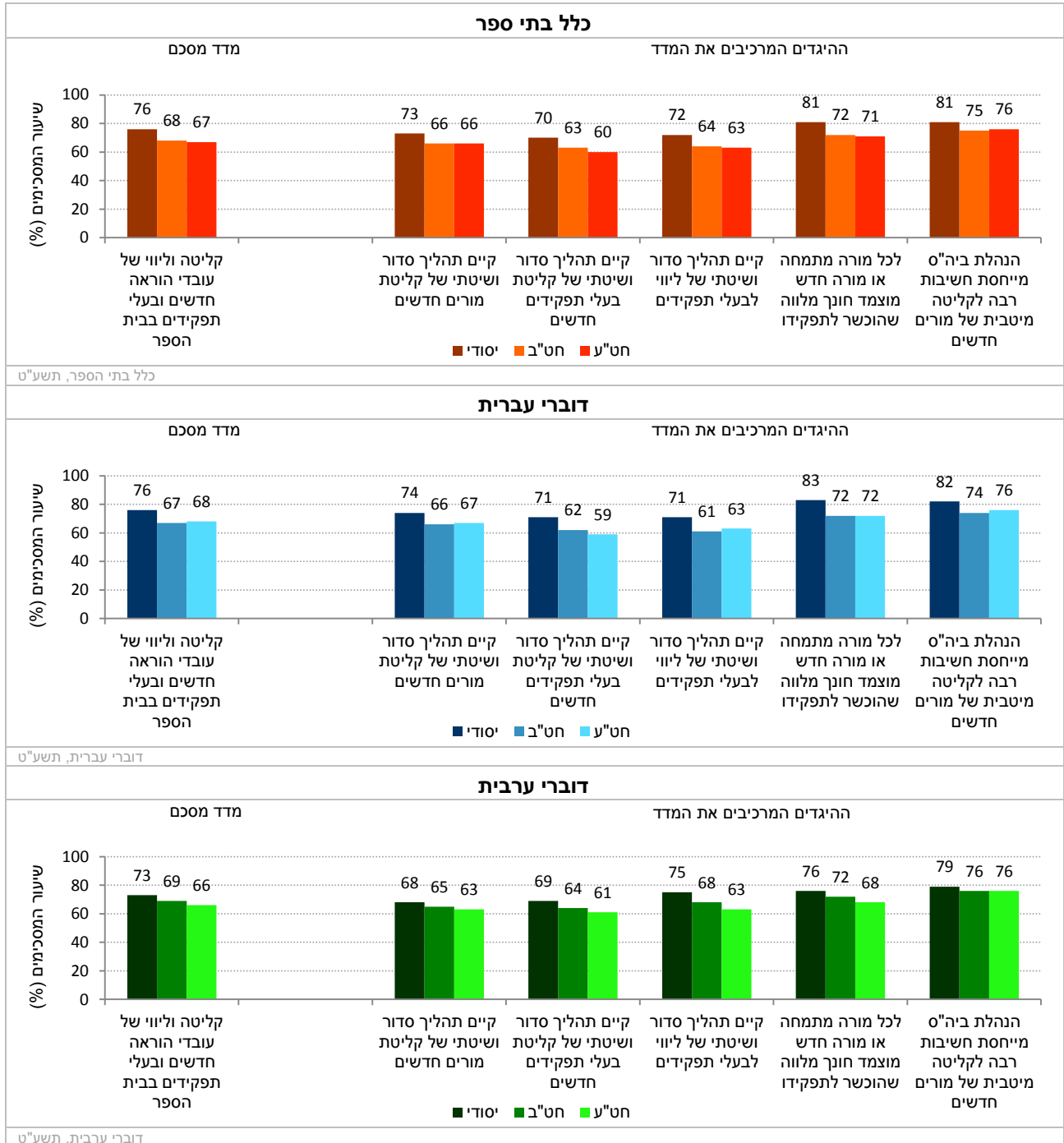
תרשים 98: דיווחי המורים על "קליטה וליזוי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר": נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ז-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 99 מוצגים נתוני המדד המסכם "קליטה וליווי של עובדי הוראה ובעלי תפקידים בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט בחלוקה לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 99: דיווחי המורים על "קליטה וליווי של עובדי הוראה ובעלי תפקידים בבית הספר": שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושלב חינוך (תשע"ט)

10.2 הערכת עבודת המורה והצבת יעדים אישיים

10.2.1 ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

פיתוח מקצועי בית ספרי מאופיין, בין היתר, בקיומו של תהליך מובנה ומתוכנן של הערכת עבודת המורה ושל הצבת יעדי התפתחות אישיים בהובלת המנהל. המידע שנאסף באמצעות הערכת המורים יכול לשמש לא רק לקידום הלמידה של המורה היחיד, אלא גם כהזדמנות לחשיפת כלל המורים בבית הספר לפרקטיקות הוראה מיטביות ולהרחבת השימוש בה.

המדד המסכם "ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר" מבקש ללמוד על אודות הצבת יעדי שיפור אישיים למורים, על עריכת תצפיות על שיעורים לצורך שיפור ההוראה ועל שותפות המנהל בבניית תכנית ההתפתחות המקצועית של המורים.

נתונים על ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר נאספו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר" בין השנים תשע"ה-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

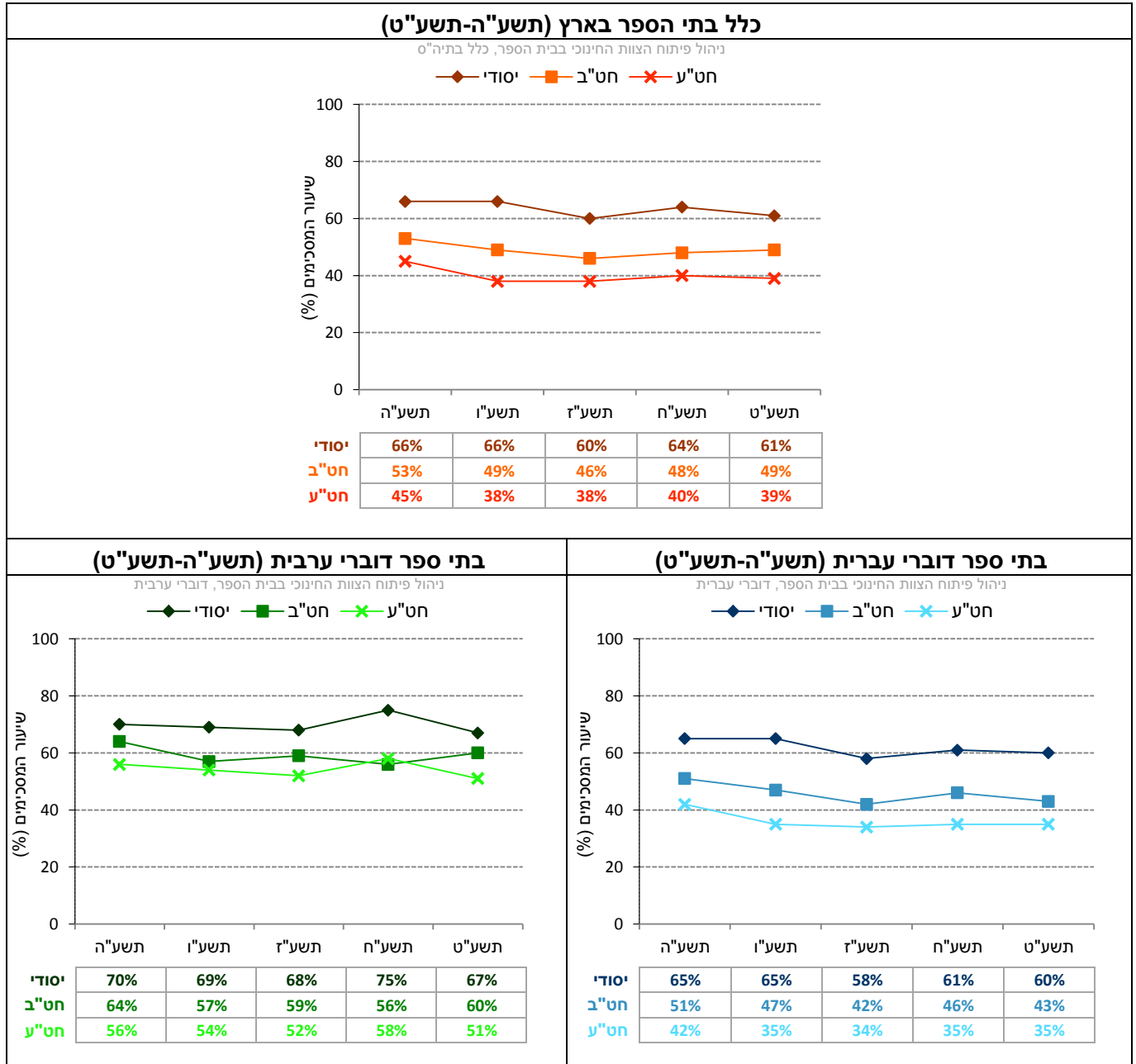
מדד מסכם: ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר
א. "מאז תחילת השנה הוצבו לך יעדי שיפור אישיים הנוגעים לתהליכי ההוראה"
ב. "מאז תחילת השנה נערכה תצפית על שיעור שהעברת, על ידי אחד (או יותר) מאנשי צוות בית הספר, לצורך שיפור ההוראה"
ג. "המנהל היה שותף בבניית תכנית ההתפתחות המקצועית שלך לשנה זו"

*אפשרויות התשובה על השאלה היו "כן" או "לא". המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המורים שהשיבו בחיוב על ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ט)

בתרשים 100 מוצגים נתוני המדד המסכם "ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

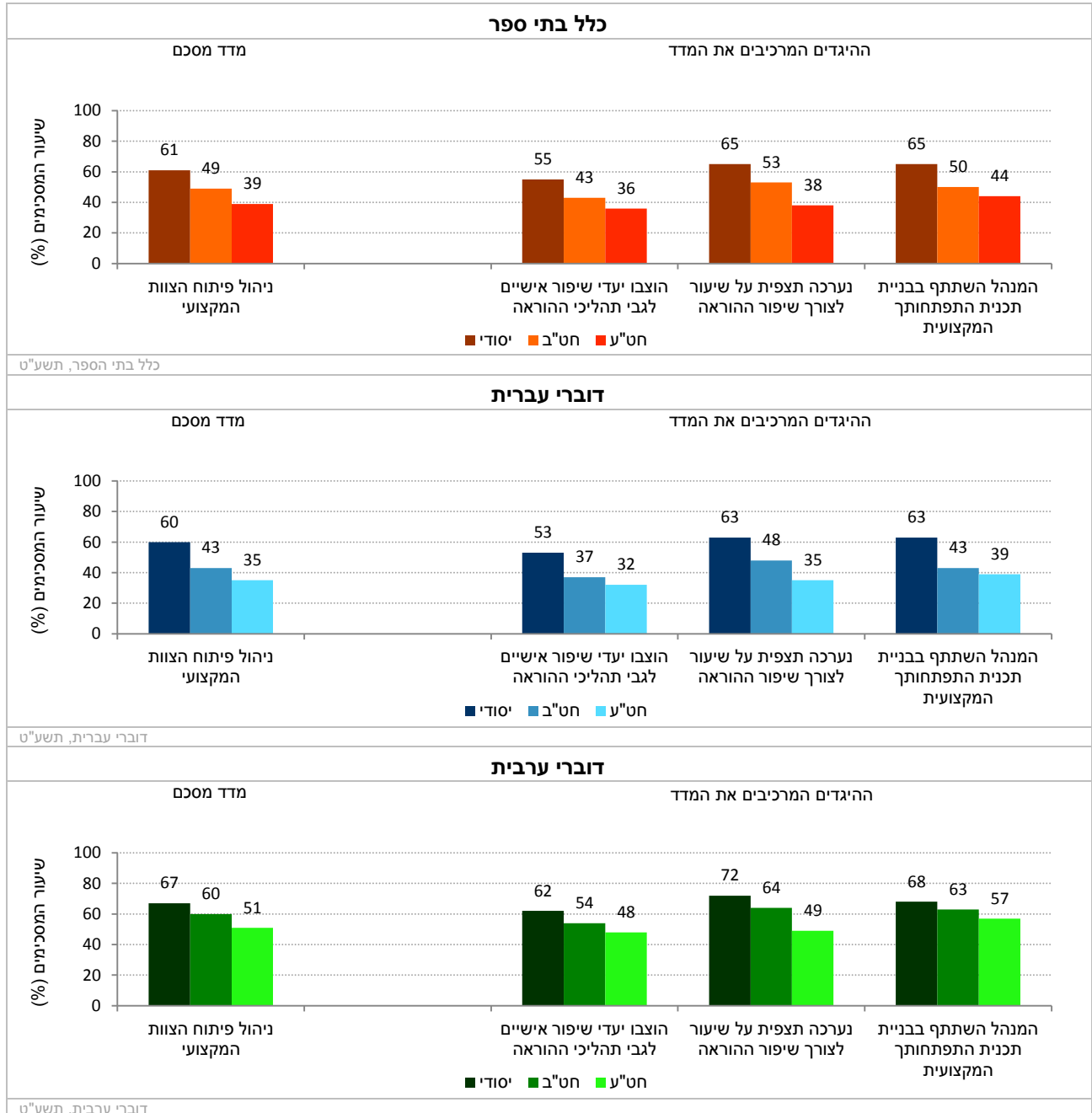
תרשים 100: דיווחי המורים על ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 101 מוצגים נתוני המדד המסכם "ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 101: דיווחי המורים על ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושלב חינוך (תשע"ט)

10.2.2 משוב והערכה למורה- דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

הערכת מורים מהווה נדבך חשוב לקידום איכות ההוראה. תצפית על ההוראה ושיח פדגוגי בעקבותיה עשויים לתרום באופן מהותי להתפתחות ולצמיחה פדגוגית של המורים. הערכה ומשוב המכוונים לפיתוח ולתמיכה במורה והמתנהלים בגלוי ובפתיחות, מעצימים את המורים ונתפסים כחוויה מלמדת ואפקטיבית.

בהמשך למדד המסכם "ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר" נשאלו המורים אם לאחר התקיימה שיחת משוב על בסיס הנתונים שעלו בתצפית ואם הם חשים כי הדיון בעקבות התצפית קידם אותם בעבודתם. כמו כן המורים נשאלו אם לדעתם ניתן למורים משוב המבוסס על הערכה יסודית ומקיפה של ההוראה שלהם. נתונים אלו נאספו בקרב כלל המורים מכל שלבי החינוך: יסודי, חט"ב וחט"ע.

להלן מוצגים נתוני ההיגדים מתשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

בנושא זה לא מוצגות השוואות לשנים עברו וניתן לעיין בנתונים בנספח 3 לדוח.

לוח 8: דיווחי מורים בנושא: "משוב והערכה למורה" בכלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית (תשע"ט)

היגדים	שלב חינוך	כלל בתי"ס	בתי"ס דוברי עברית	בתי"ס דוברי ערבית
לאחר התצפית, התקיימה שיחת משוב על בסיס הנתונים שעלו בתצפית*	יסודי	96%	95%	97%
	חט"ב	96%	96%	95%
	חט"ע	92%	92%	94%
אתה חש כי שיחת המשוב בעקבות התצפית קידמה אותך בעבודתך**	יסודי	82%	81%	84%
	חט"ב	77%	74%	81%
	חט"ע	75%	72%	82%
למורים ניתן משוב על עבודתם, המבוסס על הערכה יסודית ומקיפה של ההוראה שלהם**	יסודי	74%	73%	78%
	חט"ב	62%	58%	71%
	חט"ע	55%	50%	68%

* אפשרויות התשובה על ההיגדים היו "כן" או "לא". בלוח מוצג שיעור המשיבים בחיוב.

** סולם התשובות על ההיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "במידה מועטה מאוד או כלל לא" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("במידה רבה" או "במידה רבה מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). בהתאמה ערכי ההיגד נעים בין 0 ל-100.

10.3 הובלה פדגוגית של המנהל ושיתוף מורים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

אחד המאפיינים המרכזיים של מנהיגות בית ספרית מיטבית הוא הובלת תהליכים לקידום ההוראה תוך שיתוף המורים בתהליכי חשיבה ובתהליכים של קבלת החלטות. מנהיגות משותפת שאינה היררכית יוצרת סביבה נוחה להצמחת מורים לתפקידי הובלה והנהגה. כמו כן מנהיגות ושיתוף מצד המנהל יוצרים עבור צוות ההוראה תחושת מחויבות רבה יותר כלפי התוצאות וכלפי ההישגים של כל אחד ואחת מן התלמידים והתלמידות בבית הספר.

המדד המסכם "הובלה פדגוגית של המנהל ושיתוף מורים" מבקש לבחון את המידה שבה מנהל בית הספר מנהיג ומניע את צוות המורים, מקדם את ההתפתחות המקצועית שלהם, משתף את המורים בתהליכי קבלת החלטות, ועוד.

נתונים על אודות "הובלה פדגוגית של המנהל ושיתוף מורים" נאספו החל מתשע"א בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים ובחט"ב, והחל מתשע"ג גם בקרב מורים בחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "הובלה פדגוגית של המנהל ושיתוף מורים" בין השנים תשע"א-תשע"ט. לאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם לצד נתוני ההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: הובלה פדגוגית של המנהל ושיתוף מורים **
א. "המנהל מוביל חידושים פדגוגיים בבית הספר"
ב. "מנהל בית הספר מקדם את ההתפתחות המקצועית של המורים"
ג. "המנהל או מישהו מטעמו משתף את נציגי המורים בתהליכי קבלת החלטות בבית הספר"
ד. "המנהל או מישהו מטעמו מעודד יוזמות של מורים בתחומי הפדגוגיה והחינוך בבית הספר"
ה. "מנהל בית הספר מעודד מורים לקחת על עצמם תפקידי הובלה פדגוגית מעבר למערך התפקידים הקיים בבית הספר"
ו. "בבית הספר מתקיים תהליך שיטתי ושוטף של איסוף נתונים על תהליכי הוראה ולמידה"

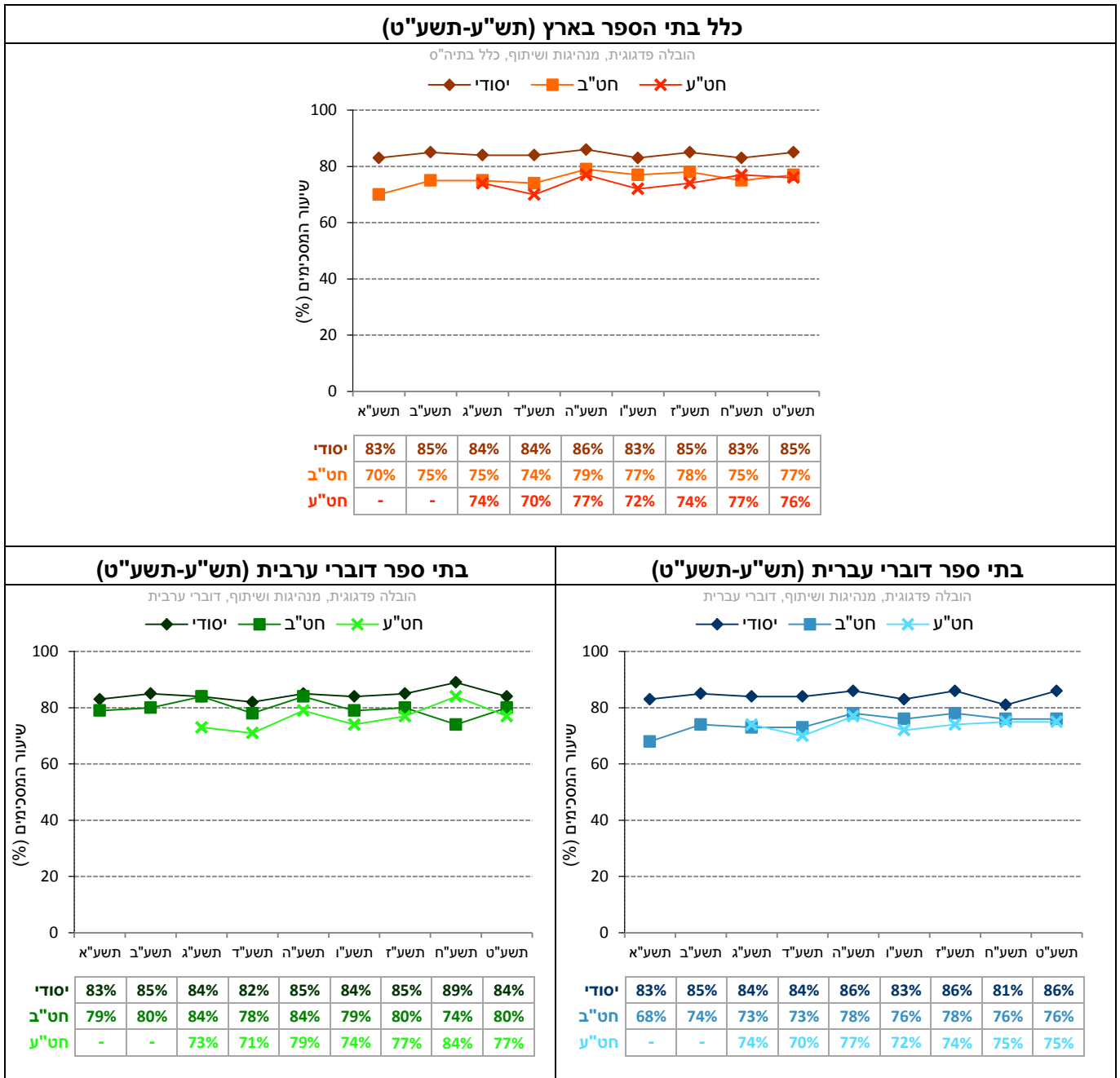
* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

** המדד נבדק לראשונה בשנה"ל תשע"א. בשנה"ל תשע"ט עודכן המדד והושמטו ממנו כמה היגדים. ערכי המדד לשנים תשע"א-תשע"ח חושבו מחדש בהלימה להרכב המדד החדש. לפיכך, בשל שינויים בהרכב המדד המסכם לא ניתן להשוות את נתוני המדד המעודכן המתפרסמים בדוח זה לנתונים שפורסמו בשנים תשע"א-תשע"ח.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"א-תשע"ט)

בתרשים 102 מוצגים דיווחי מורים על נתוני המדד המסכם "הובלה פדגוגית של המנהל ושיתוף מורים" בשנים תשע"א-תשע"ט. (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

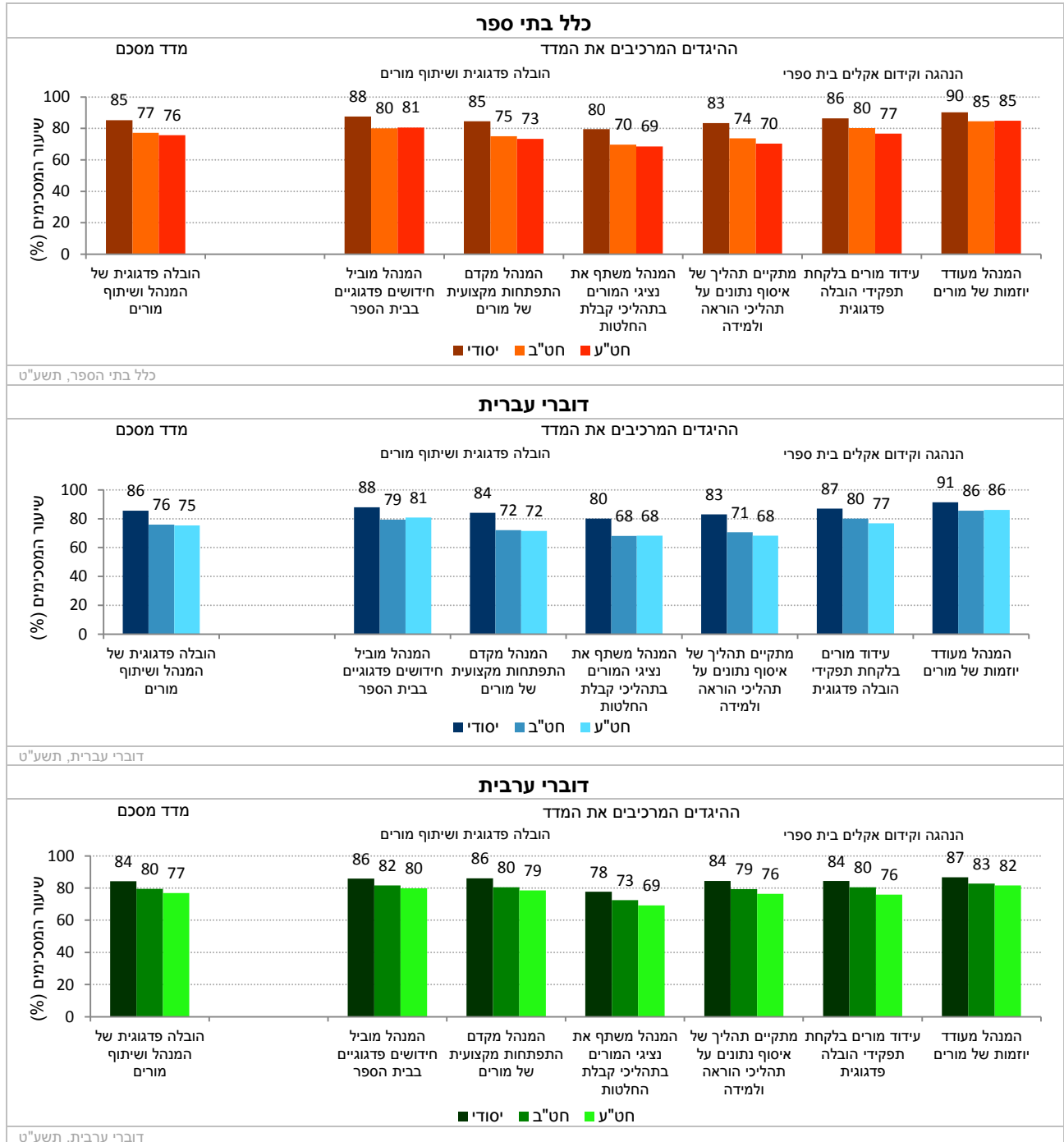
תרשים 102: דיווחי המורים על "הובלה פדגוגית של המנהל ושיתוף מורים": נתוני המדד המסכם בשנים תשע"א-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 103 מוצגים נתוני המדד המסכם "הובלה פדגוגית של המנהל ושיתוף מורים" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 103: דיווחי המורים על "הובלה פדגוגית של המנהל ושיתוף מורים": שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושלב חינוך (תשע"ט)

11. הסתייעות בשיעורים פרטיים

תהליכי ההוראה והלמידה, כידוע, אינם מסתיימים בתום השיעור או בתום יום הלימודים, אלא ממשיכים גם בשעות אחר הצהריים בבית התלמיד או מחוצה לו. פרק זה עוסק בשיעורים פרטיים – מפגשי למידה משלימים עם מורים, שהורי התלמידים משלמים עבורם.

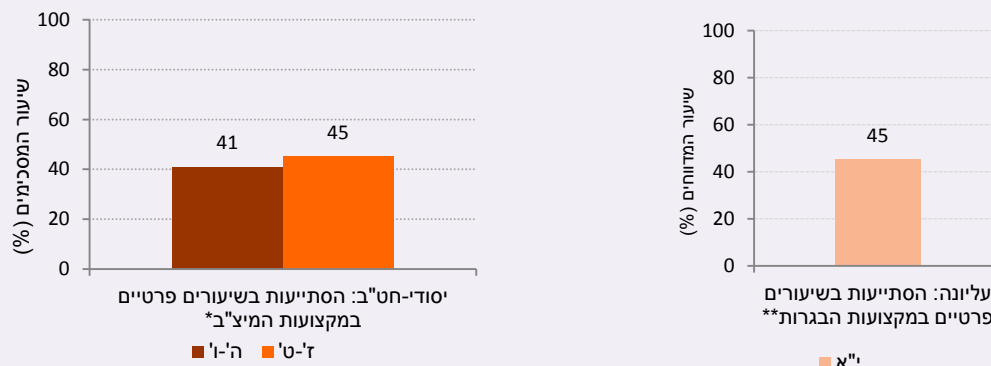
הסתייעות בשיעורים פרטיים היא תופעה רווחת בקרב תלמידים רבים בכל שכבות הגיל. הפרק הנוכחי מבקש לבחון את היקף ההסתייעות של תלמידים בשיעורים פרטיים (דהיינו, עזרה אחרי שעות הלימודים ממורים פרטיים בתשלום, לא כולל חוגים או עזרה מטעם בית הספר). בחינת היקף של תופעה זו מתמקדת במקצועות המיצ"ב (עבור תלמידי היסודי והחט"ב) ובמקצועות הבגרות (עבור תלמידים בחט"ע).

תחילה יוצגו הממצאים והתובנות העיקריות בנושא זה ובהמשך יוצגו נתוני המדדים המסכמים וההיגדים בפירוט.

ממצאים עיקריים

- בדיקת שיעורי הדיווח של תלמידים ביסודי ובחט"ב על **הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות המיצ"ב מעלה**, כי 41% מהתלמידים בשכבת גיל יסודי ו-45% בשכבת גיל חט"ב מסתייעים בשיעורים פרטיים לפחות במקצוע אחד (יותר בקרב תלמידים דוברי עברית בהשוואה לדוברי ערבית), בעיקר במקצועות אנגלית ומתמטיקה.
- בבתי ספר דוברי עברית הן בשלב חינוך יסודי והן בחט"ב נרשמה בעשור האחרון עלייה איטית ומתמשכת בשיעורי הדיווח על **הסתייעות בשיעורים פרטיים**, כאשר בארבע השנים האחרונות נרשמה יציבות. בבתי ספר דוברי ערבית לעומת זאת, נצפתה עלייה ניכרת בין השנים תשע"ג-תשע"ז בשיעורי התלמידים שדיווחו על הסתייעות בשיעורים פרטיים, ובשנים תשע"ח-תשע"ט נרשמה מגמת ירידה.
- תלמידים בחט"ע נשאלו גם הם על **הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות הבגרות**. 45% מהתלמידים (49% בקרב דוברי עברית ו-37% בקרב דוברי ערבית) דיווחו על הסתייעות בשיעורים פרטיים, כשהמקצועות הבולטים הם אנגלית ומתמטיקה.
- לאורך השנים נרשמה ירידה מתונה בקרב תלמידים דוברי עברית בחט"ע עם יציבות בשנים האחרונות. בקרב דוברי ערבית נרשמת עלייה של 5% בתשע"ט לאחר ירידה בשיעור דומה בתשע"ח.
- יש לשים לב כי לא ניתן להשוות באופן ישיר בין דיווחי התלמידים בכיתות ה'ט' לאלו של תלמידי י"א בנושא הסתייעות בשיעורים פרטיים, עקב ניסוח שונה של השאלות. לצד זאת, בחרנו להציג את תשובות התלמידים בשלבי הגיל השונים אלו לצד אלו כדי לקבל אומדן של היקף התופעה בשלבי הגיל השונים.

הסתייעות בשיעורים פרטיים – דיווחי תלמידים בכלל בתי ספר

* מדד זה חושב על סמך דיווחי התלמידים ביסודי ובחט"ב שקיבלו שיעורים פרטיים (מדי פעם או באופן קבוע) באחד ממקצועות המיצ"ב לפחות (שפה, אנגלית, מתמטיקה, מדע וטכנולוגיה). תלמיד שקיבל עזרה ביותר ממקצוע אחד ממקצועות המיצ"ב נספר פעם אחת בלבד.
** הנתונים מייצגים את שיעורי התלמידים בחט"ע שהשיבו כי הם מקבלים שיעורים פרטיים "מדי פעם" או "באופן קבוע".

11.1 הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות המיצ"ב – דיווחי תלמידים ביסודי ובחט"ב

המדד המסכם "היקף השיעורים הפרטיים במקצועות המיצ"ב" מבקש לבחון את שיעור התלמידים בשכבות הגיל יסודי (ה'ו') וחט"ב (ז'ט') המסתייעים בשיעורים פרטיים אחרי שעות הלימודים במקצועות שפת אם (עברית/ערבית), אנגלית, מתמטיקה ומדע וטכנולוגיה. המדד המסכם מייצג את שיעורי התלמידים שקיבלו שיעורים פרטיים לפחות במקצוע אחד ממקצועות המיצ"ב.

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תש"ע-תשע"ט. לאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: היקף התלמידים המדווחים על הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות המיצ"ב **
א. "אני מקבל שיעורים פרטיים בלשון, הבעה/ שפת אם בתשלום"
ב. "אני מקבל שיעורים פרטיים באנגלית בתשלום"
ג. "אני מקבל שיעורים פרטיים במתמטיקה בתשלום"
ד. "אני מקבל שיעורים פרטיים במדע וטכנולוגיה בתשלום"

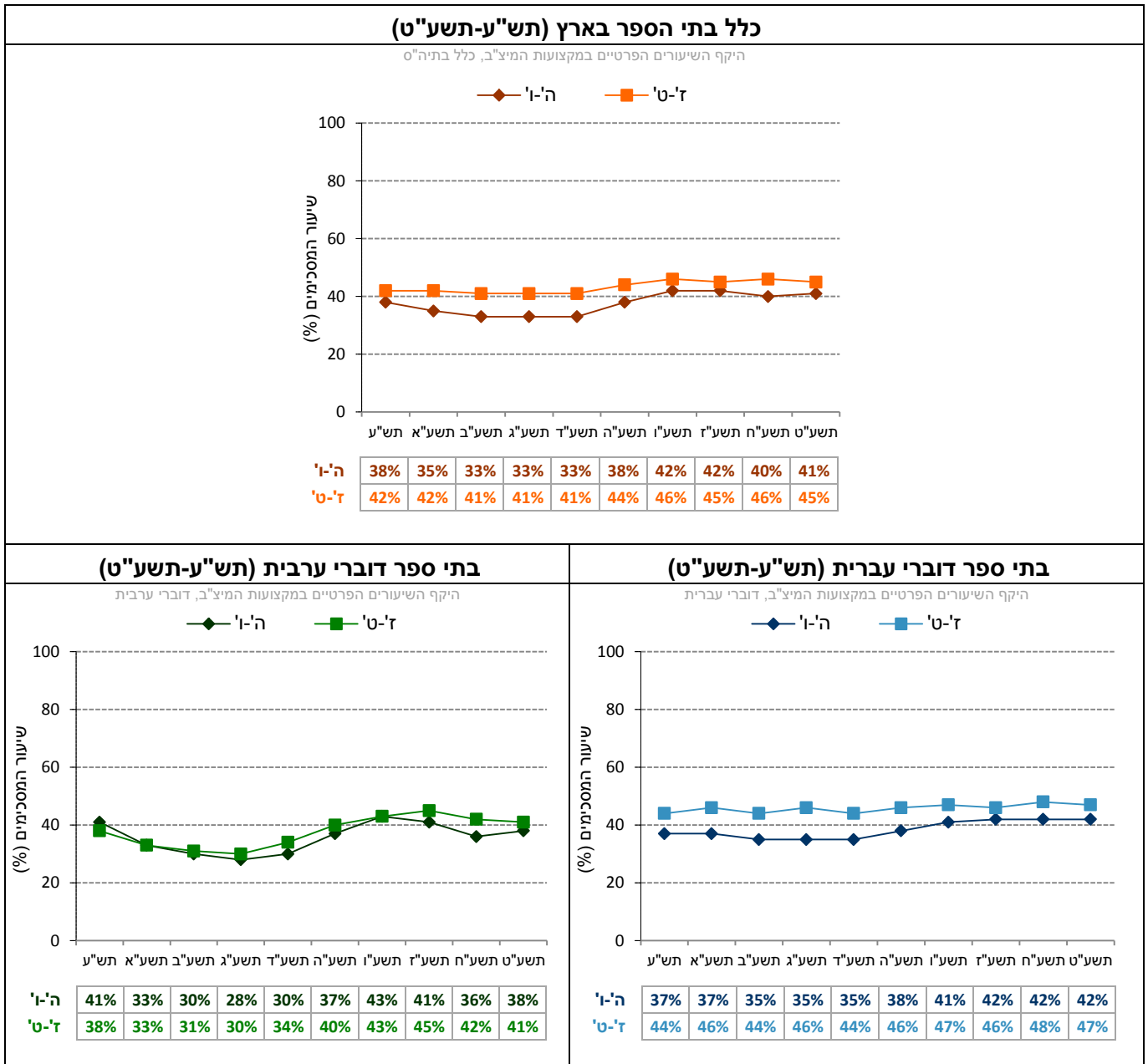
* סולם התשובות להיגדים היה בן שלוש דרגות: (0) "בכלל לא"; (1) "מדי פעם"; (2) "באופן קבוע". לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מדי פעם או באופן קבוע) כמסכימים עם ההיגד.

** המדד המסכם מייצג את שיעור התלמידים שקיבלו שיעורים פרטיים בלפחות מקצוע אחד ממקצועות המיצ"ב

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תש"ע-תשע"ט)

בתרשים 104 מוצגים נתוני המדד המסכם "היקף השיעורים הפרטיים במקצועות המיצ"ב" בקרב התלמידים בשנים תש"ע-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 104: דיווחי התלמידים על היקף השיעורים הפרטיים במקצועות המיצ"ב: נתוני המדד המסכם בשנים תש"ע-תשע"ט*

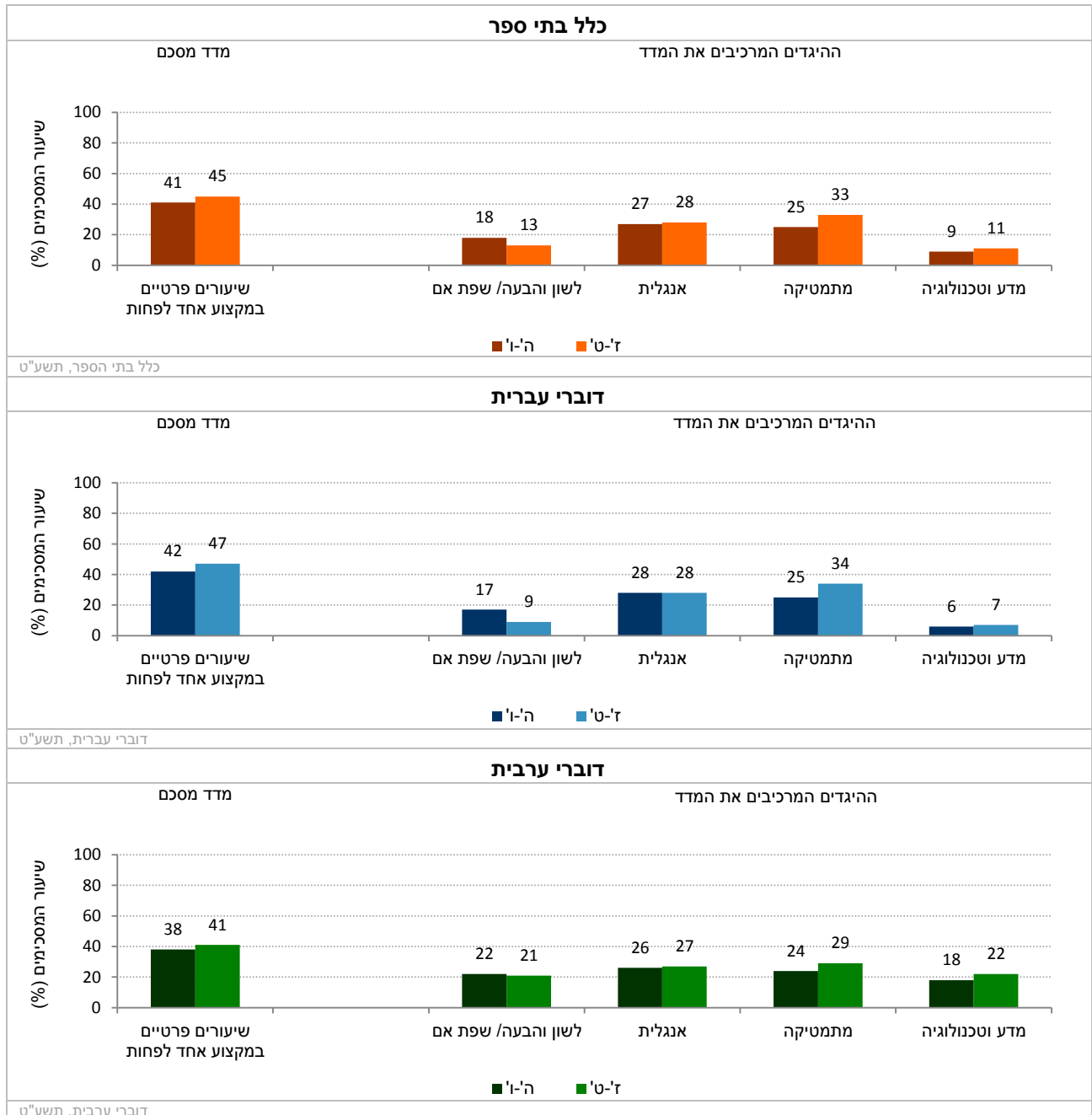

* מדד זה חושב על סמך דיווחי התלמידים שקיבלו שיעורים פרטיים באחד ממקצועות המיצ"ב לפחות. תלמיד שקיבל עזרה ביותר ממקצוע אחד ממקצועות המיצ"ב נספר פעם אחת בלבד.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 105 מוצגים נתוני המדד המסכם "היקף השיעורים הפרטיים במקצועות המיצ"ב" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל, בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 105: דיווחי התלמידים על היקף השיעורים הפרטיים במקצועות המיצ"ב: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם ההיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

11.2 הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע

תלמידי י"א נשאלו גם באשר להסתייעותם בשיעורים פרטיים. תחילה, נשאלו התלמידים אם הם מקבלים עזרה אחרי שעות הלימודים ממורה פרטי שהוריהם משלמים לו. לתלמיד הוצגו שלוש אפשרויות תשובה: "בכלל לא", "כן, מדי פעם", "כן, באופן קבוע". בנושא זה לא חושב מדד מסכם, והנתונים המדווחים מייצגים את שיעורי התלמידים אשר בחרו באפשרויות התשובה "כן, מדי פעם" או "כן, באופן קבוע". בהמשך התבקשו התלמידים לציין את מקצועות הלימוד שבהם הם הסתייעו בשיעורים פרטיים.

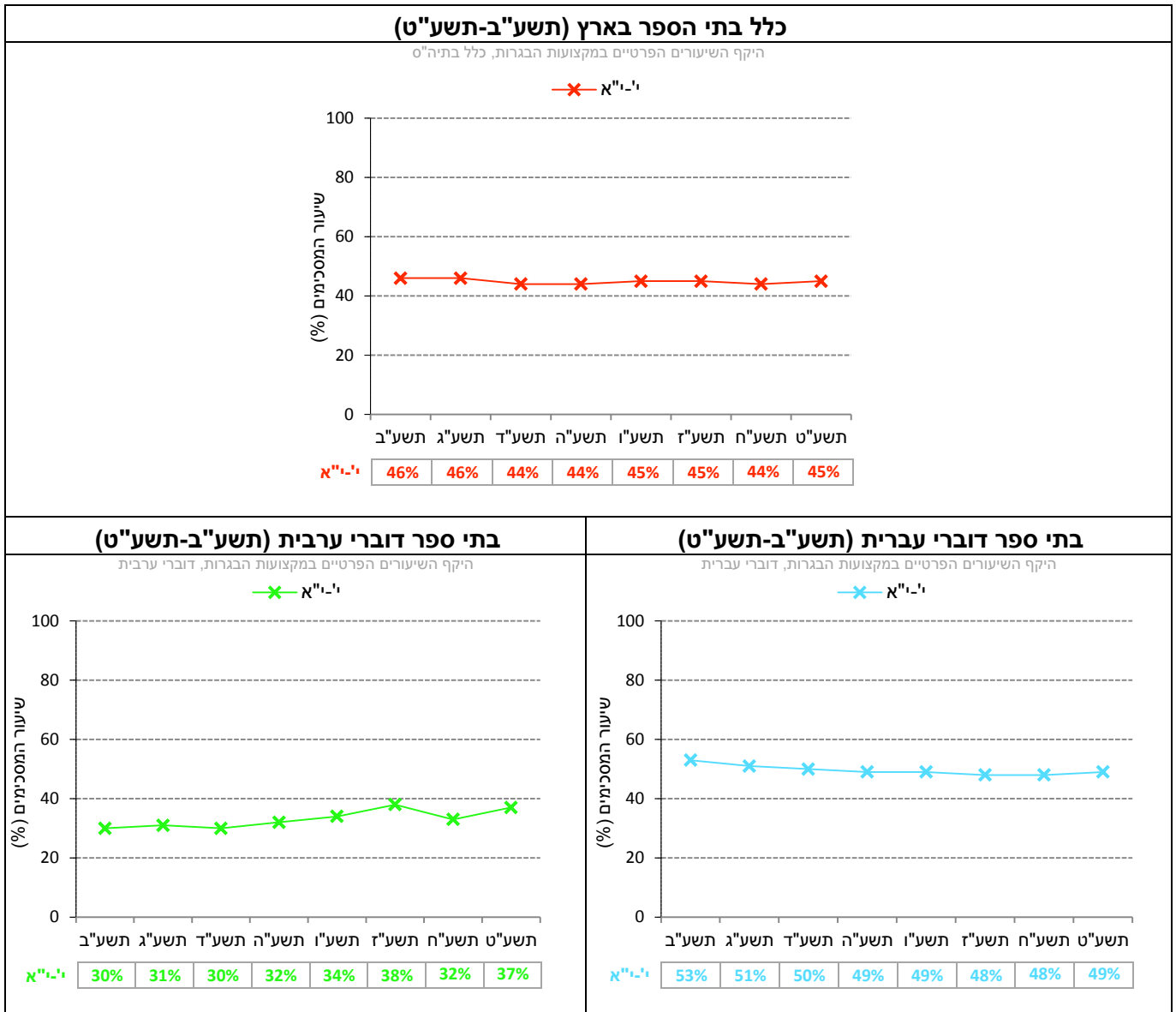
להלן נציג את שיעורי התלמידים לאורך השנים שדיווחו כי הם מסתייעים בשיעורים פרטיים במקצועות הבגרות ובהמשך נציג את נתוני תשע"ט בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית עבור שלוש אפשרויות התשובה שהוצגו לתלמידים. לפירוט נוסף ראו נספח 2.

יש לשים לב: אופן הדיווח של התלמידים בחט"ע היה שונה מאופן הדיווח של תלמידי ה'ו' ותלמידי ז'ט', ועל כן אין להשוות במישרין בין הדיווחים.

השוואה לאורך שנים של ההיגד (תשע"ב-תשע"ט)

בתרשים 106 מוצגים נתוני ההיגד העוסק בהסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות הברגרות בשנים תשע"ב-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 106: דיווחי התלמידים בחט"ע על הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות הברגרות: נתוני ההיגד בשנים תשע"ב-תשע"ט*

*הנתונים מייצגים את שיעורי התלמידים שהשיבו כי הם מקבלים שיעורים פרטיים "מדי פעם" או "באופן קבוע"

לוח 9 מציג את התפלגות תשובות התלמידים בחטיבה העליונה על השאלה: "האם אתה מקבל עזרה אחרי שעות הלימודים ממורה פרטי שהורריך משלמים לו?"

לוח 9: התפלגות דיווחי התלמידים בחטיבה העליונה על הסתייעות בשיעורים פרטיים (תשע"ט)*

האם אתה מקבל עזרה אחרי שעות הלימודים ממורה פרטי שהורריך משלמים לו?	כלל בתי"ס	בתי"ס דוברי עברית	בתי"ס דוברי ערבית
בכלל לא	55%	51%	63%
כן, מדי פעם	27%	25%	30%
כן, באופן קבוע	19%	24%	8%

* האחוזים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול ספרות אחרי הנקודה העשרונית.

התלמידים אשר השיבו כי הם מקבלים שיעורים פרטיים, התבקשו לסמן באילו מקצועות הם קיבלו שיעורים פרטיים מתוך שורה של מקצועות לימוד.

להלן נציג נתונים לשנת תשע"ט על שיעורי התלמידים שדיווחו כי הם מקבלים עזרה בתשלום במקצועות שונים, בחלוקה לכלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

לוח 10: שיעור התלמידים בחט"ע המקבלים עזרה בתשלום במקצועות שונים (תשע"ט)

מקצועות הלימוד שבהם התלמידים מקבלים עזרה בתשלום	כלל בתי"ס	בתי"ס דוברי עברית	בתי"ס דוברי ערבית
שיעורים פרטיים במתמטיקה	36%	40%	26%
שיעורים פרטיים באנגלית	18%	19%	13%
שיעורים פרטיים בשפת אם/לשון	8%	8%	8%
שיעורים פרטיים בפיזיקה או כימיה או ביולוגיה	7%	5%	11%
שיעורים פרטיים באזרחות או בספרות או בהיסטוריה	5%	5%	6%

בשל ריבוי הנתונים בנושא זה לא מובאות בדוח השוואות לאורך שנים של נתוני היגדים וניתן לעיין בשיעורי התלמידים שדיווחו על הסתייעות בשיעורים פרטיים במקצועות הבגרות לאורך השנים בנספח 2.

יש לשים לב: אופן הדיווח של התלמידים בחט"ע היה שונה מאופן הדיווח של התלמידים בבתי הספר היסודיים ובחט"ב, ועל כן אין להשוות במישרין בין הדיווחים.

12. חשיבות תעודת הבגרות

תעודת הבגרות היא גורם רב השפעה על חייהם של בוגרי מערכת החינוך, בהיותה מפתח להמשך חייהם הבוגרים, הן עבור קבלה ללימודים גבוהים והן עבור כניסה לשוק העבודה. בהמשך לעיסוק בהיבטים הרגשיים-מוטיבציוניים בלמידה באופן כללי (ראו פרק 8), הפרק הנוכחי בוחן היבטים רגשיים-מוטיבציוניים הייחודיים לתלמידי החטיבה העליונה בזיקה לתעודת הבגרות.

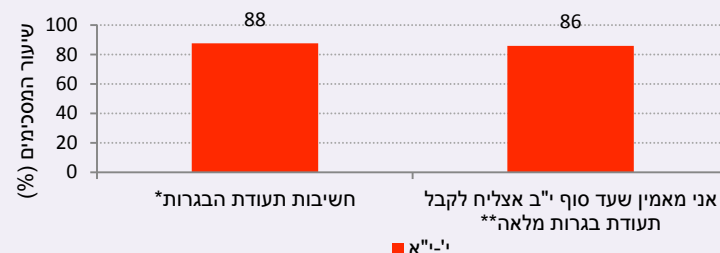
תלמידי י"א התבקשו להשיב על סדרה של היגדים הבוחנים את המוטיבציה ואת האמונה העצמית שלהם ביחס לתעודת הבגרות. התלמידים נשאלו על אודות חשיבות תעודת הבגרות עבורם, על שאיפותיהם לקבל תעודת בגרות, על מידת ההלימה הקיימת, על-פי תפיסתם, בין כישוריהם לבין מסלול לימודיהם בבית הספר, על תמיכה ועידוד המורים בלימודים לקראת בחינות הבגרות ועל המידה שבה הם תופסים את בית הספר כמכשיר לחיים.

נתוני הפרק הנוכחי מבוססים על דיווחי תלמידים בחטיבה העליונה בלבד. תחילה יוצגו הממצאים והתובנות העיקריות בנושא זה ובהמשך יוצגו נתוני המדדים המסכמים וההיגדים בפירוט.

ממצאים עיקריים

- בפרק זה מוצגים דיווחי התלמידים בחשיבות העליונות על סדרה של היגדים הבוחנים את עמדותיהם כלפי תעודת הבגרות, חשיבותה ומאמצי בית הספר להצלחת התלמידים בלימודים לקראתה.
- ממבט על ניתן לראות, כי מרבית תלמידי החט"ע (כ-90%) בשני מגזרי השפה מייחסים לאורך שנים **חשיבות לתעודת הבגרות**. עם זאת, בעוד שמרבית תלמידי החט"ע דוברי העברית מאמינים כי **עד סוף י"ב יצליחו לקבל תעודת בגרות** (92%), הרי שרק 74% מקרב דוברי העברית מאמינים כך. בהיבט זה נרשמה יציבות לאורך השנים בקרב דוברי עברית ואילו בקרב דוברי עברית נרשמה יציבות עם תנודתיות בהיבט זה.
- רוב תלמידי החט"ע (כ-77%) דיווחו כי הם **זוכים לתמיכה ועידוד בלימודים ממוריהם**. שיעורי הדיווח גבוהים יותר בקרב דוברי עברית (79%) בהשוואה לדוברי עברית (76%), עם עליה בשנה האחרונה בקרב דוברי עברית ויציבות בקרב דוברי הערבית.
- כ-75% מבין התלמידים ציינו כי **בית הספר מכון אותם למסלול בגרות שמתאים לכישורים שלהם** ללא הבדלים לפי מגזר שפה וללא שינוי לאורך השנים. שיעור קצת יותר נמוך (68%) דיווח כי **בית הספר מעודד את התלמידים לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולתם**. גם בהיבט זה לא נרשמו הבדלים לפי מגזר שפה. לעומת זאת, בדיקת הנתונים לאורך השנים מלמדת על יציבות בקרב דוברי עברית ועל ירידה מתונה עם יציבות בארבע השנים האחרונות בקרב דוברי עברית.
- לצד העמדות הגבוהות יחסית כלפי החשיבות המיוחסת לתעודת הבגרות והתמיכה שניתנת לתלמידים בגינה, רק כ-60% מהתלמידים חשים **שבית הספר מכין אותם לחיים שאחרי בית הספר**. שיעורי הדיווח של תלמידים דוברי עברית (72%) גבוהים משמעותית בהשוואה לאלו של תלמידים דוברי עברית (53%) בהיבט זה. עלייה ניכרת בדיווחי התלמידים נרשמה בתשע"ה, שלוותה ביציבות עם תנודתיות בקרב שני מגזרי השפה.

חשיבות תעודת הבגרות – דיווחי תלמידים בכלל בתי ספר

* סולם התשובות על היגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

** שיעורי התלמידים שבחרו בתשובה זו מתוך שלוש אפשרויות תשובה.

12.1 תפיסת חשיבות תעודת הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע

המדד המסכם "חשיבות תעודת הבגרות" מבקש לבחון את החשיבות שהתלמידים מייחסים לתעודת הבגרות ולתרומתה לחייהם בעתיד.

הנתונים נאספו בקרב תלמידים בחט"ע החל משנה"ל תשע"ב. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תשע"ב-תשע"ט, לאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון שהועבר לתלמידי כיתות י"א:

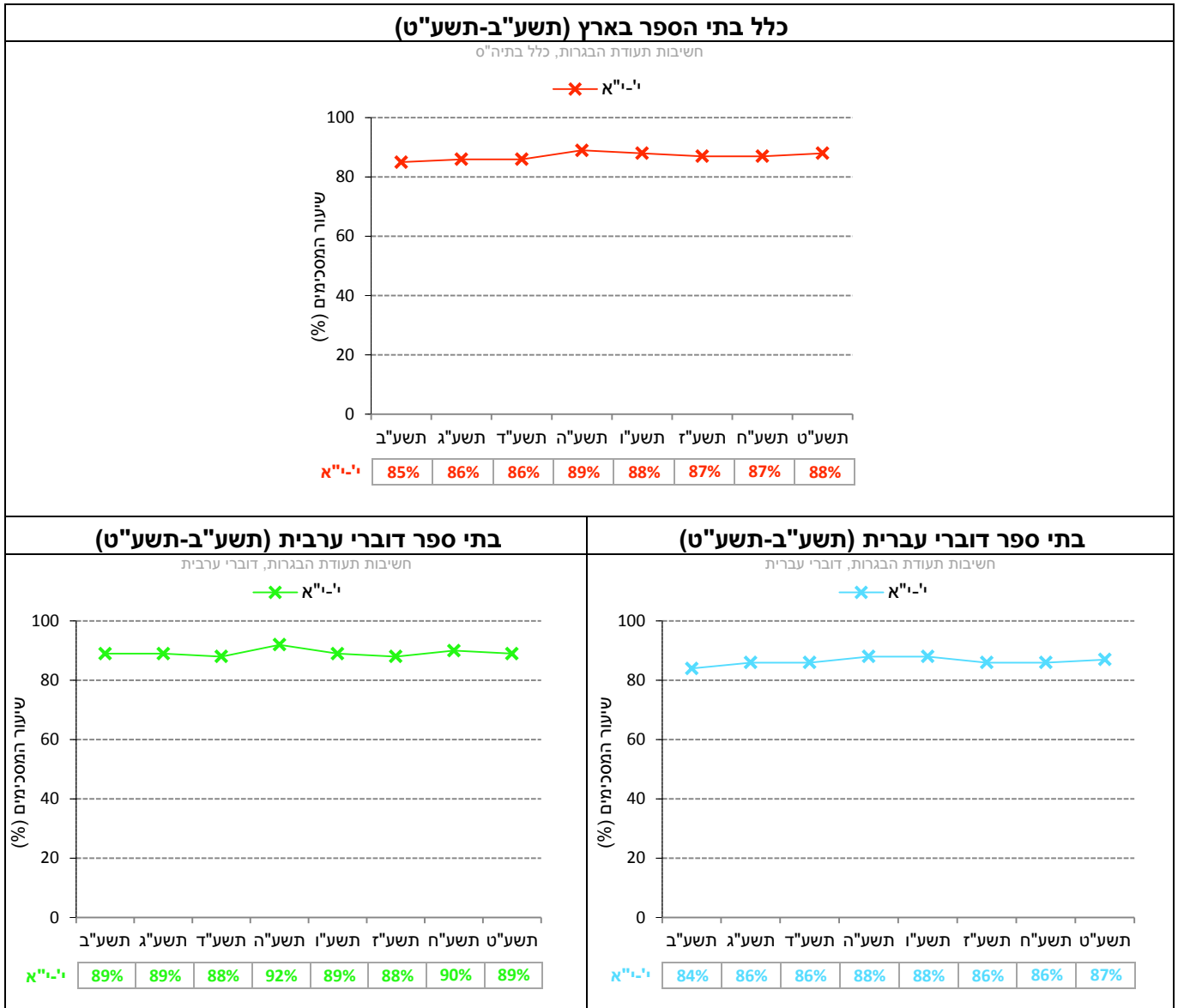
מדד מסכם: חשיבות תעודת הבגרות*
חשיבות תעודת הבגרות בעיני התלמידים
א. "חשוב לי להצליח בבחינות הבגרות"
ב. "תעודת הבגרות חשובה מאוד כדי להתקדם בחיים"
ג. "אני משקיע הרבה על מנת להצליח בבחינות הבגרות"
תרומת תעודת הבגרות לחיי התלמיד בעתיד
ד. "אני מאמין שתעודת הבגרות שאקבל תאפשר לי להתקבל למסלול הלימודים שאבחר בעתיד"
ה. "אני מאמין שתעודת הבגרות שאקבל תאפשר לי להתקבל לסוג העבודה שאבחר בעתיד"

* סולם התשובות על היגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ט)

בתרשים 107 מוצגים נתוני המדד המסכם "חשיבות תעודת הבגרות" בשנים תשע"ב-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

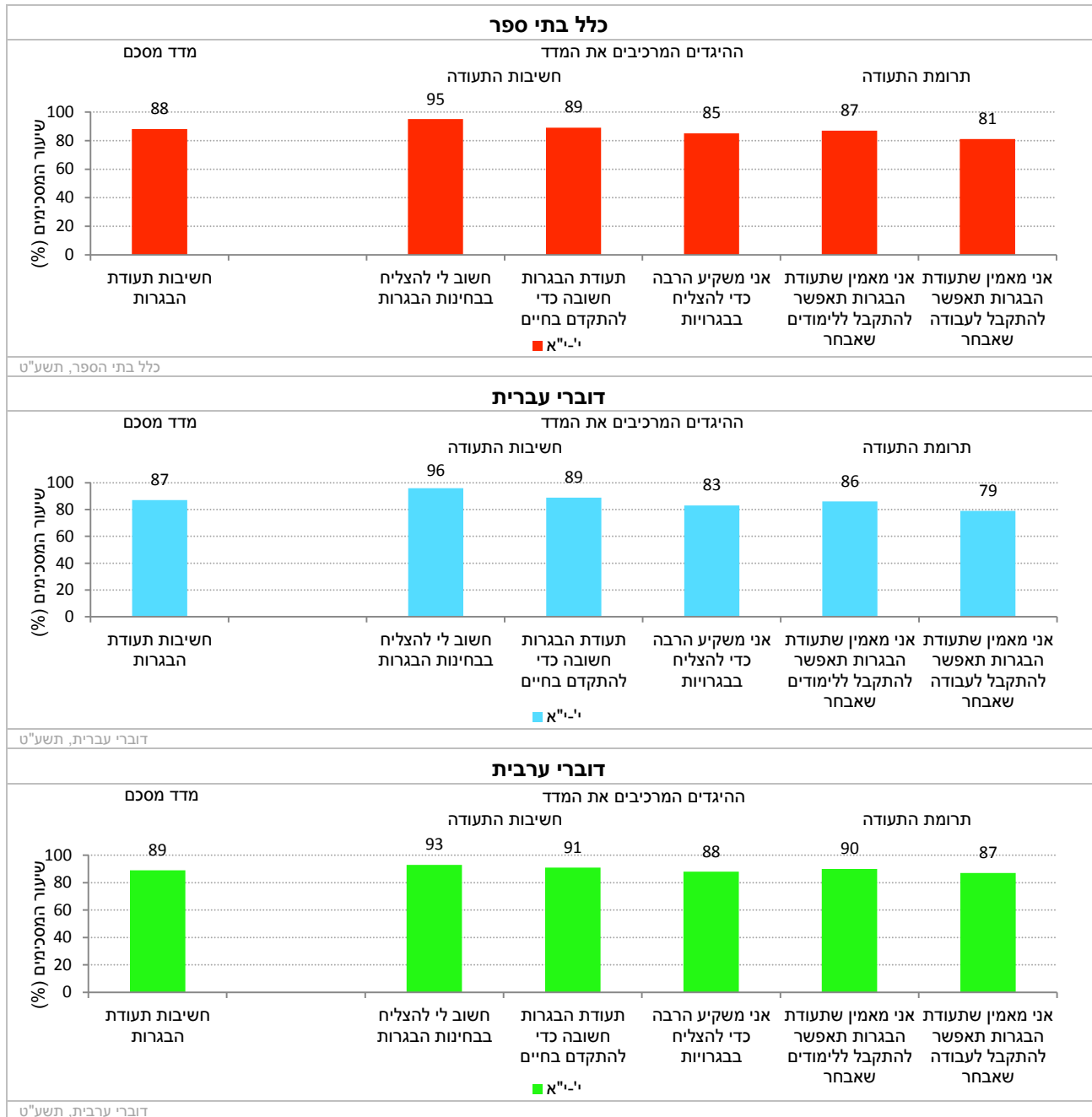
תרשים 107: דיווחי התלמידים על חשיבות תעודת הבגרות: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 108 מוצגים נתוני המדד המסכם "חשיבות תעודת הבגרות" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 108: דיווחי התלמידים על חשיבות תעודת הבגרות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה (תשע"ט)

12.2 שאיפות וכוונות לקבלת תעודת בגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע

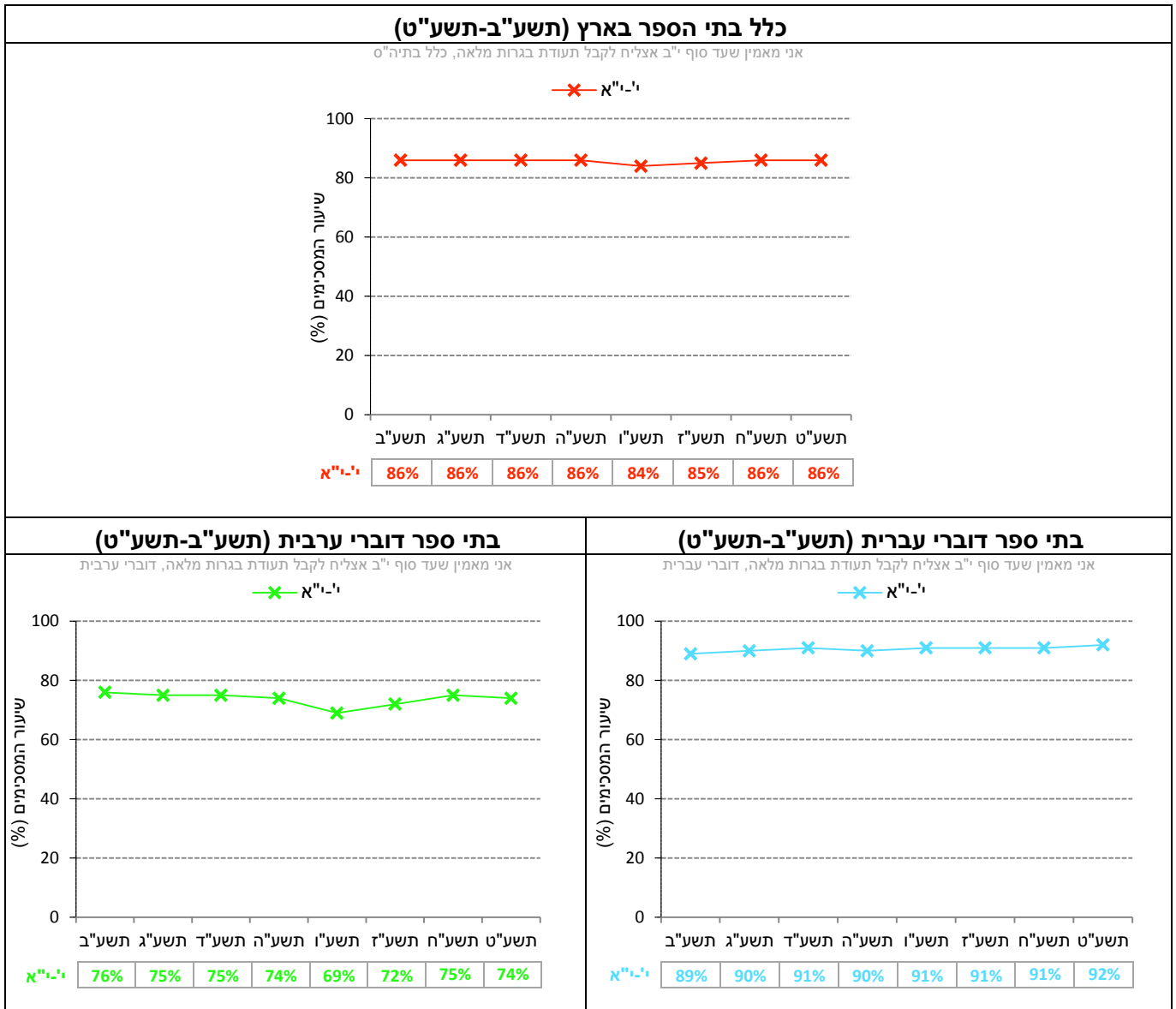
נוסף על ההיגדים לעיל, התבקשו התלמידים להעריך את סיכוייהם לקבל תעודת בגרות מלאה, בין אם בסוף לימודיהם בבית הספר ובין אם לאחר תום הלימודים. לתלמידים הוצגו שלוש אפשרויות תשובה והם התבקשו לבחור את זו המתארת נכונה את הערכתם לגבי סיכוייהם לקבל תעודת בגרות מלאה. שלוש האפשרויות שהוצגו לתלמידים היו: "אני לא מאמין שאי פעם תהיה לי תעודת בגרות מלאה"; "אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה"; "אני מאמין שאצליח לקבל תעודת בגרות מלאה, אבל לא עד סוף י"ב אלא רק בעתיד". להלן נציג את תשובות התלמידים בנושא זה.

תחילה נציג את שיעורי התלמידים אשר בחרו בתשובה "אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה" בשנים תשע"ב-תשע"ט. בהמשך נציג את נתוני תשע"ט עבור כל אפשרויות התשובה על השאלה בחלוקה לכלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

השוואה לאורך שנים של אפשרות תשובה (תשע"ב-תשע"ט)

בתרשים 109 מוצגים שיעורי התלמידים שבחרו בתשובה "אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה" משנה"ל תשע"ט בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 109: שיעורי התלמידים בחט"ע שבחרו בתשובה: "אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה" בשנים תשע"ב-תשע"ט

לוח 11 מציג את התפלגות תשובות התלמידים בחט"ע על השאלה העוסקת בשאיפות לקבלת תעודת בגרות.

ניתן לעיין בהתפלגות המלאה לאורך שנים של דיווחי התלמידים על השאלה בנספח 2 לדוח האקלים.

לוח 11: התפלגות תשובות התלמידים בחט"ע על השאלה שעוסקת ב- "שאיפות וכוונות לקבלת תעודת בגרות" (תשע"ט)

בתי"ס דוברי ערבית	בתי"ס דוברי עברית	כלל בתי"ס	איזה מהמשפטים הבאים מתאר בצורה הטובה ביותר את השאיפות והכוונות שלך באשר לתעודת הבגרות **:
74%	92%	86%	אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה
17%	5%	9%	אני מאמין שאצליח לקבל תעודת בגרות מלאה, אבל לא עד סוף י"ב אלא רק בעתיד
9%	3%	5%	אני לא מאמין שאי פעם תהיה לי תעודת בגרות מלאה

* האחוזים אינם מסתכמים ל- 100% בשל עיגול ספרות אחרי הנקודה העשרונית.

** התלמידים התבקשו לבחור, מבין שלוש אפשרויות התשובה המוצגות בלוח, את האפשרות המתארת נכונה את הערכתם לגבי סיכוייהם לקבל תעודת בגרות מלאה. שיעורי התלמידים שבחרו בכל אפשרות תשובה (באחוזים) מוצגים בלוח.

12.3 תמיכת המורים בתלמידים לקראת בחינות הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע

בעוד שבתתי-הפרקים הקודמים תיארו את מידת החשיבות שהתלמידים מייחסים לתעודת הבגרות ואת הכוונות והשאיפות שלהם באשר לקבלת תעודת הבגרות, תת-הפרק הזה בוחן את תפיסות התלמידים באשר למידה שבה המורים מעודדים אותם בלימודיהם לקראת בחינות הבגרות.

הנתונים נאספו בקרב תלמידים בחט"ע החל משנה"ל תשע"ה. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך השנים תשע"ה-תשע"ט ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון שהועבר לתלמידי כיתות י'-י"א:

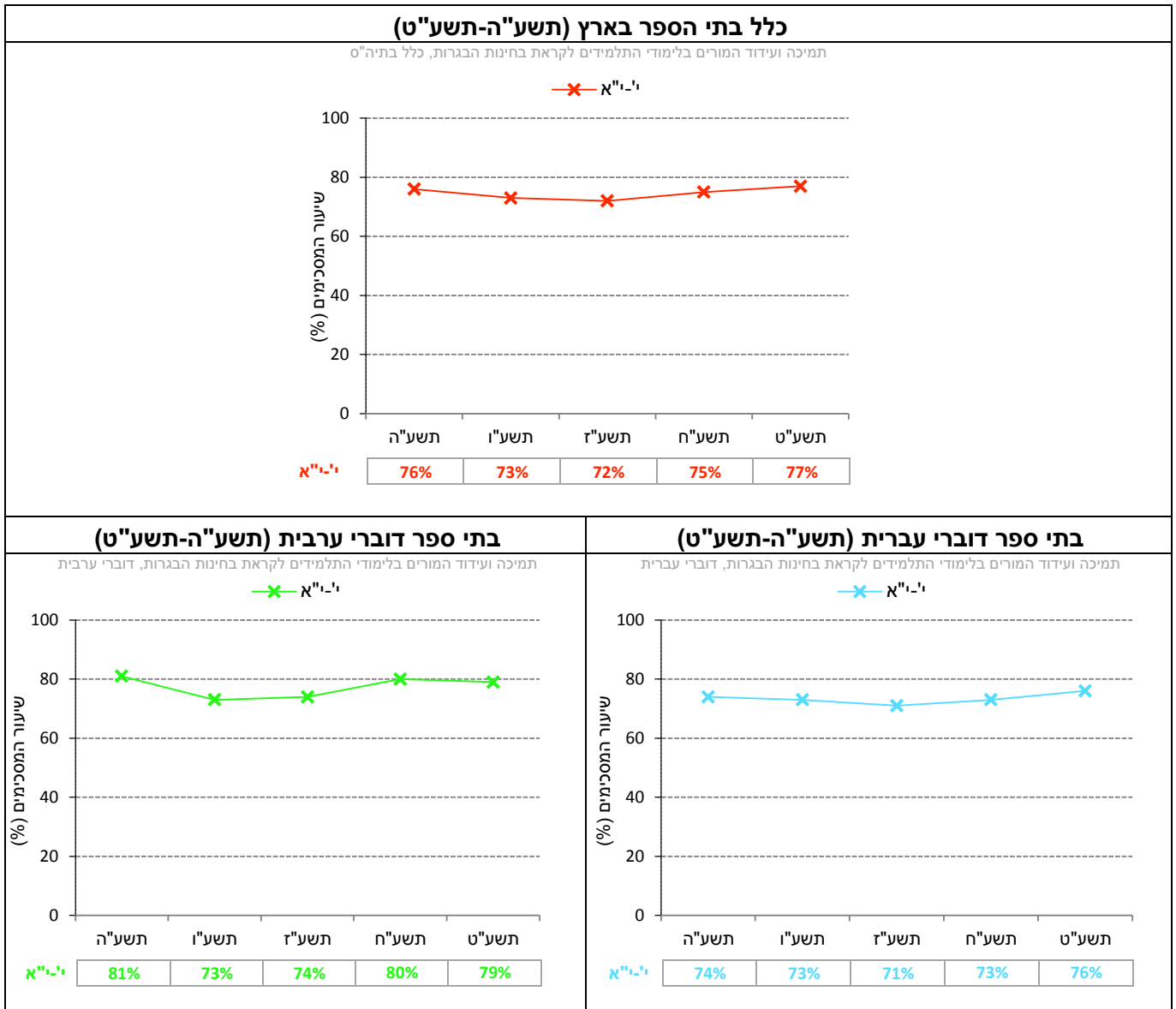
מדד מסכם: תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות*
א. "בית הספר מעודד אותי להפיק מעצמי את המרב בבחינות הבגרות"
ב. "אני מרגיש שצוות בית הספר עושה מאמצים גדולים כדי לעזור לי להצליח בבחינות הבגרות"
ג. "אני מרגיש שצוות בית הספר מאמין ביכולת שלי להצליח בבחינות הבגרות"

* סולם התשובות על היגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם

בתרשים 110 מוצגים נתוני המדד המסכם "תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

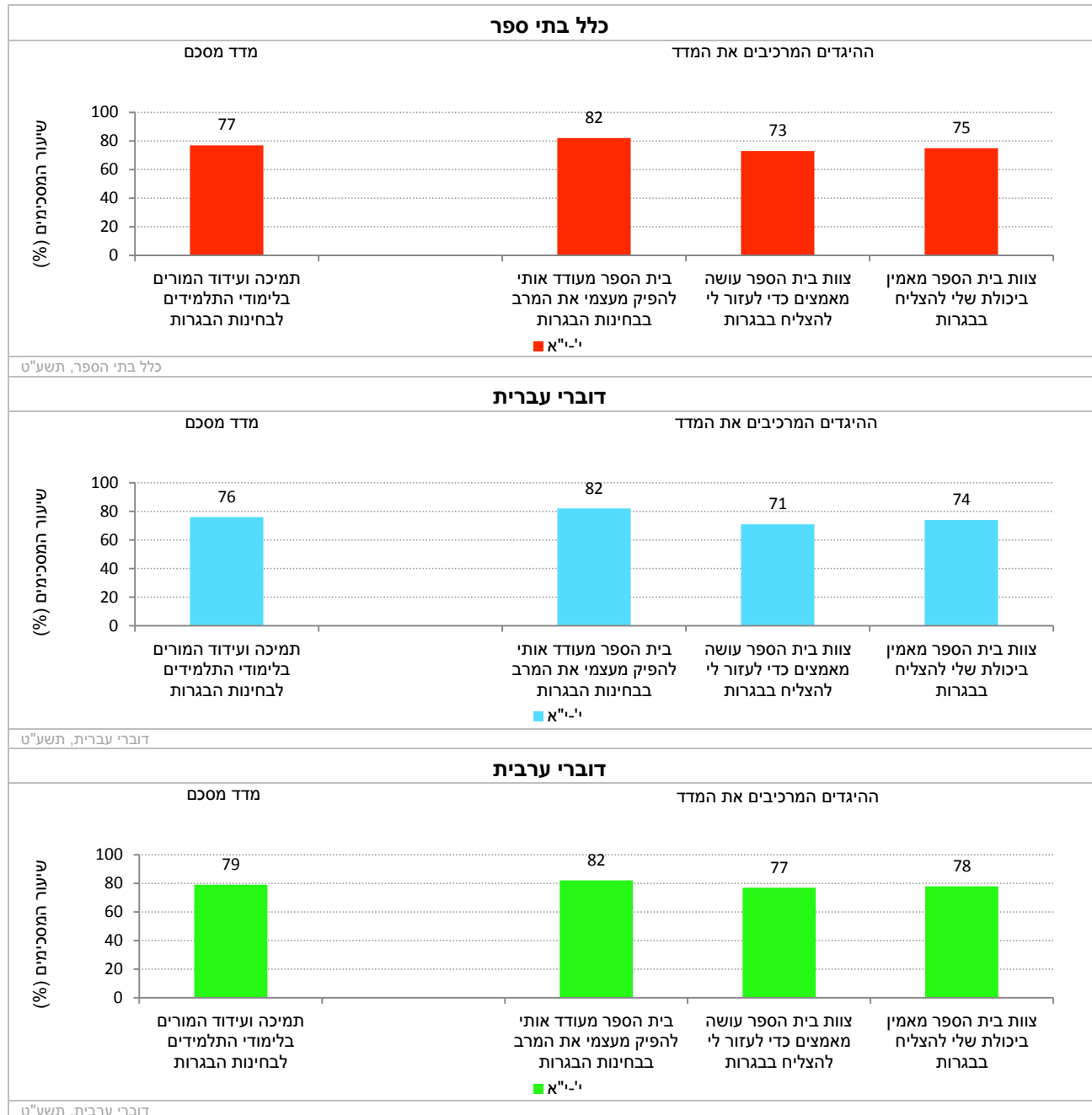
תרשים 110: דיווחי התלמידים על תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 111 מוצגים נתוני המדד המסכם "תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 111: דיווחי התלמידים על תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה (תשע"ט)

12.4 מידת ההלימה בין כישורי התלמיד ולימודיו בבית הספר – דיווחי תלמידים בחט"ע

במרבית בתי הספר מחולקים תלמידי החט"ע למסלולי לימוד שונים. לאור זאת, התבקשו התלמידים לחוות את דעתם באשר למידה שבה בית הספר מכון תלמידים למסלולים המתאימים לכישוריהם ומעודד אותם ללמוד יחידות לימוד בהיקף ההולם את יכולותיהם. בתתי-הפרקים הבאים יוצגו נתונים על תפיסות התלמידים בנוגע למידת ההלימה בין מסלול הלימודים לבגרות לבין כישורי התלמידים ובנוגע למידת ההלימה בין היקף יחידות הלימוד לבגרות לבין יכולות התלמידים.

12.4.1 מידת ההלימה בין מסלול הלימודים לבגרות לבין כישורי התלמיד

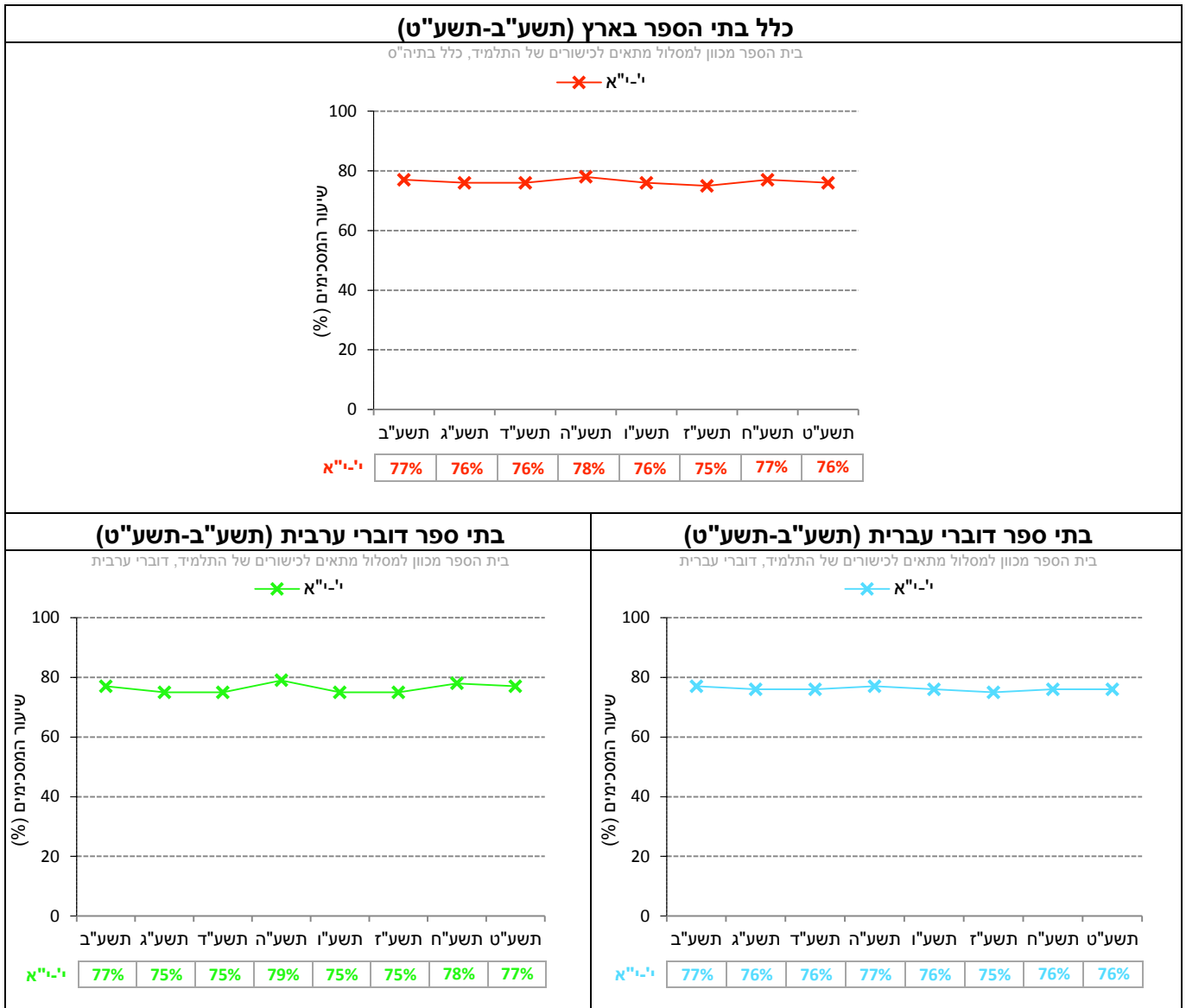
תלמידים בחטיבה העליונה נשאלו אם הם מרגישים שבית הספר מכון אותם למסלול לבגרות שמתאים לכישוריהם. לתלמידים הוצגו שלוש אפשרויות תשובה: "בית הספר מכון אותי למסלול שמתאים לכישורים שלי"; "בית הספר מכון אותי למסלול שמתחת לכישורים שלי"; "בית הספר מכון אותי למסלול שמעל לכישורים שלי". בנושא זה לא חושב מדד מסכם.

תחילה יוצגו שיעורי התלמידים אשר בחרו בתשובה "בית הספר מכון למסלול שמתאים לכישורים של התלמיד", בשנים תשע"ב-תשע"ט. בהמשך יוצגו נתוני תשע"ט עבור כל אפשרויות התשובה על השאלה בחלוקה לכלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

השוואה לאורך שנים של אפשרות תשובה (תשע"ב-תשע"ט)

בתרשים 112 מוצגים נתוני התלמידים אשר בחרו בתשובה "בית הספר מכוון למסלול בגרות שמתאים לכישורים של התלמיד" בשנים תשע"ב-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 112: שיעורי התלמידים בחט"ע שבחרו בתשובה: "בית הספר מכוון אותי למסלול בגרות שמתאים לכישורים שלי" בשנים תשע"ב-תשע"ט

לוח 12 מציג את התפלגות תשובות התלמידים בחט"ע על השאלה: "האם אתה מרגיש שבית הספר מכון אותך למסלול לבגרות שמתאים לכישורים שלך או שמכון אותך למסלול שלא מתאים לכישוריך". ניתן לעיין בהתפלגות המלאה של דיווחי התלמידים לאורך שנים בנספח 2 לדוח האקלים.

לוח 12: תשובות התלמידים בחט"ע על השאלה "האם אתה מרגיש שבית הספר מכון אותך למסלול לבגרות שמתאים לכישורים שלך או שמכון אותך למסלול שלא מתאים לכישוריך" (תשע"ט)

האם אתה מרגיש שביה"ס מכון אותך למסלול לבגרות שמתאים לכישורים שלך או שמכון אותך למסלול שלא מתאים לכישוריך? **	כלל בתי"ס	בתי"ס דוברי עברית	בתי"ס דוברי ערבית
בית הספר מכון אותי למסלול בגרות שמתאים לכישורים שלי	76%	76%	77%
בית הספר מכון אותי למסלול בגרות שמתחת לכישורים שלי	14%	14%	14%
בית הספר מכון אותי למסלול בגרות שמעל לכישורים שלי	9%	10%	9%

* האחוזים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול ספרות אחרי הנקודה העשרונית.

** בעבור כל אחת מהשאלות, התלמידים התבקשו לבחור מבין שלוש אפשרויות התשובה המוצגות בלוח, את האפשרות המתארת נכונה את עמדתם. עבור כל היגד, מוצגים בלוח שיעורי התלמידים שבחרו בכל אפשרות תשובה (באחוזים).

12.4.2 מידת ההלימה בין היקף יחידות הלימוד לבין יכולות התלמידים

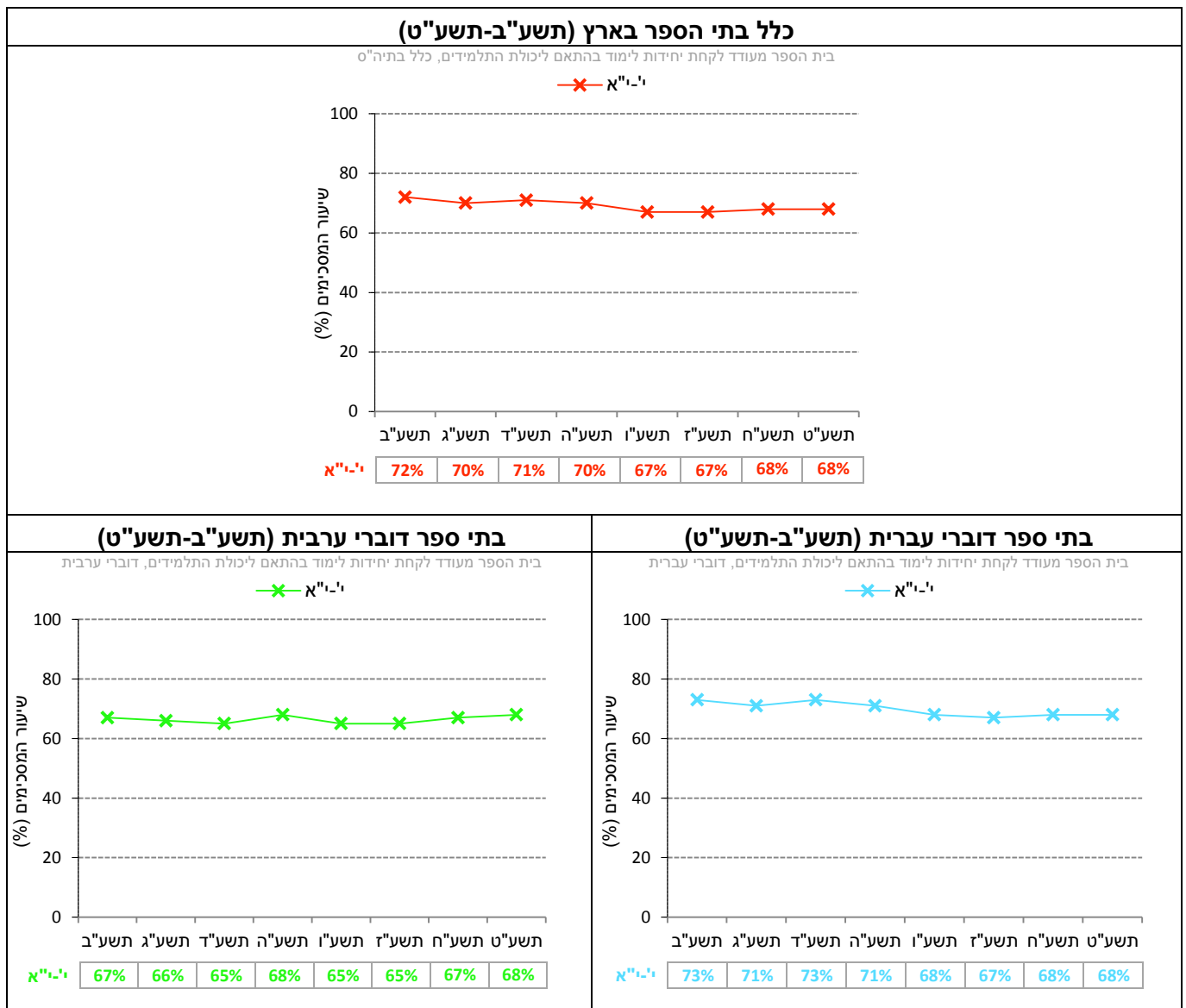
בשאלה נוספת התבקשו התלמידים להתייחס למדיניות בית הספר באשר לעידוד תלמידים ללמוד היקף יחידות לימוד המתאים ליכולותיהם. לתלמידים נתנה אפשרות לבחור באחת משלוש תשובות: "בית הספר מעודד את התלמידים לקחת יותר יחידות לימוד מכפי יכולתם"; "בית הספר מעודד את התלמידים לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולתם"; "בית הספר מעודד את התלמידים לקחת פחות יחידות לימוד מכפי יכולתם".

תחילה נציג את שיעורי התלמידים אשר בחרו בתשובה "בית הספר מעודד את התלמידים לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולתם", בשנים תשע"ב-תשע"ט. בהמשך נציג את נתוני תשע"ט עבור כל אפשרויות התשובה על השאלה בחלוקה לכלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

השוואה לאורך שנים של אפשרות תשובה (תשע"ב-תשע"ט)

בתרשים 113 מוצגים שיעורי התלמידים אשר בחרו בתשובה "בית הספר מעודד את התלמידים לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולתם" בשנים תשע"ב-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 113: שיעורי התלמידים בחט"ע שבחרו בתשובה: "בית הספר מעודד את התלמידים לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולתם" בשנים תשע"ב-תשע"ט

לוח 13 מציג את התפלגות תשובות התלמידים בחט"ע על השאלה אם בית הספר מכון את התלמידים ללמוד יחידות לימוד בהיקף המתאים ליכולתם. ניתן לעיין בהתפלגות המלאה של דיווחי התלמידים לאורך שנים בנספח 2 לדוח האקלים.

לוח 13: תשובות התלמידים בחט"ע על השאלה אם בית הספר מכון את התלמידים ללמוד יחידות לימוד בהיקף המתאים ליכולתם (תשע"ט)

מה מהדברים הבאים ביחס לעידוד תלמידים לקחת יחידות לימוד ביחס ליכולתם, נכון לגבי בית הספר שלך? **	כלל בתי"ס	בתי"ס דוברי עברית	בתי"ס דוברי ערבית
בית הספר מעודד את התלמידים לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולת שלהם	68%	68%	68%
בית הספר מעודד את התלמידים לקחת יותר יחידות לימוד מהיכולת שלהם	25%	25%	24%
בית הספר מעודד את התלמידים לקחת פחות יחידות לימוד מהיכולת שלהם	7%	7%	8%

* האחוזים אינם מסתכמים ל- 100% בשל עיגול ספרות אחרי הנקודה העשרונית.

** בעבור כל אחת מהשאלות, התלמידים התבקשו לבחור מבין שלוש אפשרויות התשובה המוצגות בלוח, את האפשרות המתארת נכונה את עמדתם. עבור כל היגד, שיעורי התלמידים שבחרו בכל אפשרות תשובה (באחוזים) מוצגים בלוח.

12.5 תפיסת תפקיד בית הספר כמכשיר לחיים – דיווחי תלמידים בחט"ע

הלימודים לקראת בחינות הבגרות תופסים חלק ניכר מסדר היום הלימודי בחטיבות העליונות. נוסף על סוגיית הלימודים לבגרות, אחת השאלות החשובות שעולות ביחס למערכת החינוך בכלל ולחטיבות העליונות בפרט היא באיזו מידה הן מכשירות ומכינות את התלמידים לחיים שלאחר סיום בית הספר, ובפרט לעולם העבודה ולהשכלה העל-תיכונית. בהקשר זה התבקשו תלמידים בחט"ע להשיב על שלושה היגדים, שבדקים את עמדות התלמידים כלפי בית הספר כמוסד המכשיר לחיים, דהיינו כמכין לקראת עולם העבודה והלימודים.

נתונים אלה נאספו בקרב תלמידים בחט"ע החל משנה"ל תשע"ב. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תשע"ב-תשע"ט, לאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

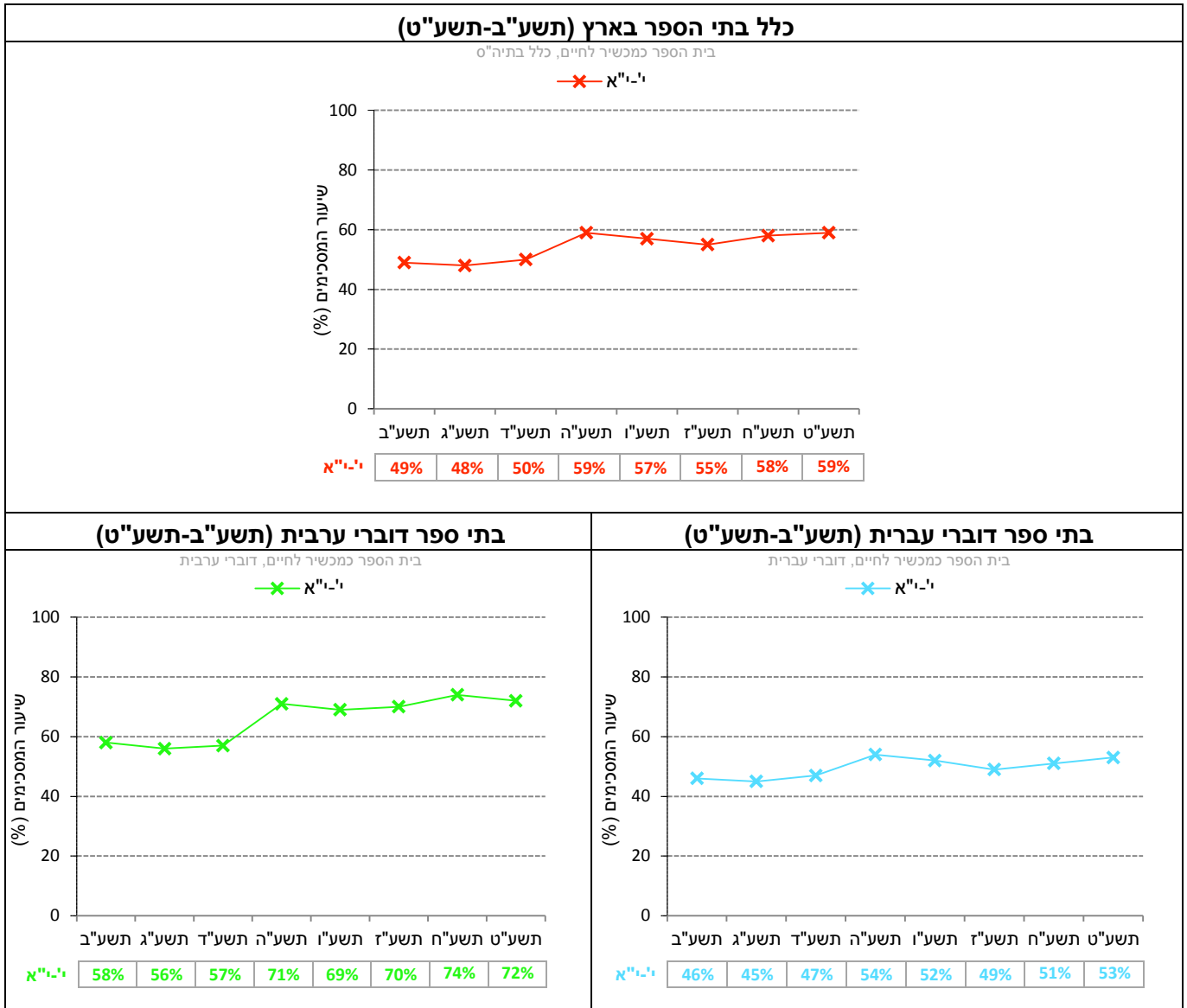
מדד מסכם: בית הספר כמכשיר לחיים*
א. "אני מרגיש שבית הספר נותן לי כלים שיסייעו לי להשתלב בעתיד בעולם העבודה"
ב. "בית הספר מעודד את התלמידים ללמוד לימודים אקדמיים בהמשך דרכם (באוניברסיטה, במכללה וכד)"
ג. "אני מרגיש שבית הספר מעודד אותי להפיק מעצמי את המרב בתחומים שאינם לימודיים (לדוגמה: ספורט, מוזיקה, וכד)"

* סולם התשובות על היגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ט)

בתרשים 114 מוצגים נתוני המדד המסכם "בית הספר כמכשיר לחיים" בשנים תשע"ב-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

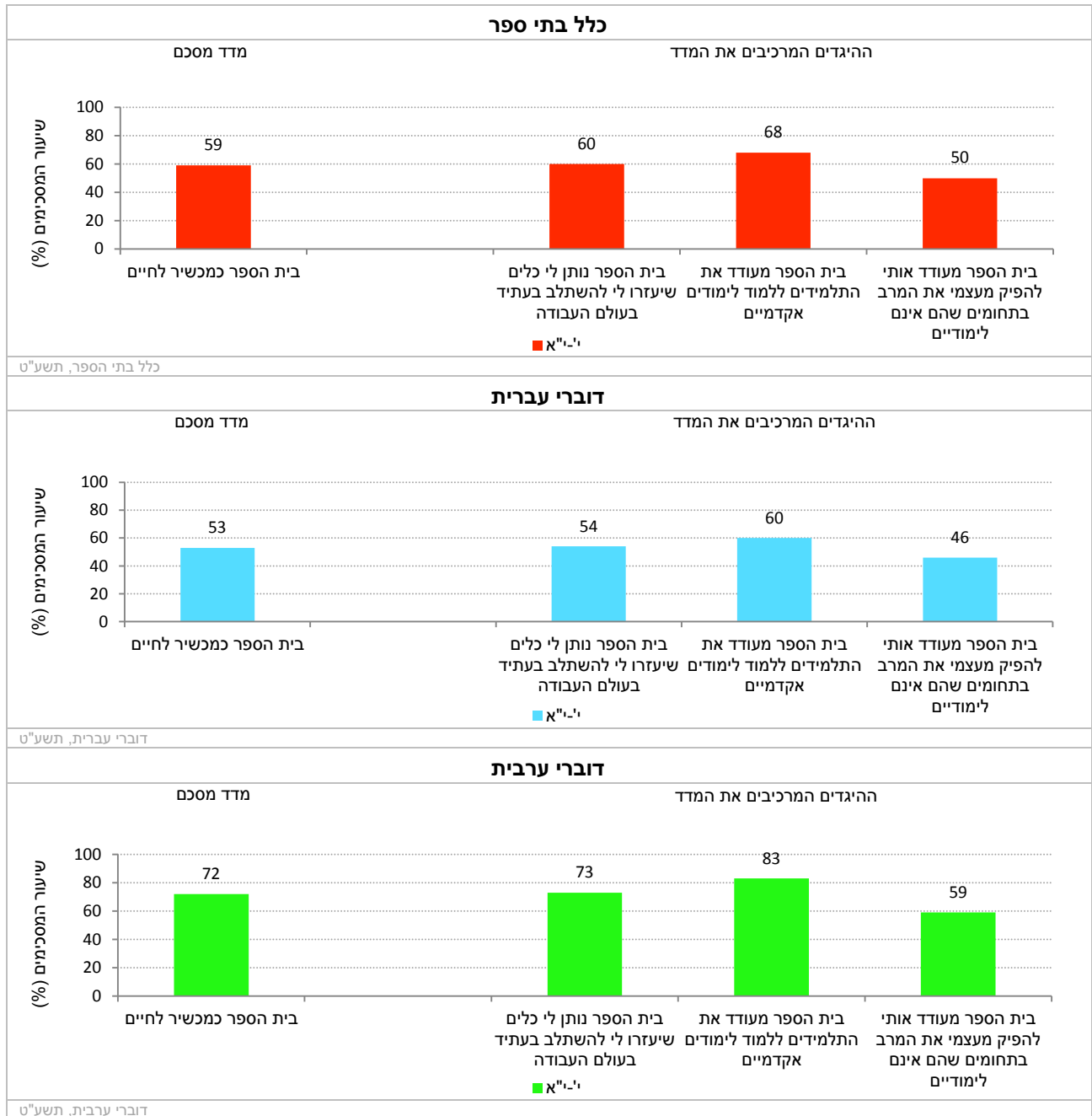
תרשים 114: דיווחי התלמידים על בית הספר כמכשיר לחיים: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 115 מוצגים נתוני המדד המסכם "בית הספר כמכשיר לחיים" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 115: דיווחי התלמידים על בית הספר כמכשיר לחיים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה (תשע"ט)

13. חינוך חברתי-ערכי בבית הספר

עד כה עסקנו בהיבטים שונים של האקלים והסביבה הפדגוגית בבית הספר. בפרק הנוכחי נעסוק בהיבט מרכזי נוסף של העשייה החינוכית: החינוך החברתי-ערכי. מערכת החינוך בישראל מייחסת חשיבות רבה לפיתוח ערכים חברתיים בקרב תלמידיה, שיאפשרו להם לתפקד כאזרחים התורמים לחברה. השגת יעד חינוכי זה מחייב התנסות מעשית ולימוד פעיל דוגמת מעורבות חברתית ולא רק לימוד תיאורטי.

הפרק הנוכחי יעסוק בשלושה נושאים עיקריים: מעורבות חברתית של תלמידים, פעילויות פנאי של תלמידים וקידום אחריות חברתית, כפי שמושגים בבתי הספר.

תחילה יוצגו הממצאים והתובנות העיקריות בנושא זה ובהמשך יוצגו נתוני המדדים המסכמים וההיגדים בפירוט.

ממצאים עיקריים

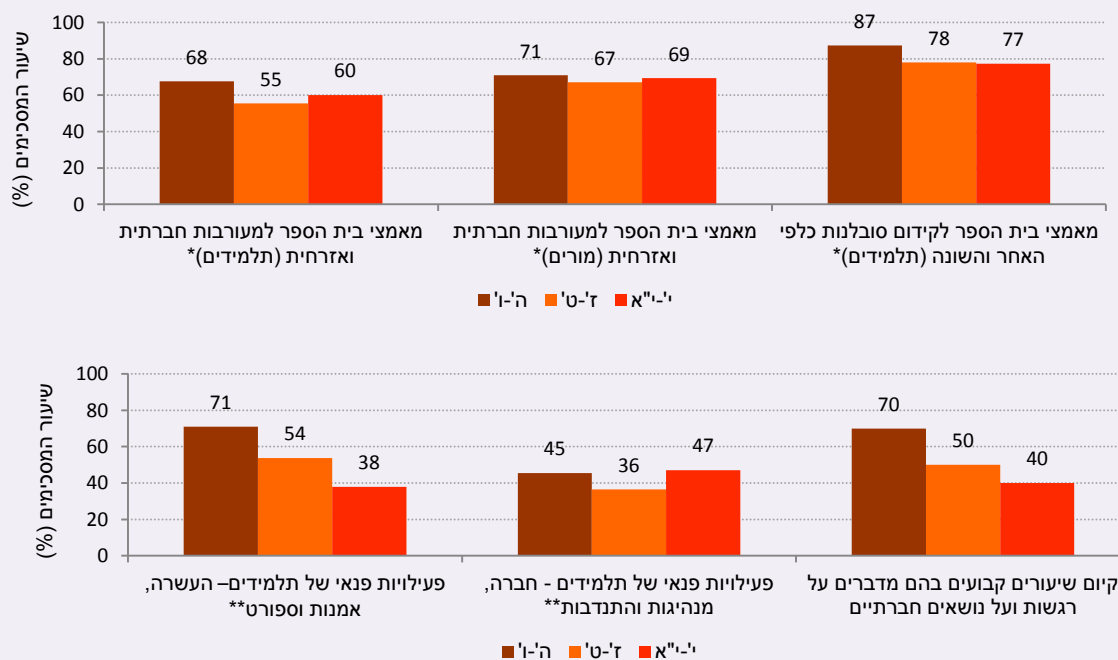
- פרק זה עוסק בהיבטים שונים של החינוך החברתי-ערכי בבית הספר: מעורבות חברתית של תלמידים, פעילויות פנאי של תלמידים וקידום אחריות חברתית כפי שמושגים בבתי הספר.
- לפי דיווחי מרבית התלמידים (שני שלישי בשכבת הגיל ה'ו' ויותר ממחצית בשכבות הגיל ז'-י"א) בית הספר משקיע מאמצים לעידוד תלמידים למעורבות חברתית ואזרחית. בקרב התלמידים בחט"ע בשני מגזרי השפה נצפתה עלייה ניכרת בין השנים תשע"ד לתשע"ה, שהתחזקה בשנתיים האחרונות. בכיתות ה'ט' נתוני המדד החלו להיאסף בתשע"ה ומאז נקודת התחלה זו נראה כי המדד יציב בקרב דוברי עברית, ואילו בקרב דוברי ערבית נרשמה עלייה ניכרת בתשע"ח שהתייצבה בתשע"ט. חשוב לציין כי בכל שכבות הגיל שיעורי הדיווח בקרב דוברי ערבית גבוהים בהשוואה לדוברי עברית.
- גם המורים נשאלו על המידה בה ביה"ס מעודד את התלמידים למעורבות חברתית. שיעורי הדיווח של המורים, העומדים על כ-70% בכל שכבות הגיל, מאששים לרוב את דיווחי התלמידים שלעיל. בדיווחי המורים בבתי"ס יסודיים דוברי ערבית נרשם בתשע"ח זינוק של 7% (שממשיך מגמה קודמת), המקביל גם לזינוק בדיווחי התלמידים, אולם בתשע"ט חלה ירידה משמעותית בדיווחי המורים בהיבט זה. ביתר קבוצות המורים שנבדקו לא נרשמו שינויים משמעותיים בשנתיים האחרונות. חשוב לציין כי ההיגד עליו נרשמו שיעורי הסכמה נמוכים יחסית (כמחצית המורים) מתייחס לשיתוף תלמידים בתהליך קבלת החלטות לגבי מדיניות בית הספר.
- כ-70% מן התלמידים בבתי הספר היסודיים וכמחצית בחט"ב ובחט"ע דיווחו על קיומן של פעילויות לפיתוח מודעות חברתית ערכית, שמתבטאות בעידודם להביע דעות בנושאים אקטואליים, בקישור החומר הנלמד לנושאים חברתיים הרלוונטיים לחיי התלמיד, ובמתן חוות דעת לתלמידים על האופן שבו הם מבצעים את תפקידם (בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית). בנושא זה נרשמה החל מתשע"ז עליה בעיקר בבתי ספר יסודיים ובחט"ב.
- נושא נוסף שנבדק בהקשר של חינוך חברתי-ערכי בבית הספר הוא קידום אחריות חברתית בבית הספר. לפי דיווחי רוב התלמידים (כ-80%) רוב המורים (כ-85%), בתי הספר עושים מאמצים לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה. שיעורי המדווחים גבוהים יותר בבתי ספר יסודיים, מאשר בחט"ב ובחט"ע. יחד עם זאת, לפי דיווחי התלמידים עדיין מתקיים שיח פוגעני כלפי קבוצות "אחרות": בני לאום אחר, בני/בנות מגדר אחר, תלמידים עם מוגבלויות ועוד. שיעורי המדווחים נעים בין 8%-25% בשכבות ז'-י"א, לבין 5%-15% בשכבות ה'ו', כאשר נראה כי התופעה הנפוצה ביותר בחט"ב ובחט"ע (מעל 20%) היא שפה פוגענית בשל מראה חיצוני ושפה פוגענית כלפי בני לאום אחר וכלפי מי שמחזיק בדעה פוליטית אחרת בחט"ע. לצד זאת, בשנה האחרונה נרשמה בדר"כ יציבות בשיעורי הדיווח של התלמידים על קיומו של שיח פוגעני על צורתו השונת, שבאה אחרי ירידות בשנה קודמת (למעט עלייה בתשע"ט בקרב תלמידים דוברי ערבית ביסודי), בד בבד עם יציבות בדיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה.
- בתשע"ט נבדק לראשונה ההיבט של קידום שיח רגשי חברתי בקרב התלמידים ועל תרומתו של השיח לשיפור האווירה בכיתה. כ-70% מבין התלמידים ביסודי, כ-50% בחט"ב וכ-40% בחט"ע דיווחו כי בכיתתם מתקיימים שיעורים קבועים בהם מדברים על נושאים הקשורים לרגשות, לנושאים חברתיים, למניעת אירועי אלימות ואלימות דיגיטלית. זאת ועוד, כשלושה רבעים מבין התלמידים ביסודי וכמחצית מביניהם בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי השיעורים העוסקים בנושאים הרגשיים-חברתיים תורמים לשיפור האווירה בכיתה. בכל ההיבטים שנבדקו שיעורי הדיווח בקרב דוברי ערבית היו גבוהים יותר בהשוואה לדוברי עברית. בנוסף, 5% מבין התלמידים ביסודי, 9% בחט"ב ו-12% בחט"ע דיווחו כי לא התקיימו בכיתתם שיעורים העוסקים בשיח רגשי חברתי ובמניעת פגיעה.
- במסגרת בחינת ההיבטים החברתיים-ערכיים בבתי הספר נשאלו התלמידים גם על השתתפותם בפעילויות פנאי.

בשאלה ישירה שהופנתה לתלמידים, הם נשאלו על מספר החוגים בהם הם השתתפו באופן קבוע בחודש האחרון. כ-85% מבין התלמידים בבתי הספר היסודיים וכ-70% מבין התלמידים בחט"ב ובחט"ע דיווחו כי השתתפו בחוג אחד לפחות בחודש שקדם להעברת השאלון. בתשע"ט נרשמה עלייה בשיעורי הדיווח בחט"ב ובחט"ע.

בנוסף לשאלה זו תלמידים נשאלו האם הם השתתפו באופן קבוע מתחילת שנת הלימודים בפעילויות פנאי משני סוגים: העשרה, אמנות או ספורט מצד אחד וחברה מנהיגות והתנדבות מצד אחר. בפעילויות מסוג העשרה, אמנות וספורט נמצא, כי עם העלייה בשכבות הגיל נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח של התלמידים על השתתפות בפעילויות פנאי (71%, 54% ו-38% ביסודי, חט"ב וחט"ע בהתאמה). מבין הפעילויות שנבדקו, השתתפות בחוג ספורט דווחה בשיעורים הגבוהים ביותר: כמחצית בבתי ספר יסודיים, יותר משליש בחט"ב וכרבע בחט"ע. כך גם השתתפות בחוג אמנות ביסודי (כ-40%). עוד נמצא, כי תלמידים דוברי עברית דיווחו בשיעורים גבוהים יותר בהשוואה לדוברי ערבית על השתתפות בפעילויות מסוג זה. יש לציין כי השנה נרשמה יציבות בשיעורי הדיווח על השתתפות בפעילויות פנאי בקרב תלמידים בשני מגזרי השפה.

עבור השתתפות בפעילויות מסוג חברה, מנהיגות והתנדבות נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בשלבי החינוך חט"ע ויסודי (כ-46%) לעומת החט"ב (36%). השתתפות בתנועת נוער דווחה בשיעורים גבוהים יחסית ביסודי (כשליש) ובחט"ב (כרבע), והשתתפות בפעילויות התנדבותיות דווחה בשיעורים גבוהים יחסית בחט"ע (כשליש). בתכנית מנהיגות דווחו שיעורי השתתפות נמוכים יחסית (כ-12% מן התלמידים בכל השכבות הגיל). כך גם השתתפות בפעילויות התנדבותיות בחט"ב (11%). מעניין לציין כי בעוד שעבור השתתפות בתנועת נוער (בכל שלבי הגיל) והתנדבות (בחט"ע) נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בקרב דוברי עברית בהשוואה לדוברי ערבית הרי שעבור השתתפות בתכנית מנהיגות או התנדבות ביסודי ובחט"ב התמונה היא הפוכה. לאורך השנים נרשמה יציבות בשיעורי הדיווח על פעילויות פנאי אלה בקרב תלמידים דוברי עברית בכל שכבות הגיל ובקרב דוברי ערבית בחט"ע, לצד עלייה בקרב דוברי ערבית ביסודי ובחט"ב.

חינוך חברתי-ערכי בבית הספר – דיווחי תלמידים ומורים בכלל בתי ספר

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "במידה מועטה או בכלל לא" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("במידה רבה מאוד" או "במידה רבה") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכזיים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

** המדד המסכם מייצג את שיעורי התלמידים שהשתתפו בפעילות פנאי אחת לפחות באופן קבוע (דהיינו, ציינו לפחות פעילות אחת מתוך שלוש הפעילויות האפשריות במדד).

13.1 מעורבות חברתית של תלמידים

13.1.1 מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית" בוחן את המידה שבה בית הספר מעודד תלמידים למעורבות חברתית ואזרחית בשורה של תחומים: פעילות בתנועות נוער, התנדבות למען הקהילה, מנהיגות בין כתלי בית הספר ועוד. מדד זה, לצד ההיבטים הנוספים המוצגים בפרק "חינוך חברתי-ערכי בבית הספר" מעיד על המידה שבה בתי הספר משמשים כבית לחינוך ולערכים, ולא רק כמוסדות לימוד.

נתונים אלה נאספו בקרב תלמידי החטיבה העליונה החל מתשע"ב. החל מתשע"ה נאספו הנתונים גם בקרב תלמידים משלב חינוך יסודי וחט"ב.

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית" בין השנים תשע"ב-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

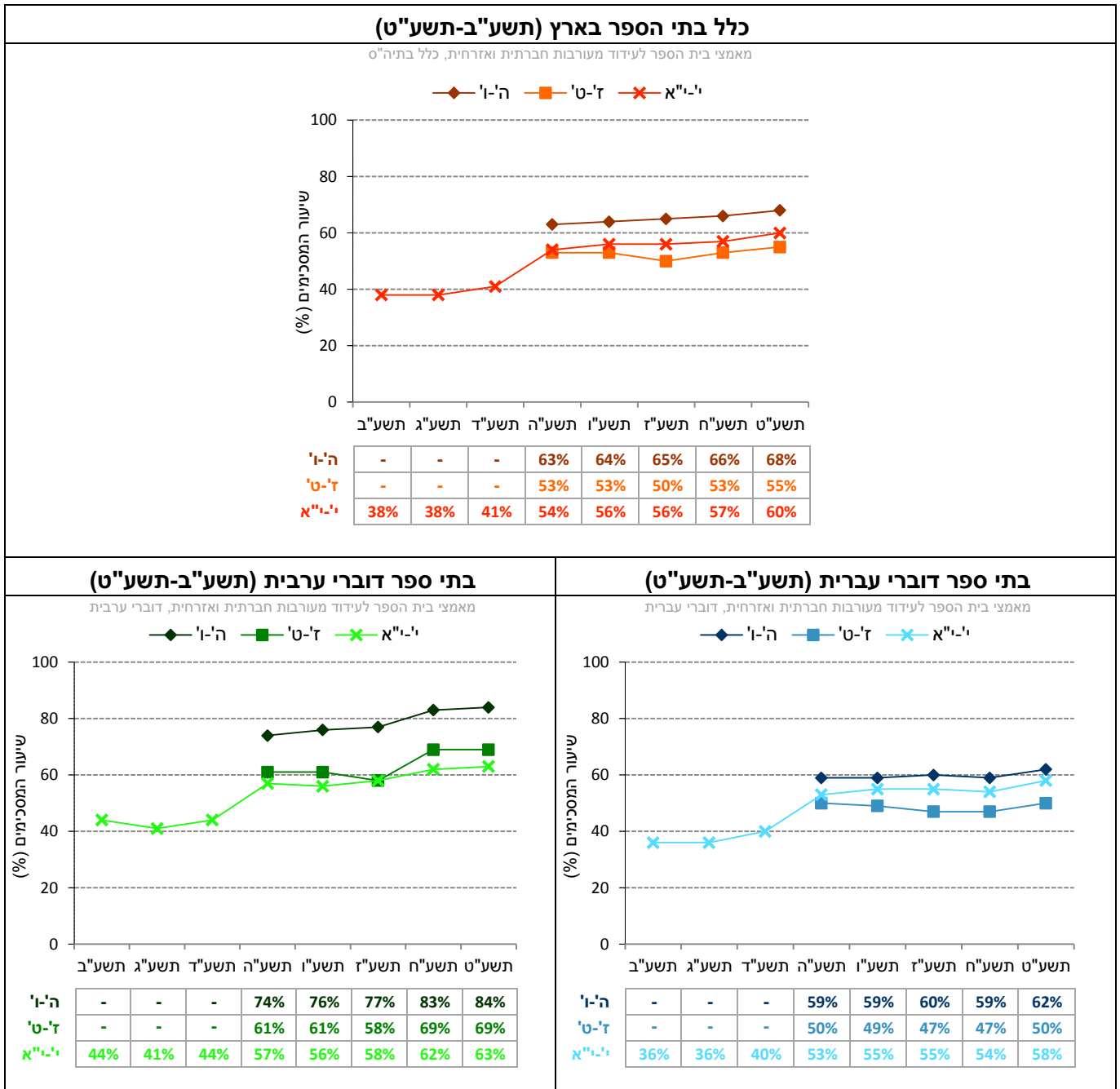
מדד מסכם: מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית*
א. "בבית הספר מעודדים תלמידים לגלות מנהיגות (למשל: להתנדב למועצת התלמידים, ליזום פרויקטים של שיפור בית ספרי ועוד)"
ב. "בבית הספר מעודדים את התלמידים להיות חברים בתנועת נוער"
ג. "בית הספר מעודד אותי לקחת חלק פעיל בחיים האזרחיים (כמו להתעניין בנושאים שעל סדר היום הציבורי בקהילה ובמדינה וכו')"
ד. "בית הספר מעודד אותי לעזור בפעילות התנדבותית למען הקהילה"
ה. "בית הספר מעודד אותי לקחת חלק במסגרות למעורבות חברתית (כמו מועצת תלמידים, חונכות וכו')"

* סולם התשובות על היגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ט)

בתרשים 116 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית" בשנים תשע"ב-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

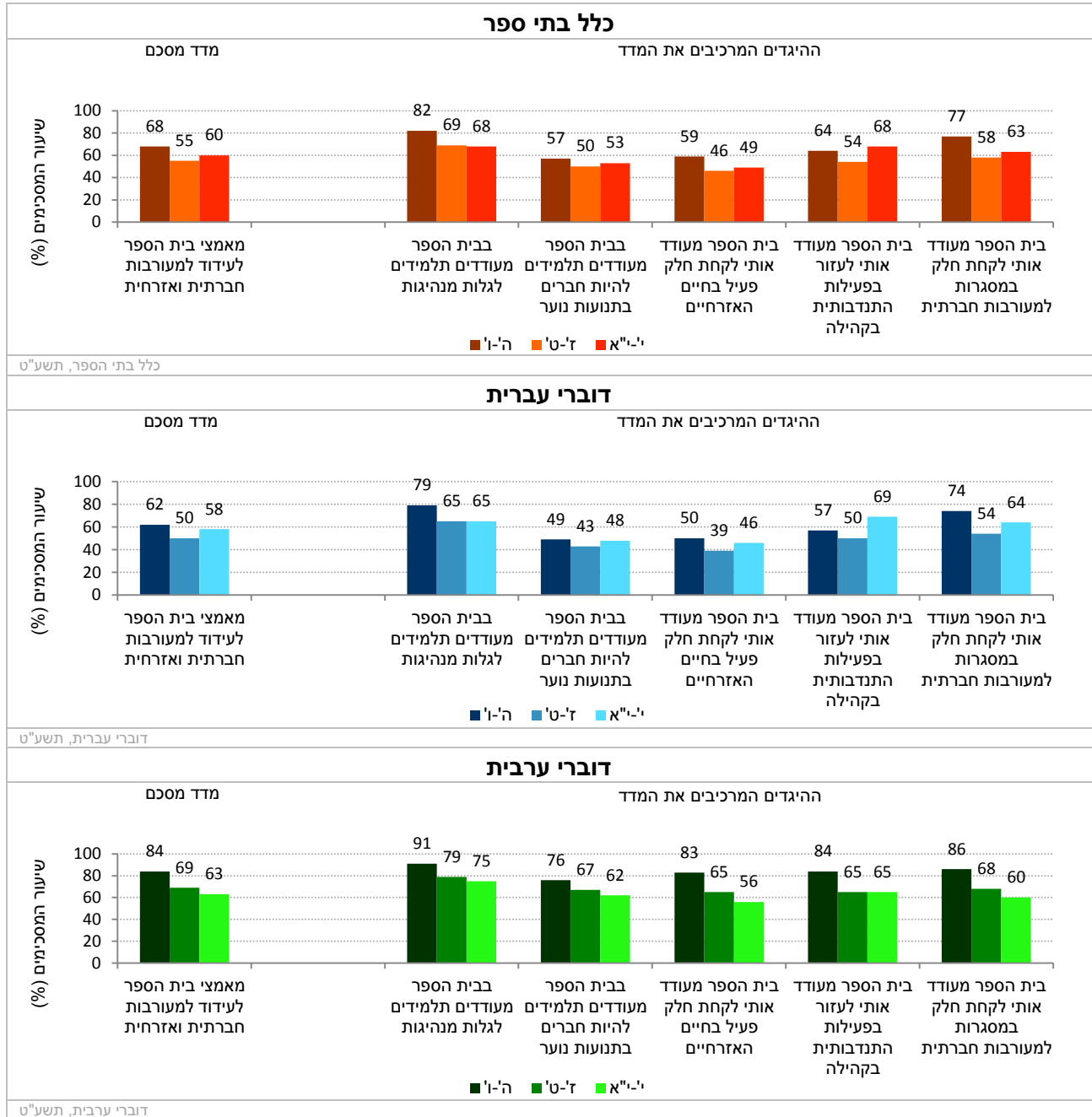
תרשים 116: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 117 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 117: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים בחלוקה לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

13.1.2 מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כדי לקבל תמונה מלאה באשר למאמצי בתי הספר לקידום חינוך חברתי-ערכי, התבקשו גם המורים לדווח על עמדותיהם בנושא. המורים התבקשו לדווח על כמה היבטים: שיתוף תלמידים בתהליכי קבלת החלטות בבית הספר, ייזום פעילויות של תלמידים למען הקהילה, קידום השתתפות תלמידים במסגרות חברתיות בבית הספר וקישור בין נושאי הלימוד לנושא התרומה לקהילה.

הנתונים על מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית נאספו בקרב מורי החט"ע החל מתשע"ב, והחל מתשע"ה גם בקרב מורים בבתי ספר יסודיים ובחט"ב. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית" בין השנים תשע"ב-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית*
א. "נציגי התלמידים שותפו בתהליך קבלת החלטות לגבי המדיניות הבית ספרית**"
ב. "בית הספר מרבה ליזום פעילות של תלמידים למען הקהילה כגון טיפוח ושמירה על הסביבה, אירועים קהילתיים וכו"
ג. "בית הספר פועל על מנת לקדם את השתתפות התלמידים במסגרות כגון ועדות בבית הספר, מועצה וכו"
ד. "בבית הספר מקפידים לקשר את החומר הנלמד בכיתה לתכנים של תרומה לקהילה"

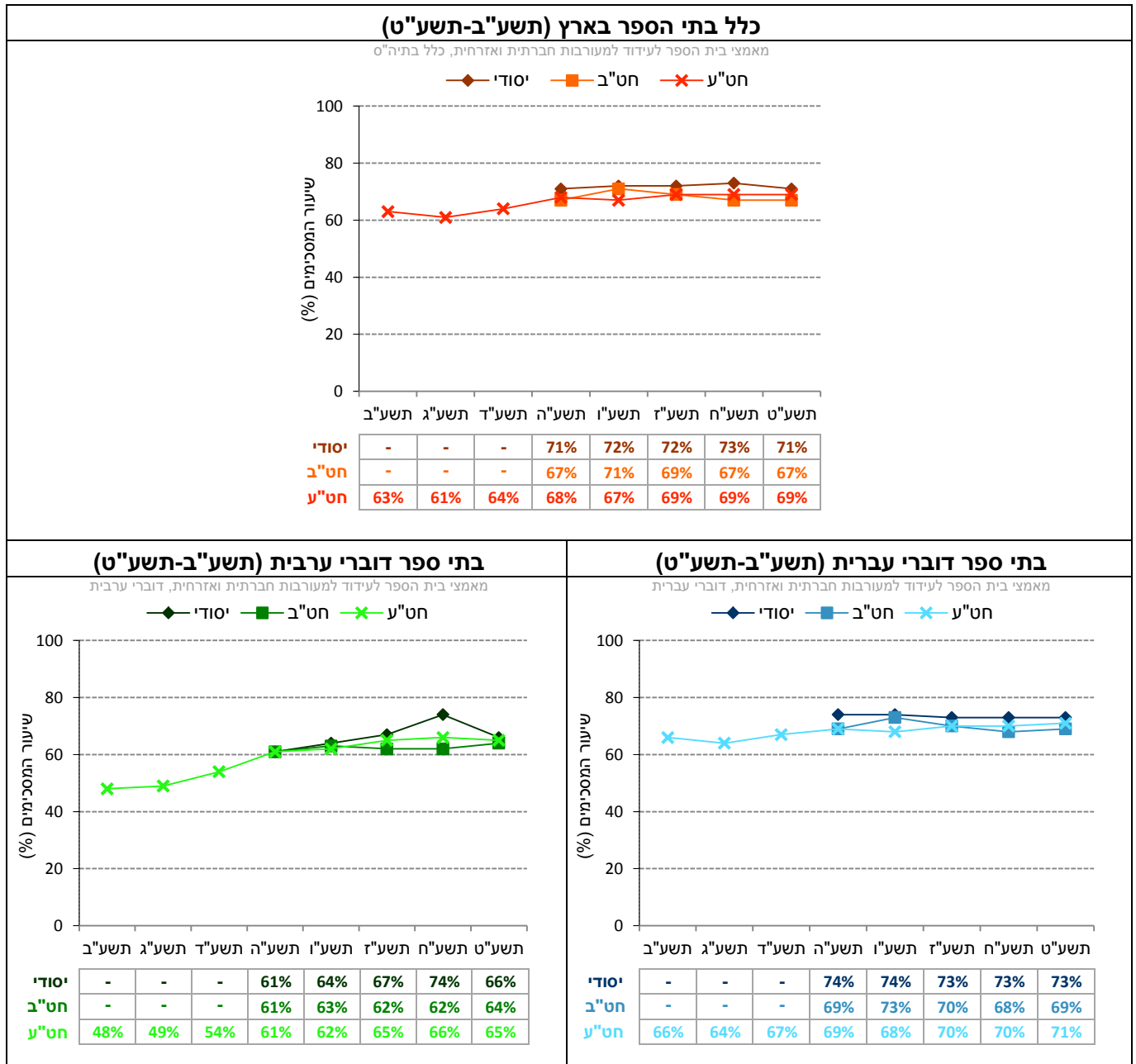
*סולם התשובות על היגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

** שיעורי המורים שלא השיבו על ההיגד עומדים על 17% בקרב דוברי עברית ועל 5% בקרב דוברי ערבית בבתי ספר יסודיים ובחט"ב ועל 23% בקרב דוברי עברית ו-8% בקרב דוברי ערבית בחט"ע.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ט)

בתרשים 118 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית" בשנים תשע"ב-תשע"ט עבור מורים בחט"ע (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

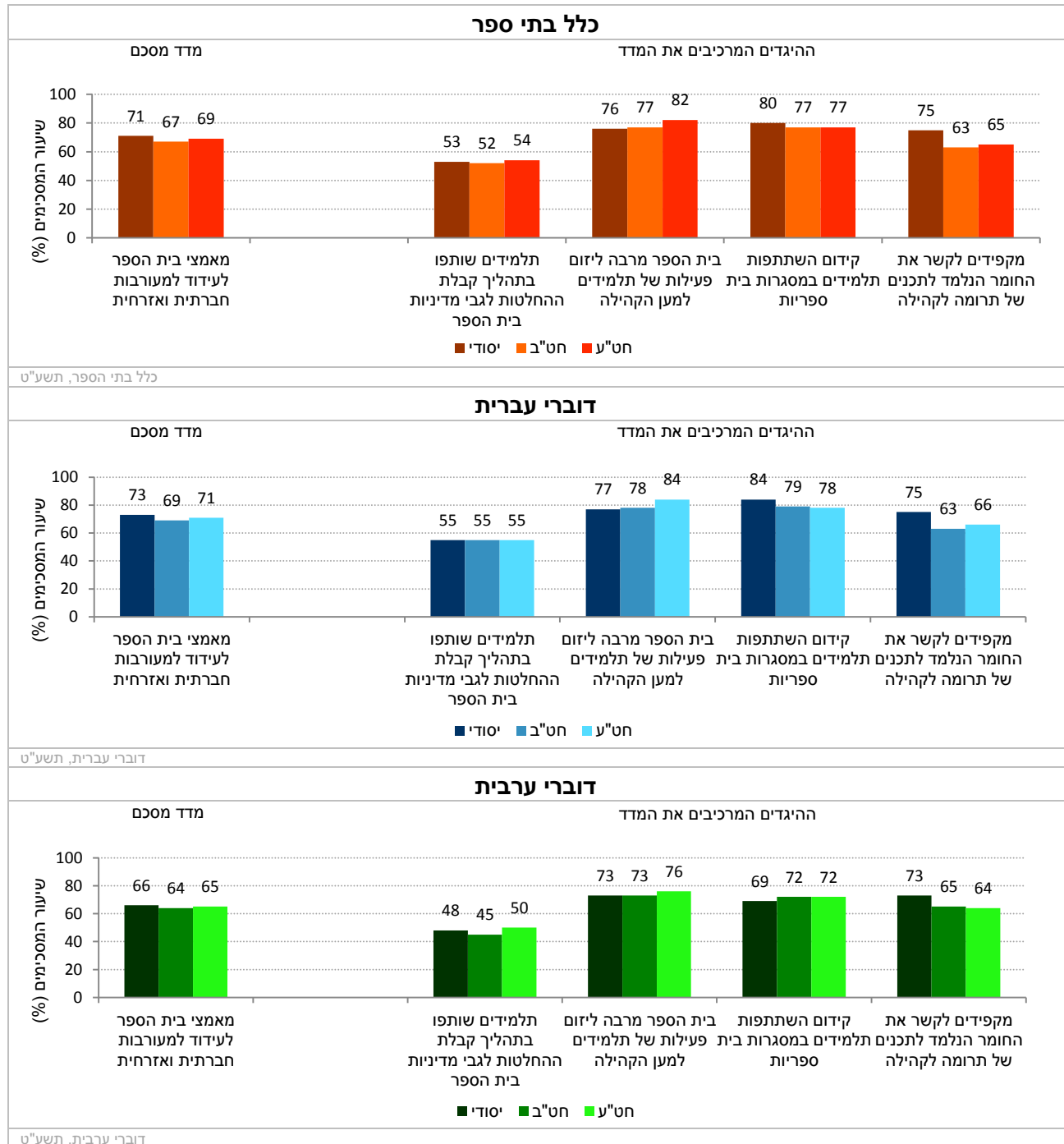
תרשים 118: דיווחי המורים על מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 119 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 119: דיווחי המורים על מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים בחלוקה לפי מגזר שפה ושלב חינוך (תשע"ט)

13.1.3 פיתוח מודעות חברתית-ערכית בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

חיזוק וטיפוח מודעות חברתית-ערכית עשוי להיות מנוף משמעותי להתפתחות האישית של תלמידים וליצירת אזרחים מעורבים וערכיים. בנוגע לסוגיה זו נשאלו התלמידים באיזו מידה מעודדים אותם להתעניין ולהביע דעה בנושאים אקטואליים וכן באיזו מידה המורים מקשרים את החומר הנלמד לנושאים חברתיים רלוונטיים לחייהם.

נתונים על אודות פיתוח מודעות חברתית ערכית בקרב התלמידים נאספו לראשונה בתשע"ז בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מההיגדים מוצג בנפרד.

תחילה מוצגים נתוני ההיגדים בין השנים תשע"ז-תשע"ט ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ט של ההיגדים זה לצד זה. ההיגדים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: פיתוח מודעות חברתית ערכית בקרב התלמידים*
א. במהלך השיעורים המורים מקשרים את החומר הנלמד לנושאים חברתיים שקשורים לכיתה שלנו (סובלנות, מניעת אלימות, שיח מכבד וכו')
ב. בית הספר מעודד אותי להתעניין ולהביע דעה בנושאים שמדובר עליהם בחדשות, ברדיו וברשתות החברתיות
ג. המורים שלי נותנים לי חוות דעת על האופן שבו אני מבצע את התפקיד שלי בבית הספר**

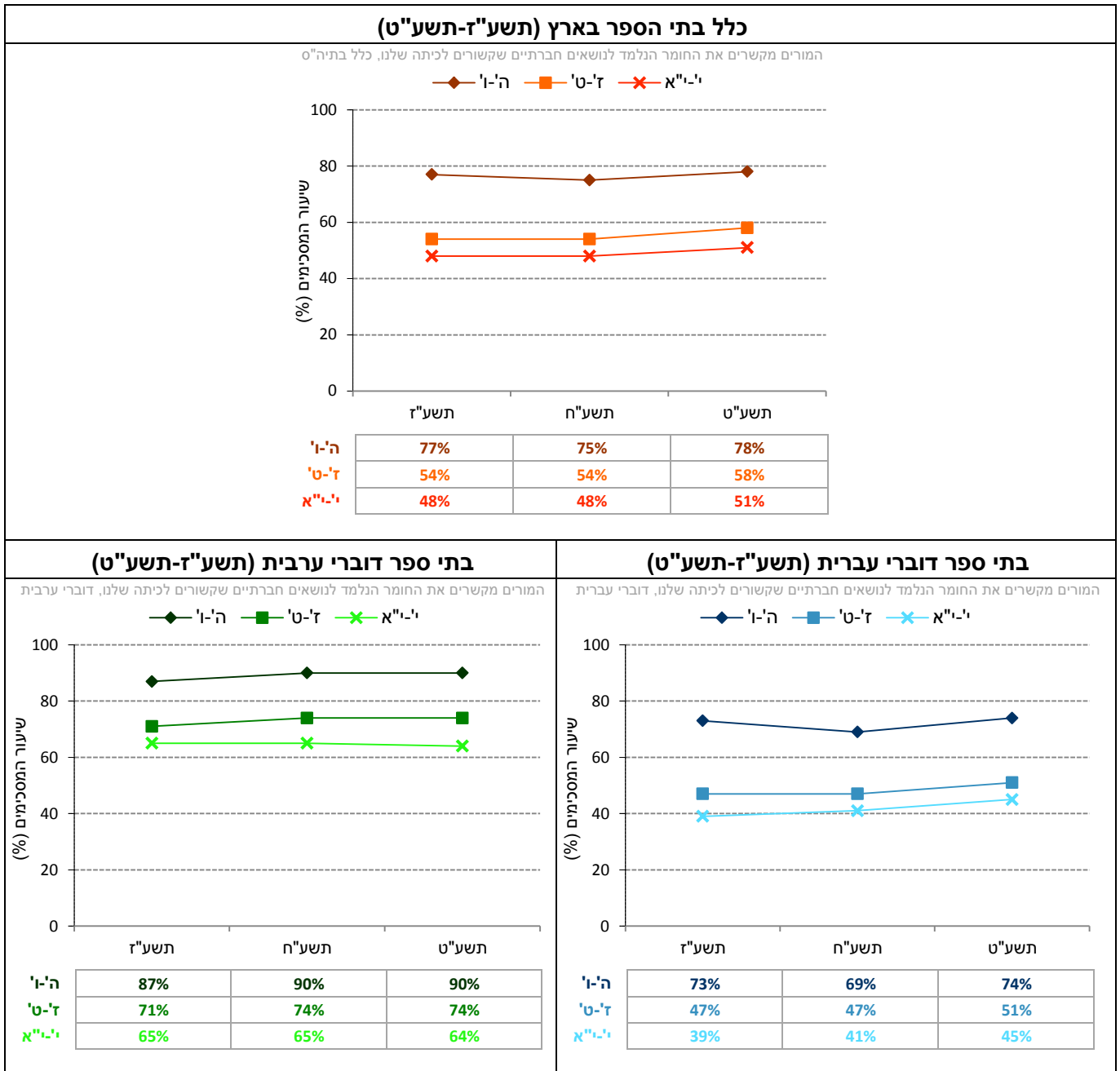
*סולם התשובות על היגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

**היגד זה נשאל לראשונה בתשע"ט

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ז-תשע"ט)

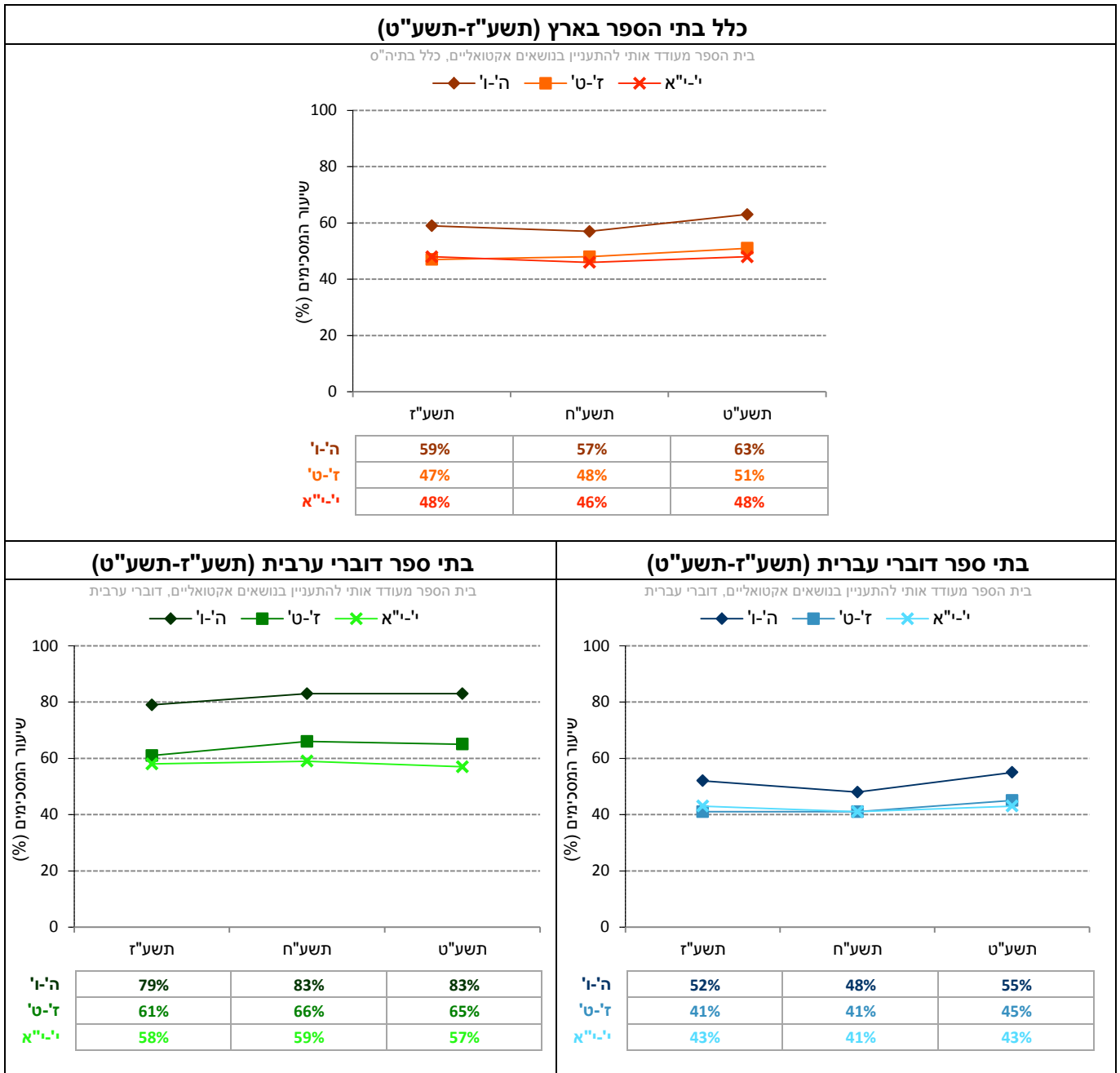
בתרשים 120 מוצגים נתוני ההיגד "במהלך השיעורים המורים מקשרים את החומר הנלמד לנושאים חברתיים שקשורים לכיתה שלנו (סובלנות, מניעת אלימות, שיח מכבד וכו')" בשנים תשע"ז-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 120: דיווחי התלמידים על ההיגד: "במהלך השיעורים המורים מקשרים את החומר הנלמד לנושאים חברתיים שקשורים לכיתה שלנו (סובלנות, מניעת אלימות, שיח מכבד וכו')" בשנים תשע"ז-תשע"ט

בתרשים 121 מוצגים נתוני ההיגד "בית הספר מעודד אותי להתעניין ולהביע דעה בנושאים שמדובר עליהם בחדשות, ברדיו וברשתות החברתיות" בשנים תשע"ז-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

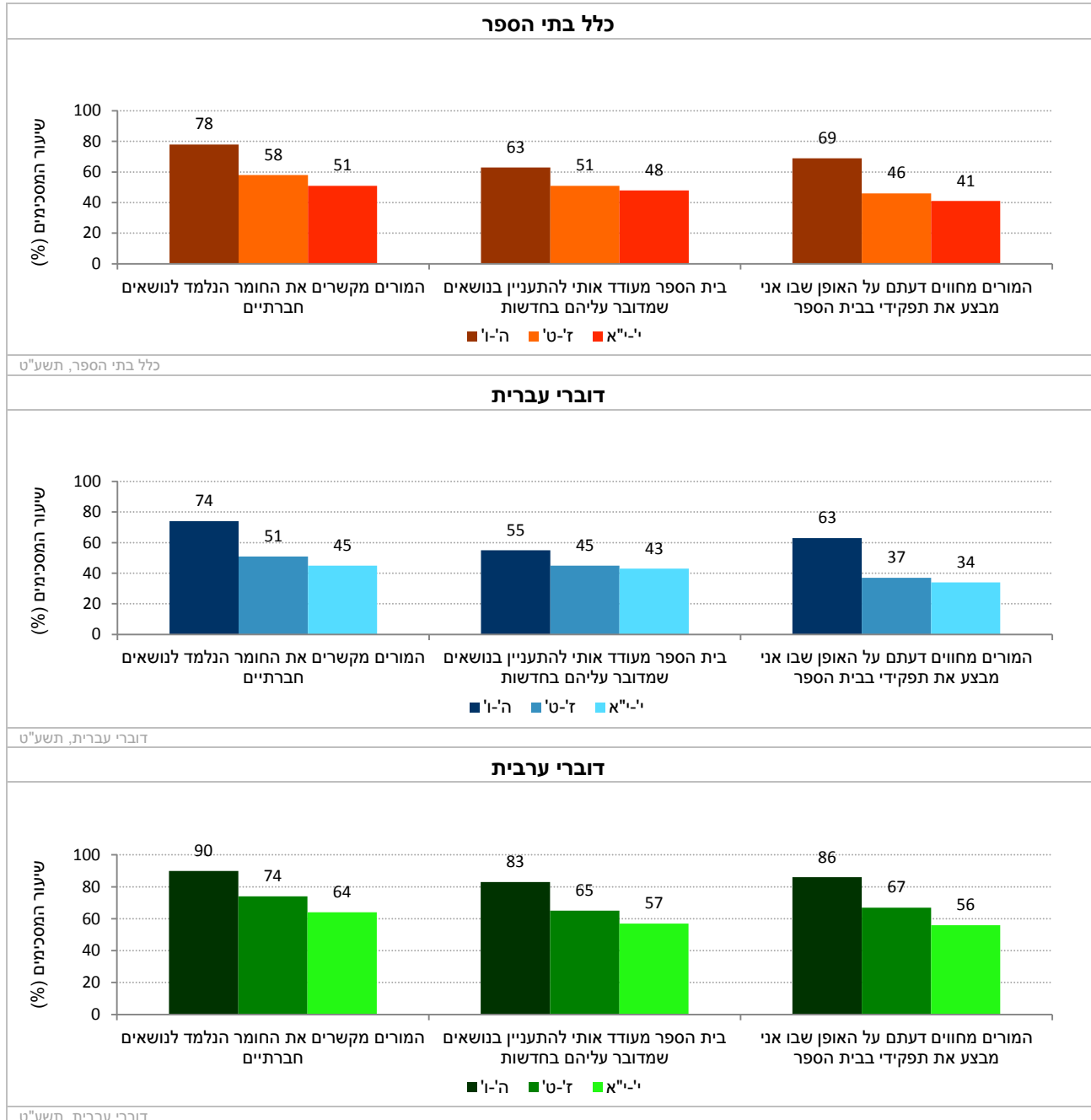
תרשים 121: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בית הספר מעודד אותי להתעניין ולהביע דעה בנושאים שמדובר עליהם בחדשות, ברדיו וברשתות החברתיות" בשנים תשע"ז-תשע"ט

כדי לראות את התמונה כולה נציג להלן את נתוני ההיגדים בתשע"ט זה לצד זה.

בתרשים 122 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"פיתוח מודעות חברתית-ערכית בקרב התלמידים" משנה"ל תשע"ט בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית.

תרשים 122: דיווחי התלמידים על פיתוח מודעות חברתית-ערכית בקרב התלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

13.2 פעילויות פנאי של תלמידים

פעילויות פנאי מזמנות לתלמידים אפשרויות רבות ומגוונות לפיתוח כישורים קוגניטיביים ורגשיים, ליצירת קשרים חברתיים, למימוש עצמי ולקידום התפתחות אישית (כמו פיתוח תחושת האחריות והעצמאות). יתר על כן, השתתפות של תלמידים בפעילויות פנאי עשויה להקטין את מעורבותם במצבי סיכון. לפיכך, בבתי הספר מעודדים תלמידים להיות עסוקים ופעילים בשעות שאחרי הלימודים.

כדי ללמוד על היקף ההשתתפות של תלמידים בפעילויות פנאי, דהיינו פעילויות המתקיימות בדרך כלל באופן מאורגן אחרי שעות הלימודים, תלמידים נשאלו על מספר החוגים שבהם הם השתתפו בקביעות בחודש האחרון שקדם למילוי השאלון. כמו כן, הוצגה בפני התלמידים רשימה של פעילויות פנאי מסוגים שונים כגון חוגי אמנויות, חוגי ספורט וחוגי העשרה וכן פעילויות חברתיות מאורגנות כמו תנועות נוער, תכניות מנהיגות ופעילויות התנדבות. לגבי כל פעילות התלמידים התבקשו להשיב אם הם השתתפו בה באופן קבוע (דהיינו, לפחות שעה בשבוע מתחילת השנה), באופן לא קבוע (דהיינו, מדי פעם) או לא השתתפו כלל.

בתתי-הפרקים הבאים יוצגו נתונים על השתתפות תלמידים בפעילויות פנאי כפי שתואר לעיל.

13.2.1 מספר החוגים שבהם משתתפים תלמידים באופן קבוע – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כאמור, תלמידים נשאלו לגבי כמות החוגים שבהם הם השתתפו באופן קבוע במשך החודש האחרון, ובכלל זה השתתפות בתנועת נוער, חונכות, התנדבות וכד'.

תחילה תוצג התפלגות תשובות התלמידים עבור כל אפשרויות התשובה על השאלה. בהמשך יוצגו שיעורי התלמידים אשר השתתפו בחוג אחד לפחות באופן קבוע בשנים תשע"ח-תשע"ט.

להלן נציג בלוח 14 את התפלגות תשובות התלמידים על השאלה: "בסך הכול, בכמה חוגים השתתפת באופן קבוע בחודש האחרון". הנתונים מוצגים בחלוקה לפי כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

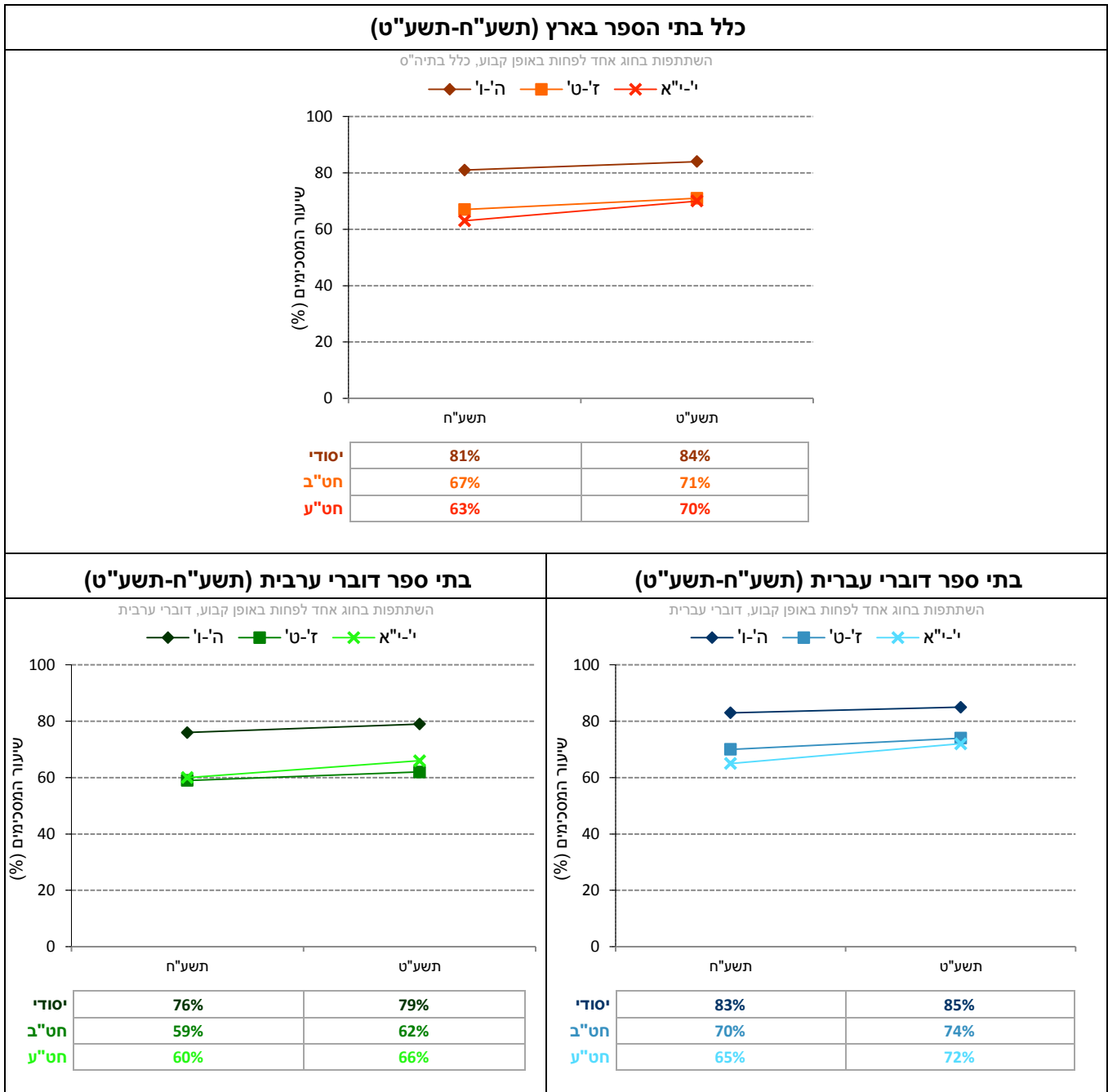
לוח 14: דיווחי תלמידים על כמות החוגים שבהם הם השתתפו באופן קבוע בתקופה של חודש (תשע"ט)

כמות החוגים שבהם השתתפו תלמידים באופן קבוע בחודש האחרון שקדם למילוי השאלון	שלב חינוך	כלל בתי"ס	בתי"ס דוברי עברית	בתי"ס דוברי ערבית
לא השתתפתי	ה'ו'	16%	15%	21%
	ז-ט'	29%	26%	38%
	י-י"א	30%	28%	34%
חוג אחד	ה'ו'	23%	23%	22%
	ז-ט'	27%	28%	24%
	י-י"א	30%	31%	27%
שני חוגים	ה'ו'	22%	23%	20%
	ז-ט'	21%	22%	18%
	י-י"א	21%	22%	19%
שלושה חוגים	ה'ו'	17%	17%	15%
	ז-ט'	12%	12%	10%
	י-י"א	9%	10%	8%
ארבעה חוגים ומעלה	ה'ו'	22%	22%	22%
	ז-ט'	11%	11%	10%
	י-י"א	10%	10%	11%

השוואה לאורך שנים של אפשרות תשובה (תשע"ב-תשע"ט)

בתרשים 123 מוצגים שיעורי התלמידים שדיווחו על השתתפות בחוג אחד לפחות באופן קבוע בשנים תשע"ח-תשע"ט בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 123: שיעורי התלמידים שדיווחו כי השתתפו בחוג אחד לפחות באופן קבוע בחודש שקדם להעברת השאלונים בשנים תשע"ח-תשע"ט

13.2.2 פעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

נתונים על השתתפות בפעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ו בקרב תלמידים בכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י"א).

תחילה מוצגים נתוני ההיגדים בין השנים תשע"ו-תשע"ט ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם לשנת תשע"ט וההיגדים המרכיבים אותו. ההיגדים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

כאמור, המדד המסכם מייצג את שיעור התלמידים שדיווחו על השתתפות בפעילות פנאי אחת לפחות באופן קבוע.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: פעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט *** ** *
א. "מתחילת השנה השתתפתי בחוג אמנויות (למשל: מוזיקה, מחול, ציור, דרמה, עיצוב וכו')
ב. "מתחילת השנה השתתפתי בחוג או באימון ספורט (למשל: כדורגל, כדורסל, התעמלות אמנותית, טניס וכו')
ג. "מתחילת השנה השתתפתי בחוגי העשרה אחרים (למשל: שחמט, נוער שוחר מדע, טיסנאות, לגו, בישול, בע"ח, שפות, טכנולוגיה ומדע וכו')

* עבור כל אחת מהפעילויות ברשימה לעיל התבקשו התלמידים לציין אם הם השתתפו בהן השנה באופן קבוע (כלומר, לפחות שעה בשבוע מתחילת השנה), באופן לא קבוע (כלומר, מדי פעם), או לא השתתפו כלל. לצורך הדיווח על המדד המסכם, סווגו המשיבים שדיווחו על השתתפות קבועה בפעילות פנאי כמסכימים עם ההיגד.

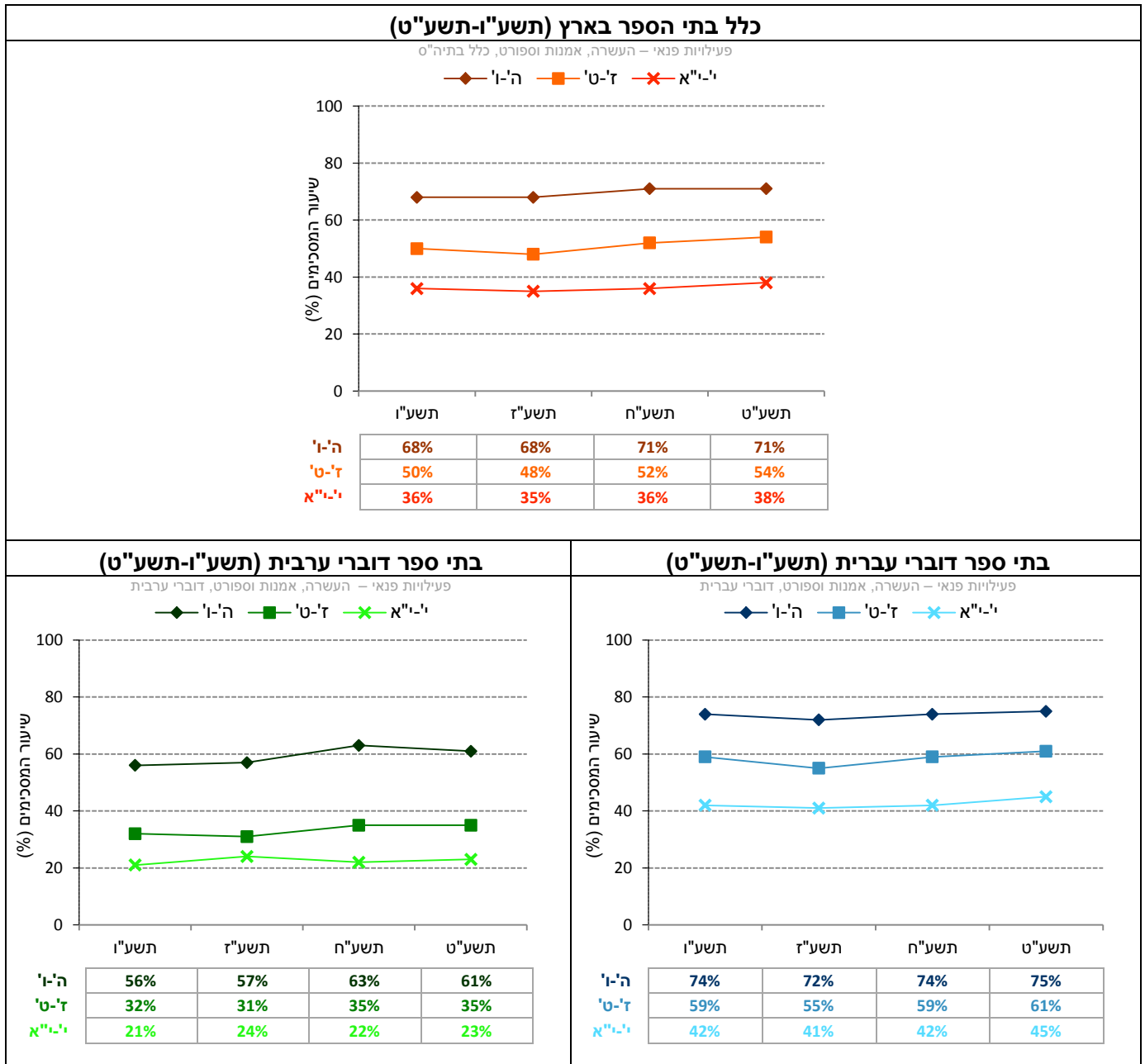
** המדד המסכם "פעילויות פנאי-העשרה, אמנות וספורט" מייצג את שיעור התלמידים שהשתתפו בפעילות פנאי אחת לפחות באופן קבוע (דהיינו, ציינו לפחות פעילות אחת מתוך שלוש הפעילויות האפשריות במדד: חוג אמנויות, חוג ספורט או חוג העשרה). לתשומת ליבך: מדד זה אינו ממוצע, בשונה מאופן חישובם של שאר המדדים המסכמים בדוח.

*** בשנה"ל תשע"ח חל שינוי באופן חישוב המדד המסכם והוא מייצג את שיעור התלמידים שהשתתפו בפעילות פנאי אחת לפחות באופן קבוע בלבד בניגוד לשנים קודמות. לפיכך, ערכי המדד לשנים תשע"ו ותשע"ז חושבו מחדש ועל כן לא ניתן להשוות את נתוני המדד הנוכחי לנתוני המדדים שפורסמו בתשע"ו ובתשע"ז.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ו-תשע"ט)

בתרשים 124 מוצגים נתוני המדד המסכם "פעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט" בשנים תשע"ו-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 124: דיווחי התלמידים על "פעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט": נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ו-תשע"ט

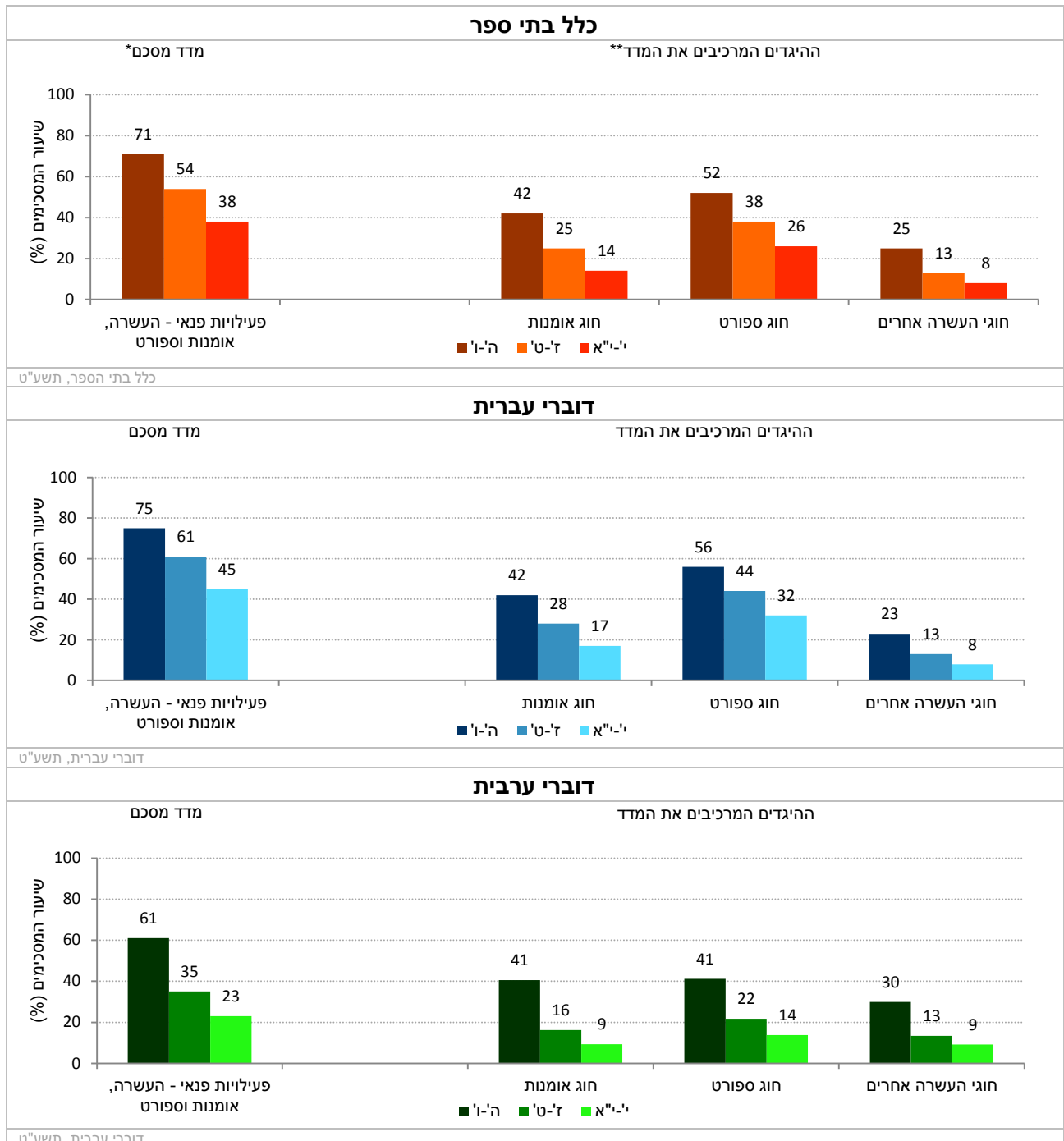

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 125 מוצגים נתוני המדד המסכם "פעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

המדד המסכם מייצג את שיעור התלמידים שדיווחו על השתתפות קבועה בפעילות פנאי אחת לפחות.

תרשים 125: דיווחי התלמידים על השתתפותם בפעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

* המדד המסכם מייצג את שיעור התלמידים שהשתתפו בפעילות פנאי אחת לפחות (באופן קבוע).

** בעמודות המציגות את ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם, מוצגים שיעורי הדיווח של התלמידים שדיווחו על השתתפות בפעילויות פנאי באופן קבוע.

13.2.3 פעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בפרק הקודם דווח על השתתפות של תלמידים בפעילויות פנאי מסוג העשרה, אמנות וספורט. בפרק זה נדווח על השתתפות של תלמידים בפעילויות פנאי מסוג חברה, מנהיגות והתנדבות, שעשויות להיות משמעותיות בתהליך גיבוש הזהות של התלמידים ועבור ההישגים החברתיים והלימודיים שלהם.

נתונים על פעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ו בקרב התלמידים בכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י-א). תחילה מוצגים נתוני ההיגדים בין השנים תשע"ו-תשע"ט ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. ההיגדים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

המדד המסכם מייצג את שיעורי התלמידים שדיווחו על השתתפות בפעילות פנאי אחת לפחות באופן קבוע.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: פעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות**
א. "מתחילת השנה השתתפתי בתנועת נוער או ארגון נוער"
ב. "מתחילת השנה השתתפתי בתכנית מנהיגות (למשל: מש"צים, מד"צים, "מנהיגות צעירה", "ליד קו הזינוק" וכו')
ג. "מתחילת השנה התנדבתי באופן קבוע (למשל: בחונכות, התנדבות בבתי חולים, איסוף וחלוקת מצרכי מזון לנזקקים וכו')

* עבור כל אחת מהפעילויות ברשימה לעיל התבקשו התלמידים לציין אם הם השתתפו בהן השנה באופן קבוע (כלומר, לפחות שעה בשבוע מתחילת השנה), באופן לא קבוע (כלומר, מדי פעם), או לא השתתפו כלל. לצורך הדיווח על המדד המסכם, סווגו המשיבים שדיווחו על השתתפות קבועה בפעילות פנאי כמסכימים עם ההיגד.

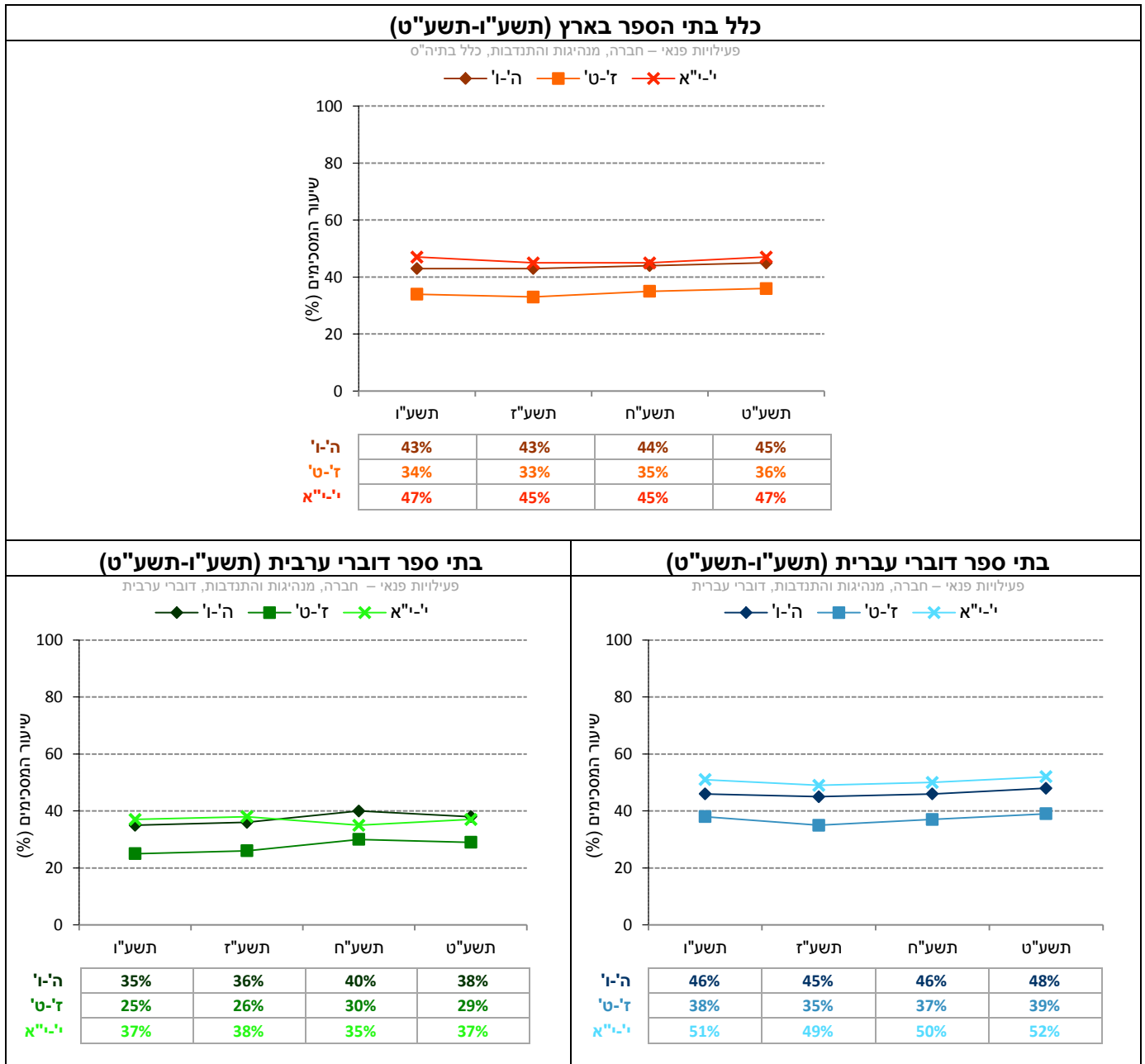
** המדד המסכם "פעילויות פנאי-חברה, מנהיגות והתנדבות" מייצג את שיעור התלמידים שהשתתפו בפעילות פנאי אחת לפחות באופן קבוע (דהיינו, ציינו לפחות פעילות אחת מתוך שלוש הפעילויות האפשריות במדד: פעילות נוער, תכנית מנהיגות או התנדבות). לתשומת ליבך: מדד זה אינו ממוצע, בשונה מאופן חישובם של שאר המדדים המסכמים בדוח.

*** בשנה"ל תשע"ח חל שינוי באופן חישוב המדד המסכם והוא מייצג את שיעור התלמידים שהשתתפו בפעילות פנאי אחת לפחות באופן קבוע בלבד בניגוד לשנים קודמות. לפיכך, ערכי המדד לשנים תשע"ו ותשע"ז חושבו מחדש ועל כן לא ניתן להשוות את נתוני המדד הנוכחי לנתוני המדדים שפורסמו בתשע"ו ובתשע"ז.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ו-תשע"ט)

בתרשים 126 מוצגים נתוני המדד המסכם "פעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות" בשנים תשע"ו-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 126: דיווחי התלמידים על "פעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות": נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ו-תשע"ט

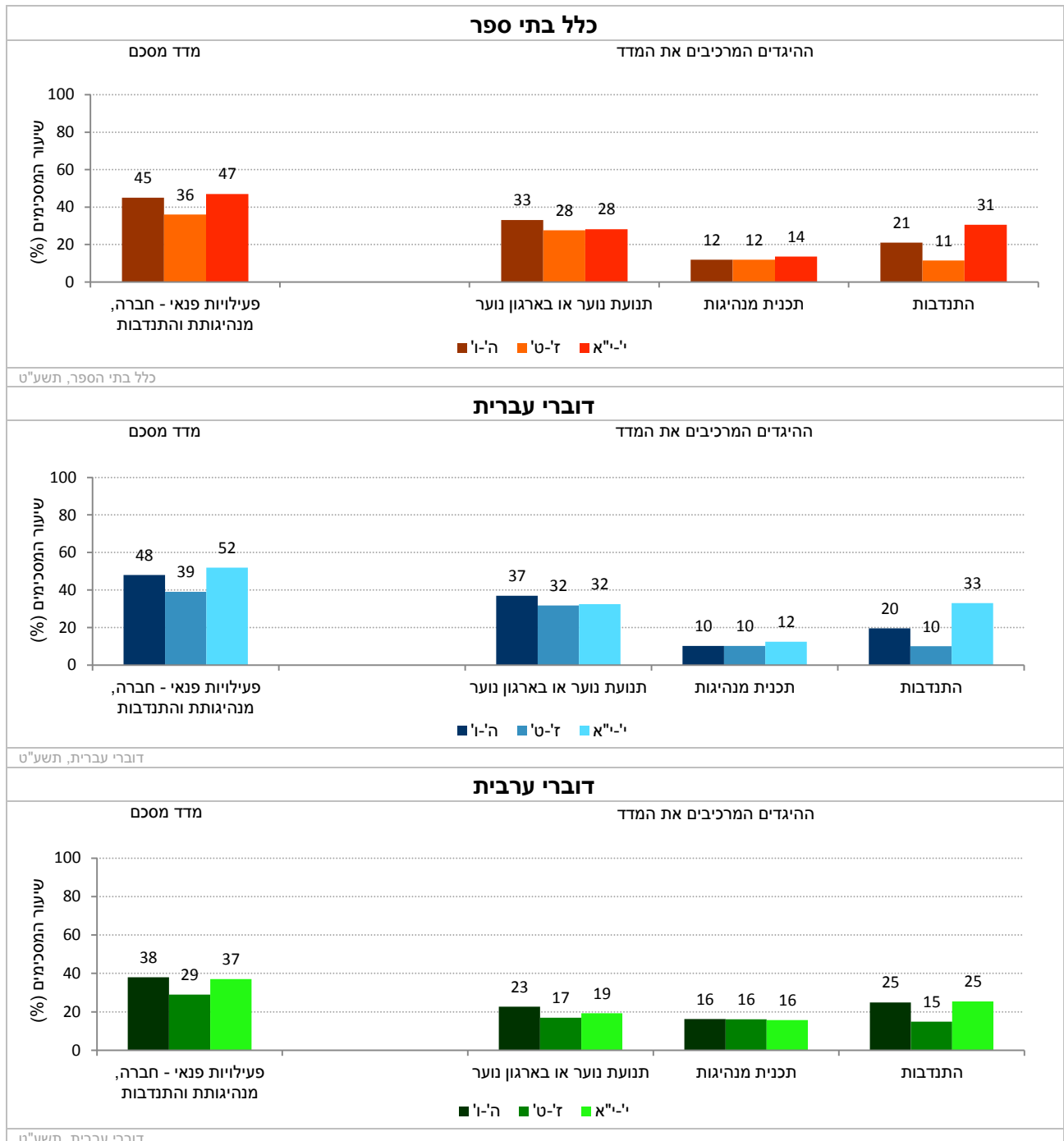

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 127 מוצגים נתוני המדד המסכם "פעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

המדד המסכם מייצג את שיעור התלמידים שדיווחו על השתתפות קבועה בפעילות פנאי אחת לפחות.

תרשים 127: דיווחי התלמידים על השתתפותם בפעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

* המדד המסכם מייצג את שיעור התלמידים שהשתתפו בפעילות פנאי אחת לפחות (באופן קבוע).

** בעמודות המציגות את ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם, מוצגים שיעורי הדיווח של התלמידים שדיווחו על השתתפות בפעילויות פנאי באופן קבוע.

13.3 קידום אחריות חברתית בבית הספר

13.3.1 היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

החברה הישראלית מאופיינת בשונות חברתית המורכבת מדתות, תרבויות, ארצות מוצא, אנשים עם מוגבלויות, אנשים בעלי דעות פוליטיות שונות ועוד. שונות חברתית זו היא משאב רב-ערך המזמן לפתחנו הזדמנות ללמוד להכיל את השונה והאחר ולבנות חברה המושתתת על ערכים של כבוד האדם, שוויון, צדק, ערבות הדדית, סולידריות, סובלנות וקבלת האחר.¹⁵ תת-הפרק הנוכחי מנסה לבחון את היקף התופעה של חוסר סובלנות כלפי קבוצות תלמידים שונות.

הנושא "היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה" בוחן את המידה שבה תלמידים נחשפים לגילויים של חוסר סובלנות כלפי בני/בנות לאום אחר, כלפי בני/בנות מין אחר, כלפי אנשים עם מוגבלות, בשל מראה חיצוני, כלפי מי שמחזיק בדעה פוליטית שונה וכלפי עולים חדשים. הנתונים נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה.

הנתונים נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם, והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים בין השנים תשע"ה-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים זה לצד זה נתוני ההיגדים לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה **
א. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): בבני/בנות לאום אחר (יהודים, ערבים וכו') "
ב. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): בבני/בנות מין אחר (בנים, בנות) "
ג. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): באנשים עם מוגבלויות (כבדי ראייה, נכים וכו') "
ד. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): בגלל מראה חיצוני "
ה. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): במי שמחזיק בדעה פוליטית שונה (ימין/שמאל וכד') "
ו. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): בעולים חדשים "***

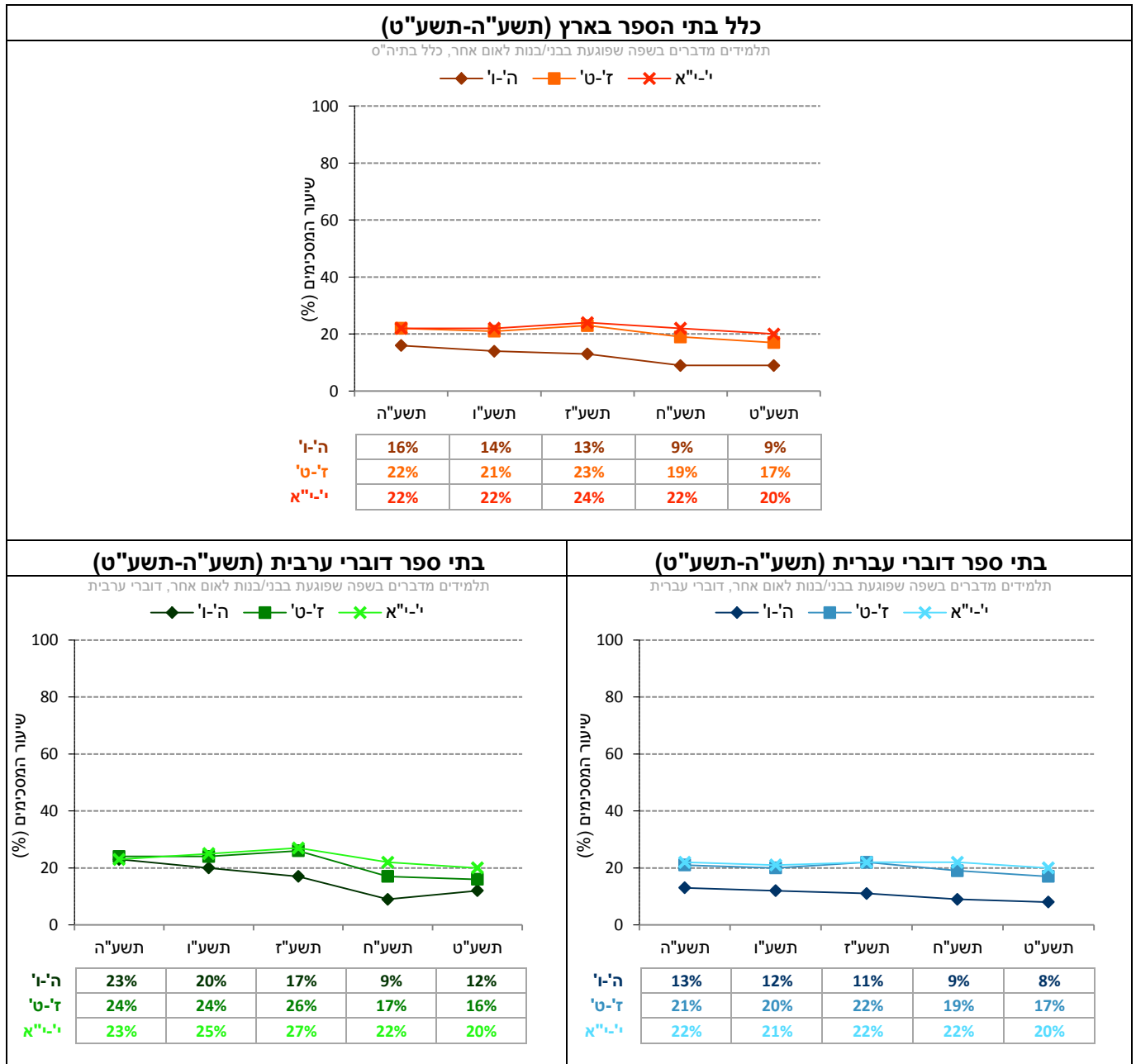
*סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאוד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). ** לתשומת ליבך: בלוח זה ערכים גבוהים יותר מצביעים על תחושה חזקה יותר של היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה, לפי דיווחי התלמידים *** היגד זה נבדק בקרב תלמידים דוברי עברית בלבד.

¹⁵ משרד החינוך (2013). האחר הוא אני. תהליך חינוכי ערכי לקידום חברת מופת. אוגדן עבור משרד החינוך, ברשויות המקומיות והחינוך הבלתי פורמלי.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ה-תשע"ט)

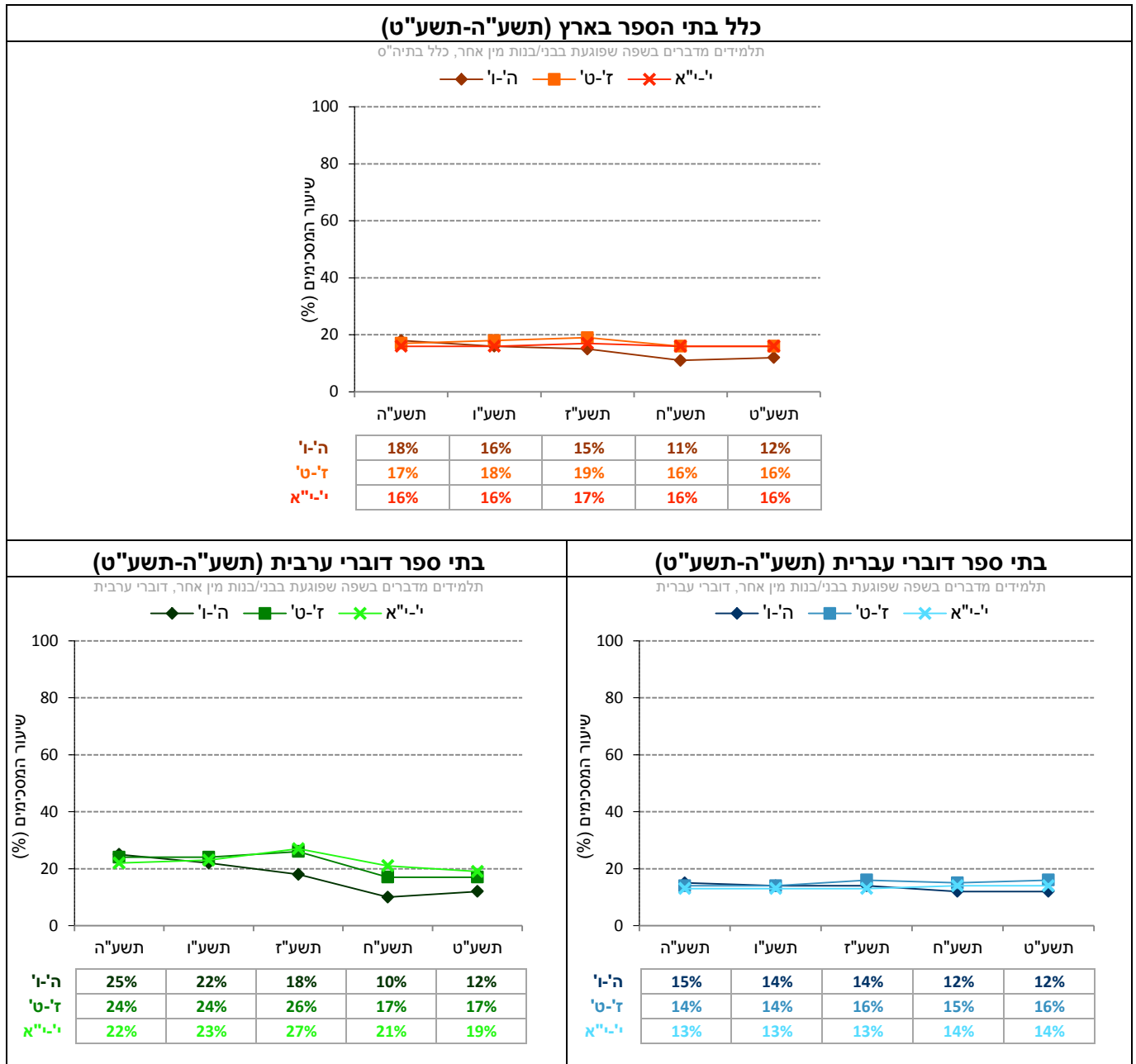
בתרשים 128 מוצגים נתוני ההיגד "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה פוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד') בבני/בנות לאום אחר" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 128: דיווחי התלמידים על ההיגד "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה פוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד') בבני/בנות לאום אחר" בשנים תשע"ה-תשע"ט

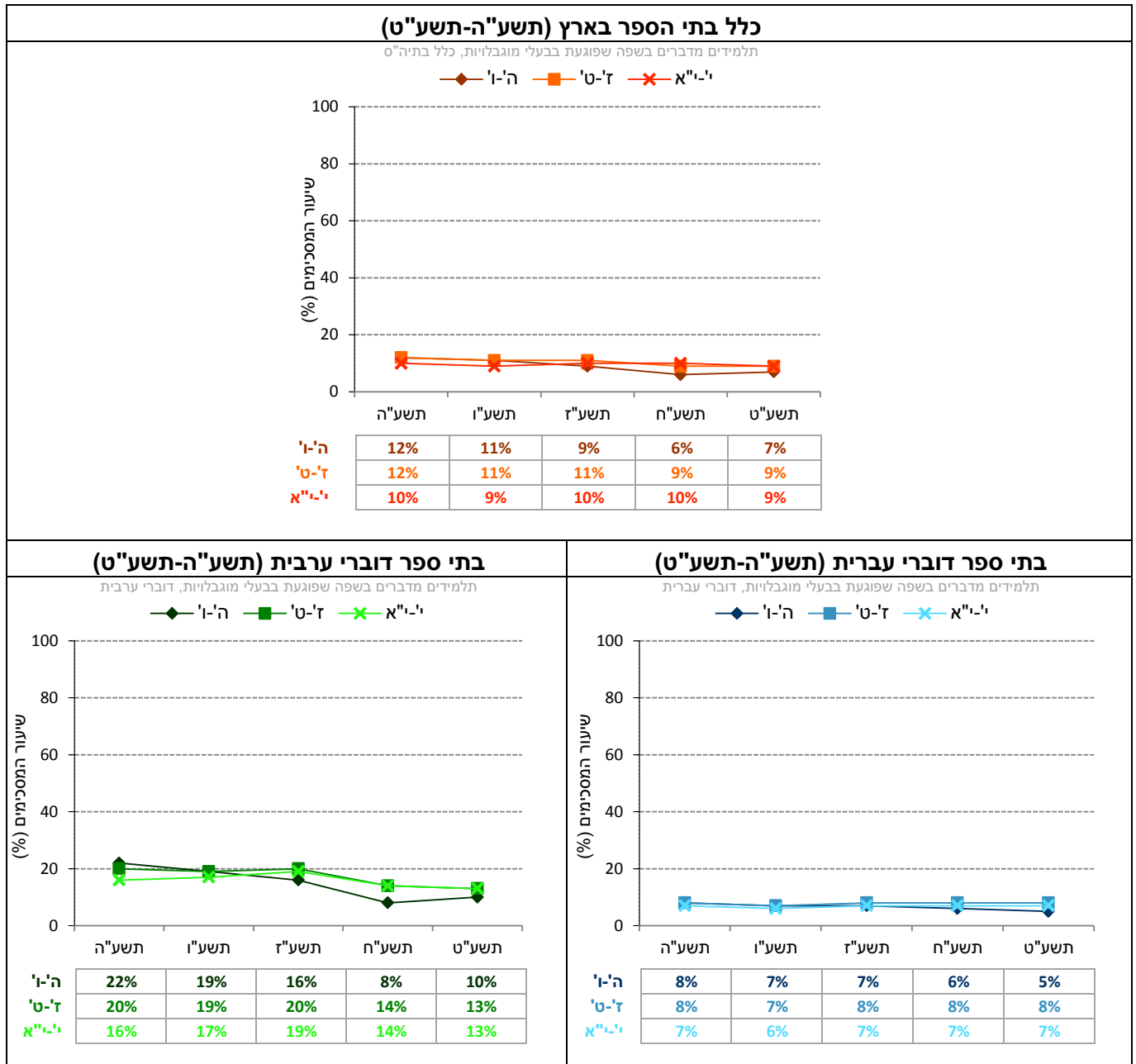
בתרשים 129 מוצגים נתוני ההיגד "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה פוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד') בבני/בנות מין אחר" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 129: דיווחי התלמידים על ההיגד "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה פוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד') בבני/בנות מין אחר" בשנים תשע"ה-תשע"ט

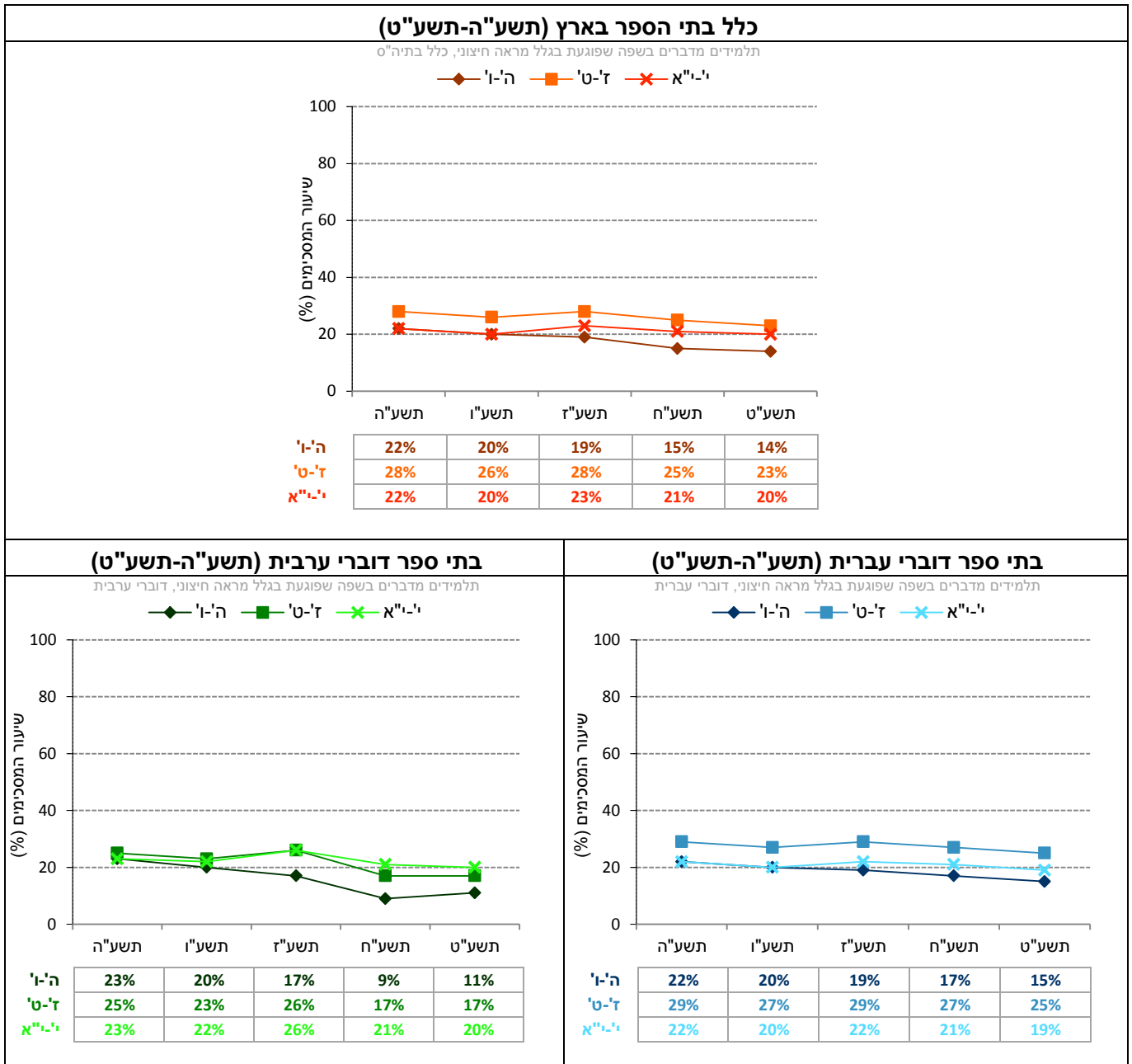
בתרשים 130 מוצגים נתוני ההיגד "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה פוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד') בתלמידים עם מוגבלויות" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 130: דיווחי התלמידים על ההיגד "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה פוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד') בתלמידים עם מוגבלויות" בשנים תשע"ה-תשע"ט

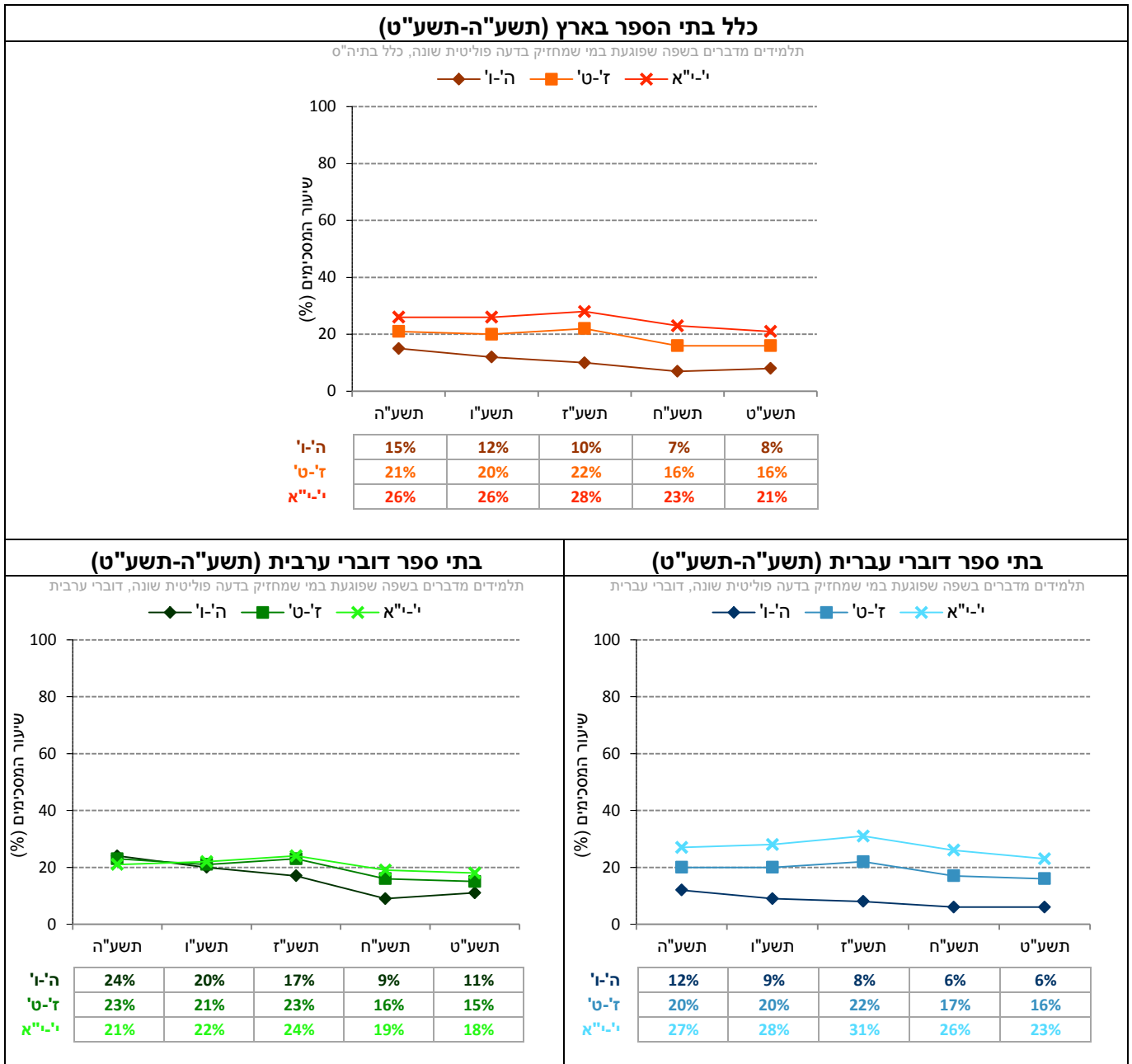
בתרשים 131 מוצגים נתוני ההיגד "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה פוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד') בגלל מראה חיצוני" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 131: דיווחי התלמידים על ההיגד "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה פוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד') בגלל מראה חיצוני" בשנים תשע"ה-תשע"ט

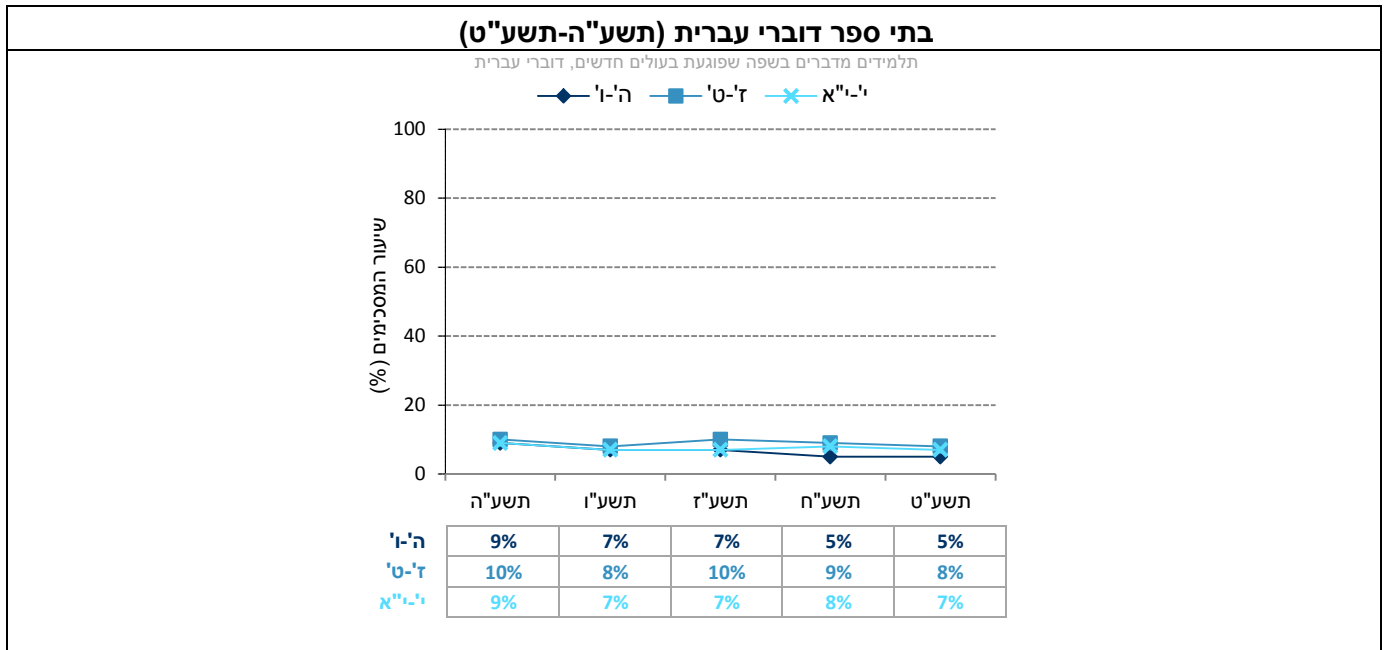
בתרשים 132 מוצגים נתוני ההיגד "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה פוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד') במי שמחזיק בדעה פוליטית שונה" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 132: דיווחי התלמידים על ההיגד "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה פוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד') במי שמחזיק בדעה פוליטית שונה" בשנים תשע"ה-תשע"ט

בתרשים 133 מוצגים נתוני ההיגד "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה פוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד') בעולים חדשים" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 133: דיווחי התלמידים על ההיגד "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה פוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד') בעולים חדשים" בשנים תשע"ה-תשע"ט*

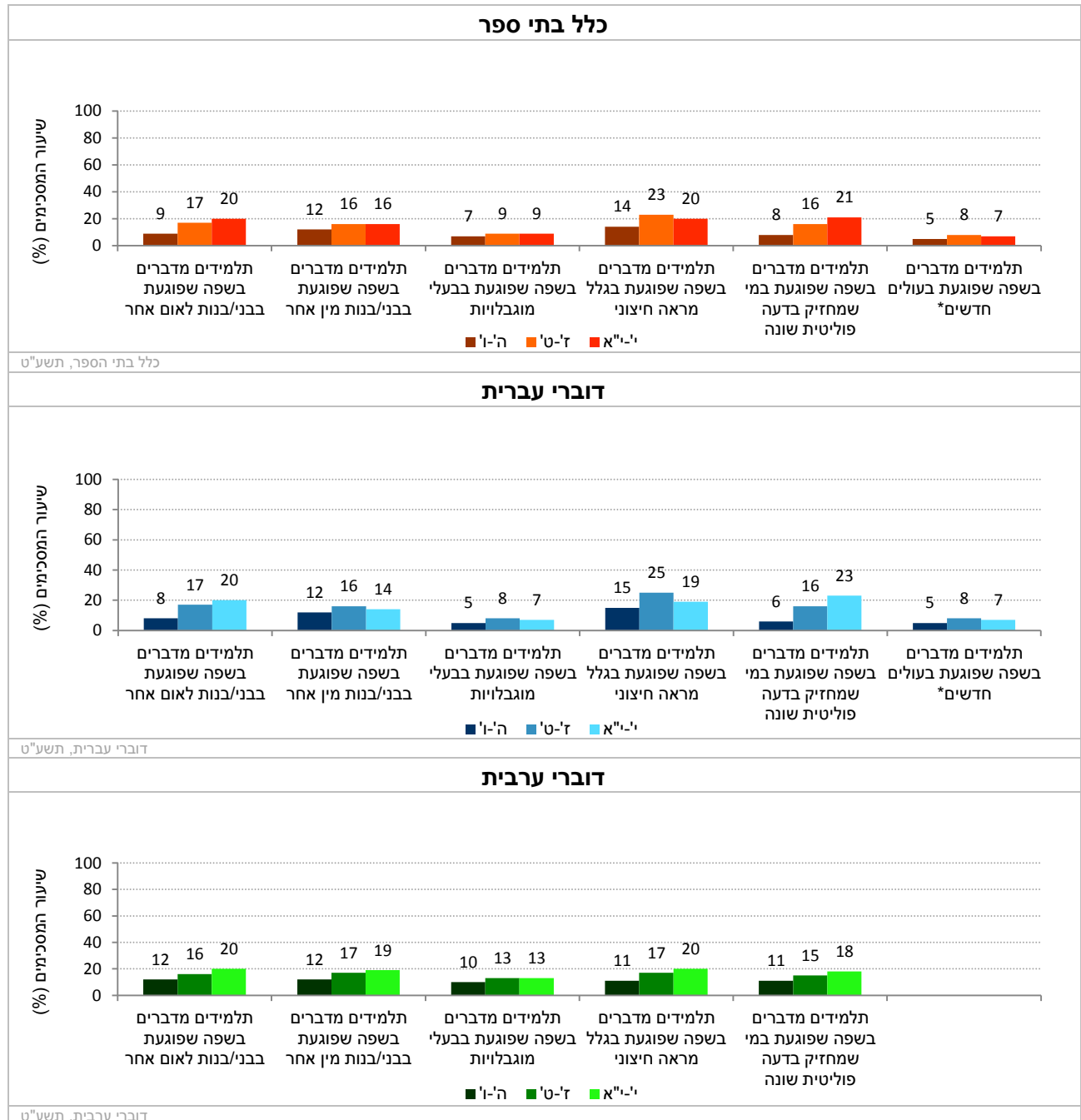

* היגד זה הוצג לתלמידים בבתי ספר דוברי עברית בלבד.

כדי לראות את התמונה כולה נציג להלן את נתוני ההיגדים בתשע"ט זה לצד זה.

בתרשים 134 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה" משנה"ל תשע"ט, לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 134: דיווחי התלמידים על היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

*ההיגד "תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת בעולים חדשים" נבדק בקרב תלמידים דוברי עברית בלבד.

13.3.2 מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

קודם לכן הוצגו דיווחי תלמידים על גילויים של חוסר סובלנות כלפי קבוצות תלמידים שונות. להלן יוצגו תפיסות התלמידים בדבר המאמצים שצוות בית הספר משקיע בקידום הסובלנות כלפי האחר והשונה (למשל, דוברי שפה אחרת, אנשים עם מוגבלויות, בני דת אחרת וכד').

המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה" מנסה לבחון את המידה שבה בית הספר פועל ומעודד תלמידים להתייחס בכבוד לתלמידים מקבוצות שונות, לשתף את כלל התלמידים בפעילויות חברתיות ולגלות סובלנות כלפי האחר והשונה.

נתוני המדד נאספו בקרב תלמידים בכל שכבות הגיל: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה" בין השנים תשע"ה-תשע"ט, ולאחר מכן מוצגים נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו לשנת תשע"ט. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

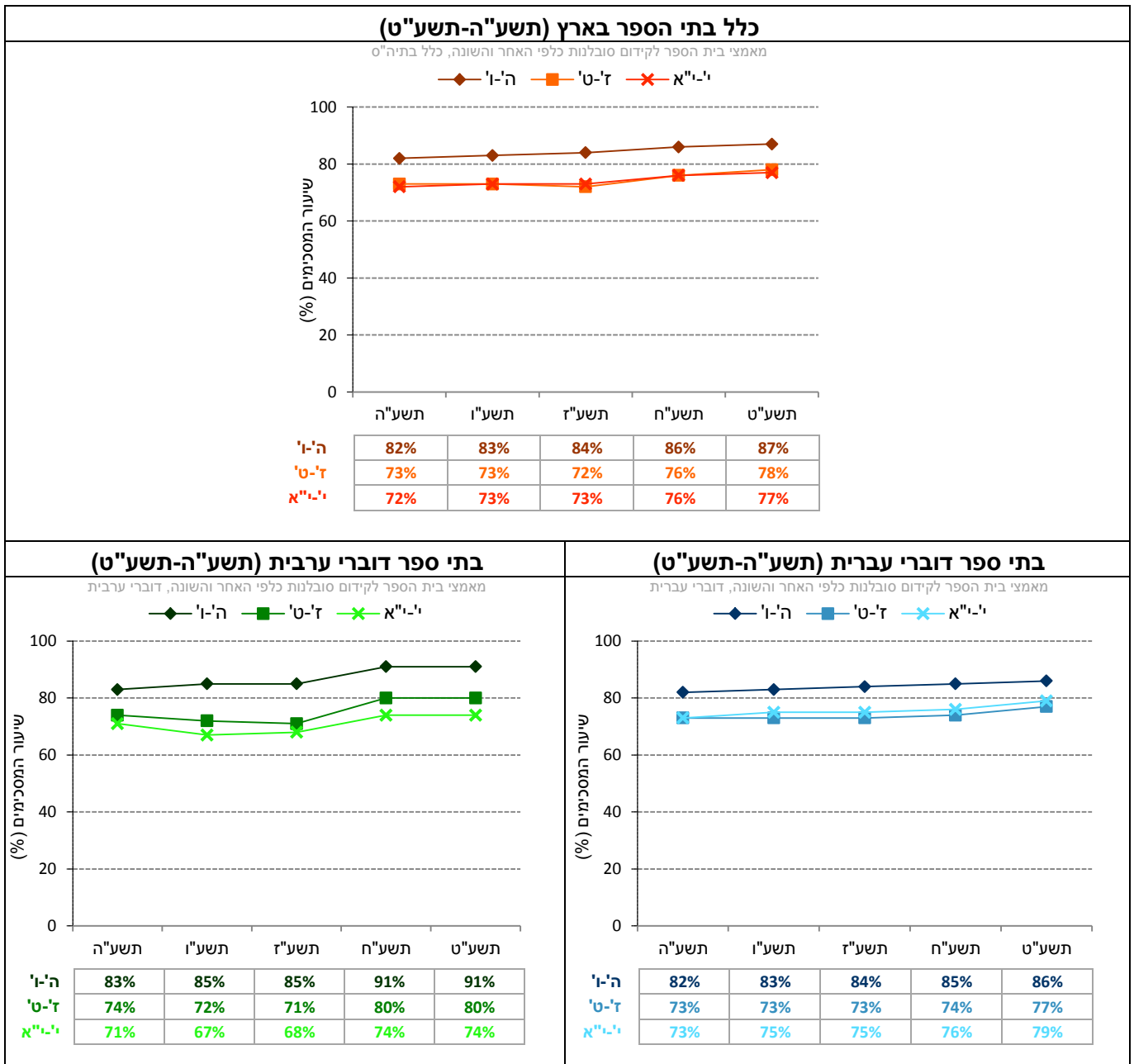
מדד מסכם: מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה*
א. "בבית הספר מעודדים אותנו לגלות סובלנות כלפי האחר והשונה (למשל, דוברי שפה אחרת, אנשים עם מוגבלויות, בני דת אחרת וכו')"
ב. "התלמידים בכיתה שלי מתייחסים בכבוד כלפי האחר והשונה (למשל: דוברי שפה אחרת, אנשים עם מוגבלויות, בני דת אחרת וכו')"
ג. "המורים בכיתה שלי מתייחסים בכבוד כלפי האחר והשונה (למשל: דוברי שפה אחרת, אנשים עם מוגבלויות, בני דת אחרת וכו')"
ד. "צוות בית הספר עושה מאמצים כדי לשתף את כל התלמידים בפעילויות, ללא הבדלי מוצא, דת, מוגבלות וכו' (למשל מוודאים שכולם ישתתפו בפעילויות, שתלמידים יהיו חברים גם של תלמידים שונים מהם, שכולם יוזמנו לאירועים חברתיים וכו')"
ה. "כל התלמידים בבית הספר שלנו, ללא הבדלי מוצא, דת, מוגבלות וכו' משתלבים בחברה באופן מלא (משתתפים בפעילויות, יש להם חברים מהכיתה מוזמנים לאירועים חברתיים בבית הספר ומחוצה לו וכו')"

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאוד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד וערכיו נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ט)

בתרשים 135 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה" בשנים תשע"ה-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

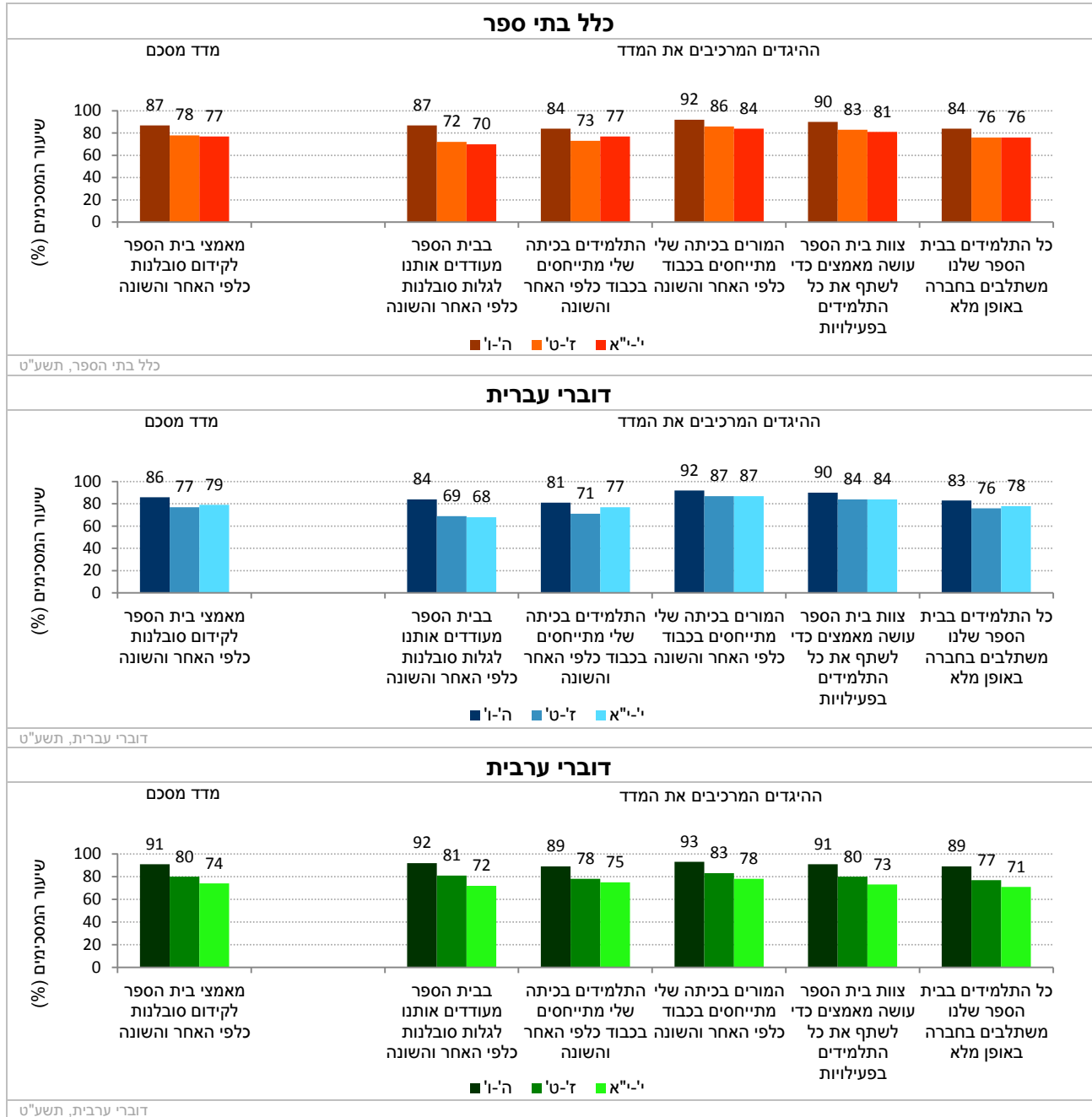
תרשים 135: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ט

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ט)

בתרשים 136 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה" וההיגדים המרכיבים אותו משנה"ל תשע"ט לפי שכבת גיל בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 136: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

13.3.3 מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כדי לקבל תמונה מלאה באשר למאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה, התבקשו גם המורים לדווח על עמדותיהם בנושא, בנוסף לדיווחי התלמידים בנושא "מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה". הנתונים נאספו בקרב מורים משלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'א). הנתונים מוצגים לאורך זמן בין השנים תשע"ד-תשע"ט בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

להלן נוסח ההיגד כפי שהוצג בשאלון:

ללא מדד מסכם: מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה*

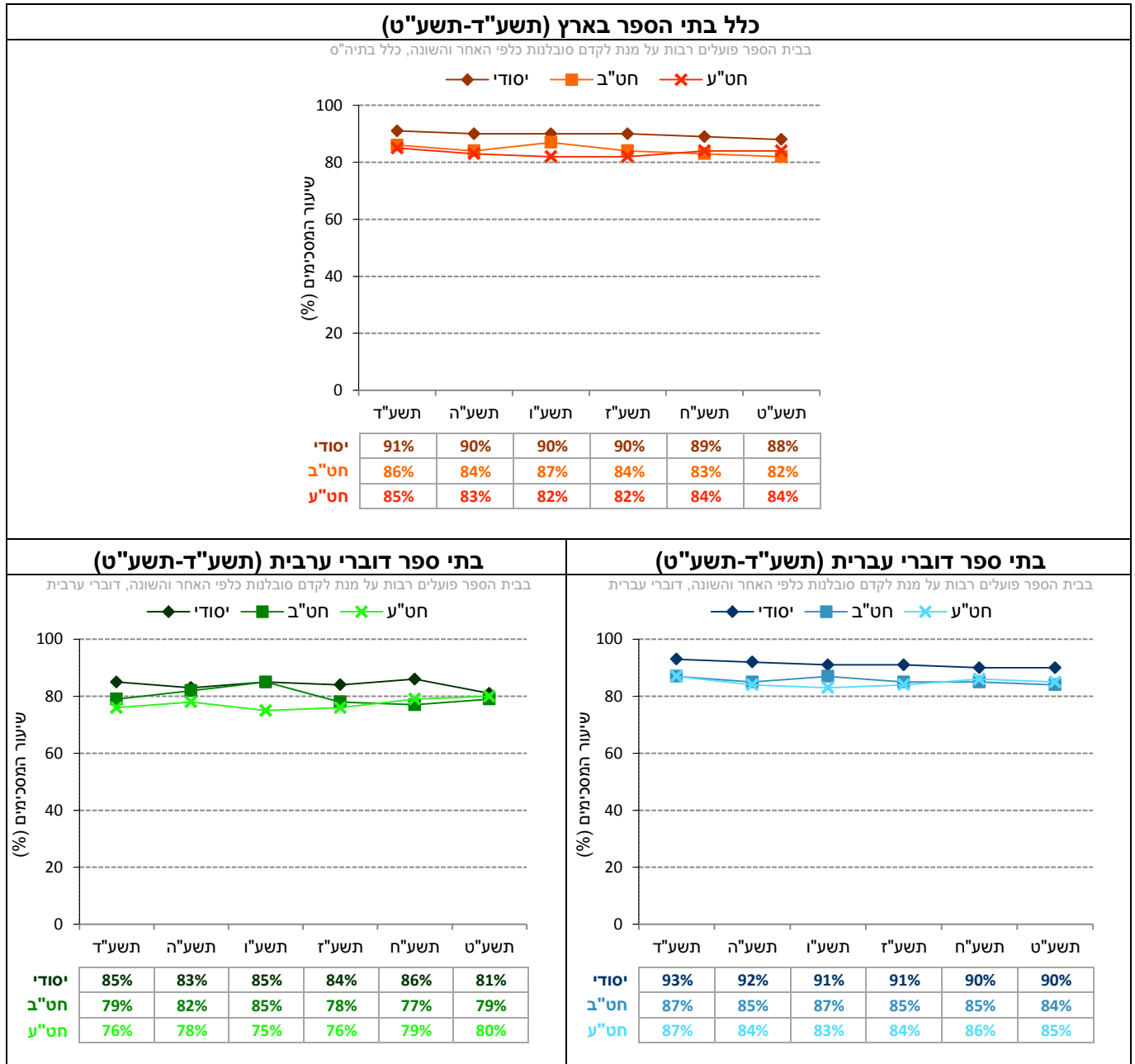
א. "בבית הספר פועלים רבות על מנת לקדם סובלנות כלפי האחר והשונה (למשל: דוברי שפה אחרת, אנשים עם מוגבלויות, בני דת אחרת וכו')**"

* סולם התשובות על ההיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים" או "מסכים מאוד") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

השוואה לאורך שנים של ההיגד (תשע"ד-תשע"ט)

בתרשים 137 מוצגים נתוני ההיגד "בבית הספר פועלים רבות על מנת לקדם סובלנות כלפי האחר והשונה" בשנים תשע"ד-תשע"ט (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 137: דיווחי המורים על ההיגד "בבית הספר פועלים רבות על מנת לקדם סובלנות כלפי האחר והשונה" בשנים תשע"ד-תשע"ט

13.3.4 קידום שיח רגשי-חברתי בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

לפי תפיסת משרד החינוך בית הספר אחראי על ההתפתחות הרגשית, החברתית והערכית של התלמידים נוסף על אחריותו לקדם אותם בתחום הלימודי. תת פרק זה בוחן את המידה שבה בית הספר מסייע לתלמידים לפתח כישורים רגשיים-חברתיים שיכולים לתרום לשיפור הרווחה הנפשית של התלמידים. בהתאם לכך התלמידים נשאלו האם מתקיימים בכיתתם שיעורים העוסקים ברגשות, בנושאים חברתיים ובמניעות אלימות ובאיזו מידה השיעורים האלה תורמים לשיפור האווירה בכיתה.

נתונים אלה נאספו לראשונה בשנת תשע"ט בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'-י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם, והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר, בתי ספר דוברי עברית ובתי ספר דוברי ערבית.

תחילה יוצגו שיעורי התלמידים שציינו כי לא התקיימו בכיתתם שיעורים העוסקים בשיח רגשי-חברתי ובמניעת פגיעה. בהמשך יוצגו נתוני תשע"ט של ההיגדים.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: קידום שיח רגשי-חברתי בקרב התלמידים*
א. "בכיתתך מתקיימים שיעורים קבועים בהם אתם מדברים על נושאים שקשורים לרגשות ולנושאים חברתיים (כמו יחסים עם חברים, דימוי עצמי, כבוד לאחר וכו')**
ב. "בכיתתך מתקיימים שיעורים קבועים בהם אתם מדברים על נושאים כגון: מניעת אלימות, מניעת פגיעה ברשת, מניעת חרם חברתי, מניעת שימוש בחומרים מסוכנים לבריאות וכו'***
ג. "השיעורים העוסקים ברגשות, בנושאים חברתיים ובמניעת פגיעה תורמים לשיפור האווירה בכיתה****

* סולם התשובות על ההיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "כלל לא" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("במידה רבה מאוד" או "במידה רבה") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

** סולם התשובות על ההיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "כלל לא" (1). כמו כן לתלמידים נתנה אפשרות לסמן כי לא מתקיימים שיעורים מסוג זה בבית ספרם (0). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("במידה רבה מאוד" או "במידה רבה") כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). תלמידים שדיווחו כי לא התקיימו בכיתתם שיעורים העוסקים בשיח רגשי-חברתי, לא נכללו בחישוב נתוני ההיגד.

נציג להלן בלוח 15 את שיעורי התלמידים שדיווחו כי לא התקיימו בכיתתם שיעורים העוסקים בשיח רגשי-חברתי ובמניעת פגיעה.

לוח 15: שיעורי התלמידים שדיווחו כי לא התקיימו בכיתתם שיעורים העוסקים בשיח רגשי-חברתי ובמניעת פגיעה בחלוקה לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)*

שיעורי התלמידים שדיווחו כי <u>לא</u> התקיימו בכיתתם שיעורים העוסקים בשיח רגשי-חברתי ובמניעת פגיעה	שלב חינוך	כלל בתיה"ס	בתי"ס דוברי עברית	בתי"ס דוברי ערבית
תשע"ט	יסודי	5%	5%	4%
	חט"ב	9%	10%	8%
	חט"ע	12%	13%	9%

* שיעורי הדיווח בלוח מתייחסים לתלמידים שבחרו באפשרות התשובה "לא מתקיימים שיעורים כאלה בבית הספר" בהיגד "השיעורים העוסקים ברגשות, בנושאים חברתיים ובמניעת פגיעה תורמים לשיפור האווירה בכיתה".

בתרשים 138 מוצגים ההיגדים העוסקים ב"קידום שיח רגשי-חברתי בקרב התלמידים" משנה"ל תשע"ט לפי שלב חינוך בכלל בתי הספר, בבתי ספר דוברי עברית ובבתי ספר דוברי ערבית (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 138: דיווחי התלמידים על קידום שיח רגשי-חברתי: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים בחלוקה לפי מגזר שפה ושכבת גיל (תשע"ט)

